KALENDARZ LEKARSKI

r. 1871.

KALENDARZ
LEKARSKI

NA ROK

1871.

(Wydanie Redakcyi „Gazety Lekarskiej").

ROK DRUGI.

WARSZAWA.
Nakład Redakcyi Gazety Lekarskiéj.

Дозволено Цензурою.

Варшава, 27 Ноября / 8 Октября 1870 года.

Drukiem J. I. Kraszewskiego w Dreznie.

Styczeń. Janwar — ma dni 31. **1871.**

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
N.	1	N. R. Fulg. B.	20	4. A. Lib. i Eug.	20	N. p. Roż. Ign.
P.	2	Makary Op.	21	Tomasz Ap.	21	Juliania
W.	3	Daniel i Gen.	22	Flawjan i Zen.	22	Anastasia
S.	4	Tyt. i Grz. B.B.	23	Wiktorja	23	S. 10 Mucz.
C.	5	Telesf. i Emil.	24	† *Wig.* Ad. i E.	24	Ewgenij
P.	6	**Trzech kr.**	25	**Boże Nar.**	25	**R. H. Is. Chr.**
S.	7	Lucjan i Julj.	26	**Szcz. 1. m.**	26	**Sob. P. Boh.**
N.	8	N. 1 p. 3 k. Sew. Op.	27	N. 1 p. B. N. Jan	27	N. p. Roż. **Stef.**
P.	9	Marcyan. P. M.	28	Młodzianków	28	Mucz. 20,000
W.	10	Agaton i Wilh.	29	Tomasz B.	29	Św. Mł. 14 tys.
S.	11	Hig. i Teodoz.	30	Eugenju B.	30	Anisija i Feod.
C.	12	Arkad. i Hon.	31	Sylwest. i Me.	31	Melanija.
*P.	13	Weron. i Gotfr.	1	**Now. R. 1871**	1	**Obr. Hosp.**
S.	14	Hil. i Fel. M.	2	Makary pust.	2	Silwestr
N.	15	N. 2 p. 3 kr. *Im.* J.	3	N. 2 p. B. N. Dan.	3	N. p. Pros. Mał.
P.	16	Marcell i Otton	4	Tytus i Grzeg.	4	S. 70 Ap. Feokt.
W.	17	Antoni opat	5	Telesfor P.	5	Feop. i Feon
S.	18	Kat. ś. P. w Rz.	6	**Trzech kr.**	6	**Bohojaw. H.**
C.	19	Henr. i Kanut.	7	Lucjan i Juljan	7	Sob. s. Joanna.
P.	20	Fabjan i Seb.	8	Seweryn	8	Georgij Prp.
S.	21	Agnieszka	9	Marcyanna P.	9	Poliewkt i F.M
N.	22	N. 3 p. 3 k. Winc.	10	N. 1 p. 3 kr. Ag.	10	N. p. Pr. Grig.
P.	23	**Zaśl. N. M. P.**	11	Higin. i Palem.	11	Feodosij W.
W.	24	Tymot. i Felic.	12	Arkad. i Hon.	12	Tatiana
S.	25	Nawr. ś. Pawła	13	Weron. i Glaf.	13	Ermił i Strat.
C.	26	Paul. i Polik.	14	Hilary i Fel.	14	Prp. Otec
P.	27	Jan Chr. i An.	15	Paweł 1 pust.	15	Paweł fiwejsk.
S.	28	Karol W. i Agn.	16	Marc. i Otton.	16	Pok. cz. wer. A.
N.	29	N. 4 p. 3 k. Fr. S.	17	N. 2 p. 3 kr. I. J. Ant.	17	N. o Myt. i Far.
P.	30	Martyna P. M.	18	Kat. ś. P. w Rz.	18	Afanas. i Kir.
W.	31	Piotr Nolasko.	19	Henr i Kanut	19	Makarij Prp.

Święta Żyd. D. 3. (10. T. 5631 r. Post Asuro i Betajwes. — D. 7, 14. 21. Sz. — D. 23. Rozchodesz. czyli 1. M. Szw. — D. 28. Szabas.

Pełnia d. 6. godz. 10 min. 47 w nocy.
Ostatnia kwadra d. 14 godz. 8 min. 20 rano.
Nów d. 21 godz. 1 min. 54 po północy.
Pierwsza kwadra d. 28 godz. 2 min. 38 po połud.

Luty. Fewral — ma dni 28. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
S.	1	Ignacy i Brygida	20	Fabjan i Sebast.	20	Ewfimij W.
C.	2	*Oczyszcz. N. M. P.*	21	Agnieszka	21	Maksim i Agnija
P.	3	Błażéj i Hippolit	22	Wincenty	22	Timofej Ap.
S.	4	Andrzéj B.	23	*Zaślub. N. M. P.*	23	Kliment
N	5	Staroz. Agata	24	Staroz. Tymot.	24	N. o Bł. syn. Ksen.
P.	6	Dorota P. M.	25	Nawr. św. Pawła	25	Grigorij Bog.
W.	7	Romuald op.	26	Polikarp	26	Ksenofont
S.	8	Jan z Matty	27	Jan Złotousty	27	Per. m. s. Joan zł.
C.	9	Apolonja i Sab.	28	Karol W.	28	Efrem Sirin
P.	10	Scholastyka	29	Franciszek Sal.	29	Per. m. s. Ign.
S.	11	Eufroz. i Luc.	30	Martyna i Hiac.	30	*Sob. trz. Swiatit.*
N.	12	Mięsop. Gaud.	31	Mięsop. Piotr Nol.	31	N. Mias. Kir. i Joa.
P.	13	Julian i Jordan	1	Ignacy	1	Trifon
W.	14	Walenty K.	2	**Oczysz. NMP.**	2	**Striet Hosp.**
S.	15	Faustyn i Jowita	3	Błażéj	3	Simeon i Anna
C.	16	Juljanna	4	Andrzej Kors.	4	Isidor i Piłusjot
P.	17	Sylwin i Donat	5	Agata	5	Agafija
S.	18	Symeon i Konst.	6	Dorota	6	Wukor Smir.
N.	19	Zapust. Konrad	7	Zapust. Romuald	7	N. Syrop Parfenij
P.	20	Leon i Euchar.	8	Jan z Mat.	8	Teodor Strat.
W.	21	Eleonora	9	Apolonja	9	Nikifor
S.	22	† *Popiel.* K. św. P.	10	Scholastyka	10	Charałampij i P.
C.	23	Piotr Damjan	11	Lucjusz	11	Własij
P.	24	Maciej Ap. i Serg.	12	Gaudenty i Eul.	12	Meletij i Alexij
S.	25	Wiktor i Sygfryd	13	Katarzyna de R.	13	Martinian i Ewł.
N.	26	Wst. Aleksand. P.	14	Wstępn. Walenty	14	N. Prawosł. Kirill.
P.	27	Leand. i Alex. M.	15	Faustyn i Jowita	15	Onissim
W.	28	Roman i Teofil M.	16	Grzegorz X.	16	Panfił i Paweł

Święta Żyd. D. 4 Szabas *Szyra* radosny. — D. 6 Chamy-szusor-Byszwat, dzień radosny. — D. 11 i 18 Szabasy. — D. 22 Rozchodesz czyli 1 Mca *Ador*. — D. 25 Szabas.

Pełnia d. 5 godz. 3 min. 52 po południu.
Ostatnia kw. d. 12 god. 4 min. 23 po połud.
Nów d. 19 godz. 3 min. 12 po połud.
Pierwsza kw. d. 27 godz. 12 min. 2 w połud.

Marzec. Mart — ma dni 31. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
S.	1	† Albin	17	† Flawjan	17	Feodor Tir.
C.	2	Hel. Ces. i Amal.	18	Konstancya	18	Lew papa rim.
·P.	3	† Kunegunda Ces.	19	† Konrad	19	Archipp Ap.
S.	4	† Kazimierz król.	20	† Leon B.	20	Lew katansk.
N.	5	Sucha. Teof. i Fr.	21	Sucha. Eleonora	21	N. 2 Posta. Timof.
P.	6	Marcyan i Kolet.	22	Kat. ś. Piot. w Ant.	22	Mawrikij i Petr.
W.	7	Tomasz z Akw.	23	Piotr-Damjan	23	Polikarp
S.	8	Jan Boży i Beata	24	Maciej Ap.	24	1 i 2 ob. cz. gr. Joa.
C.	9	Franciszka Rz.	25	Serapion	25	Tarasij
·P.	10	40 Męczenników	26	Aleksander Patr.	26	Porfirij
S.	11	Eulogiusz i Konst	27	Aleks. M. w Rz.	27	Prokopij
N.	12	Głucha. Grzeg. W	28	Głucha. Rom. ♠ T.	28	N. 3 Posta. Wasil.
P.	13	Nic. Kryst. i Mod.	1	Albin	1	Ewdokij
W.	14	Matylda kr.	2	Helena Ces.	2	Feodot ep. kir.
S.	15	Longin Z. i Leont.	3	Kunegunda C.	3	Ewtropij
C.	16	Cyryak	4	**Kazim. król.**	4	Gerasim
·P.	17	Giertruda i Patr.	5	Adryan M.	5	Konon i Marek
S.	18	Gabriel Arch.	6	Koleta i Konon	6	42 M. iże w Am.
N.	19	Srodp. *Józef Obl.*	7	Srodp. Tom. z Ak.	7	N. 4 Posta. Wasil.
P.	20	Archip. i Eufenii	8	Jan Boży	8	Feofilakt ep.
W.	21	Benedykt.	9	Franciszka Rz.	9	40 M. Sewastijsk.
S.	22	Paweł B. i Okt.	10	40 Męczenników	10	Kodrat i dr.
C.	23	Katarzyna kr. Sz.	11	Konstantyn W.	11	Sofronij
P.	24	Marek i Tymot.	12	Grzegorz Wielki	12	Feofan i Grigorij
S.	25	**Zwiast. NMP.**	13	Nicefor	13	Nikifor Patr. car.
N.	26	Biała. Ludgier	14	Biała. Matylda	14	N. 5 Posta. Wened.
P.	27	Rupert	15	Long. i Abraham	15	Agapij i Alexandr.
W.	28	Sykstus III. P.	16	Tacyan	16	Sawin
S.	29	Eustazyusz	17	Giertruda P.	17	Aleksij cz. Boż.
C.	30	Kwiryn i Angiela	18	Edward kr.	18	Kiriłł arch. jer.
P.	31	Balbina i Korn.	19	*Józef Obl. NMP.*	19	Chrisanf i Dar.

Święta Żyd. D. 4. Szabas. — D. 6 Post Estery. — D. 7 Purym historyi Hamana. — D. 8 Szuszan Purym. — D. 11 Szabas. — D. 18 Szabas *Chodesz*. — D. 23 Rozchodesz czyli 1 Mca *Nison*, — D. 25 Szabas.

Pełnia d. 7 godz. 5 min. 2 rano.
Ostatnia kw. d. 13 godz. 11 min. 43 w nocy.
Nów d. 21 godz. 5 min. 24 rano.
Pierwsza kw. d. 29 godz. 8 min. 8 rano.

Kwiecień. Aprel — ma dni 30. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
S.	1	Teodora i Hugo	20	Archipp Wyzn.	20	Serhij i Patrikij
N.	2	Kwiet. Fr. z Pauli	21	Kwietnia. Bened.	21	N. Werb. Jak. Ep.
P.	3	Ryszard B.	22	Paweł B.	22	Wasilij
W.	4	Izydor B.	23	Frumencjusz	23	Nikon
S.	5	Wincenty Fer.	24	Gabriel Arch.	24	Jakow i Zacharij
C.	6	Wiel. Gwilh. i Cel.	25	Wiel. Ireneusz	25	Wiel. **Bł. P. Boh.**
P.	7	Wiel. Saturnin	26	Wiel. Teodozjusz	26	Wiel. Sob. Ar. Ga.
S.	8	Wiel. Dyon. i *MBB.*	27	Wiel. Rupert	27	Wiel. Sw. Matrona
N.	9	**Wielkan.** Marya	28	**Wielk.** Syxt. III.	28	**Wosk. Ch.** Ił ar.
P.	10	**Wielkan.** Ezech.	29	**Wielk.** Eustazj.	29	**S. Ponied.** Mar.
W.	11	Leon P.	30	Kwiryn Z.	30	**S. Wtorn.** Joan.
S.	12	Juliusz P.	31	Balbina i Kornel.	31	Ipatij
C.	13	Hermenegild.	1	Hugo	1	Marja Egip.
P.	14	Tyb. Wal. i Maks.	2	Franciszek z P.	2	Tit i Polikarp M.
S.	15	Bazylis. i Anast.	3	Rysz. i *M. B. Bol.*	3	Nikita i dr.
*N	16	Przewodn. Labert	4	Przewod. Izydor	4	N. o Fom. Jos. pies.
P.	17	Rudolf i Anicet.	5	**Zw. NMP.** i Win.	5	Agafopod
W.	18	Apoloniusz M.	6	Celestyn I. P.	6	Ewtichij
S.	19	Leon IX. P.	7	Donat i Rufin	7	Georgij ep.
C.	20	Sulpicjusz	8	Dyonizy	8	Irodion Ap.
P.	21	Anzelm	9	Marja Egip.	9	Ewpsichij
S.	22	Soter i Kajus	10	Ezechiel pror.	10	Terentij
N.	23	2 po W. Gr. Chr. W.	11	2 po W. Gr. Chr. i L.	11	N. o Mir. Antypa
P.	24	Fidelis i Bona	12	Juliusz p.	12	Wasilij gs. par.
W.	25	Marek Ewang.	13	Alermenegild.	13	Artemon
S.	26	Klet i Marcelin	14	Tyburcy	14	Martin
C.	27	Anastazy i Teof.	15	Krescenty	15	Aristarch
P.	28	Witalis	16	Lambert	16	Agafija i Irina
S.	29	Piotr M.	17	Anicet P.	17	Simeon ep.
N.	30	3 po W. Op. ś. Józ.	18	3 po W. Op. ś. Józ.	18	N. Razsł. Joan Pp.

Św. Żyd. D. 1 Szabas *Hagudel* czyli wiel. szab. — D. 6 i 7 *Pesach* czyli *Sta Wielkanoc.* uroczyste. — D. 8 Szabas Chałhamoed i wolne św. wielkanocne. — D. 9, 10 i 11 Chałhamed cz. wolne św. wielkanoc. — D. 12 i 13 Ostat. św. wielkan. uroczyste. — 15 Szab. Rozchodesz i tegoż d. 1 Mca *Ijar.* — D. 29 Szab.

🌕 Pełnia d. 5 godz. 3 min. 46 po południu.
🌗 Ostatnia kw. d. 12 godz. 7 min. 15 rano.
🌑 Nów d. 19 god. 8 min. 17 wieczorem.
🌓 Pierwsza kw. d. 28 god. 1 min. 11 po połudn.

Maj. Maj — ma dni 31. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
P.	1	Filip i Jakób	19	Leon IV. p.	19	Joan W.
W.	2	Anastazy i Zygm.	20	Agnieszka	20	Feodor i Anastas.
S.	3	Znal. ś. Krzyża	21	Anzelm B.	21	Januarij
C.	4	Florjan i Monika	22	Soter i Kajus	22	Feodor Prp.
P.	5	Pius V. P.	23	Jerzy i Wojciech	23	Georgij pobied.
S.	6	Jan w oleju	24	Fidelis	24	Sawwa Strat.
N.	7	N.4p.W.N.M.P.Ł.	25	N.4 p.W.Marka E.	25	N. o Sam.Marek A·
P.	8	**Stanisława B.**	26	Klet. i Marcel.	26	Wasilij i Glaf.
W.	9	Grzegórz Nazjaz.	27	Teofil B.	27	Simeon ep.
S.	10	Antonin i Izydor	28	Witalis i Walerja	28	Jason i Sosipart
C.	11	Mamert	29	Piotr M.	29	9 Mucz. w k. Mem.
P.	12	Pankracy	30	† Katarzyna Sen.	30	Jakow Ap.
S.	13	Serwacy	1	Filip i Jakób	1	Jeremij
N.	14	N.5poW.Bonifacy	2	N.5 p.W.Atanazy	2	N.o Slep. Afanazij
P.	15	† Zofja z 3 córk.	3	† Znal. ś. Krzyża	3	Timofej i Maw.
W.	16	† Jan Nep.	4	Florjan M.	4	Pełagija
S.	17	† Paschalis Zak.	5	Pius V. P.	5	Irina
C.	18	**Wniebow.** Fel.	6	**Wnieb.** Jan w ol.	6	**Woz.Hos.**Jow M
P.	19	Piotr-Celestyn	7	Flawja-Domicel.	7	Wos zn.na neb.kr.
S.	20	Bernardyn z Sen.	8	Stanisław B.	8	**A. i E.JoanBoh.**
N.	21	N.6 po W. Walens	9	N.6p.W.N.M.P.Ł.	9	N.s.Ot.*Per.m.Nik*
P.	22	Julja i Helena	10	Anton. i Izyd.	10	Simeon Zilota
W.	23	Dezyderyusz	11	Mamert	11	Kirilł i Mefodij
S.	24	Joan. Wd.	12	Pankracy	12	Epifanij i Germ.
C.	25	Grz. VII. i Urb. P.	13	Serwacy	13	Aleksandr i Glik.
P.	26	Filip. Neryusz	14	Bonifacy	14	Isidor
S.	27	† MarjaMagd.d.P.	15	† Zofja z 3 córk.	15	Pachomij
N.	28	**Zesł.D.ś.**Germ.	16	**Zesł.D.ś.**Jana N.	16	N.Piat.**Deń s.Tr**·
P.	29	**Swiąt.** Teodozya	17	**Swiąt.** Torpet	17	**D.ś. Duch.**Andr.
W.	30	Feliks i Ferdyn.	18	Wenancjusz	18	Feodot i Aleksan.
S.	31	† Petronella P.	19	† Pudencjanna	19	Patrikij Kornil

Święta Żyd. D. 6. Szabas. — D. 9. Lagbeomer dzień radosny. — D. 13. i 20. Szabasy. — D. 21. Rozchodesz czyli 1 Mca *Sywun.* — D. 26. i 27. *Szebuot* czyli Zielone Świątki urocz.

Pełnia d. 5 min. 23 po północy
Ostatnia kw. d. 11. god. 3 min. 47 po połud.
Nów d. 19 god. 12 m. 9 po połud.
Pierwsza kw. d. 27 god. 2 min. 26 po połud.

Czerwiec. Ijuń — ma dni 30. **1871.**

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
C.	1	Fortunat	20	Bernar. z Senny	20	Aleksij Mitr.
P.	2	†MM. Lugduńscy	21	†Walen. Don. Wik	21	Konstant. i Elena
S.	3	†Klotylda i Erazm	22	Julja i Helena PP.	22	Wasilisk
N.	4	**Trójcy ś.** Fran.	23	**Trójcy ś.** Dezyd.	23	N. Ws. św. Michaił
P.	5	Bonifacy B.	24	Joanna Wd.	24	1d. Pet. po sta. Sim.
W.	6	Norbert i Jakób	25	Marja Magd. d. P.	25	3Obr. hł. Joanna P.
S.	7	Robert Op.	26	† Filip Nerjusz	26	Karp. Ap i Elena
C.	8	**Boże Ciało** Med.	27	**Boże Ciało** JanP	27	Ferapont i Feod.
P.	9	Prymus i Felic.	28	German B.	28	Nikita Chałch.
S.	10	Bogumił i Małg.	29	Teodozja M.	29	Feodosia
N.	11	2 po Św. Barnaba	30	2 po św. Feliks i F.	30	N. 2 po Piat. Isaakij
P.	12	Onufry	31	Petronella	31	Erm Ap.
W.	13	Antoni Pad.	1	Fortunat	1	Justin
S.	14	Bazyli Wki B.	2	Marcellin Kap.	2	Nikifor p. kon.
C.	15	Wit, Modest i Kr.	3	Klotylda i Er.	3	Łukiljan i Klawd.
P.	16	*Ser. Jez.* Justyna	4	Kwiryn	4	Mitrofan
S.	17	Adolf i Marc. i Nik	5	Bonifacy Arcb.	5	Dorofej
N.	18	3 po św. Marek i M.	6	3 po św. Norbert	6	N. 3 po P. Wissar.
P.	19	Gerw. Protaz. i Jul.	7	Robert Op.	7	Feodot
W.	20	Sylweryusz i Flor.	8	Medard	8	Feodor
S.	21	Aloizy Gonzaga	9	Prymus i Felic.	9	Fekła s. Kiriłła A.
C.	22	Paulin B.	10	Małgorzata	10	Timofej ep.
P.	23	Agrypina	11	Barnaba	11	Warftołomej i W.
S.	24	*Nar. św. Jana Ch.*	12	Onufry	12	Onufrij i Petraf. A
N.	25	4 p. Św. Prosper	13	4p. Św. Antoni Pad	13	N. 4p. P. Akilin i F.
P.	26	Jan i Paweł MM.	14	Bazyli W.	14	Elisej S. Mefodij
W.	27	Władysław k. W.	15	Wit, Modest i Kr.	15	Amos Pror.
S.	28	†Ireneusz.	16	Bennon i Ludg.	16	Tichon
C.	29	**Piotr i Paweł**	17	Adolf B.	17	Manuił
P.	30	Emiljana i Lucyn	18	Marek i Marcel.	18	Leontij

Święta Żyd. D. 3. 10. i 17. Szabas. — D. 19. Rozchodesz — D. 20. Rozchodesz cz. 1. Mca *Tamus*. — D. 24. Szabas.

Pełnia d. 3 god. 7 min. 59 rano.
Ostatnia kw. d. 10 god. 2 min. 1 rano.
Nów d. 18. god. 3 min. 53 rano.
Pierwsza kw. d. 26. god. 0 min. 8 rano.

Lipiec. Ijul — ma dni 31. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
S.	1	Teobaldi Teodor.	19	Gerwazy	19	Juda Ap. i Zosim
N.	2	5po S.Naw.N.M.P.	20	5 p. Sw. Sylwer. P.	20	N5 p. P. Mefodij p.
P.	3	Heliodor i Anatol	21	Aloizy Gonzaga	21	Juljan tarch.
W.	4	Józef Kalasanty	22	Paulin	22	Ewsewij
S.	5	Filomen i Cyryll	23	Agrypina	23	Agripina
C.	6	Izajasz i Dominik	24	*Nar. ś. Jana Chr.*	24	**R. Joanna P.**
P.	7	Apoloňjusz i Klau.	25	Prosper	25	Fewronia
S.	8	Elźbieta kr.	26	Wigil. i Pelag.	26	Dawid Pop.
N.	9	6 p. S. *Jan z Dukli*	27	6 po Sw. Wład.	27	N. 6 p. P. Sampson
P.	10	Felicyta z 7 syn.	28	† Leon II.	28	S.czud.bezsr.kir.7
W.	11	Pelagia i Pius	29	**Piotr i P. Ap.**	29	**S. Ap. Petr i P.**
S.	12	Jan Gwalbert	30	Lucyna i Emilj.	30	Sob. 12 Apostol.
C.	13	Małgorzata i An.	1	Aaron kapr.	1	Kosma i Damjan
P.	14	Bonawentura k.	2	*Nawiedz. NMP.*	2	Pol. rizy P. B.
S.	15	Rozsł. ś. Ap. i Hen.	3	Heliodor	3	Jakinf i Antonij
N.	16	7 p. S. *N.M.P.Szk.*	4	7 p. Sw. Józef Kal.	4	N. 7 p. P. Andrej K.
P.	17	Aleksy i Berta	5	Agaton	5	Afanasij Af.
W.	18	Szymon z Lip. i k.	6	Izajasz	6	Sisoj Wel. i Łuka
S.	19	Wincenty z Pauli	7	Klaudjusz	7	Foma i Akakij
C.	20	Czesław i Hier. E.	8	Elźbieta kr. wd.	8	Prokofij
P.	21	Prakseda i Daniel	9	Zenon i Anatolja	9	Pankratij
S.	22	Marja Magdalena	10	Felicyta z 7 syn.	10	Antonij puz.
N.	23	8 p. S. *Kunegund*	11	8 p. S. *Jan z Dukli*	11	N. 8 p. P. Ewfimija
P.	24	Krystyna	12	Jan Gwalbert	12	Prokl i Ilarij
W.	25	Jakób wiek. Ap.	13	Anaklet p.	13	Sob. arch. Gawr.
S.	26	*Anna M. N. M. P.*	14	Bonawentura	14	Akiła Ap.
C.	27	7 braci śpiących	15	Roz. ś. Ap. i Henr.	15	Kirik, Jul. i Wł.
P.	28	Innoc. Cels. i Bod.	16	*N. M. P. Szkapl.*	16	Afinogen
S.	29	Marta, Seraf. i O.	17	Aleksy Wyz.	17	Marina
N.	30	9 p. Sw. Julitto	18	9 p. S. Szymon	18	N. 9 p. P. Emiljan
P.	31	Ignacy Lojola	19	Wincenty z Pauli	19	Makrina Ses.

Święta Żyd. D. 1. Szabas. — D. 6. Post oblężenia Jerozolimy. — D. 8. i 15. Szabasy. — D. 19. Rozchodesz cz. 1. Mca Aw. rozp. się mięsop. przez d. 9. — D. 22. Szab. Chazon. — D. 27. Tyszebeaw, post zburz. Jeroz.— D. 29. Szab. Nachmi.

Pełnia d. 2. godz. 3 min. 0 po południu.
Ostatnia kw. d. 9. godz. 2 min. 33 po połud.
Nów d. 17. god. 6 min. 51 wieczorem.
Pierwsza kw. d. 25. godz. 7 min. 15 rano.
Pełnia d. 31. godz. 10 min. 40 w nocy.

Sierpień. Awgust — ma dni 31. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
W.	1	Piotr w Okowach	20	Czesław	20	Ilija Pror.
S.	2	*N. M. P. Anielsk.*	21	Prakseda	21	Simeon i Jezekiil
*C.	3	Zn. ś. Szczepana	22	Marya Magd.	22	Marya Magdalena
P.	4	Dominik	23	Apolinary	23	Trofim i Feofił
S.	5	*N. M. P. Snieżnéj*	24	Krystyna	24	Christina, Bor.
N.	6	10p.S.*Przemien.P*	25	10p.S.Jakób więk.	25	N.10p.P.Usp.ś An.
P.	7	Kajetan	26	*Anna Mat.N.M.P.*	26	Jerlomaj
W.	8	Cyr. Larg. i Sm.	27	Pantaleon	27	Pantalejmon
S.	9	Roman	28	Innocenty	28	Prochor i Nikan.
C.	10	Wawrzyniec M.	29	Marta i Serafina	29	Kallinik i Feod.
P.	11	Zuzanna	30	Julitta Ab. i Sen.	30	Siła i Siluan
S.	12	Klara	31	Ignacy Lojola	31	Ewdokim
N.	13	11 p. S. Hipolit M.	1	11 p. S. Piotr Ap.	1	N. 11 p. P. Makk.
P.	14	† Euzebjusz	2	*N. M. P. Anielskiej*	2	P. m. per. Stefana
W.	15	**Wnieb. N.M.P.**	3	Gamaliel	3	Isaakij i Fawst.
S.	16	Roch wyz.	4	Dominik	4	Ewdokija
C.	17	Anastazy	5	*N. M. P. Snieżna*	5	Ewsignija
P.	18	Agapit i Klara	6	*Przem. Pańskie*	6	**Przeob. Hosp.**
S.	19	Rufin i Benigna	7	Kajetan	7	Dometij i Pulch.
N.	20	12p.S.*Jacek* i Ber.	8	12 p. S. Cyr. Larg.	8	N. 12 p. P. Emiljan
P.	21	Joanna Fremiat	9	Roman M.	9	Matfij Ap.
W.	22	Tymoteusz	10	Wawrzyniec M.	10	Ławrentij
S.	23	Filip Benicjusz	11	Tyburcy	11	Ewpł. Feodor
C.	24	Bartłomiej Ap.	12	Klara	12	Fotij i Anikita
P.	25	Ludwik kr. fr.	13	Hippolit i Helena	13	Maksim i Tichon
S.	26	Zefiryn pap.	14	Euzebjusz	14	Feodosij
N.	27	13 p. S. Cezarjusz	15	N13p.ś.**WnNMP**	15	N. 13 p. **Usp. P. B-**
P.	28	Augustyn	16	Roch wyz.	16	Per. N. Ob. M Diom.
W.	29	Scięcie Jana Chr.	17	Mamant	17	Miron i Paweł
S.	30	Feliks i Róża z L.	18	Agapit	18	Flor i Ławr
C.	31	Rajmund Non.	19	Rufin i Benigna	19	Andrej Stratiłat

Święta Żyd. D. 2. Chamyszusor dzień radosny. — D. 5. i 12. Szabasy. — D. 17. Rozchodesz. — D. 18. Rozchodesz czyli 1 Mca Eluł. D. 19. i 26. Szabasy.

☾ Ostatnia kw. d. 8. godz. 5 min. 47 rano.
● Nów d. 16. god. 8 min. 25 rano.
☽ Pierwsza kw. d. 23. godz. 1 po południu.
○ Pełnia d. 30. godz. 7 min. 44 rano.

Wrzesień. Sentiabr' — ma dni 30. 1871.

Dnie.		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
P.	1	Idzi i Wiktoryusz	20	Bernard i Samuel	20	Samuił Pror.
S.	2	Stefan kr. i Just.	21	Joanna Francisz.	21	Faddej Ap.
N.	3	14 p. S. *Joachim.*	22	14 po Sw. *Jacek*	22	14 p. P. Agafonik
P.	4	Rozalia i Róża	23	Filip Benic i Z.	23	Łupp i Irinéj
W.	5	Wawrzyn., Just.	24	Bartłomiej Ap.	24	Ewtichij. Petr M.
S.	6	Zacharjasz	25	Ludwik kr. fr.	25	Warfolomej
C.	7	Regina	26	Zefiryn p.	26	Adrian i Natalja
P.	8	**Narodz. NMP.**	27	Cezarjusz i Eut.	27	Pimmen i Sawwa
S.	9	Gorgoniusz	28	Augustyn i Her.	28	Moisej Murin
N.	10	15 p. Sw. *Im. Mar.*	29	15 p. S. śc. Jana C.	29	15p. P. Us. gł. J. P.
P.	11	Teodor i Hiacynt	30	Feliks i Róża	30	Aleksandr New.
W.	12	Gwidon W.	31	Rufina Pan.	31	Pol. poj Pr. Bohr.
S.	13	Eulogjusz i Maur.	1	Idzi op.	1	Simeon St. i Marf
C.	14	Podw. św. Krz.	2	Stefan kr.	2	Mamant
P.	15	Nikodem i Emil	3	Mansfet i Izab.	3	Anfim i Feoktist.
S.	16	Cyprjan i Euf.	4	Rozalja i Ammian	4	Wawiła i Moisej
N.	17	16 p. S. Rany ś. F.	5	16 p. S. J. oj. NMP.	5	16 p. P. Zacharij p.
P.	18	Józef z Kopertyn.	6	Zacharyasz	6	Wos. cz. A. Michaił
W.	19	Januarjusz B.	7	† Regina	7	Sozont i Joan Ar.
S.	20	† Eustachjusz i F.	8	**Narodz. NMP.**	8	**Rożd. Pr. Boh.**
C.	21	Mateusz Ap.	9	Gorgoniusz	9	Joakim i Anna
P.	22	† Maurycy i Tom.	10	Mikołaj i Pulch.	10	Minodora i dr.
S.	23	† Tekla i Linus P.	11	Prot i Dyodor	11	Feodora i Serhij
N.	24	17 p. S. *Wład. z G.*	12	17 p. S. *Im. NMP.*	12	17 p. P. Awtonom
P.	25	Aurelia i Kleofas	13	Mauryliusz	13	Kornilij S.
W.	26	Cyprjan i Justyn.	14	Podwyż. ś. krzyża	14	**Woz. cz. k.** (d. p.)
S.	27	Koźma i Damjan	15	† Nikod i Melit.	15	Nikita M.
C.	28	Wacław kr. Cz.	16	Eufemija	16	Ewfimija i Ludm.
P.	29	Michał Arch.	17	† Justyn i kol.	17	Sofija, Wiera, N.
S.	30	Hieronim D. k.	18	† Tomasz z Wil.	18	Ewmenij

Święta Żyd. D. 2 i 9 Szabasy. — D. 10 rozpoczynają się roraty trwające do dnia Sądnego. — D. 16 i 17 Trąbki czyli Nowy Rok 5632 od stworzenia świata. — D. 18 post Gedalia — D. 23 Szabas Szuwa. — D. 25 Jomkipur czyli Sądny dzień. — D. 30 pierwszy dzień święta Kuczek.

☾ Ostatnia kwadra d. 6 godz. 11 min. 33 w nocy.
● Nów d. 14 godz. 8 min. 33 wieczorem.
☽ Pierwsza kwadra d. 21 godz. 6 min. 36 wiecz.
○ Pełnia d. 28 godz. 7 min. 8 wiecz.

Październik Oktiabr' — ma dni 31. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
N.	1	18 p. S. *NMP. Róż.*	19	18 p. S. Januar.	19	18 p. P. Trofim
P.	2	Aniołowie stróż.	20	Eustach. i Faust	20	Ewstafij
W.	3	Kandyd M.	21	Mateusz Ap.	21	Kodrat Ap. Dim.
S.	4	Franciszek Ser.	22	Maurycy	22	Zoka i Jona Pror.
C.	5	Flawja i Placyd	23	Tekla	23	Facz. ś. Joan.
P.	6	Brunon wyzn.	24	Gerard	24	Fekła
S.	7	Marek P. i Just.	25	Kleofas i Aurelja	25	Ewfrosinija
N.	8	19 p. S. *Winc. Kad.*	26	19 p. S. *Wła. z Gel.*	26	19 p. P. **P. Ap. i E.**
P.	9	Dyonizy B. M.	27	Koźma i Dam.	27	Kallistrat
W.	10	Franciszek Borg.	28	Wacław	28	Chariton i Wiacz.
S.	11	Placyda i Zenajda	29	Michał Arch.	29	Kiriak i Feofan
C.	12	Maksymiljan B.	30	Hieronim	30	Grigorij i Michaił
P.	13	Edward kr. Wyz.	1	Remigjusz	1	**Pokr. Pr. Boh.**
S.	14	Kalikst P. M.	2	Aniołów Stróżów	2	Kiprian i Justina
N.	15	20 po S. Jadw. i T.	3	20 po S. Kandyd.	3	20 po P. Dionizij
P.	16	Florentyn i Gaw.	4	Franciszek Seraf.	4	Jerofej
W.	17	Wiktor B.	5	Placyd	5	Charitina
S.	18	Łukasz Ew.	6	Brunon	6	Foma
C.	19	Piotr z Alkant.	7	Marek Pap.	7	Sergij i Wakch
P.	20	IrenaP. i prz. ś. W.	8	Brygida i Pelagja	8	Pelagija i Taisija
S.	21	Urszula P. M.	9	Dyonizy B. M.	9	Jakow Alfeow
N.	22	21 po S. *Jan Knat.*	10	21 p. S. *Win. Kad.*	10	21 po P. Ewłamp.
P.	23	Jan Kapistran	11	Placyd i Zenaj.	11	Filip, Feofan
W.	24	Rafał Arch.	12	Wilfryd B.	12	Prow. Tarach i A.
S.	25	Kryspin i Krysp.	13	Edward kr. Wyz.	13	Karp i Nikita
C.	26	Ewaryst P. M.	14	Kalikst P.	14	Nazarij i Gerw.
P.	27	Sabina M.	15	Jadwiga i Teres.	15	Ewfimij i Łukjan.
S.	28	Szymon i Juda A.	16	Florentina i Nez.	16	Łongin Sot.
N.	29	22 p. S. Narc. i Euz.	17	22 po S. Wiktor	17	22 po P. Osia Pr.
P.	30	Zenobij. i Zenobij.	18	Łukasz Ew.	18	Łuka ap.
W.	31	† Wolfgang B.	19	Piotr z Alkantary	19	Joil Pror.

Święta żyd. D. 1 drugi dzień św. Kuczek. — D. 2, 3, 4 i 5 wolne św. Chałhamoet. — D. 6 św. Hoszano Rabu, Palma św. do. południa — D. 7 Szemini Aceret. — D. 8 urocz. Zakonu. — D. 14 Szabas. — D. 15 Rozchodesz. — D. 16 Rozch. czyli 1 Mca March. — D. 21 i 28 Szabasy.

☾ Ostat. kw. d. 6 godz. 6 min. 55 wieczorem.
🌑 Nów d. 14 godz. 7 min. 43 rano.
☽ Pierwsza kw. d. 21 godz. 1 min. 18 rano.
🌕 Pełnia d. 28 godz. 9 min. 38 rano.

Listopad. Nojabr' — ma dni 30. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
S.	1	**Wszystkich S.**	20	Aureljusz i Ir.	20	Artemij
C.	2	*Dz. Zadusz.* Wikt.	21	Urszula P.	21	Ilarion Welik
P.	3	Hubert B.	22	Kordula i Alodja	22	**Kazan Ik. P. B.**
S.	4	Karol Borom.	23	Jan Kapistran	23	Jakow s. Ignatie
N.	5	23 po O. O. NMP.	24	23 p. S. Jan K.	24	23 p. P. Arefa i A.
P.	6	Leonard Pustel.	25	Chryzant i Dary.	25	Markia i Martirij
W.	7	Engielbert Arcyb.	26	Ewaryst P.	26	Dimitrij W. M.
S.	8	4 Kolon. i Godefr.	27	† Frumencjusz	27	Nestor i Kapitol.
C.	9	Teodor Zoł. i p. K.	28	Szymon i Juda	28	Terentij i Neonił.
P.	10	Andrzéj Awelino	29	Narcyz B.	29	Anastasija i Awr.
S.	11	Marcin Bisk.	30	Marcell M.	30	Zinowija
N.	12	N. 24 p. S. *Stan. K.*	31	24 po S. Wolfgang	31	24 po P. Stachij
P.	13	Dydak wyzn.	1	**Wszystkich S.**	1	Kosma i Dam.
W.	14	Serapjon i Klem.	2	*Dzień Zaduszny*	2	Akindin i Elpid.
S.	15	Leopold i Giertr.	3	Hubert i Sylwja	3	Akepsim i Josif
C.	16	Edmund Arcyb.	4	Karol Borom.	4	Joannikij i Nikan
P.	17	Grzegorz i Salom.	5	Zacharjasz i Elżb.	5	Gałaktion
S.	18	Pośw. k. ś. P. i P.	6	Leonard	6	Paweł isp.
N.	19	24 p. S. Elżb. ks. L.	7	25 p. S. *Op. NMP.*	7	25 po P. Jeron
P.	20	Feliks Walezij.	8	4 Koronat. i Godf.	8	**Sb. S. Ar. Mich.**
W.	21	*Ofiarow. NMP.*	9	Teodor M.	9	Onissifor i Porfir
S.	22	Cecylja P. M.	10	Tryfon i Nimfa	10	Erast, Olimp i R.
C.	23	Klem. M P i Lukr.	11	Marcin B.	11	Mina, Wiktor i W.
P.	24	Jan od Krzyża	12	Marcin P. i A.	12	Joann Miłost.
S.	25	Katarzyna P. M.	13	Dydak W. i Zebin	13	Joann Złatoust.
N.	26	26 p. S. Kon. i Piot.	14	26 po S. *Stan. Kos.*	14	26 po P. Filipp.
P.	27	Barlaam i Walerj.	15	Leopold i Gert.	15	Gurij i Dimitrij
W.	28	Rufin M. i Mansw.	16	Edmund Arcyb.	16	Mattfej Ap. i Ew.
S.	29	Saturnin B. M.	17	Grzegórz Cudot.	17	Grigorij neokes.
C.	30	Andrzej Ap.	18	Maksym B.	18	Platon i Roman

Święta żydow. D. 4 i 11 Szabasy. — D. 14 Rozchodesz czyli 1 Mca Kislew. — D. 18 i 25 Szabasy.

☾ Ostnia kw. d. 5 godz. 2 min. 9 po południ.
● Nów d. 12 godz. 6 min. 32 po południ.
☽ Pierw. kw. d. 19 godz. 10 min. 10 rano.
○ Pełnia d. 27 godz. 3 min. 17 rano.

Grudzień. Dekabr' — ma dni 31. 1871.

Dnie		Ś. katolickie nowego stylu.		Ś. katolickie starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
P.	1	EligjuszB.iNat.w.	19	Elżbieta	19	Awdiji Warłama
S.	2	Bibjanna i Piotr	20	Feliks Wal i Bis.	20	Grigorij dekap.
N.	3	1 Ad.Francisz.Ks.	21	27 p. S. *Ofia NMP.*	21	26 p.P. **Wwed.P.**
P.	4	Barbara P. M.	22	Cecylja i Filip	22	Filimon s. Mich.
W.	5	Sabba Opat	23	Klemens	23	Aleksandr News.
S.	6	Mikołaj Biskup.	24	Chryzogon i Flor.	24	Wel. i Ekaterina
C.	7	†Ambr. Arc. D. K.	25	Katarzyna P.	25	Kliment i Petr Al.
P.	8	**Niep. p. NMP.**	26	Piotr Aleksandr.	26	Alipij Stołp.
S.	9	Leokadja i Wal.P.	27	Barlaam i Fak.	27	Jakow M.
N.	10	2 Ad. NMP. Loren.	28	1 Ad. Grzegorz III.	28	28 po P. Stefa.
P.	11	Damazy P.	29	Saturnin B.	29	Paramon i Nek.
W.	12	Synezjusz i Aleks.	30	Andrzej Ap.	30	Andrej perw.
S.	13	Łucja P. M. i Otyl.	1	Eligjusz i Natal.	1	Naum
C.	14	Spirydyon i Nik.	2	Bibjanna i Piotr	2	Awwakum
P.	15	Ireneusz M.	3	Franciszek Ks.	3	Sofonija i Feodor
S.	16	Adelajda C. i Alb.	4	Barbara P.	4	Warwara
N.	17	3 Ad. Łazarz Bisk.	5	2w Ad. Sabba op.	5	29 po P. Sawwa
P.	18	Gracjan Bisk.	6	Mikołaj Bisk.	6	**S. Nikoł. czud.**
W.	19	Faustyna wd.	7	† Ambroży Arcyb.	7	Amwrosij Med.
S.	20	† Teofil kapł. M.	8	**Niep. p. NMP.**	8	Patapij Ap.
C.	21	Tomasz Ap.	9	Leokadja i Wal.	9	Zaczatie ś. Anny
P.	22	†Zenon żł. i Flaw.	10	*NMP. Lor.* i Eula.	10	Mina. Erm. i Ewg.
S.	23	† *Wigil.* W Wiktor.	11	Damazy P.	11	Daniił Stołp.
N.	24	4 Adw. Adam i Ew.	12	3 Ad. Synezyusz	12	S. Praot. Spirid.
P.	25	**Narodz. Chr. P.**	13	Łucja i Orest	13	Ewstratij Awk.
W.	26	**Szczep. I. dj. M.**	14	Spirydjon i N.	14	Firs, Lewkij i dr.
S.	27	Jan Ap. i Ewang.	15	Walerjan i Cel.	15	Elewferij
C.	28	Mlodzianków	16	Adelajda i Albina	16	Ahhej
P.	29	Tomasz Kantuar.	17	†Łazarz B. i Olim.	17	Danił
S.	30	Eugenj. i Sab. B.	18	Gracjan i Wiktor	18	Sewastian
N.	31	po N. Chr. P. Syl.	19	4 Ad. Nemezjusz	19	Pr. Roż. Ch. Won.

Święt. żyd. D. 2 Szabas. — D. 8 rozpoczynają się Gody, trwające dni 8. — D. 9 Szabas. — D. 13 Rozchodesz cz. 1 Mca Tewas. — D. 16 Szabas. — D. 22 Asuro Betajwes post zburzenia Jerozolimy. — D. 23 i 30 Szabasy.

☾ Ostatnia kw. d. 5 godz. 8 min. 9 rano.
● Nów d. 12 godz. 5 min. 25 rano.
☽ Pierw. kw. d. 18 godz. 10 min. 5 wieczorem.
○ Pełnia d. 26 godz. 10 min. 58 w nocy.

Ewangielie na wszystkie święta.

Na Nowy Rok. U Łuk. ś. w r. 2.. *o obrze. Chr. Pana.*
— Trzech K. U M. ś. w. r. 2, o *pok. trzech mędr. ze wsch.*
— N. 1 po 3 Kr. U Łuk. św. w r. 2, *o Chr. w 12 latach.*
— N. 2 po 3 Kr. U Jana ś. w r. 2, *o godach w kan. Galilej.*
— N. 3 po 3 Kr. U Mat. św. w r. 8, *o oczysz. trędowatego i uzdrowieniu sługi setnika.*
— N. 4 po 3 Kr. U Mat. ś. w r. 8, *o Jezusie i uczniach na morzu.*
— Oczyszcz. N. M. P. U Łuk. św. w r. 2, *o przyniesieniu Chr. do kościoła Jerozolimskiego.*
— N. Starozap. U Mat. św. w r. 20, *o robot. w winnicy.*
— N. Mięsop. U Łuk. św. w r. 8, *o różnego rodz. nasionach.*
— N. Zapust. U Łuk. św. w r. 18, *Jezus przepowiada swą mękę i uzdrowieniu ślepego.*
— Popielec. U Mat. św. w r. 6, *o poście.*
— N. Wstępną. U Mat. św. w r. 4, *o kuszeniu Pana Jezusa przez czarta.*
— N. Suchą. U Mat. św. w r. 8, *o przemien. się Jezusa.*
— N. Głuchą. U Łuk. św. w r. 11, *o wyrzucaniu czartów.*
— N. Środopostną, U Łuk. św. w r. 6, *o nakar.* 5000 *ludzi.*
— Zwiast. N. M. P. U Łuk. św. w r. 1, *o posłaniu Anioła Gabriela do N. Marji Panny.*
— N. Białą. U Jana św. w r. 8, *o żydach chcących ukamienować Jezusa.*
— N. Kwiet. U Mat. św. w r. 22, *o wjeździe Jez. do Jerozol.*
— W. Czwartek. U Jana św. w r. 13, *o wieczerzy Pańskiéj i umywaniu nóg Apostołom.*
— W. Piątek. *Passja według Jana św. w r.* 18 *i* 19.
— N. Wielkan. U Mar. św. w r. 16, *o zmartw. Chr. Pana.*
— Poniedz. Wielkan. U Łuk. św. w r. 24, *o objawieniu się Chrystusa dwom uczniom idącym do Emaus.*
— N. Przewodnią. U Jana św. w r. 20, *o pokazaniu się Chrystusa uczniom.*
— N. 2 po W. U Jana św. w r. 10, *o Chr. dobrym pasterzu.*
— N. 3 po W. U Jana św. w r. 16, *o odejściu Chrystusa P. do Ojca.*

Na N. 4 po W. U Jana św. w r. 16, *o przycz. odejścia Chryst.*
— S. Stanis. U Jana św. w r. 10, *o Chr. dob. pasterzu.*
— N. 5 po W. U Jana św. w r. 16, *o modlitwie w imię Jez.*
— Wniebowstąpienie Pańskie. U Mar. św. w r. 16, *o Wniebowstąpieniu Chr.*
— N. 6 po W. U Jana św. w r. 15, *o Duchu św. Pocieszycielu.*
— Zesł. Ducha św. U Jana św. w r. 14, *o zesłan. Ducha św.*
— Pon. Św. U Jana św. w r. 3, *o rozmowie Chr. z Nikodem.*
— Trójcy SS. U Mat. św. w r. 28, *o posłaniu Apostołów.*
— Boże Ciało. U Jana św. w r. 6, *o ciele i krwi Chrystusa.*
— N. 2 po ś. U Łuk. św. w r. 14, *o wezw. na wiel. wieczerzę.*
— N. 3 po ś. U Łuk. św. w r. 15, *o zgubionéj owcy i groszu.*
— N. 4 po ś. U Łuk. ś. w r. 5, *o obfitym Piotra połow. ryb.*
— SS. Piotra i Pawła. U Mat. św. w r. 10, *o władzy danéj św. Piotrowi.*
— N. 5 po ś. U Mat. św. w r. 5, *o spraw. i pojednaniu się z bratem.*
— N. 6 po ś. U Mat. ś. w r. 8, *o nakarmieniu* 4000 *ludzi.*
— N. 7 po ś. U Mat. ś. w r. 7, *o fałszywych prorokach.*
— N. 8 po ś. U Łuk. ś. w r. 16, *o niesprawiedl. szafarzu.*
— N. 9 po ś. U Łuk. ś. w r. 19, *o zburzeniu Jerozolimy.*
— N. 10 po ś. U Łuk. św. w r. 18, *o faryzeuszu i celniku.*
— N. 11 po ś. U Marka św. w r. 7, *o uzdrowieniu głuchego i niemego.*
— Wniebow. N. M. P. U Łuk. św. w r. 11 *błogosławieni słuchający słowa Bożego.*
— N. 12 po ś. U Łuk. św. w rozdziale 10, *o rannym i Samarytanie.*
— N. 13 po ś. U Łuk. św. w r, 17, *o uzdrowieniu* 10 *trędowatych.*
— N. 14 po ś. U Mat. św. w r. 6, *o służeniu Bogu i mamonie.*
— N. Narodz. M. P. U Mat. św. w r. 1, *księgi rodzaju Jezusa Chrystusa.*
— N. 15 po ś. U Łuk. św. w r. 7, *o wskrzesz. syna wdowy.*
— N. 16 po ś. U Łuk. św. w r. 14, *o uzdrowieniu opuchłego*
— N. 17 po ś. U Mat. św. w r. 22. *o miłości Boga i bliźniego.*
— N. 18 po ś. U Mat. św. w r. 9. *o uzdrowieniu paralityka.*
— N. 19 po ś. U Mat. św. w r. 22, *o wezwaniu na gody wesel.*
— N. 20 po ś. U Jana św. w r. 4, *o chorym synu królew.*
— N. 21 po ś. U Mat. św. w r. 18, *o dłużnym i złośliwym słudze.*
— N. 22 po ś. U Mat. św. w r. 22, *o oddawaniu czynszowéj monety.*
— Wszystkich SS. U Mat. św. w r. 5, *o tych którzy są błog.*
— Dzień Zaduszny. U Jana ś. w r. 5, *o wskrzesz. umarłych.*
— N. 23 po ś. U Mat. św. w r. 9, *o wskrzesz. córki księcia.*
— N. 24 po ś. U Mat. św. w r. 13, *o pszenicy i kąkolu.*
— N. 25 po ś. U Mat. św. w r. 13, *o ziarnie gorczycznem.*
— N. 26 po ś. U Mat. św. w r. 24, *o sądzie ostatecznym.*

N. 1 Ad. U Łuk. św. w r. 21, *o znakach na niebie i ziemi.*
— Niepok. Poczęcie N. M. P. U Mat św. w r. 1, *Pozdrowienie N. M. Panny przez Gabriela Archanioła.*
— N. 2 Ad. U Mat. św. w r. 11, *o poselstwie Jana do Chr.*
— N. 3 Ad. U Jana św. w r. 1, *o poselstwie żydów do Jana,*
— N. 4 Ad. U Łuk. św. w r. 3, *o Janie opowiad. Chrzest.*
— Narodzenie Chrystusa Pana. U Łuk. św. w r. 2, *o narodzeniu Chrystusa Pana.*
— Św. Szczepana I. Męcz. U Mat. św. w r. 23, *o posyłaniu proroków.*
— Św. Jana Ewang. U Jana św. w r.2 1, *o naśladowaniu Chrystusa i ulubionym Jego uczniu.*
— Młodzianków. U Mat. św. w r. 2, *o ucieczce do Egiptu i rzezi niewiniątek w Betleem.*
— N. po Narodzeniu Chrystusa. U Łuk. św. w r. 1, *o proroctwie Symeona i Anny.*

Święta ruchome.

Niedziela Starozapustna	dnia	5	Lutego.
„ Mięsopustna	„	12	Lutego.
„ Zapustna	„	19	Lutego.
Popielec	„	22	Lutego.
Wielkanoc	„	9	Kwietnia.
Krzyżowe dnie	„	15, 16 i 17	Maja.
Wniebowstąpienie Pańskie	„	18	Maja.
Zielone Świątki	„	28	Maja.
Świętéj Trójcy	„	4	Czerwca.
Boże Ciało	„	8	Czerwca.
Niedziela 1 Adwentu	„	3	Grudnia.

Mięsopostu, rachując od Nowego Roku do Popielca jest tygodni 7 dni 3; zaś podług starego stylu: tygodni 5 i dni 5.

Suche dnie.

Pierwsze, dnia 1, 3 i 4 Marca. — Drugie, dnia 31 Maja, 2 i 3 Czerwca. — Trzecie, dnia 20, 22 i 23 Września. — Czwarte, dnia 20, 22 i 23 Grudnia.

Cztery pory roku astronomiczne.

Początek wiosny dnia 21 Marca o godzinie 1 minut 30 rano.
Początek lata dnia 21 Czerwca o godz. 10 min. 30 w nocy.
Początek jesieni dnia 23 Września o godz. 1 min. 30 po połud.
Początek zimy dnia 22 Grudnia o godz. 6 min. 30 rano.

Tabelka wschodu i zachodu słońca.

Miesiąc.	Dnia	Wschód godz.	Wschód min.	Zachód godz.	Zachód min.	Miesiąc	Dnia	Wschód godz.	Wschód min.	Zachód godz.	Zachód min.
Styczeń	1	8	12	3	56	Lipiec	1	3	44	8	22
	5	8	11	4	0		5	3	47	8	21
	10	8	9	4	7		10	3	52	8	17
	15	8	5	4	15		15	3	57	8	13
	20	8	0	4	23		20	4	4	8	8
	25	7	54	4	32		25	4	11	8	1
	30	7	47	4	41		30	4	18	7	53
Luty	1	7	44	4	45	Sierpień	1	4	21	7	50
	5	7	37	4	52		5	4	25	7	24
	10	7	28	5	2		10	4	16	7	38
	15	7	18	5	11		15	4	8	7	45
	20	7	8	5	20		20	4	0	7	53
	25	6	58	5	30		25	5	54	7	0
	28	6	51	5	35		30	5	49	6	6
Marzec	1	6	49	5	37	Wrzes.	1	5	11	6	47
	5	6	40	5	44		5	5	18	6	38
	10	6	29	5	53		10	5	26	6	27
	15	6	17	6	2		15	5	35	6	13
	20	6	5	6	11		20	5	43	6	3
	25	5	54	6	19		25	5	51	5	51
	30	5	42	6	27		30	6	0	5	40
Kwiec.	1	5	37	6	31	Paźdz.	1	6	1	5	37
	5	5	28	6	38		5	6	8	5	28
	10	5	17	6	47		10	6	11	5	16
	15	5	5	6	56		15	6	21	5	5
	20	4	55	7	4		20	6	34	4	55
	25	4	84	7	13		25	6	43	4	44
	30	4	34	7	21		30	6	53	4	34
Maj	1	4	32	7	23	Listop.	1	6	56	4	30
	5	4	25	7	29		5	7	4	4	23
	10	4	16	7	38		10	7	13	4	15
	15	4	8	7	45		15	7	22	4	7
	20	4	0	7	53		20	7	31	4	0
	25	3	54	8	0		25	7	39	3	55
	30	3	49	8	6		30	7	47	3	59
Czerw.	1	3	47	8	9	Grudz.	1	7	48	3	50
	5	3	44	8	13		5	7	54	3	47
	10	3	41	8	17		10	8	0	3	46
	15	3	40	8	20		15	8	5	3	45
	20	3	40	8	22		20	8	9	3	47
	25	3	41	8	23		25	8	11	3	49
	30	3	43	8	22		30	8	12	3	54

Zaćmienia w r. 1871.

W r. 1871 przypadają dwa zaćmienia słońca i dwa zaćmienia księżyca, z których tylko pierwsze zaćmienie księżyca będzie u nas widzialnem.

1. *Zaćmienie księżyca częściowe* dnia 6 Stycznia, widzialne przez cały czas, w Europie, Afryce i w Zachodniéj Azyi. Początek dla Warszawy o godz. 9 min. 10 wieczorem, środek o godz. 10 min. 40, koniec o godz. 12 m. 10 po północy.

2. *Zaćmienie słońca obrączkowe* dnia 18 Czerwca; widzialne na Oceanie Indyjskim, w Australii i Nowéj Zelandyi, oraz w południowéj stronie Oceanu spokojnego.

3. *Zaćmienie księżyca cząstkowe* dnia 2 Lipca; widzialne w Australii i południowéj Azyi.

4. *Zaćmienie słońca całkowite* dnia 12 Grudnia; widzialne we wschodniéj Afryce, Południowéj Azyi, na Oceanie Indyjskim i na Spokojnym oraz w Australii.

Dnie galowe dworskie.

Które należy obchodzić przez Nabożeństwo i uwolnienie uczniów od lekcyi.

Styczeń. Dnia 6 (25) Grudnia pamiątka wyswobodzenia kościoła i państwa Rossyjskiego od napadu Gallów i z niemi 20 plemion. D. 13 (1). Nowy Rok Ruski, oraz Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Heleny Pawłówny* i J. C. W. W. X. *Alexieja Alexandrowicza.*

Marzec. D. 3 (19 Lutego), pamiątka wstąpienia na Tron J. C. K. M. Najjaśniejszego ALEXANDRA II. MIKOŁAJEWICZA. D. 10 (26 Lutego), Rocz. ur. J. C. W. W. X. ALEXANDRA ALEXANDROWICZA, Następcy Tronu.

Kwiecień. D. 16 (4) Pamiątka szczęśliwego ocalenia życia J. C. K. M. Najjaśniejszego Pana ALEXANDRA II. MIKOŁAJEWICZA. D. 29 (17). Rocz. ur. J. C. K. M. ALEXANDRA II. MIKOŁAJEWICZA i J. C. W. W. X. *Mikołaja Michałowicza.*

Sierpień. D. 3 (22 Lipca), Im. J. C. K. M. N. MARYI ALEXANDRÓWNÉJ i J. C. W. W. X. *Maryi Tedorównéj,* małż. Następcy Tronu, Ich CC. WW. X. *Maryi Alexandrównéj i Maryi Mikołajewnéj.* D. 8 (27 Lipca) Rocz. ur. Jéj C. K. M. N. MARYI ALEXANDRÓWNÉJ, oraz Rocz. ur. i Im. J. C. W. W X. *Mikołaja Mikołajewicza* Starszego i Im. J. C. W. W. X. *Mikołaja Mikołajewicza* Młodszego.

Wrzesień. D. 7 (26 Sierpnia) Rocznica Koronacyi Jego C. K. M. N. ALEXANDRA II. MIKOŁAJEWICZA i J. C. K. M. N. MARYI ALEXANDRÓWNEJ. D. 11 (30 Sierp.), Im. J. C. K. M. N. ALEXANDRA II. MIKOŁAJEWICZA, Następcy Tronu. i J. K. W. W. X. *Alexandra Michałowicza,* oraz Rocz. ur. J.

C. W. W. X. *Olgi Mikołajewnéj*, małż. J. K. M. króla Wirtembergskiego i św. Orderu św. Alexandra Newskiego.

Listopad. D. 26 (14) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Maryi Fedorównéj*, małż. Następcy Tronu.

Które należy obchodzić tylko przez Nabożeństwo.

Styczeń. D. 3 (22 Grudn.) Im. J. C. W. W. X. *Anastazyi Michałównéj*. D. 22 (10) Stycz. ur. J. C. W. W. X. *Piotra Mikołajewicza*.

Luty. D. 15 (3) Rocz. Ur. J. C. W. W. X. *Mikołaja Konstantynowicza*, oraz święto Orderu ś. Anny. D. 16 (4), Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Wiary Konstantynównéj*.

Kwiecień. D. 13 (1), Roczn. J. C. W. W. X. *Alexandra Michałowicza*. D. 22 (10). Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Włodzimierza Alexandrowicza*.

Maj. D. 5 (23 Kwietnia), Im. J. C. W. W. X. *Alexandry Józefównéj*, małż. J. C. W. W. X. *Konstantego Mikołajewicza* i J. C. W. W. X. *Alexandry Petrównéj*, małż. J. C. W. W. X. *Mikołaja Mikołajewicza*. D. 11 (29 Kwietnia), Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Sergiusza Alexandrowicza*. *D.* 18 (6) Maja, Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Mikołaja Alexandrowicza*.

Czerwiec. Dnia 1 (20 Maja), Im. J. C. W. W. X. *Alexieja Alexandrowicza*. D. 2 (21 Maja) Im. J. C. W. W. X. *Konstantego Mikołajewicza*, J. C. W. W. X. *Konstantego Konstantynowicza* i J. C. W. W. X. *Heleny Pawłównej*, oraz Rocz. ur. J. C. W. X. *Alexandry Petrównéj*. D. 8 (27) Maja, Pamiątka zwycięztwa pod Połtawą. D. 13 (1 Czerwca) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Dymitra Konstantynowicza*.

Lipiec. D. 8 (26 Czerwca) Rocz. Ur. J. C. W. W. X. *Alexandry Józefównéj*, małż. J. C. W. W. X. *Konstantego Mikołajewicza*. D. 11 (29 Czer.) Im. J. C. W. W. X. *Pawła Alexandrowicza* i *Piotra Mikołajewicza*. D. 13 (1) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Wacława Konstantynowicza*. D. 17 (5) Im. J. C. W. W. X. *Sergiusza Alexandrowicza*. D. 23 (11) Im. J. C. W. W. X. *Olgi Konstantynównéj*, małż. J. Kr. M. króla Wirtembergskiego i J. Kr. M. *Olgi Mikołajewnéj* J. C. W. W. X. *Olgi Fedorównéj*. D. 27 (15) Im. J. C. W. W. X. *Włodzimierza Alexandrowicza*. D. 28 (16), ur. J. C. W. W. X. *Anastazyi Michałównéj*.

Sierpień. D. 18 (6), ur. J. C. W. W. X. *Maryi Mikołajewnéj*. D. 22 (10) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Konstantego Konstantynowicza*. D. 23 (11) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Jerzego Michałowicza*. D. 28 (16) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Katarzyny Michałównéj*.

Wrzesień. D. 3 (22 Sierp.) Rocz. ur. J. C. M. Królowej Helenów W. X. *Olgi Konstantynównéj*. D. 20 (8). Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Olgi Fedorównéj*. D. 21 (9) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Konstantego Mikołajewicza*. D. 29 (17) Im. J. C. W. W. X. *Wiary Konstantynównéj*.

Październik. D. 3 (21 Wrześ.) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Pawła Alexandrowicza* i Im. J. C. W. W. X. *Dymitra Konstantynowicza*. D. 4 (22 Wrześ.) Św. Orderu Równo Apost. X. Włodzimierza. D. 10 (28 Wrześ.) Im. J. C. W. W. X. *Wacława Konstantynowicza*. D. 16 (4) ur. J. C. W. W. X. *Michała Michałowicza*. D. 17 (5) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Maryi Alexandrówněj*, córki Ich. C. K. M. D. 25 (13) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Michała Mikołajewicza*.

Listopad. D. 18 (6) Rocz. ur. J. C. W. W. X. *Mikołaja Mikołajewicza* Młodszego. D. 20 (8) Im. J. C. W. W. X. *Michała Michałowicza*, tudzież Św. wszystkich Cesarsko-Rossyjskich Orderów.

Grudzień. D. 6 (24 Listop.) Im. J. C. W. W. X. *Katarzyny Michałówněj* i Św. Orderu Św. Katarzyny W. M. D. 8 (26 List.) Św. Orderu Św. Jerzego W. M. i Im. J. C. W. *Jerzego Michałowicza*. D. 12 (30 List.) Św. Orderu św. Andrzeja Apostoła. D. 18 (6), Im. J. C. W. W. X. *Mikołaja Alexandrowicza* i J. C. W. W. X. *Mikołaja Konstantynowicza* i J. C. W. W. X. *Mikołaja Michałowicza*.

Dom Cesarsko-Ruski.

Jego Cesarska Mość Najjaśniejszy ALEXANDER IIgi MIKOŁAJEWICZ Cesarz i Samowładca Wszech Rossyi, urodził się d. 17. (29.) Kwietnia 1818 roku; wstąpił na Tron 19. Lutego (3. Marca) 1855. Jéj Cesarska Mość Najjaśniejsza Cesarzowa MARJA ALEXANDRÓWNA, urodziła się dnia 27. Lipca (8. Sierpnia) 1824 r., Jego Cesarska Wysokość Cesarzewicz Następca Tronu i Wielki Xiąże ALEXANDER ALEXANDROWICZ, urodził się 26. Lutego (10. Marca) 1845 roku. Jéj Cesarska Wysokość Cesarzówna Następczyni Tronu Wielka Xiężna MARJA FEDORÓWNA, urodziła się dnia 14. (26.) Listopada 1847 r. J. C. W. W. X. *Mikołaj Alexandrowicz*, urodził się dnia 6. (18.) Maja 1868 r. J. C. W, W. X. *Włodzimierz Alexandrowicz*, urodził się dnia 10. (22.)Kwietnia 1847 roku. J. C. W. W. X. *Alexy Alexandrowicz*, urodził się dnia 2. (14.) Stycznia 1850 roku. J. C. W. W. X. *Sergiusz Alexandrowicz*, urodził się dnia 29. Kwietnia (11. Maja) 1857 roku. J. C. W. W. X. *Paweł Alexandrowicz*, urodził się dnia 21. Września (3. Października) 1860 roku. J C. W. W. X. *Marja Alexandrówna*, urodziła się dnia 5. (17.) Października 1853 r. J. C. W. W. X. *Konstanty Mikołajewicz*, urodził się dnia 9. (21.) Września 1827 roku. J. C. W. W. X. *Alexandra Józefówna*, ur. się d. 26. Czerwca (8. Lipca) 1830 r. J. C. W. W. X. *Mikołaj Konstantynowicz* urodził się dnia 2. (14.) Lutego 1850 roku J. C. W. W. X *Konstanty Konstantynowicz* urodził się dnia 10 (22.) Sierpnia 1850 roku. J. C. W. W. X. *Dymitr*

Konstantynowicz, urodził się dnia 1. (13.) Czerwca 1860 roku J. C. W. W. X. *Olga Konstantynówna*, urodziła się dnia 22 Sierpnia (3. Września) 1851 r. małżonka J. Kr. M. Króla Helenów Jerzego i J. C. W. W. X. *Wiara Konstantynówna*, urodziła się 4. (16.) Lutego 1854 roku. J. C. W. W. X. *Mikołaj Mikołajewicz Starszy*, urodził się dnia 27. Lipca (8. Sierpnia) 1831 roku. J. C. W. W. X. *Alexandra Piotrówna*, urodziła się dnia 21. Maja (2. Czerwca) 1838 roku. J. C. W. W. X. *Mikołaj Mikołajewicz Młodszy*, urodził się dnia 6. (18.) Listopada 1856 roku. J. C. W. W. X. *Piotr Mikołajewicz*, urodził się dnia 10. (22.) Stycznia 1864 roku J. C. W. W. X. *Michał Mikołajewicz*, urodził się dnia 13. (25.) Października 1832. r. J. C. W. W. X. *Olga Fedorówna*, urodziła się dnia 8. (20.) Września 1839. r. J. C. W. W. X. *Mikołaj Michałowicz*, ur. się d. 14. (26.) Kwietnia 1859. r. J. C. W. W. X. *Michał Michałowicz*, ur. się dnia 4. (16.) Października 1861. r. J. C. W. W. X. *Jerzy Michałowicz*, ur. się dnia 11. (23.) Sierpnia 1863. J. C. W. W. X. *Anastazja Michałówna*, ur. się d. 16. (28.) Lipca 1860 roku. J. C. W. W. X. *Marja Mikołajewna*, urodziła się dnia 6. (18.) Sierpnia 1819 r. Wdowa po J. C. W. Księciu Leuchtenbergskim. *Ich C. Wys. Książ. Romanowscy, Książęta Leuchtenbergscy:* J. C. W. X. *Mikołaj Maxymiljanowicz*, ur. się dnia 23. Lipca (4. Sierpnia) 1843 r. J. C. W. X. *Eugienjusz Maxymiljanowicz*, urodził się dnia 27. Stycznia (8 Lutego) 1847 r. J. C. W. X. *Sergjusz Maxymiljanowicz*, urodził się dnia 8. (20.) Grudnia 1849 r. J. C. W. X. *Jerzy Maxymiljanowicz*, urodził się dnia 17. (29. Lutego) 1852 roku. *Ich C.Wys. Księż. Romanowskie„ Księż. Leuchtenbergskie.* J. C. W. X. *Marja Maxymiljanówna*, ur. się dnia 4. (16.) Października 1841 r. Małżonka J. Xiążęcéj Mości W. X. *Badeńskiego Wilhelma*. J. C. *M.* X. *Eugenja Maxymiljanówna*, urodziła się dnia 20. Marca (1. Kwietnia) 1845 roku. J. Kr. Mość *Olga Mikołajewna*, ur. się dnia 30. Sierpnia (11. Września) 1822 r. Małż. J. K. M. Karola Fryderyka Alexandra Króla Wirtembergskiego. J. C. W. *M.* X. *Helena Pawłówna*, ur. się dnia 28. Grudnia 1806 r, (9. Stycznia) 1807 r. J. C. W. W. X. *Katarzyna Michałówna*, ur. się d. 16. (28.) Sierpnia 1827 roku Małżonka Jego Xiążęcéj Mości W. X. *Jerzego Meklemburg.-Strelickiego.*

Wykaz

używańszych środków lekarskich.

NB. Leki, przy których nie wyrażono ceny nie są objęte farmakopeą rządową — przy których zaś nie podano formy, zadawane być mogą w proszkach, pigułkach i roztworze.

Skrócenia: kr. = kropli, *p. d.* = pro dosi, *wew.* = wewnętrznie, *zew.* = zewnętrznie, *gr.* = gran, *dr.* = drachma, *unc.* = uncya. *Ceny* lekarstw podane są w kopiejkach, oznaczone literą *k.* w nawiasie (według obowiązującéj farmakopei.)

Absinthii (herba), wew. 20—40 gr. w proszkach, naparze lub odwarze; Extractum, (dr. = 5 k.), 10—30 gr. p. d. w pigułkach i mięszankach; Oleum aetherum (dr. = 25 k.), 1—3 kr. kilka razy dziennie; Tinctura 20—60 kr. kilka razy dziennie.

Aceton (Spir. pyroaceticus), 5—15 kr., 3—4 r. dnia.

Acetum (unc. = 2 k.), wewn. w saturacjach i mięszankach po 1—2 unc. na 6 unc.; zewn. do płukań, wstrzykiwań, lawatyw, okładań ($1/2$—2 unc. na 6 unc.), do kąpieli (2—3 funt. na jedną kąpiel); — aromaticum (unc. = 6 k.) wewn. i zewn. jak acetum; — pyrolignosum crudum (unc. = $1 1/2$ k.) zewn 1 dr. na 1 unc.; — pyrolignosum rectificatum (unc. = $4 1/2$), wewn. 10—30 kr. w pigułkach lub roztworze; zewn. 1 dr. na 1 unc.

Acidum aceticum (dr. = 1½ k.), wewn. 5—20 kr.; zewn. do trzeźwienia, daléj jako środek gryzący i pryszczący; — aromaticum (dr. = 5 k.), zew. do trzeźwienia; — dilutum (unc. = 3 k.), wewn. 10 gr. — ½ dr.; zew. do trzeźwienia.

Acid. arsenicosum (Arsenicum album, dr. = 1 k.) 1/24—1/12 gr. p. d. 2—3 r. dn.; Arsenias ferri wew. 1/16—1/8 gr. p. d., zew. w maści 1 cz. na 10—20 cz. tłuszczu; Arsenicum jodatum, wew. 1/8—1/4 gr. p. d., zew. 1 gr. na 1 dr. tłuszczu; Arsenicum sulphuratum, zew. 5—10 gr. na 1 dr. tłuszczu; Pulv. arsenicalis Cosmii (zawiera 20—30% arsenu), zewn.; Solutio arsenicalis Bietti (1 unc. zawiera 1 gr. arsenianu amonii), 10—15 kr. 2—3 dn.; Sol. ars. Donnovani. (1 dr. zawiera 1/8 gr. kw. arsenawego, 1/4 gr. tlenku rtęci i 3/4 gr. jodu), 10—40 kr. p. d.; Sol. ars. Fovleri (1½ dr. zawiera 1 gr. kw. arsen., dr. = 2 k.), 4—8 kr. 2—3 r. dz. powoli postępując do 10—20 kr. p. d.; Sol. ars. Pearsonii (1 dr. zawiera 1 gr. arsenianu sody dr. = 1 k.), ½ dr. — 1 dr. w ciągu dnia.

Acid. benzoicum (Flores Benzoes, 1 dr. = 40 k.), wew. ½—5 gr. p. d.

Acid. boracicum, wew. 5—15 gr. p. d.

Acid. carbolicum, zew. 20 gr. na 4 dr.; opatrunek Listera składa się z 8 gr. kwasu karbolowego, 35 gr. oliwy i kredy *q. s. ut f. past. moll.*

Acid. chromicum (1 dr. = 13 k.) zew. gr. 20 na 1 unc., jako środek gryzący 1 cz. kwasu na 1 cz. wody.

Acid. citricum (unc. = 20 k.) wew. w saturacjach, proszkach burzących po 5—20 gr. p. d.

Acid. hydrochloratum (dr. = 1½ kr.), wew.

5—30 kr. p. d., zew. sam przez się jako środek gryzący, w rozcieńczeniu do płukań, obmywań, obkładań i kąpieli.

Acid. **hydrocyanatum** (dr. = 15 k.), wew. $^1/_4$—1 kr. p. d., zew. 1—10 kr. na 1 dr. wody lub tłuszczu.

Acid. **lacticum**, wew. 5—20 kr. p. d., zew. 1 dr. — 4 dr. na 1 unc.

Acid. **nitricum** (dr. = 2 k.), wew. 5—20 kr. p. d., zew., sam przez się jako środek gryzący, w rozcieńczeniu (gr. 10—20 na 1 unc.) do wstrzykiwań, płukań, obmywań i kąpieli.

Acid. **nitrico-hydrochloratum** (Aqua Regis), 2 części kwasu solnego na 1 cz. kwasu azotnego, zew. 2 unc. na kąpiel do nóg.

Acid. **oxalicum**, wew. 1—5 gr. p. d. w roztworze, zew. 20 gr. — 1 dr. na 1 funt wody do płukań.

Acid. **phosforicum** (dr. = 4$^1/_2$ k.), wew. 10—30 kr. p. d. w pigułkach, kęskach lub mięszankach, zew. $^1/_2$ dr. — 1$^1/_2$ dr. na 6 unc. do płukań, wstrzykiwań, przemywań; — siccum w pigułkach.

Acid. **succinicum** (depuratum), wew. gr. 5—15 p. d.

Acid. **sulphuricum** (purum, dr. = 1$^1/_2$ k.), tylko zew.; — dilutum (dr = $^1/_2$ k.) wewn. 5—30 kr. kilka razy dn. w pigułkach, kęskach, mięszankach; zew. do płukań, obmywań, okładów ($^1/_2$ — 2 dr. na 6 unc.); Mixtura sulphurica acida (dr. = 1$^1/_2$ k.), 5—20 kr. p. d.; Tinctura aromatica acida 10—30 kr. p. d.

Acid. **tannicum** (Tanninum, 1 dr. = 6$^1/_2$ k.), wew. 2—10 gr. p. d.; zew. 10—20 gr. na 3—6 uncji.

Acid. **tartaricum** (dr. = 3$^1/_2$ k.), wew. 5—15 gr. p. d.

Acid. valerianicum, wew. 2—10kr. p. d. w roztworze wyskokowym.

Aconiti (herba), wew. $^1/_2$—3 gr. p. d. w proszkach i pigułkach; Extractum Ac. (gr. = 1 k.) $^1/_2$—3 gr. 3 r. d.; Tinctura 3—30 kr. p. d.; Aconitinum (1 gr. = 17 k.), wew. $^1/_{60}$—$^1/_{16}$ gr. 2 r. d. w pigułkach lub roztworze wyskokowym, zew. 1 cz. na 60 cz. tłuszczu lub wyskoku; używa się również także i do podskórnych wstrzykiwań.

Aerugo, zew. 1 cz. na 8 cz. tłuszczu.

Aether (dr. = 3 k.), wew. 5—20 kr. p. d., zew. do trzeźwienia, do wcierań, do lawatyw gr. 20 na 1 lawat., w celu sprowadzenia znieczulenia miejscowego; Aether aceticus (dr. = 5 k.), wew. 5—20 kr. p. d., zew. do trzeźwienia; — chloratus, zew. 1 cz. na 8 cz. tłuszczu; — jodatus do wziewań; — phosphoratus (1 dr. = 6 k.), wew. 8—15 kr. p. d.

Aloe (dr. = 1 k.), wewn. $^1/_2$—15 gr. p. d.; Extractum A. (1 dr. = 6$^1/_2$ k.) wew. 3—5 gr. kilka razy dn.; Tinctura A. (1 dr. = 2$^1/_2$ k.) wew. 10—20 kr. 2-3 r. d.; Aloinum (pierwiastek gorzki wyciągowy z aloesu), wew. $^1/_2$—3 gr. p. d.

Althaeae (Radix, dr. = 1$^1/_2$ k.), w odwarze z 2 dr. na 6 unc.; Syrupus (unc. = 6 k.); Unguentum.

Alumen (crudum et ustum, dr. = 2$^1/_2$ k.), wew. 2—10 gr. p. d., zew. w proszkach (1 : 4) do posypywania, w roztworze (1:12—24) do płukań, wstrzykiwań, obmywań, okładań; Alumina acetica i sulphurica, wew. 10—20 gr. p. d. w roztworze, zew. gr. 2—5 na 1 unc.; Al. pura, 3—10 gr. w proszkach.

Ambra (grisea, gr. = 10 k.), wew. gr. 2—10 p. d. w proszkach i pigułkach.

Ammoniacum (gummi — resina dr. = 2½ k.), wew. gr. 5—15 p. d. w pigułkach i emulsji, zew. w postaci plastrów.

Ammoniacum (aceticum solutum, dr.=1 k.) wew. ½—2 dr. 4—6 r. d., zew. do płukań i wcierań; — benzoicum solutum (1 dr. = 10 k.,), 1—10 kr. p. d.; — bromatum, 2—10 gr. 3 razy dziennie; — carbonicum (1 dr. = 1 k.), wew. gr. 4—10 p. d., zew. w solach trzeźwiących; — carbonicum pyro-oleosum (dr. = 3 k.), wew. gr. 4—10 p. d.; — carbonicum pyro-oleosum solutum (dr. = 2 k.). wew. 15—30 kr. w mięszankach, saturacyach; — carbonicum solutum (dr. = 1 k.), wew. 20—50 kr. 3—4 r. d. w mięszankach; — causticum solutum (dr.=1 k.), wew. 3—8 kr. w mięszankach, zew. do trzeźwienia, do lawatyw (5—15 kr.), do wstrzykiwań (4—8 kr. na 2—3 unc.), do wcierań w postaci mazideł i maści (1 cz. na 6—8 cz. oleju lub maści); — citricum, wew. w saturacyach; — cuprico-sulphuricum (dr. = 10 k.), wew. ⅛—½ gr., zew. do płukań i wstrzykiwań (1—4 gr. na 1 unc.); — hydrochloratum (Ammonium muriaticum), wew. 5—15 gr., zew. do wziewań, do płukań (1—1½ dr. na 6 unc.), do wstrzykiwań, lawatyw, obmywań, okładań, do przemywań oczów (gr. 5 na ½—1 unc.); — hydrohloratum ferratum, zob. *Ferrum;* — jodatum, 2—6 gr. p. d.; — nitricum, wew. gr. 10—20 p. d.; — phosphoricum, gr. 20—30 3 razy dziennie; — solutum anisatum (dr = 2½ k.), wew. 5—15 kr. 3—4 r. d.; — succinicum solutum (dr. = 3 k.), wew.

15—20 kr. kilka razy dniem; — valerianicum, wew. gr. 20—1 dr. w ciągu dnia.

Amygdalinum (gr. = 1½ k.), gr. 1 odpowiada 1 dr. *Aq. amygd. amar.*

Amylenum, do wziewań w celu wywołania ogólnego znieczulenia.

Amylum (jodatum), zob. jod.; — Maranthae (dr. = 1½ k.) jako środek odżywczy dla dzieci wycieńczonych.

Anacahuite (lignum), w ziołkach łyżeczka z czubem na 2 filiżanki odwaru, w odwarze (z ½—1 unc. na 6 unc.)

Angelicae (Radix, dr. = 1 k.) wew. 10—30 gr. w proszkach, naparze (z 2 dr. na 6 unc.), w naciągu wyskokowym; Spiritus Angel. comp. (dr. = 2 k.), wew. 10—30 gr., zew. do płukań, wcierań, kąpieli.

Anilinum (Sulphuricum), wew. 1½—2 gr. 2—3 razy dziennie w roztworze lub pigułkach.

Anisi vulgaris (Semen, dr. = 1 k.) wew. 20—40 gr. w proszkach, naparze (z 2 dr. na 4 unc.); Aqua Anisi; Oleum aeth. Anisi; Eleosaccharum; Spiritus.

Anisi stellati (Semen, dr. = 2½), taksamo jak Anisum vulgaris.

Anthrakokali (dr. = 8 k.), wew. 2—8 gr., zew. w maściach.

Antimonium; Kali stibiato-tartaricum (1 dr = 2 k.), wew. $^1/_{16}$—$^1/_6$ gr. p. d., w średnich dawkach $^1/_6$—1 gr., w wielkich dawkach 1—3 gr., zew. 1—2 dr. na unc. tłuszczu, Aq. stibiata (2 gr. emetyku na 1 unc. wody); Vinum stibiato-tartaricum (1 dr.=2 k.), wew. jako środek napotny 1 dr. w ciągu dnia, jako środek wymiotny 2—6 dr. p. d.; Antimonium chloratum solutum, zew. sam przez się jak środek żrący, lub w postaci ma-

ści (1 dr. na 1 unc.); Pasta Canquoini (1 cz. chlorniku antymonu na 2, 3 i 4 cz. mąki pszennéj); Antimonium sulphuratum aurantiacum (1 dr. = 3 k.), 1/4—1 gr. kilka razy dziennie w proszkach i pigułkach; — sulph. rubrum, 1/8—1/2 gr. p. d. w proszkach; — sulph. nigrum (dr. = 2 1/2 k.), 5—10 gr. p. d. w proszkach, pigułkach.

Apiolum, wew. 4—16 gr. w ciągu dnia.

Aqua amygdalarum amararum (dr. = 3 k.), wew. 10—60 kr. p. d. (2 dr. w ciągu dnia), zew. do lawatyw (gr. 10—1/2 dr.), do wstrzykiwań, obmywań, do kąpieli (4 unc. na 1 kąpiel).

Aqua aromatica spirituosa do wcierań w brzuch i w krzyż przy grożącem poronieniu.

Aqua antimiasmatica Köchlini, zob. *Cuprum*.

Aqua calcariae, zob. *Calcaria*.

Aqua chlori, zob. *Chlorum*.

Aqua Goulardi, zob. *Plumbum*.

Aqua lauro-cerasi, wew. 20—80 kr., zew. jak *Aqua amygd. amar.*

Aqua phagadenica, z. *Hydrargyrum*.

Aqua picea (unc. = 1 1/2 k.), wew. filiżankami lub kubkami, zew. do wstrzykiwań, okładań.

Aqua stibiata, zob. *Antimonium*.

Argentum (jodatum), 1/12 gr. p. d. w proszkach i pigułkach; — nitricum (1 dr. = 40 k.), wew. 1/10—1/2 gr. p. d., zew. jako środek drażniący 1/2—3 gr. na 1 unc. wody lub tłuszczu, jako środek gryzący sam przez się, lub w roztworze 1—20 gr. na 1 unc.

Argilla (alba), zew. do posypywania, do kąpieli (1/4—1/2 funt. na kąpiel); — rubra wew. 5—30 gr. p. d. w pigułkach, zewn. do zasypywania.

Arnicae (Flores et Radix, 1 dr. = 1 1/2 k.),

$^1/_2$—2 dr. *ad infusum;* Tinctura, 10—30 kr. p. d., zew. do okładań; Extractum, 5—10 gr. p. d.

Arsenicum, zob. *Acidum arsenicos.*

Assa foedita (Gummi resina, 1 dr. = 2 k.), wew. 5—15 gr. p. d. w pigułkach, w roztworze (1 dr. na 6 unc.), zew. w lawatywach ($^1/_2$ dr. z jednym żółtkiem w naparze rumianku); Tinctura (1 dr. = 3 k.), 15—30 kr. kilka razy dziennie; Aqua antihisterica foetida, wew. łyżkami stołowemi.

Asparaginum, wew. 5—10 gr. p. d.

Atropinum, zob. *Belladonna.*

Aurantium (Cortex, dr. — $3^1/_2$ k.), wew. 10—20 gr. w proszkach, 2 dr. — $^1/_2$ unc. *ad infusum aquos. et vinos;* Oleum aeth. cort., 1—3 kr. p. d.; Eleosaccharum, 1 dr. w ciągu dnia; Syrupus cort. (unc. = 14 k.), $^1/_2$—1 unc. w ciągu dnia; Tinct. cort. (dr. = $2^1/_2$ k.) 1—2 dr. w mięszankach; Flores Aurantiorum (dr. = 4 k.), wew. w postaci ziołek; Aqua Fl. Auran. (unc. = 7 k.), 1—2 unc. w ciągu dnia; Folia Aurantii (unc. = $7^1/_2$ k.), w naparze z 2—4 dr.

Aurum (natronato-muriaticum, gr. = 8 k.), wew. $^1/_{16}$—$^1/_4$ gr. p. d. w pigułkach i roztworze, zew. do wcierań w język po $^1/_{12}$—$^1/_3$ gr. na raz; — chloratum, $^1/_{12}$ gr. p. d.; — jodatum, wew. $^1/_{15}$—$^1/_6$ gr.

Ballotae lanatae (Herba, dr. = 3 k.), wew. 1—2 dr. *ad infusum et decoctum.*

Balsamum Copaivae (1 dr. = 3 k.), wew. 20—40 kr. p. d. sam przez się, w pigułkach, kapsułkach, w emulsyji; Oleum Copaivae (1 dr. = 9 k.), 10—20 kr. p. d.

Balsamum Peruvianum (unc. = 40 k.), wew. 10—20 kr. p. d. w pigułkach, emulsyi, zew.

w postaci maści i plastrów; Tinctura tylko zew.; Syrupus (unc. = 2½ k.), wew. 1 unc. w mięszankach.

Balsamum Tolutanum (dr. = 6 k.), zewnętrznie w maściach.

Balsamum vitae Hoffmanni, wew. 10—20 kr., zew. do wcierań, obmywań.

Bardanae (Radix), wew. 1—3 unc. *ad decoctum.*

Barium (chloratum, 1 dr. = 1½ k.), ¼—2 gr. 2—3 razy dziennie w roztworze lub pigułkach; — jodatum, wew. ⅛—¼ gr. 3 razy dziennie, zew. w maściach.

Bebeerinum, ½—4 gr. p. d. w proszkach lub pigułkach.

Belladonnae (Radix et Folia, 1 dr. = 1½ k.), wew. ⅓—1 gr. p. d., dzieciom 1/12—⅙ gr. p. d.; Extractum (1 gr. = 1 k.) wew. ⅛—2 gr. p. d., zew. 1—5 gr. na 1 dr.; Tinctura (1 dr. = 2½ k.) 1—10 kr. p. d. 4—6 razy dziennie; Atropinum (1 gr. = 15 k.) purum, sulphuricum, valerianicum, wew 1 gr. na 1 dr. rozczynu, z czego 1—2 kr. p. d., zew. 1—2 gr. na pół unc. wody do wkraplania w oczy.

Benzinum (1 dr. = 2 k.), wew. 4—10 kr., zew. do wcierania.

Benzoë, zob. *Acidum benzoicum.*

Berberinum, wew. 1—4 gr. kilka razy dziennie w pigułkach lub proszkach.

Bismuthum (hydrico-nitricum, Magisterium bismuthi, 1 dr. = 14 k.), wew. 5—20 gr. w proszkach i pigułkach, zew. do posypywania, do wstrzykiwań (½—1 dr. na 1 unc.), do wcierań (20 gr. — 1 dr. na 1 unc. tłuszczu); — nitricum crystallisatum, wew. 3—5 gr. 3—4 razy dziennie; — valerianicum (dr. = 20 k.), wew. ½—4 gr. 3—4 razy dzien-

nie w proszkach i pigułkach; — subcarbonicum, wew. 10—30 gr. w proszkach.

Boletus laricis, wew. 3—15 gran. w proszkach i pigułkach.

Borax, zob. *Natrum.*

Brayerae anthelminthicae (Flores, Kousso, 1 dr. = $9^1/_2$ k.), wew. 5 dr. w 2 dawkach co $^1/_2$ godzinie.

Bromium, wew. $^1/_6$—$^1/_2$ gr. 2 razy dniem, zew. w maściach (6—10 gr. na 1 unc. tłuszczu); — Kalium bromatum (1 dr. = 12 k.), wew. 1—8 gr. p. d. w roztworze, zew. gr. 30 na 1 unc. tłuszczu.

Brucium, zob. *Nux vomica.*

Bursae pastoris (Herba), wew. garść świeżego ziela odgotować na dwie filiżanki, po filiżance na raz.

Cacao, jako środek odżywczy; Butyrum cacao (unc. = 30 k.), jako constituens dla maści i na czopki stolcowe.

Cadmium (sulphuricum, dr. = 2 k.), zew. 1 gr. na 1 dr.— $^1/_2$ unc. w roztworze lub w maściach.

Caincae (Radix), wew. 1—2 dr. *ad decoctum.*

Cajeputi (Oleum aeth., 1 dr. = 6 k.), wew. 1—10 kr. w pigułkach, zew. do wcierań (1 cz. na 8 cz. oleju lub tłuszczu.)

Calami aromat (Rhizoma, dr. = 1 k.), wew. 10—20 gr. p. d. w proszkach i w naparze (z 2—4 dr. na 4 unc.), Tinctura (dr. = $2^1/_2$ k.), Confectio, Oleum aeth. (dr. = 20 k.)

Calcaria (carbonica dr. = 2 k.), wew. 10—30 gr. p. d., zew. do posypywania; — hypochlorosa (dr. = 1 k.), wew. 2—10 gr. w roztworze, zew. do płukań (dr. 2 na 8 unc.), do wstrzykiwań (gr. 5 na 1 unc.), do obmywań ($^1/_2$—1 uncji na 1 funt); — hypophosphorosa, (dr. = 16 k.), wew. 10—30 gr. w proszkach lub

roztworze (w syropie); — phosphorica (dr.= 5 k.), wew. gr. 10—30; — soluta (Aqua calcis, unc. = 1½ k.), wew. unc. 2—5 kilka razy dniem, zew. do płukań, wstrzykiwań, obmywań; — subphosphorosa, wew. 10—30 gr. w proszkach, w roztworze i syropie; — usta (unc. = ½ k), zew. jako środek gryzący, wchodzi w skład Pastae Vienensis (unc. = 30 k.); **Calcium** (chloratum, dr. = 2 k.), wew. 4—10 gr., zew. do obmywań (1 unc. na 1 funt), do kąpieli (1—3 unc. na kąpiel); — jodatum, wew. 1—3 gr. p. d.; — sulphuratum (dr.=1½ k.), wew. 5—10 gr. p. d., zew. ½—1 dr. na 1 unc. w roztworze i maściach.

Camphora (1 dr. = 3 k.), wew. ½—3 k.), w proszkach i emulsji, zewn. do posypywania, nakadzania, do wcierań w postaci maści i mazideł (z ½—1 dr. na 1 unc. tłuszczu lub oleju; Acetum camphoratum, zew. do obmywań i okładań; Spiritus camphoratus (unc=1 k.), zew. do wcierań, Oleum camphoratum, (unc. = 16 k.), wew. 10—40 gr. w ciągu dnia w emulsji, zew. do wcierań w postaci masideł i maści.

Cannabis indice ½—2 (Sumitates, dr. = 5½ k.); Extractum wew. 2—3 razy dziennie w pigułkach lub roztworze wyskokowym; Tinctura (dr. = 5 k.), 2—10 kr. p. d.

Cantharides (pulv., 1 dr. = 5 k.), wew. 1/10—½ gr. p. d. 2—4 razy dziennie w emulsji; Tinctura (1 dr. = 3 k.), 2—10 kr. w roztworze gumowym; Emplastrum Canth. (unc = 18 k.), Empl. Euphorbii s. vesicatorium perpetuum, (unc. = 42 k.); Oleum; Collodium, (dr.= 11 k.) wszystkie te przetwory używają się tylko zew.

Capsici (Fructus, dr. = ½ k.), wew. 1—6

gr. p. d. w pigułkach i w naparze (1—2 dr. na 6 unc.); Tinctura (dr. = 2½ k.), wew. 10—20 kr. p. d.

Caragaheen (unc. = 7½ k.), wew. w odwarze (z ½ dr. na 8—12 unc.) i w galarecie (z 1 dr. na 2 uncje.)

Carbo (ossium, vegetabilis, spongiae dr. = 10 k.), wew. 10—30 gr. p. d., zew. do posypywania.

Carboneum sulphuratum, wew. 2—6 kr. p. d., zew. do wcierań sam przez się lub w rozcieńczeniu z olejami tłustemi.

Carboneum trichloratum, wew. 2—5 gr. p. d. w roztworze wyskokowym (co ½ godz. w cholerze.)

Cardamomi (Fructus, dr. = 8 k.), wew. 5—10 gr. w proszkach.

Cardui benedicti (Folia, dr. = 3½) k. wew. 2 dr. *ad infusam aquosum v. vinosum;* Extractum (dr. = 6 k.), wew. 1 dr. w ciągu dnia, zew. do lawatyw (½ dr. na lawat.)

Cardui Mariae (Tinctura, 1 dr. = 3½ kop.), wew. 5—15 kr. 3 razy dniem.

Caricis arenariae (Radix, unc. = 5½ k.), wew. w odwarze (z 1—2 unc. na 1 funt.)

Carvi (Fructus, dr. = ½ k.), wew. 10—30 gr. p. d. w proszkach i naparze (z ½ unc. na 4—6 unc.); Aqua, (unc. = 2 k.), Oleum (dr. = 9 k.), Spiritus.

Caryophylli (dr. = 1½ kop.), wew. gran. 5—10 w proszkach lub namoku winnym (z 1 dr. na 4 unc.); Oleum (dr. = 10 k.), wew. 1—3 kr., zew. jako *odontalgicum.*

Cascarillae (Cortex, dr. = 1½ k.), wew. 10—30 gr. p. d. w proszkach, ½ unc. w ciągu dnia *ad infusum aquosum v. vinosum, ad decoctum* lub *infuso-decoctum;* Extractum (dr. = 15 kop.),

5—20 gr. p. d.; Tinctura (dr. = $2^1/_2$ k.), 5—20 kr. p. d.

Cassiae Cinnamoma (Cortex, dr. = $2^1/_2$ k.), wew. 1—2 dr. w ciągu dnia *ad infusum aquosum v. vinosum;* Aqua Cinnamm. simplex (dr = $^1/_2$ k.) et spirituosa (dr. = 1 k.), 1—2 unc. pro d. w mięszankach; Oleum C. (dr. = 15 k.), 1—3 kr. p. d.; Eleosaccar. C. (3 kr. na 1 dr. cukru); Tinctura (dr. = 3 k.), 10—30 kr. p. d.; Syrupus (unc. = 10 k.), $^1/_2$ uncji w mieszankach.

Castoreum (gr. = 20 k.), wew. 2—10 gr. w proszkach; Tinctura (canadensis 1 dr. = 10 k., sibirici 1 dr. = 80 k.), 15—30 kr. p. d.

Catechu, wew. 10—30 gr. w proszkach, pigułkach, roztworze (2 dr. na 6 unc.), zew. w proszku do posypywania, w roztworze do wstrzykiwań, obmywań; Tinctura (dr. = $2^1/_2$), wew. 20—60 kr., zew. do wstrzykiwań, płukań (1—4 dr. na 6 unc.)

Centaurii minoris (Herba, unc. = 13 k.), wew. 10—20 gr. w proszkach, 2—4 dr. *ad infus. aquos. v. vinos.* Extractum (dr. = 6 k.), 1 dr. w ciągu dnia w pigułkach lub mięszankach.

Cerium oxalicum i **nitricum**, wew. 1—2 gr. 2—3 razy dziennie w roztworze.

Chamomillae romanae (Flores, unc. = 12 k.), wew. $^1/_2$—$1^1/_2$ dr. *ad infusum.*

Chamomillae vulgaris (Flores, unc. = $6^1/_2$ k.), wew. 1—3 dr. *ad infusum*, zew. w lawatywach ($^1/_2$—1 unc. w naparze); Aq. Cham. (unc. = 2 k.), 1—2 unc. p. d.; Oleum, 1—2 kr. p. d.; Tinctura. 20—30 kr. p. d.

Chelidonii majoris (Herba), wew. *succus recens expressus* 20—40 gr. *pro die;* Extractum (dr. = 24 k.), 10—20 gr. p. d. w mięszankach lub pigułkach.

Chenopodii ambrosioidis (Herba, unc. = 10 k.), 20 gr. p. d. w proszkach, 2—4 dr. w ciągu dnia *ad infusum*.

Chinae (Cortex, fuscus 1 dr. = 4 k., regius 1 dr. = 6½ k.), wew. ½—1 dr. w proszkach, 2 dr. — ½ unc. w ciągu dnia *ad infusum aquosum v. vinosum frigide parat.*, ½—1 unc. na 6 unc. w odwarze; Extractum chinae aquos. (dr. = 32 k), ½—1 dr. w ciągu dnia; Extractum chinae frig. par. (dr. = 30 k.), ½—2 dr. w ciągu dnia; Tinc. Chinae simplex (dr. = 3½) et composita (dr. = 4 k.), wew. 20—30 kr.; Chininum purum (gr. = 2½ k.), muriaticum (dr. = 2½ k.), sulphuricum (gr. = 1½ k.), citricum (gr. = 2½ k.), wew. 5—20 gr. p. d.; Cinchoninum (dr. = 7 k.), w dawkach dwa razy większych jak chinina; Tinctura Chinoidini (dr. = 3½ k.), 30—60 kr. p. d.; Vinum (unc. = 18 k.), kr. 20 — 1 dr.

Chloroformium (dr. = 7 k.), wewn. 2—20 kr., zew. do wziewań w celu wywołania znieczulenia ogólnego, do wcierań w postaci mazideł i maści (1—4 dr. na 1 unc. oleju lub tłuszczu), do lawatyw (5—10 kr. *ad clysma*); Chlorodyne (mięszanina złożona z chloroformu, morfiny, kwasu cyanowodornego, konopi indyjskich), 5—20 gr.

Chlorum (gaziforme) do wziewań; solutum (Chlorina liquida, Aqua chlori, unc = 9 k.), wew. 1 dr.—½ unc. w ciągu dnia, zew. do obmywań, okładań.

Cichorei (Folia et Radix), wew. *succus recens expressus* 1—2 unc. *pro dosi*, w odwarze (z 2—3 dr. na 6 unc.); Extractum 2—4 dr. *pro die;* Syrupus cichorei c. rheo dla dzieci małych jako środek przeczyszczający łyżeczkami od kawy.

Cinna, zob. *Santoninum*.
Cinnamomi (Cortex, dr. = 4 k.), wew. 5—20 gran. p. d.
Citri (Cortex, dr. = 1 k.), wew. *Eleosaccharum*.
Coca (Folia), wew. 5—10 gr. 2—3 razy dziennie w proszkach i w odwarze (z 1—2 dr. na 6 unc. z dodatkiem soli alkalicznych).
Coccionella (dr. = 5 k.), wew. $^1/_2$—5 gr. p. d. kilka razy dziennie w proszkach, pigułkach i mięszankach.
Cochleariae (Herba), wewn. *succus recens expressus*, 1—2 dr. świeżego ziela *pro die ad infusam aquosum v. vinosum*, zew. do płukań; Spiritus (dr. = 2 k.), wew. $^1/_2$—1 dr. p. d., zew. do płukań.
Coffeae (Semen), jako środek odżywczy; Coffeinum (gr. = 5$^1/_2$ k.), wew. $^1/_2$—1 gr. w proszkach i pigułkach.
Colchicum; Acetum (1 dr. = 2$^1/_2$ k.), 1—3 dr. *pro die;* Tinctura i Vinum (1 dr. = 3$^1/_2$ k.) 20—30 kr. p. d.; Colchicinum $^1/_{100}$—$^1/_{50}$ gr. pro dosi.
Collodium (dr. = 4 k.), zew. jako środek osłaniający; — cantharidatum (dr. = 11 k.), środek pryszczący
Colocynthidis (Fructus, 1 dr. = 9 k.), wew. 3—6 gr. w proszkach i pigułkach, w odwarze (z 1—2 dr. na 6 unc.); Extractum (dr.=50 k.), $^1/_{12}$—1 gr. p. d. w pigułkach, mięszankach; Tinctura (dr. = 3$^1/_2$ k.), 10—20 kr. p. d.; Extractum Col. comp. (dr. = 30 k.). $^1/_4$—3 gr. p. d.
Colombo (Radix), wew. 10—20 gr. p. d., 2—4 dr. w ciągu dnia *ad infusum aquosum v. vinosum*, przeważnie zaś *in decocto;* Extractum 20—30 gr. w ciągu dnia w proszkach, pigułkach, mięszankach.

Conii maculati (Herba, unc. = 7½ k.), wew. 2—6 gr. p. d., zew. do okładań i w naparze do obmywań; Extractum aquosum 1—20 gr., spirituosum ¼—4 gr. p. d., kilka razy dziennie; Tinctura, 10—20 kr. p. d.; Emplastrum; Coniinum (1 gr. = 7 k.), 1 kr. na 30 kr. wyskoku, z roztworu powyższego 1—2 kr. p. d.

Copaiva, zob. *Bals. Copaiv.*

Coriandri (Fructus, dr. = 1 k.), 20—30 gran. p. d. w proszkach.

Cornu cervi raspatum (dr. = 1 k.), w odwarze (z 2 dr. na 4 unc.) i w galarecie (z ½—1 unc. na 2 unc.)

Creosotum (1 dr. = 5 k.), wew. 2—4 kr. p. d. w pigułkach lub w postaci Aquae Creosoti (20 gr. na 4 unc. wody), zew. sam przez się lub w rozcienczeniu w postaci wody, maści, mazideł (5—20 kr. na ½—1 unc.)

Crocus (1 gr. = 1½ k.), wew. 3—10 gr. p. d., ½—1 dr. *pro die in infuso;* Tinctura (1 dr. = 8 k.), 10—20 kr. p. d.

Crotonis (Oleum, 1 dr. = 20 k.), wew. 1—3 kr. w roztworze gumowym, zew. 5—20 kr. w oleju.

Cubebae (dr. = 3½ k.), wew. 20—30 gr. 3—4 razy dziennie w proszkach, powidełkach i pigułkach (z balsamem kapaiwianym), Extractum (1 gr. = 1 k.) 5—20 gr. p. d. w pigułkach; Oleum (1 dr. = 20 k.) 10—15 kr. p. d.

Cuprum (aceticum, dr. = 2 k.), wew. ⅛—1 gr., zew. 2—5 gr. na 1 unc. w roztworze, 10—20 gr. na 1 unc. w maści; — aluminatum (1 dr. = 4 k.), zew. 1—10 gr. na 1 unc.: — carbonicum (dr. = 10 k.), wew. 5—10 gr. 4—6 razy dziennie, zewn. w maściach (1 dr. na 1 unc.); — chloratum ammoniacale solutum (Tinct. antimiasmatica Koechlini, dr. = 1 k.), wew. 2—5 kr. 2—3 razy dziennie;

— oxydatum nigrum (dr. = 15 k.), wew. 1/4—1 gr., zew. w maściach (1 dr. na 1 unc.); — sulphuricum (1 dr. = 2 k.), wew. 1/4—2 gr., zew. do przyżegania *in substantia* i w mocnych roztworach (1—2 gr. na 1 dr.), do przestrzykiwań, obmywań, wkraplań w oczy (1/2—1 gr. na 3 unc.), do opatrunku w maściach (1—4 gr. na 1 dr.); — sulphuricum ammoniatum, zob. *Ammoniacum*.

Curare, wew. 1/60—1/40 gr. w roztworze wodnym lub wyskokowym, zew. do podskórnych nastrzykiwań po 1/10 gr.

Daturinum, zob. *Stramonium*.

Dextrinum (1 dr. = 1 k.), wew. jako środek odżywczy, zew. do przyrządzania opasek ruchomo-nieruchomych.

Delphinium, wew. 1/6—1/2 gr., zew. do wcierań w roztworze wyskokowym lub w maściach (1 cz. na 16 cz.)

Digitalis (Folia, 1 dr. = 1 1/2 k.), wew. 1/4—1 gr. p. d. w proszkach, 6—20 gr. *pro die ad infusum;* Extractum (1 gr. = 1 k.) 1/4—1 gr. p. d.; Tinctura (1 dr. = 2 1/2 k.) 5—20 kr. p. d.; **Digitalinum** (1 gr. = 13 k.), 1/30—1/20 gr. p. d. w roztworze wyskokowym lub w pigułkach.

Diosmae crenatae (Folia), wew. 1/2 unc. *pro die ad infusum.*

Diospirae virginianae (Baccae), wew. 1/2 unc. *pro die ad infusum.*

Dulcamarae (Stipites, dr. = 1/2 k.), wew. 1/2—1 unc. *pro die ad decoctum;* Extractum, wew. 1—2 dr. *pro die* w pigułkach lub roztworze.

Elaterium (Extractum), wew. 1/2—2 gran. w proszkach i pigułkach.

Elixir aurantiorum comp., wew. 1/2—2 dr. raz do 3 razy dziennie.

Elixir e succo glycyrrhizae, wew. łyżeczkami od kawy.

Electuarium lenitivum zob. *Senna*.

Enulae (Radix), wew. 10—20 gr. w proszkach, 2–4 dr. *pro die aa infusum;* Extractum 5—10 gr. p. d; Tinctura 20—30 kr. p. d.

Equiseti (Herba) 1—2 unc. *pro die* w odwarze.

Euphorbium (dr. = 5 k.), zew. do posypywania, do wcierań (w postaci maści lub plastrów).

Extractum (amaricans comp.), (dr. = 6 k.), wew. 20—40 gr. p. d. w pigułkach; — antiphtisicum (przyrządza się przez odparowanie płynu pozostającego się przy garbowaniu skór cielęcych korą dębową) wew. 4—6 gr. p. d.; carnis wew. jako środek odżywczy; — monesiae wew. 20—60 gr. *pro die* w prosz. lub pigułkach. zew. do posypywania, do wstrzykiwań (1–3 dr. na 3 unc.) do płukań, do wcierań (w postaci maści 1 cz. na 8 cz.). *NB.* Inne extrakta zamieszczone są przy odnośnych lekach.

Farfarae (Folia unc. = 5 k.) wew. w postaci succi recentis expres. i w odwarze z ½—1 unc na ℔.

Fel tauri inspissatum, (dr. = 6 k.) wew. 10—20 gr. kilka razy dziennie w pigułkach, i kęskach, zew. w lawatywach, do wcierań w postaci maści i mazideł; Natrum choleinicum, wew. 5–10 gr. w pigułkach.

Ferrum; Ferro-Kali tartaricum, (unc. = 10 k.) wew. 5—10 gr., zew. do kąpieli (1—4 unc. na 1 kąpiel); Ferro-Kali cyanatum (1 dr. = 2 k.) wew. 10—20 gr. p. d. w roztworze; Ferro-ammonia hydrochlorata (dr. = 5 k.), wew. 5–15 gr. w pigułkach i w roz-

tworze; Ferrum aceticum solutum (dr. = 10 k.), wew. 10—20 kr., zew. do wstrzykiwań i okładań; Tinctura ferri acetici aetherea (dr. = 10 k.) wew. 20—60 kr.; Ferrum bromatum, wew. 1—4 gr. w roztworze wodnym lub wyskokowym; — carbonicum saccharatum (1 dr.=8 k.), wew. 4—10 gr. w proszkach lub krążkach; — chloratum solutum (dr.=2 k.) wew. 5 - 20 kr. p. d. w roztworze wodnym lub wyskokowym, zew. do płukań (3 dr. na 6 unc.) i do kąpieli (2—4 unc. na kąpiel); Tinctura ferri chlorati, (dr. = 4 k) wew. 10—30 kr.; Ferrum citricum (dr.=6 k.), wew. 2—10 gr. w proszk. pigułkach i syropie; — citricum c. ammoniaco (1 dr.=8 k.), wew. 3—10 gr. w proszk. pigułkach lub roztworze; — hydricum in aqua, wew. po 2—6 łyżek co kwandrans lub ½ godziny w otruciu kwasem arsenawym), — hydrogenio reductum (1 dr.=7 k.), wew. 1—3 gr. w proszkach lub krążkach; — jodatum saccharatum (1 dr.=10 k.) wew. 2—6 gr w proszkach. pigułkach, roztworze; Syrupus ferri jodati (1 dr.=5 k.) wew. 1—6 gr najlepiéj w zwyczajnym syropie; Ferrum lacticum (dr.=6 k.), wew. 3—12 gr. w proszkach, pigułkach i krążkach; — oxydatum fuscum (dr.=4 k), wew. 5—20 gr. kilka razy dziennie w proszkach, pigułkach i krążkach; — oxydatum dialisatum, wew 2—5 gr. w pigułkach, roztworze, najlepiéj zaś w syropie; — phosphoricum wew. 2—6 gr.; — pomatum (dr.=15 k.) wew. 5—10 gr. w pigułkach i roztworze; Tinctura ferri pomati, (dr. = 5 k.) 20—60 kr. kilka razy dziennie; — Ferrum pulveratum (dr = 2 k.), 2—10 gr. kilka razy dziennie w proszkach,

pigułkach; — sesquichloretum solutum (1 dr $= 3\frac{1}{2}$ k.), wew. 5—15 kr. kilka razy dziennie w roztworze wodnym lub wyskokowym, zewnątrz jako środek żrący, ściągający i powstrzymujący krwawienie; Tinctura ferri sesquichlorati aeth. (dr. $=$ 6 k.) wew. 15-30 kr. kilka razy dziennie; Spiritus Ferri chlorati aethereus wew. 10—30 kr. kilka razy dziennie; Ferrum sulphuricum (dr. $=$ 1 k.) wew. 1—4 gr. kilka razy dziennie., zew. do wstrzykiwań (2—10 gr. na 1 unc.), do przemywań oczów (1—4 gr. na 1 unc.). do kąpieli (1—2 unc. na kąpiel); — vallerianicum wew. 1—2 gr p. d.

Filicis maris (Rhizoma dr. $=$ 4 k.), wew. 1—3 dr. w proszkach, powidełkach, odwarze; Extractum aethereum (1 gr. $=$ 2 k.), 20 gr. pro die w pigułkach.

Foeniculi (Fructus dr. $= 5\frac{1}{2}$ k.), 20—40 gr. w proszkach, 2—4 dr. *pro die in infuso;* Aqua (unc. $= 2\frac{1}{2}$ k.); Eleosaccharrum; Oleum aeth. (dr. $=$ 9 k.); Syrupus.

Fucus amylaceus, wew. 1 dr. — $\frac{1}{2}$ unc. w odwarze lub galarecie.

Fucus vesiculosus, wew. $\frac{1}{2}$ unc. na 6 unc. odwaru.

Fumariae (Herba unc. $=$ 8 k.), wew. *succus recens expressus* $\frac{1}{2}$ unc. p. d., $\frac{1}{2}$ unc. pro die w odwarze; Extractum 2—4 dr. w roztworze lub pigułkach.

Galangae (Rhizoma dr. $= 1\frac{1}{2}$ k.), wew. 5—10 gr. w proszkach, 1—2 dr. pro die *ad infusum aquosum v. vinosum;* Tinctura (dr. $=$ 3 k.), 10—30 kr. p. d.

Galbanum (Gummi resina. dr. $=$ 5 k.), wew. 5—15 gr., zew. w lawatywach ($\frac{1}{2}$—1 dr. *Ad clysmam)* i w plastrach; Tinctura; Emplastrum de Galbano-crocatum.

Galeopsidis grandiflorae (Herba), ½—1 unc. w odwarze.

Gallae (quercus), wew. ½—1 unc. w odwarze, zew. w odwarze do obmywań, okładań, wstrzykiwań.

Gelatina, zew. do kąpieli (1—2 ℔ na kąpiel).

Gentianae (Radix, dr. = 1 k.), wew. 10—20 gr. w proszkach i pigułkach. dr. 2 pro die w naparze lub odwarze; Extractum (1 dr. = 4 k.) 5 - 10 gr. p. d., Gentianinum, ½—2 gr. p. d.; Tinctura (1 dr. = 2½ k.) 20—60 kr. p. d.

Glandes quercus tostae (unc. = 6 k.) w odwarze jako środek odżywczy.

Glycerinum (unc. = 16 k.), wew. 2—3 unc. pro die, zew. jako rozczynnik dla rozmaitych leków.

Stosunek rozpuszczalności w glicerynie jest następujący:

1 jodku potasu . . .	rozpuszcza się w	3	cz. glyceryny
1 tanniny	„	6	„
1 siarku wapnia . . .	„	10	„
1 sublimatu	„	14	„
1 azotanu strychniny .	„	26	„
1 emetyku	„	30	„
1 atropiny	„	30	„
1 siarczanu chininy .	„	48	„
1 siarku jodu	„	60	„
1 brucyny	„	96	„
1 jodu	„	100	„
1 jodku rtęci . . .	„	340	„
1 siarki	„	500	„

Graminis (Rhizoma unc. = 5 k.), wew. 1—2 unc. pro die w odwarze; Extractum, 2—4 dr. pro die w roztworze i pigułkach; Succus recens expressus ½—1 unc. pro die.

Granati (Cortex radicis, 1 dr. = 2½ k.), wew. 1—2 unc. na 6 unc. odwaru w 2 lub 3 dawkach co ½ godziny.

Gratiolae (Herba et Radix, dr. = 2 k.) wew.

2—4 gr. p. d., 20—40 gr. w pełnéj dozie w proszkach, 2—3 dr. pro die in infuso; Extractum (dr. = 20 k.), wew. 5—10 gr. w pigułkach lub roztworze.

Guaco (Folia et Stipites), wew. 2 dr. w odwarze.

Guajaci (Lignum, unc. = 3½ k.), wew. 1—2 unc. w odwarze; Gummi-resina (dr. = 3 k.), 5-10 gr. p. d w pigułkach; Extractum, 5—10 gr. p. d.; Tinctura (dr. = 2½ k.) 20—30 kr. p. d.

Guarana, wew. 6—24 gr. p. d. w proszkach.

Gutti (Gummi, gr. = 7 k.), wew. w pełnéj dozie 10—20 gr., w małych dawkach 1—3 gr. p. d. w proszkach, pigułkach, emulsji i roztworze.

Habadiago s. Abbotsago (Radix) przeciwko tasiemcowi.

Hachich z. *Cannabis indica.*

Heleniium zob. *Enulae.*

Hellebori albi s. Veratri (Rhizoma) wew. ½—2 gr. w proszkach, pigułkach, 10—20 gr. pro die in infuso v. decocto, zew. do wdmuchywania w nos w celu trzeźwienia uduszonych, do okładań (w odwarze), do wcierań w maściach (1 cz. na 6—8 cz. tłuszczu); Tinctura Veratri, 3—10 kr., kilka razy dziennie; Veratrinum (1 gr = 2 k.) wew. $^1/_{40}$ $^1/_{10}$ gr., zew. do wcierań (2—4 gr. na 1 dr. tłuszczu) i do podskórnych wstrzykiwań po $^1/_{10}$ $^1/_{40}$ gr.

Hellebori nigri (Radix dr. = 1 k.) wewnątrz ½—2 gr. w proszkach, odwarze i namoku wyskokowym, zew. jak *Helleborus albus.*

Helminthochortos, wew. 20—60 gr. p. d. kilka razy dniem w proszkach, naparze, odwarze i galarecie.

Humuli lupuli (Strobili); Lupulinum wew. 3—10 gr. p. d.

Hurae brasiliensis (Cortex), wew. 1/2 unc. pro die w odwarze; Assacou (sok mleczny z powyższéj kory), wew. 6 kr. p. d. kilka razy dniem w roztworze lub pigułkach.

Hydrargyrum (depuratum, dr.=5 k.) wew. jako środek mechanicznie działający po 1—2 unc. p. d.; Unguentum Hydrargyri zew. do wcierań po 1—2 dr. naraz; Hydrargyrum aceticum. wew. 1/8—1 gr., zew. w roztworze (1 dr. na 8 unc.) jako środek kosmetyczny i w maściach; — amidato-bichloratum (H. praecipit. album, 1 dr.=3 k.) zew. w maściach (1 cz. na 9 cz. tłuszczu); — bibromatum, wew. 1/24—1/4 gr. p. d. w pigułkach lub roztworze, zew. w maściach lub roztworze (1 gr. na 1 unc.); — bichloratum corrosivum (Sublimat, 1 dr.=3 1/2 k.), wew. 1/16—1/2 gr., zew. do płukań, do wstrzykiwań (1/2—1 gr. na 1 unc.), do okładań, wcierań (1/2—3 gr. na 1 unc.), do kąpieli (1 dr.—1/2 unc. *pro balneo*), do podskornych wstrzykiwań 1/8 gr. na raz; Aqua phagadenica lutea (unc.=3 k.) zew. do wstrzykiwań i opatrywania; Hydragyrum bijodatum rubrum (1 dr.=15 1/2 k.), wew. 1/12—1/4 gr. w roztworze wyskokowym lub pigułkach, zew. 1—8 gr. na 1 dr. w maściach; — chloratum mite (Calomel, 1 dr. =5 k.), wew. 1/4—2 gr., w dużych dawkach 2—10 gr. w proszkach, zew. do zasypywania i w maściach (1 cz. na 4—8. cz tłuszczu); Aqua phagadenica nigra (unc.=3 k.), zew. do przemywań, wstrzykiwań; Hydrargyrum cyanatum, wew. 1/12—1/4 gr., zew. do płukań, wstrzykiwań (3—6 gr. na 4 unc.), do wcierań (10—15 gr. na 1 unc. tłuszczu); —

jodatum (dr.=15 k.), wew. $^1/_4$—2 gr. w proszkach lub pigułkach, zew. w maściach (2—3 gr. na 1 dr.); — nitricum solutum (dr.=2 k.), zew. do przyżegania i do wstrzykiwań (1—2 kr. na 1 unc.); — oxydatum rubrum (H. praecipitatum rubrum, dr.=5 k.) wew. $^1/_8$—$^1/_2$ gr. w proszkach lub pigułkach, zew. do posypywania i do wcierań ($^1/_2$—1 cz. na 8. cz. tłuszczu); — oxydulatum nigrum. (H. Hahnemanni, dr.=10$^1/_2$ k.) wew. $^1/_2$—3 gr., zew. w maściach (1—2 cz. na 12 cz. tłuszczu); — stibiato-sulphuratum (dr.=4 k.), wew. 3—12 gr. w proszkach lub pigułkach; — sulphuratum nigrum (dr.=6 k.), wew. 3—12 gr. w proszkach lub pigułkach.

Hydras chlorali, wew. 20—40 gr. p. d. jako środek usypiający, 5—10 gr. p. d. co 2 godz. jako środek kojący.

Hyoscyami (Folia et Semen, unc.=7$^1/_2$ k.), wew. 2—6 gr. p. d. w proszkach, $^1/_2$—1 dr. *pro die ad infusum*, zew. 1—2 dr. w naparze do okładań i lawatyw; Extractum (1 gr.=1 k.) wew. $^1/_2$—3 gr., zew. w maściach (1 dr. na 1 unc.); Hyoscyaminum, wew. $^1/_{60}$—$^1/_{20}$ gr. p. d.; Oleum pressum et coctum (unc. = 12 k.), zew. do wcierań; Tinctura (dr.= 2$^1/_2$ k.), 10—30 kr. p. d.

Hyraceum, wew. 3—15 gr. 3—4 razy dziennie w proszkach lub pigułkach.

Hyssopi (Herba, unc.=12 k.), wew. w postaci ziółek do naparzania, zew. do okładań.

Jaceae (Herba), wew. *succus recens expressus* po 1—2 dr. *pro die*, 1—2 dr. pro die w odwarze z wodą lub mlekiem, zew. do przemywań.

Jalappae (Radix dr.=9 k.), wew. 10—20 gr. p. d. w pigułkach i proszkach, dzieciom 2—10 gr. p. d.; Resina (gr.=1 k.) 5—10 gr., dzieciom

1—3 gr. p. d. w pigułkach; Sapo jalapinus 5—20 gr. w proszkach i pigułkach.

Ichtiocolla, wew. w odwarze (1 dr. na 12 unc.) i w galarecie (1 dr. na 1 unc.), zew. do wstrzykiwań, lawatyw w odwarze.

Imperatoriae (Radix) w proszkach (5—20 gr. p. d.) i naparze (z 2—4 dr. na 6 unc.).

Jndicum (dr. = 12 k.), wew. 10—15 gr. kilka razy dziennie w proszkach lub powidełkach.

Jodoformium, wew. 1/4—3 gr. w proszkach, pigułkach, lub roztworze w eterze, zew. w maściach (20 gr. na 1 unc.).

Jodum (1 dr. = 15 k.), wew. w połączeniu z jodkiem potasu 1/6—1/2 gr., zew. do kąpieli (1—2 dr. z 2—4 dr. jodku potasu), do wcierań (10 gr. na 1 unc. tłuszczu); Tinctura (1 dr. = 4 k.) zew. sama przez się lub w rozcieńczeniu do smarowania, wstrzykiwań; Ammonium jodatum z Ammonium; Amyllum jodatum (1 dr. = 5 k.) 1/2—2 dr. 2 razy dziennie; Kali jodatum (1 dr. = 12 k.), wew. 10—30 gr. pro die w roztworze, zew. do wcierań (1/2—1 dr. na 1 unc. tłuszczu); Ferrum jodatum zob. *Ferrum*.

Ipecacuanhae (Radix, 1 dr. = 20 k.) wew. 1/6—1, 1—4, 10—30 gr. pro dosi w proszkach, 5—10 gr., 10—20 gr., 1—2 dr. *pro die ad infusum;* Trochisci (1 dr. = 4 k.) w każdéj sztuce zawiera się 1/16 gr. *ipec.*; Emetinum 1/8—1/4 gr. jako środek wymiotny, najlepiéj cum Acid. tartarico ana z cukrem; Tinctura (dr. = 4 1/2 k.) wew. 10—30 kr. p. d.; Syrupus (unc. = 12 k.); Vinum (dr. = 4 1/4 k.) 10—30 kr.

Iris florentinae (Rhizoma, unc. = 6 k.), zew. w proszkach do zębów.

Juniperi (Lignum et Baccae, unc. = 2 k.) wew.

$^{1}/_{2}$—1 unc. pro die w naparze lub naparo-odwarze; Aqua 1—2 unc. pro die w mięszankach; Oleum Baccarum, (dr. = 13 k.), 1—3 kr. na cukrze; Spiritus (dr. = 2 k.) do wcierań; Roob 1—2 unc. pro die; Oleum junip. oxycedri (Ol. cadinum, dr. = 3 k.), zew. do wcierań sam przez się lub w rozcieńczeniu w maściach lub mazidłach.

Kali (aceticum solutum, 1 dr. = 2 k.), wew. $^{1}/_{2}$—3 dr. pro dosi w mięszankach; — bicarbonicum (dr. = 2$^{1}/_{2}$ k.), wew. 10—20 gr. p. d. w proszkach i roztworze; — bitartaricum depuratum (dr. = 2 k.), wew. 10—40 gr. p. d., jako środek przeczyszczający $^{1}/_{2}$—1 dr. p. d. w proszkach i powidełkach; — carbonicum (dr. = 4 k.) wew. 2—40 gr. 2—4 razy dziennie w roztworze i saturacyach, zew. do płukań (1 cz. na 6 cz.), do wstrzykiwań, lawatyw (1—4 dr. na kwartę wody), do kąpieli (3—6 unc. na jednę kąpiel); — carbonicum solutum (1 dr. = 1 k.), wew. 10—30 kr. p. d., zewn. do obmywań; — chloricum (1 dr. = 2$^{1}/_{2}$ k.), wew. 3—10 gr., zew. do płukań (1—2 dr. na 6 unc.); — chromicum wew. jako *alterans* $^{1}/_{4}$—1 gr., jako środek wymiotny 2—4 gr. p. d. w roztworze, zew. do opatrywania ($^{1}/_{2}$—1$^{1}/_{2}$ dr. na 1 unc. wody) do przyżegania sam przez się lub w roztworze stężonym; — citricum s. Potio Riveri (kal. carb. 1 dr., Succi citri, Aq. dest. ana unc. $^{1}/_{2}$, Syrup. unc. $^{1}/_{2}$, 1 unc. = 6 k.); — hydricum siccum (dr = 2$^{1}/_{2}$ k.), zew. *in substantia* do przyżegania, w roztworze do wstrzykiwań ($^{1}/_{2}$—3 gr. na 1 unc.), do obmywań (2—4 dr. na 1 funt.), do kąpieli (1—3 unc. na kąpiel); hydricum solutum (dr. = 2 k.), wew. $^{1}/_{2}$—4 kr., zew. tak samo jak *kali hydricum siccum*; Tinc-

tura kalina (dr. = 3 k.); 10–30 kr. Kali hypermanganicum (dr. = 17½ k.), wew. 1—2 gr. 2 - 3 razy dziennie, zew. jako środek odwietrzający; — nitricum (1 dr. = 2 k.), wew. 5—20 gr. co godz. lub dwie w proszkach lub roztworze, zew. do płukań (½—2 dr. na 6 unc.); — sulphuricum (dr. = 2 k.), wew. 20–40 gr. kilka razy dziennie w proszkach, pigułkach, roztworze; — tartaricum (1 dr. = 3 k.), wew. 20–30 gr. w proszkach, pigułkach, roztworze; — tartaricum boraxatum (dr. = 3½ k.), wew. 10—40 gr. kilka razy dziennie, jako środek przeczyszczający 1—1½ unc. w 3 lub 4 dawkach i krótkich przestankach w roztworze lub mięszankach; **Kalium** (bromatum) zob. *Bromium*; — cyanatum, wew. ⅙—½ gr. 2–3 razy dziennie w roztworze, zew. do obmywań (12 gr. na 6 unc.); — jodatum zob. *Jodum*; — sulphuratum (unc. = 6 k.), wewn. 1—6 gr. 2—3 razy dziennie w pigułkach i roztworze, zewn. do obmywań (½—1 dr. na 8 unc.), do kąpieli (2—4 unc.) do wcierań w postaci maści i mazideł (1 dr. na 8 unc.)

Kamala (Glandulae Rottlerae, dr. = 32 k.), wew. 2—3 dr. w proszkach (jako *anthelminthicum*).

Keresolen v. **Keroform**, środek znieczulający.

Kino (1 dr. = 5 k.), wew. 5—25 gr. kilka razy dziennie w proszkach, pigułkach, roztworze i odwarze, zew. w proszku do posypywania i roztworze do obmywań, wstrzykiwań, płukań; Tinctura (dr. = 4).

Kousso, zob. *Brayera anthelminthica*.

Kreosotum, zob. *Creosotum*.

Lactuca virosa; Extractum, 1—3 gr. p. d.; Lactucarium (1 dr. = 12½ k.), wew. ½—2 gr. w proszkach, pigułkach lub emulsji, zew.

do przemywań oczów (2—3 gr. na ½ uncji wody).

Laminaria digitata, zew. do rozszerzania przewodów bądź naturalnych, bądź patologicznie utworzonych w tych samych wypadkach, w których dawniéj używano gąbki prasowanéj lub woskowanéj.

Lapathi acuti (Radix), wew. w postaci *succi recens expressi* i w odwarze (z ½—1 unc. na 8 unc.)

Lapides cancrorum (dr. = 5 k.), wew. 10—20 gr. w proszkach kilka razy dziennie.

Lavandulae (Flores, unc. = 4 k.), zew. w naparze do okładań, obmywań, kąpieli; Oleum (dr. 9 k.); Aqua, Spiritus (dr. = 2 k.)

Levistici (Radix, dr. = 1½ k.), wew. 5—20 gr. w proszkach p. d., 2—4 dr. pro die ad infusum aquosum v. vinosum.

Lichen islandicus (unc. = 4 k.), wew. ½—1 unc. pro die w odwarze lub galerecie.

Liquor ad serum lactis parandum (unc. = 20 k.), w celu przygotowania serwatki do ½ kwarty mleka, dodać łyżeczkę od kawy i ogrzać na 33°. NB. Jnne liquores zamieszczone są przy odnośnych lekach.

Liquiritiae (Radix, dr. = 1 k.), wew. w proszku jako constituens dla proszków i pigułek, w naparze (z 2—3 dr. na 1 funt); Extractum, 2—4 dr. p. d. w roztworze; Pasta; Pulvis liquir. comp. (unc. = 15 k.), dzieciom na koniec noża, dla dorosłych łyżeczkami od kawy *Syrupus*.

Lition carbonicum, wew. 1—5 gr. kilka razy dziennie w proszkach.

Lobeliae inflatae (Herba, 1 dr. = 6 k.), wew. 10—20 gr. p. d. w proszkach, 1—2 dr. pro die

w naparze; Tinctura, (1 dr. = 4 k.), wew. 10—20 kr. p. d.

Lupulinum, zob. *Humulus Lupulus*.

Lycopodium (unc. = 10½ k.), wew. 20—60 gr. p. d. kilka razy dziennie w proszkach, powidełkach i mięszankach, zew. do posypywania.

Macis (dr. = 5 k.), wew. 5-10 gr. 3—4 razy dziennie w proszkach i pigułkach, zew. do okładów i poduszeczek aromatycznych, do kąpieli; Oleum (dr. = 15 k.)

Magisterium bismuthi, zob. *Bismuthum*.

Magnesia (citrica 1 dr. = 5 k.), w postaci lemoniady magnezyowéj, szklankami; — hydrico-carbonica (1 dr. = 2 k.), wew. 10—30 gr. w proszkach, zew. w proszkach do zębów; Pulvis Magnesiae c. Rheo (dr. = 6 k.), wew. na koniec noża 3—4 razy dziennie; Magnesia phosphorica, wew. 10—30 gr. p. d.; — sulphurica (1 dr. = ½ k.), wew. jako środek trawienny 20-40 gr. kilka razy dziennie, jako środek przeczyszczający ½—2 unc. w roztworze; — tartarica, 10—20 gr., 4—5 razy dziennie w proszkach; — usta (1 dr. = 5 k.), wew. 5—20 gr. kilka razy dziennie w proszkach, krążkach i mięszankach; Lac Magnesiae (2 dr. Magn. ustae zagotowywa się z 10 dr. wody, mięsza się z 1½ unc. cukru, cedzi się i dodaje się ½ unc. *Aq. Naphae*, po 2 łyżek co 2 godziny.

Majoranae (Herba, unc. = 10 k.), Unguentum Majoranae.

Malthum Hordei, wew. w odwarze, zew. w odwarze do płukań, lawatyw, kąpieli; Extractum łyżkami stołowemi, kilka razy dziennie.

Malvae (Folia, unc. = 10 k.), wew. w odwarze za napój, zewn. do okładań, kataplazmów płukań.

Manganum (carbonicum, 1 dr. = 5$^1/_2$ k.), wew. 5—20 gr. w proszkach, pigułkach lub krążkach; — chloratum (1 dr. = 5 k.), wew. 3—12 gr. p. d. w roztworze, zew. do płukań; — hyperoxydatum, wew. 3—15 gr. p. d. w proszkach lub pigułkach, zew. do wcierań (1—3 dr. na 1 unc. tłuszczu); — sulphuricum (dr. = 6 k.), wew. 5—10 gr. w roztworze lub pigułkach, zew. w maściach (1 cz. na 8 cz.)

Manna (unc. = 12 k.), wew. 1—2 dr. p. d. kilka razy dziennie, jako środek czyszczący 2—3 unc. p. d. w roztworze lub powidełkach

Matico (Folia), wew. 10—30 gr. kilka razy dziennie w proszkach, $^1/_2$—1 unc. pro die w naparze; Capsules Matico, Injection Matico.

Meliloti (Herba, et Flores, unc. = 6 k.), zew. do okładań, kataplazmów; Emplastrum Meliloti.

Melissae (Folia, unc. = 11 k.), wew. 2—4 dr. pro die w naparze; Aqua (unc. = 2$^1/_2$ k.); Oleum (gr. = 1 k.)

Menthae crispae (Folia, unc. = 10 k.), wew. 2—4 dr pro die w naparze; Aqua (unc. = 2$^1/_2$ k.); Oleum (dr. = 23 k.)

Menthae piperitae (Folia, unc. = 11 k.), wew. 2—4 dr pro die w naparze; Aqua (unc. = 2$^1/_2$ k.), 2—4 unc. pro die; Oleum (dr. = 36 k.) 1—2 kr. p. d.; Tinctura (dr. = 7 k.)

Mezerei (Cortex, dr. = 1$^1/_2$ k.), zew. jako środek pryszczący; Unguent.

Millefolii (Herba, unc. = 7 k.), w postaci succi recens expressi po 1—2 unc. *pro die*, suche ziele w odwarze; Extractum, 2—4 dr. pro die w pigułkach i roztworze.

Mixtura oleoso-balsamica (unc. = 24 k.), wew. 10—20 kr. p. d., zew. do wcierań, obmywań.

Mixtura sulphurica acida, zob. *Acidum sulphuricum*.

Monesiae (Extractum), wew. 20—30 gr. pro die w proszkach lub pigułkach, zew. do posypywania, płukań, wstrzykiwań (1—3 cz. na 24 cz.)

Morphium, zob. *Opium*.

Moschus (1 gr. = 22½ k.), wew. 2—10 gr. p. d. w proszkach; Tinctura (gr. = 1 k.), 20—60 kr.

Mursenna (Cortex), 1—2 unc. z miodem p. d. (*authelminthicum*.)

Myrrha (dr. = 3 k.), wew. 5—10 gr. p. d. w proszkach, pigułkach, emulsji, zew. do posypywania; Tinctura (dr. = 3 k.), do płukań, wstrzykiwań (1—2 dr. na 6 unc.)

Narceinum zob. *Opium*.

Natrium (**chloratum**, dr. = 1 k.); wew. po łyżeczce od kawy do łyżki stołowéj., zew. do okładań, wstrzykiwań, kąpieli (2—6 ℔ na kąpiel); Natro-kali tartaricum (dr. = 2 k.) wew. 20—30 gr. p. d. w proszkach, powidełkach, roztworze; Natrum aceticum (1 dr. = 3 k.), wew. 30—60 gr. p. d. w proszkach lub roztworze; biboracicum (dr. = 1½ k.), wew. 20—30 gr. 3—4 razy dziennie w proszkach, roztworze i powidełkach, zew. do płukań (1—2 dr. na 6 unc.), do przemywań oczów (1—2 dr. na 4 unc.); — bicarbonicum (dr. = 1½ k.) wew. 10—20 gr. kilka razy dziennie; — carbonicum (dr. = 1½ k.), wew. 20—40 gr., zew. do wstrzykiwań, obmywań, kąpieli (6—12 unc. na kąpiel); — nitricum (1 dr. = 1 k.), wew. 10—30 gr. kilka razy dziennie w proszkach i roztworze; — phosphoricum

(1 dr.=2½ k.), wew. 10—30 gr. p. d. kilka razy dziennie, jako środek przeczyszczający ½—1 unc.; — sulphuricum (1 dr.=1½ k.) wew. 20—40 gr. p. d., jako środek przeczyszczający ½—2 unc., zew. do lawatyw (½—1½ unc.).

Nicotianae (Folia, 1 dr.=2 k.), wew. 10—30 gr. pro die w naparze, zew. do lawatyw; Extractum, wew. ½—2 gr., zew. do lawatyw (1—2 gr. na lawatywę); Tinctura, 5—30 kr. p. d.; Nicotinum (gr.=3 k.), 1/60—1/20 gr. w roztworze.

Niccolum sulphuricum, wew. ½—1 gr. kilka razy dziennie.

Nucum juglandis (Cortex), wew. w odwarze z 1 unc. w ciągu dnia; Extractum, wew. ½—1 dr. w pigułkach lub roztworze.

Nux moschata, wew 5—10 gr. p. d. w proszkach; Oleum macidis, 1—3 kr. p. d.; Eleosacharum; Balsamum Nucistae do wcierań; Tinctura Macidis, 10—20 kr. p. d.

Nux vomica (dr. = 5 k.); wew. 1—2 gr. p. d. w proszkach, 10—20 gr. pro die w odwarze; Extractum (gr. = 1½ k.), ⅛—½ p. d., dzieciom 1/30—1/15 gr. p. d.; Tinctura (dr.=3 k.), wew. 2—10 kr. p. d.; Strychninum sulphuricum, nitricum (1 gr.=2½ k.) 1/30—1/10 gr. dwa razy dniem; Aqua (unc. = 6 k.)

Oleum animale aeth. (dr. = 15 k), wew. 5—20 kr. p. d. w pigułkach lub kapsułkach; — foetidum (1 dr = 1 k.), zew. do lawatyw i do wcierań (w postaci maści i mazideł.)

Oleum cadinum, zob. *Juniperus*.

Oleum crotonis, zob. *Croton*.

Oleum Gurjun wew. 10—30 kr. 3—4 razy dziennie.

Oleum jecoris aselli (unc. = 10 k.), wew. dzie-

ciom od 1—4 łyżek kawianych, dla dorosłych od 1—8 łyżek stołowych pro die; — jodatum wew. 10—30 gr. p. d.; — ferratum po 2—3 łyżeczek dziecinnych kilka razy dniem.

Oleum ricini (unc. = 8 k.), wew. $^1/_2$—2 łyżek stołowych p. d., zew. do lawatyw.

Oleum rusci, zew. do wcierań. NB. Inne olejki zamieszczone są przy odnośnych lekach.

Ononidis spinosae (Radix, dr. = 1 k.), wew. 1—3 unc. pro die w odwarze.

Opium (Pulveratum, 1 gr. = 1 k.), wew $^1/_6$—$^1/_4$ gr., $^1/_2$—1 gr., 1—4 p. d. stosownie do wskazań, zewn. 20—60 gr. na 1 unc. tłuszczu, 1—2 gr. do lawatywy; Extractum (1 gr. = $1^1/_2$ k.), $^1/_8$—1 gr. p. d.; Pulvis Doveri (dr. = 15 k.), 2—5 gr. p. d.; Tinctura simplex (1 dr. = 5 k.) et composita s. crocata (1 dr. = $8^1/_2$ k.), wew. 5—15 kr. p. d., dzieciom 1—3 kr.; Codeinum (1 dr. = 12 k.) 1—2 gr. w proszkach lub roztworze; Morphium aceticum (1 gr. = 3 k.); — muriaticum (1 gr. = $3^1/_2$ k.), wew. $^1/_{12}$—$^1/_2$ gr. p. d. kilka razy dziennie; zew. do lawatyw ($^1/_4$—$^1/_2$ gr.), do wcierań (1—4 gr. na 1 dr. tłuszczu), do wstrzykiwań podskórnych ($^1/_6$—$^1/_3$ gr.); Narceinum (1 gr. = 40 k.) $^1/_4$—3 gr. p. d. w pigułkach; Narcotinum, 2—4 gr. kilka razy dziennie w pigułkach.

Origani (Herba, unc. = 6 k.), zew. do okładań i kąpieli; Oleum (dr. = $6^1/_2$ k.)

Osmundae regalis (Radix), wew. 1—2 dr. 2—4 razy dziennie w proszkach, $^1/_2$—1 unc. pro die *ad infusum vinosum.*

Pareirae bravae (Radix) wew. 10—30 gr. kilka

razy dziennie w proszkach i odwarze (z 2—4 dr. na 6 unc.)

Pepsinum, wew. 3—10 gr. w proszkach i roztworze.

Petroleum rectific., wew. 5—15 kr. kilka razy dziennie w kapsułkach lub eterze, zew. do wcierań sam przez się lub w postaci maści i mazideł (1 cz. na 6 cz. tłuszczu lub oleju.)

Phisostigmatis (Semen); Extractum (gr. = 4 k.), wew. $^1/_{30}$—$^1/_{10}$ gr. w glycerynie.

Phelandrii aquatici (Fructus, dr. = 1 k.), wew. 5—20 gr. p. d., 2—4 dr. pro die w naparze.

Phlorrhizinum, wew. 10—20 gr. p. d.

Phosphorus (1 dr. = 6 k.), wew. $^1/_{16}$—$^1/_4$ gr. w eterze, wyskoku, olejach i olejkach, zew. do wcierań (1—6 gr. na 1 unc.); Oleum (dr. = 7 k.), 10—30 kr. p. d.

Piperis (Fructus); 5—10 gr. p. d. w proszkach, $^1/_2$—1 dr. pro die ad infusum vinosum; Piperinum 2—10 gr. p. d. kilka razy dziennie w proszkach lub pigułkach.

Pix liquida (unc. = 4 k.), zew. do wcierań w postaci maści (1 cz. na 4 cz. tłuszczu), do wdychań; Aqua picea, wew. szklankami, zew. do obmywań, wstrzykiwań.

Plumbum (aceticum, 1 dr. = 2 k.), wew. $^1/_8$ —1 gr., zew. do płukań (5—15 gr. na 6 unc.), do wdmuchiwań (1 cz. na 7 cz. cukru), do lawatyw (3—6 gr. na lawatywę), do przemywań oczów (1—3 gr. na $^1/_2$ unc.), do okładań, obmywań (3—6 gr. na 1 unc.); — hydrico aceticum solutum (dr. = 1 k.), zew. do płukań ($^1/_2$ dr. na 6 unc.), do okładań, obmywań w postaci oficynalnej Aquae Goulardi (unc. = 1$^1/_2$ k.), dalej do przyżegania (bez żadnego roz-

cieńczenia), do mazideł, maści ($^1/_2$—1 dr. na 1 unc. oleju lub tłuszczu), do lawatyw (10—30 gr. na lawatywę), do wstrzykiwań (10—30 gr. na 1 unc.); — jodatum, (gr. = 1 k.), wew. 3—6 gr., zew. w postaci maści (1 na 8); — nitricum (dr. = 2 k.), wew. $^1/_4$—1 gr., zew. do wstrzykiwań, okładań ($^1/_6$ — 1 cz. na 8 cz.); — oxydatum (1 dr. = 1 k.), zew. w postaci maści i plastrów: Empl. diachylon simpl. (unc. = 10 k.), et comp. (unc. = 14 k.); Ceratum fuscum (dr. = 6 k.); Ungt. exsicans; Plumbum tannicum, zew. w postaci *Cataplasma ad decubitum Autenriethi* (dr. = $2^1/_2$ k.) i w maściach (1—2 cz. na 8 cz.)

Polygalae amarae (Radix) w odwarze 2—4 dr. na 6 unc.

Propylaminum, wew. 2—6 kr. w roztworze kilka razy dniem.

Pulsatillae (Herba), 1—2 dr. pro die w naparze; Extractum 1—3 gr. p. d.; Tinctura 3—10 kr. p. d.

Pulvis aromaticus (dr = 7 k.), wew. 5—15 gr. kilka razy dniem. NB. Inne proszki oficynalne są pomieszczone przy odnośnych lekach.

Pyrethri (Radix, dr. = 2 k.), wew. 2—4 gr. p. d. w pigułkach lub naparze (z 1—2 dr. na 6 unc.), zew. do żucia, do płukań (w naparze lub odwarze z 2—4 dr. na 6 unc.); Tinctura (1 dr. = 3 k.), 10—20 kr. p. d, zew. do płukań (1 cz. na 32 cz.)

Quassiae (Lignum, unc = 5 k.), 2—6 dr. w naparze; Extractum, (1 dr. = 50 k.), 3—5 gr. p. d.; Tinctura 20—30 kr. p. d.

Querci (Cortex, unc. = 3 k.), zewn. w odwa-

rze do obmywań, wstrzykiwań, lawatyw, kąpieli; Glandes tostae (unc. = 6 k.), 2—3 dr. z 1 dr. kawy palonéj na 8—10 unc. odwaru jako środek odżywczy.

Ratanhae (Radix. dr. = 2½ k), wew. 10—20 gr. w proszkach, pigułkach i odwarze (z 4—6 dr. na 6 unc.), zew. w odwarze do wstrzykiwań, płukań, lawatyw; Extractum (1 gr. =1 k.) 5—20 gr. p. d.; Tinctura (1 dr. =3½ k.), 10—30 kr. p. d.

Rhamni franguli (Cortex, 1 dr. = 1 k.), wew. w odwarze (z 1 unc. na 6—8 unc.)

Rhamni cathartici (Fructus) w postaci Syropi domestici (1 unc. = 12 k.), wew. łyżeczkami od kawy.

Rhei (Radix, dr. = 16 k.) wew. jako środek wzmacniający 2—8 gr. p. d., jako środek przeczyszczający 10—60 gr. p. d. w proszkach, pigułkach i naparze (z 1—2 dr. na 6 unc.); Extractum (1 gr. = 1½ k.), wew. 3—5 gr. jako środek wzmacniający, 10—15 gr. jako środek przeczyszczający; Extractum compositum (gr.=1 k.) w dawkach nieco mniejszych; Tinctura aquosa (1 dr. = 3 k.), wew. 30—40 kr. p. d. lub 2—8 dr. jako środek przeczyszczający; Tinctura vinosa (1 dr. = 5 k.), 20—30 kr. p. d.; Syrupus rhei (unc. = 16); Syrupus rhei c. manna (unc. = 12 k.) po 1 unc. pro die w mięszankach.

Rhois toxidendri (Folia), wew. ½—2 gr. p. d. w proszkach, 30 gr. pro die w naparze; Tinctura, 10 kr. p. d.; Extractum ⅙—⅓ gr. p. d.

Roob Boiveau L'affecteur, zob. *Sarsaparylla.*

Rosmarini (Folia, unc. = 4½ k.), zew. do okła-

dań; Oleum (dr. = 8 k.) zew. do wcierań; Spiritus (dr. = 2 k.), zewn. do wcierań.

Rutae (Herba, unc. = 11 k.), wew. 2—4 dr. pro die w naparze; Aqua; Oleum (dr. = 12 k.); Acetum.

Sabinae (Frondes, dr. = 1 k.), wew. 1—2 dr. pro die w naparze, zew. do posypywania; Oleum (dr. = 9 k.), wew. ½—1 kr. kilka razy dziennie; Extractum (dr. = 17 k.), ½—3 gr. w pigułkach; Tinctura (dr. = 2½ k.), 30—60 kr. p. d.

Salicinum (dr. = 13½ k.), wew. 3—10 gr. p. d.

Salviae (Folia, unc. = 9 k.), w naparze z 2—4 dr. na 6 unc.; Aqua.

Sambuci (Flores et Baccae, unc. = 6 k.), w naparze z 2—4 dr. na 6 unc.; Aqua (unc. = 2 k.); Roob ½—1 unc. pro die; Syrupus.

Sanguis draconis, wew. 5—10 gr. w proszkach i pigułkach, zew. w roztworze wyskokowym.

Santoninum (1 gr. = 1 k.), wew. 2—4 gr. p. d. w proszkach, pastylkach, lub w roztworze w oleju kleszczowinowym.

Saoria s. **Tatzé**, ½—1 unc. w grochu *(anthelminthicum)*.

Saponariae (Radix et Herba, dr. = 1 k.), ½—1 unc. pro die w odwarze, Extractum 1—2 dr. w roztworze lub pigułkach.

Sapones, wew. tylko w pigułkach, zew. w postaci plastrów, maści, mazideł, czopków stolcowych, daléj używają się one jeszcze do kąpieli, lawatyw, obmywań; Spiritus saponatus, zew. do wcierań; Sapo domesticus (unc. = 4 k.), zew. do kąpieli, obmywań, — hispanicus albus (unc. = 7 k.), także tylko zew.; — jalapinus, (gr. = 1 k.), wew.

2—5 gr., jako środek przeczyszczający 5- 30 gr. kilka razy dziennie; — medicatus (dr. = 5 k.), wew. 5—20 gr., zew. do wstrzykiwań. na czopki stolcowe; — piceus (unc. = 5 k.). do obmywań; — terebinthinatus (unc.= 11 k.), zew. do wcierań i obmywań; — viridis (unc. = 4 k.), zew. do wcierań.

Sarsaparillae (Radix, dr. = 4½ k.), wew. 20—30 gr. kilka razy dziennie w proszkach i odwarze (z ½—2 unc. na 8 unc.), zew. do płukań; Extractum 20—40 gr. p. d.; Decoctum Zittmanni; Decoctum Pollinii; Syrupus Sarsaparillae comp. s. Roob. de L'affecteur.

Sassafras (Lignum, unc = 5 k.), wew. w naparze z ½—1 unc. na 1 funt, wchodzi w skład *Species Lignorum.*

Saturejae (Herba), zew. do okładań.

Scammonium (dr = 20½ k.), wew. 1—2 gr. kilka razy dziennie, w pełnéj dozie 5—10 gr. w proszkach, pigułkach i emulsyi.

Scillae (Bulbus, 1 dr. = 1 k.), wew. ½—2 gr. 2—3 razy dziennie w proszkach, 1 dr. pro die ad infusum aquosum v. vinosum; Acetum (dr. = 2½ k.), 1—4 dr. pro die; Extractum 1—2 gr. p. d. w proszkach, pigułkach lub roztworze; Scillitinum ⅙—½ gr. p. d.; Syrupus (unc. = 8 k.); Oxymel (unc. = 12 k.); Tinctura (dr. = 2½ k.), 10—20 kr. p. d.

Secale cornutum (1 dr. = 4 k.); wew. 2—10 gr. w proszkach lub naparze (z 2 dr. na 4—6 unc.), zew. w naparze do lawatyw, wstrzykiwań; Extractum aquosum (1 gr. = 1 k.), wew. 2—10 gr. w pigułkach lub roztworze, zew. do lawatyw (1—1½ dr. na 8—10 unc.), do wstrzykiwań podskórnych po ¼—½ gr.

na raz w roztworze w glicerynie i wyskoku po równych częściach; — Tinctura 10—30 kr. p. d.

Senegae (Radix, dr. = 5½ k.), 5—20 gr. p. d. w proszkach lub pigułkach, 2—4 dr. pro die w naparze; Syrupus (unc. = 12 k.); Extractum (dr. = 25 k.), 5—15 gr. w pigułkach.

Sennae (Folia, 1 dr. = 3 k.); Fol. Senn. extracta (1 dr. = 8 k.), wew. 2—4 dr. na 4 unc. naparu; Aqua laxativa vienensis (unc. = 10 k.) łyżkami stołowemi, Electuarium lenit. (unc. = 12 k.) łyżeczkami od kawy; Syrupus Senn. c. Manna (unc. = 12 k.) łyżeczkami od kawy.

Serpentariae (Radix, dr. = 6 k.), wew. 10—20 gr. p. d. w proszkach i naparze (2—4 dr. na 4—6 unc.).

Serpylli (Herba, unc. = 7 k.), zew. do okładań; Spiritus (dr. = 2 k.) zew. do wcierań; Oleum (dr. = 9 k.)

Serum lactis (unc. = 3 k.), 2—6 kubków dziennie; — aluminatum 1—3 kubków dziennie; tamarandinatum (unc. = 4 k.) 1—3 ℔ dziennie.

Simarubae (Cortex), wew. 2—6 dr. *pro die ad infusum aquosum v. vinosnm.*

Sinapis nigrae (Semen, 1 unc. = 10 k.), wew. ½—2 łyżeczek od kawy 2—3 razy dziennie, zew. jako środek czerwieniący; Oleum (1 gr. = 2 k.), zew. 6 kr. na 1 dr. oliwy lub wyskoku, jako środek czerwieniejący; Spiritus (dr. = 5 k.), zew. jako środek drażniący.

Spilanthi (Herba), Tinctura composita s. Tinct. Paraguaj Roux, zew. do płukań.

Spiritus (aethereus, dr. = 2½ k.) 10—20 kr. kilka razy dziennie, 20—120 gr. *pro die* w mięszankach; — aetheris nitrosi (dr. = 5 k.). 10—30 kr. p. d.; — aromaticus (dr. = 2 k.). wew. 20—40 kr. p. d., zew. do wcierań; — formicarum (dr. = 2 k.) do obmywań i wcierań; vini (dr. = 2 k.), zew. do wcierań, obmywań, do kąpieli, do przyrządzania kąpieli parowych. *NB.* Inne wyskoki są pomieszczone przy odnośnych lekach.

Spongiae ceratae (dr. = 2 k.), zew. do rozszerzania przewodów bądź naturalnych, bądź patalogicznie utworzonych.

Squilla zob. *Scilla.*

Stannum (muriaticum), wew. $^1/_{10}$—½ gr. w pigułkach lub roztworze.

Stibium zob. *Antimonium.*

Stramonii (Folia et Semen, 1 dr. = 1½ k.), wew. ½—2 gr. p. d.; Tinctura (1 dr. = 2½ k.) 5—20 kr. p. d.; Daturinum $^1/_{60}$—$^1/_{20}$ gr. p. d.

Strychninum zob. *Nux vomica.*

Styrax liquidus tylko zew. w postaci maści i plastrów.

Succinum (dr. = 2 k.), zew. do posypywania i naparzań; Oleum (dr. = 6 k.).

Sulphur (praecipitatum 1 dr. = 2 k.) 2—10 gr. p. d., zewnątrz w maściach (1—2 cz. na 4 cz. tłuszczu); Hepar Sulphuris, zew. do kąpieli (1—2 unc. na kąpiel).

Sumbul (Radix, dr. = 2 k.), wew. 10—20 gr. w proszkach, ½ unc. pro die w naparze, naparo-odwarze i namoku wyskokowym; Tinctura, 15—25 k. p. d.

Tamarindi, wew. 1—2 unc. pro die w odwarze.

Pulpa (unc. = 8 k.) $1/2$—1 unc. w mięszankach.

Tanaceti (Flores, unc. = 7$1/2$ k.), $1/2$—1 unc. pro die w naparze; Oleum (1 gr. = 1 k.), 3 6 kr. p. d.

Tanninum zob. *Acid. tannicum.*

Taraxaci (Folia et Radix dr. = 1 k.), wew. w postaci soku świeżo wyciśniętego w ilości 2—4 unc. dziennie; Extractum (dr. = 6 k.) 2—4 dr. w ciągu dnia w roztworze lub powidełkach.

Terebinthina (dr. = 1$1/2$ k.), wew. 5—20 gr. p. d. w pigułkach, powidełkach, emulsyi, zew. do wstrzykiwań ($1/2$—2 dr. na 6 unc.), do lawatyw (1—2 dr. na lawatywę), do wcierań w postaci maści, mazideł i plastrów; Oleum (1 dr. = 1 k.) wew. 10—30 kr. p. d.; Ol. Ter. ozonisatum 5—20 kr. p. d.

Thuiae (Tinctura), zew. do smarowania lepieży.

Tinctura (amara, 1 dr. = 2$1/2$ k.), 20—60 kr. p. d.; aromatica (1 dr. = 3 k.) 20—30 kr. p. d.; aromatica acida zob. *Acid. sulphuricum NB.* Inne tynktury zamieszczone są przy odnośnych lekach.

Tormentillae (Radix) 2—8 dr. w odwarze; Extractum 5—10 gr. p. d. w pigułkach i roztworze.

Toxicodendron zob. *Rhus toxicodendron.*

Traumaticinum, roztwor gutaperki w chloroformie używa się tak samo jak *collodium.*

Trifolii fibrini (Folia unc. = 5 k.), wew. 1—2 unc. soku świeżo wyciśniętego, 2—4 dr. *pro die ad infusum v. dococtum;* Extractum (dr. = 5 k.), 1 dr. w ciągu dnia.

Uvae ursi (Folia, dr. = 1 k.), 2—8 dr. w odwarze.

Valerianae (Radix, dr. = 1½ k.), wew. 10—20 gr. p. d. w proszkach i pigułkach, 2—4 dr. pro die w naparze; Extractum (gr. = 2 k.) 20—40 gr. pro die w roztworze; Tinctura (1 dr.=2¼ k.) 30—60 k. p. d. Tinctura aetherea (1 dr. = 5 k.), 30—60 kr. p. d.; Oleum (1 gr. = 1 k.) 1—4 kr. p. d.; Aqua(unc. =2k.)

Veratrinum zob. *Helleborus*.

Viscum album, 20—60 gr. w proszkach, odwarze i naparze (z ½ —1 unc. na 6 unc.).

Xanthum spinosum (Herba) wew. 1½—3 unc. dziennie zażywać przez 14 dni w proszku lub w naparze w celu ochronnym od wścieklizny.

Zincum (aceticum, 1 dr. = 3½ k.), wew. 10—20 gr. p. d. jako środek wymiotny, jako alterans ½—4 gr. p. d. w proszkach lub pigułkach, zew. do przemywań oczów (½—3 gr. na 1 unc.), do płukań (20—30 gr. na 6 unc.); — chloratum (dr. = 3½ k.), wew. 1/16—¼ gr.; zew. do opatrywania (2—6 gr. na 1 unc.), do obmywań (20—30 gr. na 1 ℔), do przyżegania w postaci Pastae Canquoini (1 cz. na 1, 2 i 3 cz. mąki); — cyanatum (dr. = 11 k.), wew. 1/12—¼ gr.; — oxydatum (1 dr. = 3 k.), wew. 1—6 gr. pro die, zew. w maściach (1—4—8 cz. tłuszczu); — sulphuricum (dr. = 1 k.), wew jako środek wymiotny 5—20 gr. p. d., jako alterans ⅛—½ gr., zew. do płukań (3—10 gr. na 6 unc.), do wstrzykiwań (1—8 gr. na 1 unc.), do obmywań (6—12 gr. na 1 unc.), oraz w maściach (1 cz. na 16 cz.); valerianicum (1 dr. = 10 k.), wew. 1—3 gr. p. d. w proszkach i pigułkach.

Trucizny i przeciwtrutki.

Gdy u osoby przed tem zupełnie zdrowéj wystąpią na raz groźne objawy chorobne, gdy prócz tego osoba ta przed niedawnym czasem przyjmowała substancje podejrzane, w takim razie mamy wszelkie prawo podejrzywać ostre otrucie. W podobnych wypadkach należy przedewszystkiem oddalić ciało trujące z ustroju za pomocą środka wymiotnego, przyczem należy w obfitości podawać napój kleisty, po części aby roztworzyć truciznę, po części aby złagodzić podrażnienie, jakie sprowadziła trucizna na błonie śluzowéj żołądka i kiszek.

Każdy lekarz przywołany do podobnego chorego powinien zanotować wszystkie te objawy, które mogą rzucić jakie światło na rodzaj otrucia, nadto powinien zabezpieczyć wszelkiego rodzaju płyny i proszki znalezione pod ręką chorego, jak również substancje zwymiotowane i stolce; słowem jest obowiązkiem każdego lekarza ułatwić przyszłą czynność lekarzowi sądowemu.

Poniżéj w szematycznéj tablicy podajemy ważniejsze trucizny, objawy im towarzyszące i przeciwtrutki.

Rodzaj trucizny.	Objawy trucizny.
Kwas cyanowodorny i przetwory cyanu.	Po większych dawkach natychmiastowa śmierć. Po małych dawkach: znaczny upadek sił, objawy porażenia, prowadzące do śmierci. Oddech i wszystkie wydzieliny posiadają wyraźny zapach gorżkich migdałów.
Kwas solny, azotny i siarczany.	Po dużych dawkach śmierć. Po małych dawkach przypalenie błony śluzowéj ust i gardzieli; mocne palenie w gardle i żołądku, wymioty massami mocno kwaśnemi.
Kwas szczawiowy.	Silne palenie w ustach, gardle i żołądku, wymioty krwawe, biegunka, upadek sił, odrętwienie, śmierć.
Alkalia gryzące, amoniak, potaż gryzący.	Nadżerki na błonie śluzowéj ust i gardzieli, palenie w gardle, piersiach, żołądku i kiszkach, rznięcie w kiszkach, wymioty i biegunka krwawa.
Jady zwierzęce, ukąszenie żmij.	Silny palący ból w miejscu ukąszenia, zwiększający się przy naciskaniu; obrzmienie jest z początku bladem, następnie przyjmuje kolor czerwony, siny staje się twardem i przechodzi w zgorzel. Przy tem wymioty, drgawki, tętno małe, oddychanie przyspieszone, zimny pot, majaczenie, śmierć.
Chlornik antymonu.	Trudność w przełykaniu, wymioty, ból w gardle, rozszerzenie źrenic, odrętwienie silny ból w brzuchu, szczękościsk, upadek sił, śmierć.
Sole antymonowe.	Mdłości, silne wymioty i biegunka, ból w brzuchu, palący w okolicy dołka, kurcze w dolnych kończynach, niemożność przełykania, ciężkie przypadłości ze strony płuc, majaczenie, konwulsje.

Przeciwtrutki.

Chloroform po 1 dr. co 5 minut aż do usunięcia grożnych przypadłości.

Wdychanie par amoniakalnych, zimne natryski, wcierania drażniące w kolumnę pacierzową, upust krwi z żył szyjowych, sztuczne oddychanie, do wewnątrz *aqua chlori* lub słaby roztwór soli kuchennéj.

Obfity napój w celu rozcieńczenia kwasów,

Woda wapienna lub magnezya, stężony roztwór mydła lub sody.

Środki wymiotne, woda wapiennna, magnezya.

Nie należy zadawać węglanów alkalicznych.

Ocet, kwas cytrynowy w znacznéj ilości wody, oleje tłuste, napoje kleiste.

Nałożenie opaski mocno naciskającéj powyżéj rany, wypalenie saméj rany żelazem rozpalonémł, lub środkiem silnym gryzącym.

Wyssanie rany lub postawienie nad nią suchéj bańki. Do wewnątrz wódka, lub inny jakikolwiek środek podniecający.

Zalecanym także bywa do wewnątrz *bisulphas sodae* w dużych dawkach, który ma działać w tym razie daleko pomyślniéj, aniżeli arsen.

Napoje kleiste i tłuste mocno osłodzone, następnie przeciwtrutki zalecane przy otruciach przetworami antymonowemi.

Odwar z chiny w dużych ilościach, proszek chiny w dużych dawkach. — Odwar z gałek galasowych.

Rodzaj trucizny.	Objawy trucizny.
Arsen i jego przetwory.	Objawy otrucia występują po kilku minutach lub dopiero po kilku godzinach. Znaczne osłabienie, mdłości, silny ból w okolicy żołądka, wymioty massami brunatnemi, silne pragnienie, biegunka, zimny pot, konwulsye, śmierć.
Belladonna.	Suchość w ustach i gardle, wielkie pragnienie, utrudnione przełykanie, mdłości, utrata wzroku, zawrót, majaczenie śmierć.
Strammonium.	Zawrót, ból glowy, utrata wzroku, lekkie majaczenie, uczucie duszenia się, śpiączka, biegunka i powiększenie wszystkich w ogóle wydzielin.
Tytoń.	Zawrót, odrętwienie, osłabienie, mdłości, wymioty, zimny pot, drzenie w członkach.
Aconitum.	Palenie w ustach gardle i żołądku, silne wymioty.
Sole miedzianne. (grynszpan).	Suchość w ustach i gardle, mdłości, ślinotok, smak metaliczny, wymioty, rznięcie w brzuchu, wielkie pragnienie.
Gazy trujące. Kwas węglany. Chlor. Siarkowodór i t. p.	Śpiączka, utrudnione oddychanie, siność, obrzmienie twarzy jakby po uduszeniu.
Ołów i jego sole rozpuszczalne.	Zapalenie gardła, przełyku, żołądka, kiszek, bladość skóry, zaparcie stolca, utrata głosu, rozszerzenie źrenic, zimny pot, szczękościsk, bezwład, konwulsye, śmierć.
Sublimat.	Smak ściągający, metaliczny, kwaśny, uczucie palenia w gardle, ślinotok, rznięcie w brzuchu, wymioty z początku żółciowe, następnie krwawe. Biegunka, szczękościsk tętno małe, twarde, prędkie. Osłabienie drgawki, konwulsye, śmierć.

Przeciwtrutki.

Wodan tlenniku żelaza świeżo przyrządzony w dużych dawkach (przetwór ten przyrządza się ex tempore, dodając do *Tincturae ferri muriat* amoniak w nadmiarze) co 5 minut po łyżce stołowéj, aż do nastąpienia poprawy. Przed tém środek wymiotny,

---

Środki wymiotne, odwar z chiny w dużych ilościach, bób kalabarski.

Tanina w dużych dawkach, elektromagnetyzm, opium, amoniak, wódka, zimne natryski, chloroform.

Tannina, mocna czarna kawa, lawatywy drażniące, zimne natryski.

Jak przy tytoniu.

Węgiel zwierzęcy sproszkowany z wodą w dużych ilościach.

Gorący syrop w dużych ilościach aż do wystąpienia wymiot. — Białko, mleko, wodan żelaza w wodzie.

Sztuczne oddychanie, zimne natryski, nacieranie ciałami drażniącemi, wdychanie par amoniakalnych, bańki na kark. Do wewnątrz chloroform.

Siarczan sody lub magnezji, środki wymiotne, białko lub mleko w obfitéj ilości, chloroform (do wewnątrz.)

Białko z wodą aż do uspokojenia się wymiot.

Za napój mięszanina mydła i mąki z wodą.

Upust krwi, ciepła kąpiel.

Rodzaj trucizny.	Objawy trucizny.
Grzyby jadowite.	Mdłości, wymioty, biegunka, rznięcie w brzuchu, kurcz w dolnych kończynach, niezmierne pragnienie, konwulsye, śpiączka, śmierć lub ciężkie przypadłości cholery.
Kulczyba i Strychnina.	Drgawki tężcowe, wyprężenie kończyn naprzemian z podrywaniem ścięgien, oddychanie bardzo utrudnione, silny ból w dołku, duszenie się, śmierć.
Makowiec i jego przetwory.	Zawrót odrętwienie, które jednak nie zawsze, bywa poprzedzone podrażnieniem, oddychanie zwolnione, oczy zamknięte, źrenice zwężone, twarz trupio-blada, tętno słabe ledwie wyczuć się dające, majaczenie, zimny pot.
Sawina.	Silne podrażnienie i żywy ból w żołądku i kiszkach, mdłości i wymioty, mocna biegunka, konwulsye, w czasie ciąży poronienie.
Azotan srebra.	Ból w brzuchu, uczucie ścieśnienia i bólu w gardle, ślinotok, wymioty krwawe, biegunka, utrudnione i mozolne oddychanie.
Sole cynowe.	Wymioty, silny ból w żołądku, uczucie obawy, niespokojność, pragnienie, tętno częste, twarde i małe, objawy podrażnienia, majaczenie.
Siarczan cynku.	Tętno przyspieszone, twarz blada i zapadnięta, kończyny zimne.

Przeciwtrutki.

Środki wymiotne.
Chloroform (do wewnątrz).

Opróżnienie żołądka z jego zawartości za pomocą pompki, lub środka wymiotnego. Chloroform do wewnątrz po 1 dr. na dawkę, aż do złagodzenia objawów otrucia.

Tannina w ilości 20—25 razy większéj, jak użyta trucizna.

Wydalenie trucizny z żołądka za pomocą pompki żołądkowéj, lub środka wymiotnego, zimne natryski, do wewnątrz belladonna w większych dawkach, sztuczne oddychanie, mocna kawa, środki podniecające, odwar z gałek galasowych, elektro-magnetyzm, ruch.

Środki wymiotne, odwary klejkie w znacznéj ilości, środki kojące, makowiec.

Stężony roztwór soli kuchennéj; środki wymiotne i przeciwzapalne.

Środki wymiotne, białko z wodą, mleko w dużych ilościach.

Mleko w dużych ilościach.

Choroby łącznicy.

Anatomia i fizyologia.

Tylna powierzchnia powiek i przednia część gałki ocznej pokryte są przytwierdzoną do nich cieniutką przezroczystą błonką, błonką łączną lub łącznicą zwaną — rozróżniamy w niéj część gałkową, powiekową i stanowiące połączenie obu tych części, fałdy przechodnie lub przejściowe, dolną i górną.*

Łącznica jak i inne błony ślusowe, składa się z wielowarstwowego, już to płaskiego, już téż stożkowatego nabłonka i podścieliska ze zbitéj tkanki łącznéj utkanego, w części gałkowéj o powierzchni gładkiéj, w części zaś powiekowéj o nierównéj, jakby pooranéj bruzdami, w różnych kierunkach idącemi, pomiędzy któremi wyraźne są brodawkowate wyniosłości: malutkie w części łącznicy z brzegiem powiekowym graniczącéj, większe ku fałdom przechodnim, które jakby największe fałdowate zgrubienia podścieliska przedstawiają. Oprócz ujść gruczołu łzowego (4—12) wchodzących w zewnętrznéj części szczytu worka łącznicowego górnego, znajdujemy w łącznicy jeszcze tak zwane *gronkowe gruczołki*, czyli dodatkowe łzowe, w ilości 12—20, głównie w łącznicy fałdy przechodniéj górnéj mieszczące się. Nerwy bierze łącznica od nerwu trójdzielnego tętnice od tętnic powiekowych

* Fałdy te łączą się pomiędzy sobą wewnętrznemi końcami, za pośrednictwem fałdki półksiężycowéj (plica semilunaris) obok mięska łzowego (caruncula lacrymalis) leżącéj.

górnéj i dolnéj, stanowiącéj zakończenie tętnicy ocznéj; żyły łącniczowe wylewają krew do żył powiekowych. W okolicy fałd przechodnich, naczynia te rozdzielają się ostatecznie na idące do łącznicy powiekowéj i gałkowéj. W téj ostatniéj w stanie zupełnego zdrowia naczyń właściwych, nie dostrzegamy i okazują się one tylko. gdy są przekrwione, a wyróżniają od naczyń podłącznicowych (rzęskowych przednich, które w każdem zdrowem oku w okolicy mięśni prostych widzimy) tem, że się przesuwają wraz z łącznicą, gdy podłącznicowe i zakończenia tychże do rogówki, tęczy i wyrostków rzęskowych przechodzące, pozostają nieruchomemi.* W miąższu łącnicy oprócz komórek tkanki łącznéj (stałych),znajdujemy mnóstwo komóreczek nie stałych do komórek limfatycznych i białych ciałek krwi podobnych, których nagromadzenie się w większe grupy, jako chorobowe przy opisie zwyrodnienia ziarnistego poznamy.

Łącznica w stanie prawidłowym, wydziela tylko łzy, t. j. mieszaninę wydzieliny gruczołów łzowych i gronkowych, oraz przesiąku z naczyń łącznicowych i massy rozpadowéj, odnawiającego się ciągle nabłonka — łzy oddziaływają lekko alkalicznie, i pod względem chemicznym składają się z 99 części wody i 1 części pierwiastków stałych, głównie chloranu sodu i fosforanów alkalicznych, oraz ziemnych a także z niewielkiéj ilości białka i materji organicznych.

* Naczynia łącznicowe, przekrwione przedstawiają się w kształcie siatki powierzchownéj o wielkich okach, czerwono gliniastéj barwy, zakończenia zaś naczyń podłącznicowych jako różowa z drobniutkich, nie dających się pojedyńczo dojrzeć naczyniek, złożona aureola w około obwodu rogówki głęboko leżąca.

Przekrwienie, nieżyt, śluzotok łącznicy.

(Hyperaemia, catarrhus, blennorhoea conjunctivae.)

Trzy te stany chorobowe łącznicy, są niejako stopniowaniem jednego; z jednych pochodzą przyczyn, jeden w drugi z łatwością przechodzą i przeniesione na oko zdrowe, jeden drugi wywołać są w stanie.

Nieżyt jest wyższym stopniem przekrwienia a śluzotok najwyższym stopniem nieżytu, różnica polega w natężeniu przekrwienia i w rodzaju wydzieliny: przy przekrwieniu mamy wydzielinę łzową zwiększoną, przy nieżycie śluzową, z niewielką ilością domieszek ropnych, przy śluzotoku (właściwiéj ropotokiem nazywać się powinnym) wyłącznie ropną niekiedy nader obfitą.

Objawy i powikłania. Nastrzyknienie mniejsze lub większe naczyń całéj łącznicy, wydzielina zwiększona lnb nie prawidłowa, względnie do formy zapalenia, uczucie ciała obcego pomiędzy powiekami a okiem, światłowstręt, mniejszy lub większy ból przy poruszeniu powiek, (mianowicie w porannych lub wieczornych godzinach); obrzęk surowiczy łącznicy i skóry powiekowéj, towarzyszy tylko silniejszemu nieżytowi i śluzotokowi; przy bardzo gwałtownem wstawieniu się choroby niekiedy wynaczynienia krwi (*sugilationes*) w tkankę podłącznicową mają miejsce. Rogówka zwykle pozostaje zdrową, połysk jéj nawet wydaje się być żywszym, tylko przy śluzotoku dłużéj trwającym, u starców i nowo-rodków zdarzają się ograniczone zapalne pociemnienia n a s i ą k a m i *(infiltratus)* zwane, i przechodzić mogą w takież o w r z o d z e n i a *(ulcearatio)*, u pierwszych przybrzeżne, u ostatnich środkowe.

Przebieg. Po kilkodniowem (2—8) trwaniu, a nawet (niekiedy) przybieraniu sprawy zapalnéj, następuje przy korzystnych hygienicznych warunkach zmniejszanie się natężenia i objawy jedne po drugich ustępują: wydzielina się zmniejsza lub zmienia charakter (z ropnéj przechodzi w śluzową) przekrwienie ustępuje (najprzód z łącznicy gałkowéj), obrzęk surowiczy łącznicy i powiek także, i dobrowolne wyleczenie może mieć miejsce; — przy niekorzystnych warunkach życia, lub niewłaściwem leczeniu, choroby te z ostrych mogą przejść w przewlekłe lub zmienić charakter, przechodząc w zapalenie dyfterytyczne lub w zwyrodnienie ziarniste; — pierwszy wypadek może mieć miejsce przy śluzotoku, w którym obok przekrwienia naczyń łącznicowych, takież naczyń podłącznicowych (episkleralnych) dostrzegamy, dla tego przy tem powikłaniu powinniśmy być szczególnie oględni ze stosowaniem środków miejscowych drażniących, ta bowiem forma z łatwością w zapalenie dyfterytyczne i ziarniste przechodzi, a także wikła się często z współcierpieniem rogówki, nawet u ludzi młodych. Przejście w zwyrodnienie ziarniste przewlekłe, może mieć miejsce przy każdéj formie chorób w mowie będących, gdy te dłuższy czas w okresie ostrym pozostając, w okres przewlekły przeszły i ten ostatni właściwie nie był leczonym. Do przejścia w zapalenie ziarniste ostre jest też bardzo skłonnym pewien rodzaj nieżytu, *par excellence* nieżytem zaraźliwym *(catarrhus contagiosus)* zwany, charakterystyczny nie wielką stosunkowo wydzieliną i silnem przekrwieniem i obrzmieniem miąższowem fałdy przechodniéj górnéj, a także niekiedy przekrwieniem naczyń podłącznicowych.

Przyczyny. Zaraźliwość przez zetknięcie z wy-

dzieliną z oczu podległych chorobom w mowie będącym, przyczyny epi i endemiczne, nie korzystne hygieniczne warunki życia lub zawodu.

Leczenie w początkach wyczekujące, zwłaszcza przy rodzajach wyszczególnionych, do powikłań skłonnych: zimne okłady (płatki płótna, parę minut na lodzie trzymane, częstokroć zmieniane) solne przeczyszczające środki, lub lekko drastyczne (*senna, cortex rhamni frangulae, rheum*) przy nastrzyknieniu naczyń podłącznicowych atropina (*atropini sulphur. gr.* j *aqu. dest.* ℥iij) trzy razy dziennie po kropli do wpuszczania między powieki; dopiero przy ustępowaniu stanu ostrego zapalenia, używamy przy przekrwieniu i słabszych stopniach nieżytu środki ściągające, siarczan cynku, miedzi, octan ołowiu, saletrzan srebra w formie kropel ocznych (gr. j—ij na jii℥, raz na dzień, najlepiéj przed udaniem się na spoczynek) lub przymoczek (gr. j—jjj na ℥j trzy razy dziennie po kwadransie przykładanych.) Przy śluzotoku nie powikłanym i silniejszych stopniach zwyczajnego nieżytu, można zaraz z początku używać poronnego leczenia (*methodus abortiva*), smarowania łącznicy odwróconych powiek saletrzanem srebra, już to w roztworze (gr. viij na ℥j), już też w mieszaninie stałéj (*nitr. arg. pars* j *Kali nitrici partes* iij. *v.* ij.) Dla smarowania należy, albo odwróciwszy obie współcześnie powieki zalecić zamknięcie oka, przez co fałdy przechodnie łącznicy, zbliżając się do siebie, zakrywają zupełnie łącznicę gałkową i rogówkę, albo też, co jeszcze lepiéj, smarować łącznicę odwróconą każdéj powieki z osobna, zakrywając współcześnie drugą powieką gałkę i łącznicę gałkową; — po posmarowaniu zmywamy części dotknięte wodą słoną a następnie czystą, bezpośrednio zaś potem zalecamy użycie zimnych

okładów przez następną godzinę. Przyżegać należy mocniéj części bardziéj obrzmiałe i przekrwione, przy nieżycie i śluzotoku powtarzać przyżegania w początkach co drugi dzień, potem rzadziéj względnie do długości okresu zwolnienia objawów chorobowych, który w kilka godzin po przyżeganiu następuje i trwa godzin 24 lub dłużéj, przechodząc następnie w nowe pogorszenie łagodniejsze; tylko przy śluzotoku noworodków radzimy przyżegać codziennie, a niekiedy 2 razy dziennie, gdyż strup *(eschara)* od przyżegania powstały prędko u tych odchodzi, a remisja trwa bardzo krótko; oczywiście jednak tylko w wypadkach silniejszego śluzotoku, bo i u noworodków nieżyt spotykamy, ustępujący przy zwyczajnem leczeniu wyczekującem lub stosowaniu kropel z saletrzanu srebra (gr. β na ℥j), który to środek oczy noworodków doskonale znoszą w tych warunkach.

Przy powikłaniach z wymienionemi współcierpieniami rogówki, stosujemy obok powyższego leczenia atropinę, leczenie zaś chorób, w które przeszły choroby w mowie będące, poznamy we właściwych rozdziałach.

Zapalenie łącznicy dyfterytyczne.
(Conj. diphtheritica).

Objawy i *przebieg*. Przy silnem i nagłem obrzmieniu i przekrwieniu całych powiek, łącznica już to cała, już tylko powiekowa, albo tylko część téj ostatniéj grubieje, blednie i twardnieje, w następstwie wystąpienia znacznéj ilości włóknika ze krwi i przesyceniu tymże tkanek w skład łącznicy wchodzących; to przesycenie niekiedy bywa tak wielkie, iż krew w chorych częściach łącznicy krążyć przestaje tak, iż głębokie na

2—4 m. m. nacięcia, ani kropli krwi nie wydadzą, w którym to razie pewien rodzaj bezkrwistości choréj łącznicy jest jednym z charakterystycznych objawów, nawet wydzielina tylko brudno-łzawa, początkom zapalenia towarzyszy. Ucisk włóknika na naczynia łącznicy gałkowéj i w związku z temiż będące naczynia rogówki, sprowadza współcierpienia téj ostatniéj błony; polegające już to na pojedyńczych, przybrzeżnych owrzodzeniach nie wielkich, ale prędko powiększających się, już to na (zawsze zgubnych dla oka) warstwowych obumieraniach całéj rogówki. — Po kilku dniach trwania choroby, następuje rozmiękczenie łącznicy, odpadnienie zmartwiałych części téjże, przy nader silnem ropieniu, łącznica jest jakby porunioną i zagaja się, pozostając na zawsze pokrytą mniejszemi lub większemi bliznami, niekiedy nawet w postaci zrostów powiek z gałką (*symblepharon*).

Przyczyny. Epidemiczne (Berlin, Królewiec, Warszawa), zarażenia wydzieliną tryprową, spalenie powierzchni łącznicy żrącemi chemicznemi pierwiastkami, niewłaściwe i barbarzyńskie leczenie chorób uprzednio opisanych.

Leczenie tem gorsze daje rezultata, im większe i głębsze części łącznicy zostały wysiękiem przesycone i im wcześniéj rogówka została zajętą. W najgwałtowniejszych wypadkach, u osób krwistych, pijawki na skroni w znacznéj liczbie stawiane, po kilka na raz, żeby przez kilkanaście godzin ciągły strumień krwi utrzymać, przecięcie aż do brzegu oczodołowego, kąta zewnętrznego szczeliny powiekowéj, prędkie zmerkurializmowanie (kalomel i maść szara) okłady lodowe na powieki; u źle odżywianych kataplazmy i atropina, nacinanie łącznicy (skaryfikacye); przy wielkim ucisku na oko przecinanie kąta po-

wiekowego zewnętrznego. W słabszych wypadkach w podobnyż sposób, tylko mniej energicznie postępujemy. Gdy się wstawi ropienie przyżegamy rozmiękczone części łącznicy mięszaniną stałą saletrzanu srebra — względnie do współcierpienia rogówki, zalecamy tylko od początku wkraplanie atropiny i częste oczyszczanie worka łącznicowego z wydzieliny — przy warstwowem obumieraniu — nie zapobieżemy niczem zupełnéj utracie wzroku.

3. Zwyrodnienie łącznicy ziarniste, granulacye.

(Conj. granulosa.)

Objawy i przebieg. Charakterystykę główną tego cierpienia stanowią nierówności łącznicy w postaci już to powiększonych brodawkowatych wyniosłości, już to drobnych okrągłych półprzezroczystych, różowawych lub ciemnoczerwonych ziarnek, już to większych do ikry żabiéj podobnych, żółtawych, jednolitych nierówności, już téż nakoniec w połączeniu tych wszystkich rodzajów. Wszystkie te nierówności, powstają z nagromadzenia w miąższu łącznicy białych ciałek krwi, już to nagłego (granulacye ostre) już téż powolnego w następstwie innych omówionych chorób łącznicy (granulacye przewlekłe, trachoma).

Granulacye ostre są pokrewne z nieżytem zaraźliwym i tak samo jak tamten przy właściwem leczeniu, po kilku tygodniach bez pozostawienia śladu po sobie ustępują, w przeciwnym razie przechodzą w przewlekłe; te ostatnie przedstawiają rzeczywiste zwyrodnienie łącznicy i pozostawiają zawsze ślady swego istnienia; rozdzielamy je (względnie do wejrzenia) na proste,

mięszane, brodawkowate i rozlane. W prostych przeważa obecność drobnych szeregami obok siebie ułożonych, półprzezroczystych ziareczek, w brodawkowatych uderza nadzwyczajne zwiększenie brodawkowatych wyniosłości łącznicy, w głębi których rzeczywiste ziarnka *(granula)* się kryją; mięszane przedstawiają zwiększone brodawki obok ziarnek, a rozlane oznaczają zlanie się licznych ziarnek w jedną słoninowatego wejrzenia massę, która już nie powierzchnię łącznicy tylko pokrywa, ale i w głębokie warstwy tejże nawet w chrząstkę powiekową przenika. Powikłania z chorobami rogówki są częste, łuszczki *(pannus)* do takowych należą, rozmaitego rodzaju owrzodzenia od malutkich, przezroczystych począwszy, do wielkich głębokich, mogących rogówkę do pęknienia doprowadzić. — Wady powiek organiczne jak zrosty z gałką, *(symblepharon)* zawrót powiek *(entropium)*, zmniejszenie szczeliny powiekowéj *(phimosis palpebr.)* należą także do bardzo częstych następstw granulacji przewlekłych.

Leczenie. Względne do rodzaju granulacyi. Ostre leczą się wyczekująco, dopiero po przejściu stanu zapalnego (po 2—3 tyg.) lekkiemi przyżeganiami i środkami ściągającemi. Przy przewlekłych, brodawkowatych, używamy przyżegań saletrzanem srebra, przy zwyczajnych, przyżegań kryształem siarczanu miedzi, przy mięszanych i rozlanych jednego i drugiego: siarczaném miedzi osiągamy potrzebne do rozmiękczenia i ułatwienia wessania granulacyi przekrwienie — saletrzanem zaś srebra zmniejszamy zbytek wydzieliny i jakby ułatwiamy wydobywanie się na zewnątrz (pod postacią ślu-zu) zawartości granulacyi. Przy suchości tedy łącznicy zwyrodnionéj, dobrym jest siarczan

miedzi i kataplazmy, przy obfitem zaś ropieniu, saletrzan srebra i zimne potém okłady. Tanina i octan ołowiu w maści glicerynowéj *(plumbi acet. perff. neutral. gr.* iij. *Ungti glycerhini* ℥ij.) zastępują w pewnych wypadkach dwa wyżéj wymienione główne środki, w innych zaś wspierają je czynnie — przy powikłaniach z chorobami rogówki, atropina, nalewka opjowa; wady następcze powiek, usunąć tylko można na drodze operacyjnéj.

4. Zapalenie łącznicy pryszczykowe. (Conjunctivitis pustulosa.)

Objawy i przebieg. Przy częściowem przekrwieniu naczyń łącznicy gałkowéj a często i podłącznicowych, pokazują się na brzegu łącznicy okalającym rogówkę pryszczyki już to pojedyńcze, już téż liczne, porozrzucane po różnych częściach obwodu rogówki lub téż znajdujące się obok siebie; pryszczyki mogą być malutkie (główka od szpilki) lub większe (groch polny), te ostatnie zwykle głębszych warstw sięgają, niekiedy odosobnione na łącznicy gałkowéj występują; — zawartość pryszczyków jest w początkach surowiczą, potém ropną, po pęknieniu pozostaje zwykle dno białawe, zsiadłą ropą pokryte. Wstawieniu się towarzyszy niewielkie przekrwienie łącznicy powiekowéj, znaczny światłowstręt, a u dzieci często skurcz powiek stały *(blepharospasmus)*, zawsze ból dosyć znaczny, palący.

Współcześnie często okazują się przezroczyste malutkie krostki pod nabłonkiem rogówki mogące zamienić się w nasięki głębszych warstw i owrzodzenia; niekiedy pryszczyk z brzegu rogówki do jéj środka podąża, przyczém i naczynia z brzegu za nim na rogówkę przechodzą

(zapalenie rogówki miotełkowe). Przybrzeżne pryszcze mogą sprowadzić głębokie owrzodzenia, pęknieniem rogówki kończące się, lub pociągnąć do współcierpienia błonę twardą i częściowy garbiec téjże *(staphyloma slerae)* spowodować! Plamki *(nubeculae)* rogówki zwykłem są tych powikłań następstwém.

Najczęściéj cierpienie to spotykamy u dzieci nie dobrze odżywianych, zołzowatych.

Leczenie: w okresie wstawiania się bardziéj ostrym, zimne okłady, krople atropinowe, nurzania twarzy w zimną wodę (przy skurczu powiek), przy ustępowaniu okresu ostrego kalomel na drodze mokréj przygotowywany do zasypywania (pendzelkiem nieco strzepniętym, żeby grubsze ziarnka na łącznicę się niedostały) odciągniętéj powieki dolnéj, przy współcierpieniu rogówki, maść Pagenstechera *(Hydr. oxyd. rubri via humida parat. v. flavi. gr* vjjj, *ungti lenientis* ℨj—jj) do wkładania między powieki pozostawienia przez 2—5 minut i następnego wytarcia wilgotną miękką gąbeczką.

Środki ogólne wzmacniające i mające na celu usunienie diathesy zołzowatéj, nie powinny być pominiętemi, przy uporczywym światłowstręcie, niekiedy dobre usługi mi oddawała wcierana między łopatki maść pryszcząca Authenrita.

5. Skrzydlik, pterygion.

(Pterygium.)

Gdy przybrzeżne owrzodzenia rogówki w okresie zabliźniania się wystawione są na szkodliwe wpływy z rodzaju zajęć chorego wynikające (kurz wapienny, wyziewy amoniakalne, prochy siana i słomy i t. p.) — to zagajają się one

tylko częściowo, w stronie bogatszéj w naczynia, do łącznicy przytykającéj, w stronę zaś przeciwną, ku środkowi rogówki, mogą się zwiększać. Takie częściowe coraz to dalsze zabliźnianie się, łączy się niekiedy z nadmiernem ściąganiem nowo - utworzonéj tkanki bliznowéj i ściągnieniem łącznicy na rogówkę. — W takim razie powstaje skrzydlik t. j. sfałdowanie łącznicy w postaci skrzydełka muchy, ostrym końcem na rogówkę zachodzące a rozszerzonym ginące w obwodowych częściach łącznicy gałkowéj. Skrzydlik ciągle się na rogówkę posuwając, może przejść środek téjże a przeciągnąć z właściwego miejsca nie tylko odpowiednie części łącznicy gałkowéj, ale i fałdką półksiężycową a nawet mięsko łzowe. Ponieważ głównie przyczyny mechaniczne, drażniące łącznicę sprowadzają skrzydliki, więc też najbardziéj na wpływy zewnętrzne wystawione części łącznicy, najczęściéj temu zwyrodnieniu podlegają, takiemi są części pokrywające przyczepy mięśni prostych zewnętrznego i wewnętrznego.

Leczenie polega na oddaleniu skrzydlika i zakryciu rany po oddaleniu tegoż na łącznicy pozostałéj (w celu zapobieżania odtworzeniu się przy zabliźnianiu rany przez brodawkowanie): w tym celu odcinamy płaskim nożykiem pod spód podprowadzonym część skrzydlika na rogówkę zachodzącą, a ująwszy też cążkami, naciągamy ku zewnątrz i odcinamy boki skrzydlika od zdrowéj łącznicy, pozostawiając go w połączeniu tylko ze skrajnemi częściami łącznicy gałkowéj. Następnie powstałą trójkątną ranę zakrywamy płatami łącznicy z boków rany nadciągniętemi i zeszytemi po środku téjże cieniutkim szwem węzełkowym. Płaty dostatecznéj do tego zadania wielkości, łatwo utworzymy

prowadząc cięcia w łącznicy zdrowéj od brzegów rany, równolegle do rogówki i przy samym obwodzie tejże, a następnie oddzielając od gałki części w ten sposób cięciami odgraniczone.

6. Obrażenia łącznicy.

(Laesiones conjunctivae.)

Mało znaczące obrażenia powstają w następstwie dostania się części stałych nierozpuszczalnych do worka łącznicowego, usunięcie ciała obcego, usuwa i złe przez obecność tegoż sprowadzone; gorzéj jest daleko gdy łącznica obrażoną została ciałem żrącem, płynnem lub stałem, łatwo się rozpuszczającem (wapno niegaszone n. p.), wówczas bowiem stykające się z sobą części współcześnie głęboko zranione, zrastają się przy zagajaniu, a zapobiedz temu zejściu niepodobna, każdy bowiem ruch oka w tych warunkach jest nader bolesny a nieruchomość ułatwia zrośnienie.

Zadaniem lekarza w tych razach jest przedewszystkiem wydalenie części oku obcych, następnie zapobieżenie zrośnieniu — a więc wysprycowanie i dokładne wyczyszczenie gąbeczką (po zachloroformowaniu chorego) obrażonéj łącznicy, następnie lód na powieki, pijawki przy gwałtownem zapaleniu, wkrapianie mleka i częste przesuwanie powiek lub zalecenie téj manipulacji otaczającym, gdy zaś pierwsze gwałtowne objawy przeminą, odciąganie powiek od oka kolodionem na skórę smarowanym, wkładanie sztucznego oka między powieki a oko, lub blaszek ołowianych takiegoż kształtu, z otworem na rogówkę. Pomimo jednak całéj zapobiegli-

wości, trudno uniknąć zrostu powiek z okiem (*symblepharon*) lub pomiędzy sobą (*anchyloblepharon*) na mniejszéj lub większéj przestrzeni. Jeżeli powierzchnia rogówki spaloną zostanie, to najlepiéj zostawić wszystko naturze, bo nic w tym razie nie pomożemy, rogówka nigdy przejrzystości nie odzyszcze.

7. Nowotwory łącznicy.

(Neoplasmata conjunctivae.)

Na łącznicy spotykamy: polipy, na łącznicy powiekowéj, fałd przechodnich i mięska łzowego, tłuszczyki (*pinguecula*) na łącznicy gałkowéj w części odpowiadającéj przyczepowi mięśnia prostego zewnętrznego, nowotwory skórzaste (*dermoides*) zwykle w miejscu połączenia łącznicy z rogówką, w połowie na téj ostatniéj, białe, twarde nie przechodzące wielkości grochu, zawsze wrodzone i tłuszczaki (*lipomata*) na łącznicy gałkowéj pomiędzy przyczepami mięśni prostych górnego lub dolnego i zewnętrznego, żółtawe, miękie, wejrzeniem zdradzające naturę, bardzo rzadkie.

Rak i rakowiec bardzo rzadko w łącznicy pierwotnie powstają, ten ostatni okazuje się w postaci małego czerwonego guziczka zwolna zwiększającego się i przechodzącego w owrzodzenie, ciągle choć powoli rozszerzające się.

Leczenie wszystkich nowotworów może być tylko operacyjne, po zdjęciu wszystkich z wyjątkiem rakowca, zagajanie rany zostawiamy naturze (*secunda intentio*) tylko po wyłuszczeniu rakowca, staramy się ranę zakryć naciągniętą z okolic łącznicą i zagoić jak najprędzéj (*per primam intentionem*).

8. Zapalenie mięska łzowego.
(Encantis inflammatoria.)

Mięsko łzowe niekiedy bez udziału innych części łącznicy podlega zapaleniu, zaczerwienia się mocno i przy silnym bólu może stać się siedliskiem ropnia, który do znacznych doszedłszy rozmiarów (wielkości orzecha laskowego) pęka i zabliźnia się, zostawiając niekiedy po sobie wyraźne wgłębienie.

Leczenie z początku powinno być przeciwzapalne, przy objawach tworzącego się ropnia, kataplazmy i wczesne przecięcie.

Wykaz

źródeł mineralnych, kąpieli morskich, zakładów leczniczych, winogronowych, serwatkowych oraz miejsc leczniczych klimatycznych wraz z wykazem chorób, w których one znajdują zastósowanie.

(Podług dzieła: „*Helfft-Krieger*, *Handbuch der Balneotherapie*.“ Berlin. 1870.)

I. Zaburzenia w wyrabianiu krwi.

1. *Niedokrewność i błednica* (Anaemia et chlorosis).

a) Zwyczajne wody żelazne. Schwalbach, Spaa, Altwasser, Brückenau, Koenigswarth, Imnau, Liebenstein, Reinerz, Liebwerda, Schandau, Niederlangenau, Freienwalde.

b) Wody żelazne, zawierające ziemie alkaliczne. Driburg, Pyrmont, Rippoldsau, Bocklet, Petersthal, Griessbach, Freiersbach, Antogast, Saint-Moritz.

c) Wody żelazne alkaliczne. Franzensbad, Elster, Kudowa.

d Wody mineralne w górach szwajcarskich. Righi-Scheideck 5073′ i zimne kąpiele 4436′ (oddalone o 2 godz. od Righi, Weissenstein w blizkości Soloturnu 3919′, Engelberg 3180′″, Seelisberg (Uri) 2587′.

e) Wody żelazne, zawierające sól kuchenną. Soden, Kissingen, Homburg.

2. *Gościec* (Rheumatismus).

a) Zwykłe kąpiele ciepłe w Bertrich, Landeck, Wiesbaden, Baden-Baden, Teplitz, Warmbrunn.

b) Zimne i ciepłe zdroje siarczane.

α. Ciepłe: Akwisgran, Burtscheid, Baden pod Wiedniem, Baden w Aargau (Szwajcarja), Schinznach, Baréges, Eaux-Chaudes, Amélieles-Bains, La Preste, Cauterets, Aix-les-Bains, (Trentschin, Węgry) Mehadia (Banat), Ofen, Tëplitz,Grosswardein, Pösteny (Węgry).

β. Zimne: Nenndorf, Eilsen, Meinberg, Langenbrücken, Wipfeld, Höhenstedt, Sebastiansweiler (w Alpach szwabskich), Hechingen, La Preste, Stachelberg.

c) Kąpiele igliwiowe. Alexandersbad, Berka, Blankenburg, Braunfels, Eisenach, Friedrichsrode, Grund, Humbolots'-Au, Ilmenau, Karlsruh (Szląsk), Krynica, Langenberg, Muskau, Nassau, Ohrdruf, Rudolstadt, Ruhla, Tharand, Zittau, Schleusingen, Schmalkalden, Schwartau.

d) Kąpiele błotne: Salzburg, Zipf, Aibling.

3. *Zołzy* (Scrophulosis).

α. Wody słone: Baden-Baden, Neuhaus, Kissingen, Pyrmont, Ischl, Koesen, Sulza, Hall (Wirtemberg), Hall (Tyrol), Juliushall niedaleko od Harzburga, Nauheim, Jaxtfeld.

β. Solanki jodo-bromowe: Kreuznach, Ciechocinek, Elmen, Salzungen, Rothenfelde, Wittekind, Frankenhausen, Reichenhall, Traunstein, Rosenheim, Arnstadt, Plaue-Arnstadt-Schmalkalden, Dürkheim, Mondorf, Beringerbrunnen (niedaleko Sarderode), Hubertusbrunnen, Adelheidsquelle, Iwonicz, Soden, Bassen (Transsylwanya), Hall (wyższa Austrya), Salzbrunn, Luchatschowitz (Morawa), Münster.

γ. Kąpiele morskie: Marsylia, Cette, Cannes, Nizza, Spezia, Massa, Liworno, Viareggio, Wenecya, Castellamare, Messyna; w Anglii: Teignmouth, Lymington, Yarmouth, wyspa Wight Brigthon, Dover, Ramsgate, Margate, Hastings, Torquay, Blacpool, Southport, Runcorn, Barmouth, Towyn, Beaumaris, we Francyi: Havre, Dieppe, Trouville, Etretat, Fécamp, Boulogne, Calais, Rouen, Biarritz; na morzu północnem: Helgoland, Norderney, Sylt, Ostenda, Blankenberghe, Scheveningen, Dangast, Cuxhaven, Grimmerrhörn; na morzu Baltyckiem: Marienlyst, Apenrade, Borbye niedaleko Eckernförde, Travenmünde, Doberan, Warnemünde, Swinemünde, Heringsdorf, Putbus, Misdroy, Colberg, Dievenow, Rügenwalde, Zoppot Kahlberg, Cranz.

4. *Krzywica* (Rachitis).

Kąpiele morskie i wody żelazne.

5. *Cukromocz* (Diabetes).

Karlsbad, Vichy, Franzensbad.

II. Choroby narzędzi oddychania.

A. Choroby krtani i tchawicy.

1. Wrzody gardła i krtani.

I. *Przy zołzach.*

a) Zimne kąpiele solankowe: Kreuznach, Kösen, Elmen, Nauheim, Salzungen, Reichenhall, Münster.

b) Ciepłe kąpiele solankowe: Kissingen, Kreuznach, Oeynhausen.

c) Parowe kąpiele solankowe: Ischl, Reichenhall, Elmen.

II. *Katar jamy ustnej i dróg pierwszych.*

Serwatka z wodą słoną w Franzensbad, Oberbrunnen, Salzbrunn, Marienbad, (Kreuzbrunnen), Kissingen, Kronthal niedaleko Soden.

2. Pharyngolaryngitis granulosa: Gazy wydzielające się z ciepłéj wody emskiéj.

3. Przewlekłe zapalenie krtani.

α) Przy cierpieniu miejscowem: Ems, Neuenahr.

β) Przy jednoczesnem zaburzeniu w trawieniu i

γ) nieprawidłowych czyszczeniach miesięcznych: Marienbad, Kissingen, Homburg z serwatką.

δ) Dla cierpiących na niedokrewność: wody żelazne.

ε) Przy katarach z wielkiem zajęciem krtani: zimne wody siarczane i wdychanie par

z nich się wydobywających: Weilbach, Eilsen, Nenndorf, Langenbrücken, Boll, Reutlingen.

4. Chrypka i bezgłos: Ems, Landeck, Akwizgran, Nenndorf, Eilsen, Langenbrücken.

B. Choroby płuc.

1. Katar przewlekły błony śluzowéj oskrzeli:

1. *Przy zołzach:* Weilbach, Ems, Luchatschowitz, Weissenburg. Przy znacznem oddzielaniu się plwociny: Fachingen, Bilin, Giesshübel, Geilnau, Heilbrunnen, Johannisbrunnen, Borszèk, Rodna v. Dombhat, Selters, Roisdorf, Szczawnica; leczenie serwatką: Ischl, Reichenhall, Kreuth, Gais, Weissbad, Heinrichsbad, Interlaken, Charlottenbrunn, Reinerz. — Bronchitis chronica et plethora abdominalis: Salzbrun, Franzensbad (Salzquelle), Marienbad - (Waldquelle), Lippspringe (Arminiusquelle). Przewlekłe zapalenie oskrzeli w połączeniu z niedokrewnością: Soden, Neuhaus, Tusnàd (Siedmiogród). Przy katarze oskrzeli w połączeniu z złem trawieniem żołądka zimne wody siarczane: Weilbach, Eilsen, Langenbrücken, Wipfeld, Boll, Lubien, Labassère (w Pyreneach), Bocklet i ciepłe wody siarczane w Landeck; przy trudnem oddzielaniu się plwociny i zgrubieniu błony śluzowéj oskrzeli: kuracya winogronowa w Meran, Dürkheim, Neustadt, Gleisweiler, Bingen, Vevey, Montreux, Clarens, Vernex, Aigle, Sion; przy katarze oskrzeli u artrytyków: Ems (Kesselbrunnen), Kissingen (Ragoczi), Homburg, (Elisabethquelle), Wiesbaden, Baden-Baden, Meinberg, (Trinkbrunnen);

wdychanie kwasu węglanego w Pyrmont, Franzensbad. Następnie po usunięciu wszystkich objawów zapalnych, wysyła się chorych do miejscowości, położonych nad brzegami jeziora genewskiego: Clarens (Dr. Carrard), Montreux (Dr Buenzod i Roche), Veytaux, Vernex: Teritet, Glion i Charnex (pierwsze położone na 2814 stóp nad powierzchnią morza, drugie na 1927), Aigle; w Angli,: Hastings, Brighton, na wyspie Wight, Salcombe, Torquay, Clifton; na brzegu morza północnego: Norderney; we Francji: Pau, skutecznie wpływające w formach eretycznych gruźlicy i cierpieniu kataralnem płuc, gdy klimat w Hyères, Montpellier, Nizza właściwszy jest dla osób wątłych i anemicznych, nie cierpiących na gruźlicę.

2. Gruźlica płuc.

a) Serwatkowe zakłady lecznicze w Północnych Niemczech: Rehburg, Liebenstein, Berka, Rożnau (Dr. Polański), Liebwerda, Sternberg, Schlangenbad; w Południowych Niemczech: Streitberg, Baden-Baden, Badenweiler, Gleisweiler, Beuron, Ober-Tiefenbach; w Węgrzech: Füred; w Alpach: Ichl, Reichenhall. Kreuth, Heiden, Weggis, Gersau, Beckenried, Meran.

b) Miejscowości odznaczające się dobrym klimatem: Reichenau (3 godziny od Wiednia, 720 stóp nad powierzchnią morza), Tegernsee i Partenkirchen (w Bawaryi), Bex, Honnef, Oberwinter, Remagen, Sinzig, Bodendorf, Wiesbaden, Baden-Baden, Meran, Botzen, Oberladis, Gries, Wenecya, Mentone, San-Remo (o 8 godzin od Nizzy), Palermo, Hyères, Cannes, Malaga, Coimbra, Alger, Madeira, Cairo; Helfft radzi suchotnikom używać wód kwaśnych chlorno-alkalicznych w Salzbrunn, Franzensbad (Salz-

quelle), Gleichenberg (Constantinquelle), Kissingen (Maxbrunnen), Kronthal, Szczawnica (źródło Stefana), Homburg (Ludwigsbrunnen), Teinach (woda z mlekiem lub serwatką), Brükenau (zdroje Wernarz i Sinnberger), Soden, Sternberg, Flinsberg, Imnau, Ottilienquelle na wyspie niedaleko od Paderbornu.

3. *Krwioplucie:* Baden-Baden, Schlangenbad, Ischl, Reichenhall, Marienbad (Kreuzbrunnen), Ems (Kesselbrunnen); Weilbach, Langenbrükken, Bole; Salzbrunn, Karlsbad (Schloss- i Theresienbrunnen), Franzensbad (Salzquelle); dla anemicznych: Altwasser, Reinerz, Spaa, Driburg, Bocklet, Brückenau, Pyrmont.

4. *Rozedma płucna:* Ems, czyste górskie powietrze (miejscowości od Clarens do Veytaux, Bex i inne); Selters; jeżeli rozedmie towarzyszy zatwardzenie: Kissingen (Ragoczy), Homburg (Elisabethbrunnen), Marienbad (Kreuzbrunnen), Weilbach, Nenndorf, Eilsen, Langenbrücken, Boll, Labassère.

5. *Astma oskrzelowa:* przy astmnie nerwowéj wody siarczane, przy towarzyszących jéj cierpieniach organów płciowych żeńskich: Ems, Schlangenbad, Landeck.

6. *Wysięki pleurytyczne:* żadna woda mineralna nie wpływa na wessanie takowego, przy towarzyszących im katarach zalecają źródła chlorno-alkaliczne, same lub téż z serwatką. — Kuracya winogronowa nie może tu być użytą przy obecności kataru błony śluzowéj oskrzeli.

III. Choroby narządu trawienia.

1. Katar przewlekły błony śluzowej żołądka i dwunastnicy: Giesshübel (König-Otto-Quelle), Bilin, Fachingen, Geilnau, Glei-

chenberg (Johannisbrunnen), Vichy (Hospitalquelle, Grand-Grille), Neuenahr, Ems (Kränchen, Kesselbrunnen), Bertrich, Ofen, Marienbad (Kreuz- i Ferdinandsbrunnen), Karlsbad (Schloss-Theresien- i Mühlbrunnen); w wypadkach kataru zadawnionego: Kissingen, Homburg, Pyrmont; jako wody tonizujące: Altwasser, Reinerz, Schwalbach (Weinbrunnen), Pyrmont. Gdy chorzy nie znoszą wód mineralnych z powodu wielkiego osłabienia, zaleca się pobyt nad brzegami morza lub w górach.

2. Habitualna dyspepsya: Karlsbad i wody kwaśne chlorno alkaliczne.

3. Wrzód dziurawiący żołądka: kuracya mlekiem na świeżem powietrzu i Karlsbad (Schloss- i Theresienbrunnen).

4. Przekrwienie wątroby: wody zawierające sól gorzką i glauberską: Galthofer Bitterquelle (Seelowitz koło Brünn), Saidschütz, Püllna, Jvanda, Gran, Friedrichshall, Alap, Kissingen, Marienbad (Kreutzbrunnen), Franzensbad (Salzquelle), Salzbrunn; u słabowitych u skrofulicznych: Kissingen (Ragoczy), Homburg (Elisabetbrunnen), Rocklet, Brückenau, Franzensbad (Franzens- i Luisenquelle), Elster, Rohitsch, Füred. Marienbad (Ferdinandsbrunnen), Rippoldsau, Petersthal, Morgentheim, St. Moritz.

5. Obrzmienie, przerost i chroniczne zapalenie wątroby: Karlsbad (Mühlbrunnen, Stephansbrunnen i Schlossbrunnen), Franzensbad (Salzquelle); przy utrudnionem trawieniu i nieprawidłowem oddzielaniu śluzu: Soden, Canstatt, Berg, Kissingen (Ragoczi), Brückenau, Bocklet Homburg (Elisabethbrunnen), Meinberg, Tarasp.-Schuls; u indywiduów małokrwistych i drażliwych szczawy alkaliczno-słono-żeleziste: Fran-

zensbad, Elster, Petersthal, Rippoldsau, Rohitsch; przy cherłactwie i mączkowatem zwyrodnieniu wątroby: Karlsbad, Ems, Weilbach. U syfilistycznych: Akwizgran, Kreuznach, Heilbrunn (Adelheidsquelle), Krankenheil, Wildegg.

6) Katar przewlekły kiszek: Karlsbad, Marienbad, Kissingen, Homburg, Canstatt, Ems, Vichy, Neuenahr, Wiesbaden.

7) Choroby przewodów żółciowych.

a. Katar przewodów żółciowych: Karlsbad, Marienbad, Kissingen, Homburg, Franzensbad (Salzquelle), Ems,. Neuenahr, Bertrich.

b. Kamienie żółciowe: Marienbad (Kreuzbrunnen), Karlsbad, Vichy, Ems.

8) Obrzmienie i przekrwienie śledziony: Kissingen (Maxbrunnen), Homburg (Louisenbrunnen), Soden; następnie wody żelazne, wraz z kąpielami błotnemi w Franzensbad, Marienbad.

9) Hemoroidy; u indywiduów słabych i drażliwych stosujemy kuracyę serwatkową i czyste górskie powietrze; przy równocześnie istniejącym katarze oskrzeli: Baden-Baden, Rehburg, Ichl, Reinerz, Reichenhall, Kreuth, Interlaken, Gais, Weissbad. Przy krwotokach z kiszki odchodowéj: serwatka tamaryndowa, obok któréj zaleca się wody: Püllna, Saidschütz (Bitterwasser) i Franzensbad (Salzquelle). Przy *plethora vera:* kuracja winogronowa, Saidschütz (Bitterwasser), Marienbad (Kreuz- i Ferdinandsbrunnen), Salzbrunn, Franzensbad (Salzquelle). Przy cierpieniach wątroby: Karlsbad, Vichy. Przy hyperalbuminosis, zdroje żelezisto-sodowo-słone: Kissingen, Homburg, Canstatt, Gleichenberg, Soden; u osób małokrwistych i limfatycznych szczawy alkaliczno-słono-żelaziste: Franzensbad (Franzensquelle), Marienbad (Ferdinandsbrun-

nen), Elser, Rohitsch, Rippoldsau, Petersthal. Füred. U kobiet nerwowych i drażliwych: Ems. Schwalbach, Landeck, poczem poleca się picie szczaw alkaliczno-słono-żelezistych, jak Kudowa-Cudowa, Reinerz, Langenau.

10. Podagra. Vichy (Grande-Grille, Célestins), Neuenahr, Gleichenberg (Constantinsquelle), Ems, Bertrich, Geilnau, Borszék, Rodna, Szczawnica (zdrój Józefiny). Przy odłożeniu moczanów: Marienbad, Kissingen, Homburg, Morgentheim, Canstatt, Karlsbad, Teplitz. Przy obecności kamieni moczowych i dyspepsyi: Luhatschowicz, Baden-Baden, Dürkheim, Bourbonne-les-Bains, Wiesbaden, Burtscheid (Kochbrunnen.) U indywiduów bardzo wyniszczonych: szczawy alkaliczno-słono-żeleziste: Franzensbad, Elster, niekiedy zaś czyste wody żelazne lub też Gastein. Wildbad, Pfäfers, Tüffer, Leuk, Bath (Anglia). Przy utrudnionych ruchach w stawach: kąpiele siarczane w Burtscheid, Baden (w okolicach Wiednia), Baden (Argau), Schinznach, Barèges, Bagnères de Luchon. Przy współczesnem cierpieniu narzędzi oddychania: zimne kąpiele siarczane w Eilsen, Nenndorf, Weilbach, Langenbrücken, Boll, Meinberg, Vernet, Cauterets, Eaux-Chaudes lub ciepłe kąpiele siarczane w Trenczynie, Mehadia, Ofen, Teplitz, Grosswardein. — Przy obecności przykurczeń i sztywności stawów: Teplitz, Warmbrunn, Wiesbaden, Akwisgran, Baden, błotne kąpiele siarczane w Nenndorf, Bagnères de Luchon, Amélie-les-Bains, Eilsen, Tüffer, Topuszko, Driburg. U indywiduów bardzo wyniszczonych, anemicznych: błotne kąpiele żeleziste w Franzensbad.

IV. Choroby narzędzi płciowych żeńskich.

1. Przewlekły katar macicy i pochwy.

Białe upławy: kąpiele słone, kąpiele morskie, wewnątrz: Adelheidsquelle, Hall, Wildegg, Luhatschowitz; przy niedokrewności: Pyrmont, Franzensbad, Elster, Rippoldsau, Petersthal, Griesbach, Schwalbach, Reinerz, Bocklet, Brückenau, Driburg, Cudowa, Langenau, Altwasser, Spa, Füred, kąpiele zimne w St. Moritz i Pyrawarth (niższa Austrya); przy przewlekłym katarze pochwy i macicy, ciepłe kąpiele żeleziste w Szliàcs, Alexisbad, Neuhaus.

2. Zapalenie miąższowe macicy (przewlekły zawał macicy) u kobiet nerwowych: Ems (Bubenquelle), Landeck, Schlangenbad, Liebenzell, Neuhaus, Tobelbad, Lippik, Ussat (departement de l'Ariège); przy zołzach: Soden, Tusnad, Neuhaus; u kobiet w wieku podeszłym, cierpiących na przekrwienia bierne macicy połączonych z rozszerzeniami żył szyj macicy i pochwy: Kissingen, Marienbad (Kreuzbrunnen), przytem kąpiele gazowe w Canstatt, Berg; przy przerostach macicy: Karlsbad (Sprudel), Ischl, Kreuznach, Kissingen, Reichenhall, Hall, Dürkheim, Salzungen, Wittekind, Krankenheil, Lippik, Nauheim, Oeynhausen.

3. Nowotwory macicy i jajników. Kąpiele solankowe, wewnątrz wody: Schlangenbad, Landeck, Neuhaus, Tüffer, Liebenzell lub też wody żelazne.

4. Przewlekłe zapalenie jajników. W wypadkach świeżych wody: Ems, Neuenahr, Lippik, Luhatschowitz; w wypadkach zadawnionych: Kreuznach, Königsdorf-Jastrzemb, Reichenhall, Hall, Krankenheil.

5. Nieprawidłowości w miesiączkowaniu u młodych kobiet: Landeck, Ems, Neuenahr, Bertrich, Schlangenbad, Liebenzell, Neu-

haus, Tobelbad, Tüffer, Ussat, Johannesbad, Marienbad, Karlsbad, Meinberg, Cudowa, Cauterets, Vernet, Eaux-Chaudes, Saint-Sauveur; przy bezpłodności: Ems, Landeck, Schlangenbad, Baden.

V. Choroby narzędzi płciowych mężkich.

1. Nasieniociek. Chłodne obmywania, kąpiele siedzące, dusze w Franzensbad, kąpiele gazowe (Polterbrunnen) i kąpiele błotne w Muskau; przy osłabieniu narzędzi płciowych, połączonych z ich drażliwością, ciepłe kąpiele w Landeck a potem w Cudowa, Reinerz, Langenau, Steben.

2. Niemoc płciowa mężka. Wody i kąpiele żeleziste, kąpiele błotne i zimne.

3. Obrzmienie i stwardnienie jąder i gruczołu krokowego: kąpiele solankowe w Kreuznach, Dürkheim, Nauheim, Oeynhausen, Jastrzemb, Lippik, Hall, Wildegg, Adelheidsquelle, Krankenheil; przy zapaleniu przewlekłem gruczołu krokowego: Karlsbad, potem Gastein, Pfäffers, Warmbrunn; przy obecności piasku i kamieni w pęcherzu moczowym: Wildungen, Salzbrunn, Vichy, Bilin, Giesshübel, Neuenahr.

VI. Choroby narzędzi moczowych.

1. Kamienie nerkowe i pęcherzowe. Vichy, Ems, Neuenahr, Karlsbad, Bilin, Gleichenberg, Fachingen, Geilnau, Selters, Borszék, Elöpatak, Rodna, Szczawnica, Salzbrunn; przy obecności kamieni w nerkach: Kissingen (Maxbrunnen), Wildungen, Schwalheim.

2. Katar błony śluzowéj, pęcherza moczowego: Karlsbad, Vichy, Ems, Neuenahr, Mont-Dore; późniéj Franzensbad, Spa, Schwalbach; przy równoczesnem istnieniu podagry: Te-

plitz, Wiesbaden, Giesshübel, Bilin, Gleichenberg, Geilnau, Fachingen, Schwalheim, Selters, Wildungen; przy tryprze wody żeleziste, szczególniéj zaś zimny sprudel w Franzensbad, Muskau, Alexisbad, Marienbad, Salzbrunnen, Preblau, Imnau, Teinach.

3. Krwotoki z pęcherza moczowego: Marienbad (Kreuzbrunneni Waldquelle), Karlsbad (Schlossbrunnen i Theresienbrunnen), Kissingen (Maxbrunnen); u osób w wieku podeszłym kąpiele siarczane w Weilbach i t. d.

VII. Choroby narządu nerwowego

A. Kurcze, drgawki.

1. Kurcze histeryczne: Ems, Landeck, Neuhaus, Schlangenbad, Bertrich, Weissenburg, Liebenzell, Johannesbad, Bormio, Ussat; przy znakomitem rozdrażnieniu narządu naczyniowego: Lippspringe, kąpiele solankowe i morskie, potem zaś wody żeleziste, po Ems-Schlangenbad, Schwalbach; po Neuhaus-Gleichenberg lub Rohitsch; po Landeck — Altwasser, Cudowa, Reinerz, Langenau; przy nadczułości i drgawkach w skutku wyniszczenia: ciepłe kąpiele w Ems, Landeck, Schlangenbad; młodym osobom zalecają się kąpiele morskie i świeże morskie powietrze.

2. Padaczka: Lippspringe, ciepłe kąpiele, wody żeleziste.

3. Pląsawica: Wody żeleziste, kąpiele solankowe i siarczane.

B. Nadczułość.

1. Nadczułość skórna: Wody żeleziste, kąpiele solankowe i morskie; przy nerwobólach,

objawiających się niekiedy w kikutach (po amputacyach): Teplitz, Wiesbaden, Nauheim, Oeynhausen.

2. Prosopalgia: Wiesbaden, Karlsbad, kąpiele siarczane.

3. Hemicrania: Kąpiele solankowe i morskie.

4. Gastrodynia: wody żeleziste, Karlsbad, Franzensbad (Salzquelle, Franzensquelle, Louisenquelle), kąpiele błotne.

5. Ischias: Teplitz, Wiesbaden, kąpiele siarczane.

6. Neuralgia plexus hepatici: Schlangenbad, Bertrich, Landeck, Liebenzell, Neuhaus, Marienbad (Kreuzbrunnen), Franzensbad (Salzquelle) i t. d.

7. Neuralgia hipogastrica: szczawy alkaliczno-solno-żeleziste i leczenie zimną wodą.

8. Hyperaesthesia et neuralgia utherina: wody żeleziste, a przy wielkiéj drażliwości nerwów i naczyń zaleca się wody ubogie w kwas węglany, jak Altwasser.

9. Hypochondria: przy drażliwości: Bertrich, Schlangenbad, Liebenzell, Badenweiler, Johannesbad, Ems, Landeck, potem zaś wody żeleziste w Schwalbach, Pyrmont, Driburg, Cudowa, Reinerz, Altwasser; przy zaburzeniach w czynnościach narzędzi gruczołowych wody, zazawierające sól glauberską, jak Marienbad lub zdroje żelezisto-sodowo-słone w Kissingen, Homburg, Püllna, Saidchütz; przy artrytyzmie; Karlsbad, Vichy, Teplitz, kąpiele siarczane; Franzensbad, Elster, St. Moritz, Schwalbach, Spa, Altwasser, Driburg, Pyrmont i kąpiele morskie.

C. Znieczulenie.

Gastein, Wildbad, Pfäfers, Teplitz; kąpiele siarczane; przy niedokrewności i histerji: wody żeleziste, kąpiele błotne, kuracya zimną wodą.

D. Bezwłady.

a) reumatyczne: Teplitz, Nauheim, Oeynhausen, Kissingen; przy porażeniu pojedyńczych pni nerwowych: Wiesbaden, dusze z kwasu węglanego w Meinberg, przy przewlekłem zapaleniu opon rdzenia kręgowego: Plombières.

c) artyrytyczne: Teplitz, kąpiele błotne, Wiesbaden, Aachen, Burtscheid, Baden-Baden.

b) przy otruciu metalami: kąpiele siarczane.

d) przy ogólnéj utracie sił: Wildbad, Gastein, Pfäfers, Ragatz, Plombières, Bormio, Johannesbad, Tüffer, Neuhaus, Tobelbad; Franzensbad, Kissingen, Nauheim, Petersthal, Cudowa i t. d.

e) przy bezwładach histerycznych: Ems, Landeck, Bertrich, Liebenzell, Johannesbad, Schlangenbad, Plombièrs, Bormio; przy niedokrewności wody żeleziste i kąpiele gazowe.

f) przy bezwładach traumatycznych: Teplitz, Nauheim, Oeynhausen.

g) przy bezwładach pęcherza moczoczowego: Teplitz, Wiesbaden.

h) przy bezwładach, zależnych od narządu mózgordzeniowego: Wiesbaden, Teplitz, kąpiele siarczane, Kissingen, Oeynhausen, Nauheim.

VIII. Choroby serca i większych naczyń.

Przekrwienie wątroby i kiszek: wody w nie wielkich ilościach w Karlsbad, Marienbad, Kissingen, Homburg, Canstatt, Rippoldsau, Petersthal, Franzensbad (Salzquelle), Soden; przy biciu serca: Lippspringe, Teplitz.

IX. Zaburzenia w czynnościach umysłowych.

Wszystkie wody mineralne, wpływające na obrzmienie śledziony i wątroby, regulujące miesiączkowanie i żylny krwiobieg, zatem zawierające kwaśne siarczany magnezji i sody mogą tutaj być zalecanemi, lub też użycie wód stosuje się wedle danych okoliczności, zatem polecanemi bywają zdroje żeleziste, kąpiele solankowe i siarczane.

X. Choroby skórne.

1. Róża: Ems, Landeck, Schlangenbad, Marienbad, Kissingen, Homburg, Tarasp, Karlsbad, Franzensbad.

2. Pokrzywka przewlekła: Karlsbad, Marienbad (Kreuzbrunnen), Tarasp, Ems, Landeck, Schlangenbad, Neuhaus; kuracja serwatkowa, winogronowa, kąpiele moskie, siarczane i ciepłe kąpiele piaskowe.

3. Ekzema przewlekła: Leuk; przy nieregularnych czyszczeniach miesięcznych: Ems, Bertrich, Landeck, Schlangenbad, Liebenzell; kuracya serwatkowa; Kissingen, Kreuznach, Sebastiansweiler, Stachelberg, Schinznach, La Preste, Amélie-les-Bains, Bagnères de Luchon, Barèges, Eaux-Chauds; dusze (Hebra), zimne okłady.

4. Impetigo: Akwizgran, Baden (koło Wiednia), Schinznach, Nennderf, Eilsen, Langenbrücken, Leuk, Bormio.

5. Trądzik: Marienbad, Karlsbad, Kissingen, Homburg.

6. Łuszczyca: Kąpiele solankowe i siarczane.

7. Swierzbiączka: kąpiele solankowe, siarczane i wody kwaśne.

XI. Wrzody skóry, błony śluzowéj i kości.

Akwizgran, Baden (około Wiednia i w Aargau), Amélie-les-Bains, Bagnères de Luchon, Stachelberg, Schinznach, Teplitz, Warmbrunn, Wiesbaden; u skrofulicznych: kąpiele solankowe, wody żeleziste: Teplitz; przy merkurjalizmie: kąpiele siarczane.

XII. Choroby narządu wzrokowego.

1. Zapalenie tęczówki w skutku utrudnionego krwiobiegu z powodu chorób serca, płuc i t. d., w tym celu polecają się wody stosowane przeciw tem cierpieniom, a które wyżéj już wymieniliśmy.

2. Niedoślep i ślepota rozwijające się w skutku znacznéj utraty soków, po wyniszczających biegunkach, nasieniociekach wymagają wód żelaznych i górskiego powietrza.

3. Astenopia połączona z nadczułością siatkówki i nerwów rzęskowych: kuracja zimną wodą, kąpiele morskie.

4. Przewlekły katar łącznicy: Ems dusze gazowe w Eilsen, Nenndorf, Langenbrücken.

5. Przewlekłe zapalenia ócz: kąpiele solankowe; Adelheidsquelle, Hall, Wildegg.

Zakłady zdrojowo-kąpielne krajowe.

Busk (w powiecie Stopnickim, w gubernii Kieleckiéj, 7 mil od Kielc, 12 mil od stacyi kolei żelaznej w Zawierciu) wody silne siarczano-słone, zakład kąpielowy wspaniały, położony wśród prześlicznego parku ze 100 wannami, obecnie wprawdzie nieco zaniedbany; lekarz zdrojowy Dr. Dymnicki. Wody te okazują się szczególniéj pomocnemi w zołzach, wysypkach skórnych, gośćcu i dnie, w nerwobólach, porażeniach, w obrzmieniach i zawałach trzewiów, oraz w przymiocie.

Ciechocinek (w gubernii Warszawskiéj, kolej dochodzi do samego miejsca) bardzo silna solanka, obok warzenia soli (w solance 2⁰ zawiera 100 na 1000 cz chlorku sodu 17,8, chlorka wapna 1,4. chlorku magnezynu 0,6, siarczanu wapna 0,5, bromku sodu 0,0015, jodku sodu 0,0018; w solance 3⁰ na 1000 cz. przypada chlorku sodu 21,8 chlorku wapna 1,8, chlorku magnezynu 0,4, siarczanu wapna 0,7, bromku sodu 0.0025, jodku sodu 0,0009; w solance wreszcie 5⁰ znajduje się na 1000 cz. chlorku sodu 44,3, chlorku wapna 4,2, chlorku magnezynu 3, bromku sodu 0,003, jodku sodu 0,0005, siarczanu wapna 1,2; ciepłota wody 12⁰). Oprócz innych urządzeń kąpielnych posiada doskonale urządzone kąpiele borowinowe (*Morbaeder*) Wody te z bardzo dobrym skutkiem bywają zalecane w zołzach, gośćcu przewlekłym, w nieżytach przewlekłych krtani i oskrzeli, w nieżytach żołądka i kiszek, w zawałach macicy i jajników, w białych upławach, w nerwobólach, histeryi, hypochondryi, porażeniach i wysypkach skórnych.

Druskieniki (w gubernii Grodzieńskiéj, 6 mil od Grodna), solanka jodowo-bromowa, daje się z korzyścią zastosować w tych samych wypadkach co i Ciechocinek. Lekarz zdrojowy Dr. Pilecki.

Iwonicz (w Galicyi, 2 mile od Sanoka), solanka jodowo-bromowa (w 16 unc. zawiera chlorku sodu 60,5 gr., bromku sodu 0.3 gr., jodku sodu 0,2, węglanu sody 13, węglanu wapna 1,2, węglanu magnezyi 0.7, węglanu żelaza 0,03, kwasu węglanego 30,41 cali sześć, na 100 cali sześć. wody, ciepłota wody 8°) zawierająca przytém dość znaczną ilość dwuwęglanu sody i kwasu węglanego. Podobny skład chemiczny czyni tę wodą przyjemną w smaku i bardzo strawną dla żołądka. Wody te szczególniéj okazują się bardzo skutecznemi we wszelkich formach zołzów.

Krynica (w Galicyi) 14 źródeł szczawy wapienno-żelezistéj (w 16 unc. zawiera się węglanu wapna 12,2 gr., węglanu sody 1,3, chlorku sody 0,6, węglanu żelaza 0,3, kwasu węglanego 45.3 cali sześć. ciepłota wody 6,5° R.); obok zakład filialny krynica Słotwiny, w nim zdrój bogatszy w węglan wody i żelaza a uboższy w kwas węglany. Zakład kąpielny bardzo dobrze urządzony, przy nim znajdują się także i kąpiele borowinowe. Lekarz zdrojowy Dr. Zieleniewski. Wody te okazują się szczególniéj pomocnemi w niedokrewności, blednicy, w nieżytach żołądka i kiszek, w nieżytach macicy i pochwy, w nadczułości nerwowéj ogólnéj, w histeryi, hypochondryi.

Krościenko (w Galicyi) wody podobnie złożone i tak samo działające jak Szczawnica.

Krzeszowice (w Galicyi) źródła czysto siarczane niezbyt mocne.

Lubień (w Galicyi) bardzo silne i obfite źródła siarczane (w 16 unc. zawierają siarku wapna 15,4 gr., węglanu wapna 2,1, siarku sodu 0,6, chlorku sodu 0,3, chlorku magnezynu 0,2, kwasu węglanego 1,2 cali sześć, siarkowodoru 2,4, azotu 0,5, ciepłota 8,2° R.), dają się z korzyścią zastosować w gośćcu i dnie, zołzach, wysypkach skórnych, przymiocie i nerwobólach. Lekarz zdrojowy Dr. Chądzyński.

Rabka (w Galicyi) solanka jodobromowa, zakład kąpielny poczynający się dopiero rozwijać. Lekarz zdrojowy Dr. Chrzanowski.

Solec (w powiecie Stopnickim, guberni Kieleckiéj, 9 mil od Kielc, 14 od stacyi kolei żelaznéj w Zawierciu) wody silne słono-siarczano-alkaliczne, mocniejsze od Buskich (w 1000 cz. zawierają siarku sodu 0,3, chlorku sodu 13,9, chlorku potasu 0,1, jodku magnezynu 0,019, bromku magnezynu 0,025, węglanu wapna 0,02, siarczanu wapna 2,9, siarczanu magnezyi 1,4, kwasu węglanego 0,16, siarkowodoru 0,1, ciepłota wody 10° R.). Zakład kąpielny na 80 wanien. Lekarz zdrojowy Dr. Wyrzykowski. Wody te okazują się szczególniéj pomocnemi we wszystkich formach zołzów, w gośćcu i dnie przewlekłej, w wysypkach skórnych, w nerwobólach i porażeniach, w histeryi i hypochondryi, w otruciach przewlekłych rtęcią lub ołowiem, w obrzmieniach, zawałach i ztwardnieniach trzewiów brzusznych, macicy i jajników, wreszcie w przymiocie drugorzędnym i trzeciorzędnym.

Swoszowice (w Galicyi mila od Krakowa) silne wody czysto siarczane (w 16 unc. zawierają siarku potasu 0,07 gr., siarku sodu 2,5, siarku wapna 1,5, siarku magnezynu 1,8, chlorku sodu 0,08, węglanu wapna 2,2, węglanu żelaza

0.3, siarkowodoru 25,6 cali sześć., kwasu węglanego 16,5, ciepłota wody 6⁰ R.). Urządzenia kąpielne dogodne. Lekarz zdrojowy Dr. Broniowski. Używają się w tych samych wypadkach co i Lubień.

Szczawnica (w Galicyi w dolinie Pienin Karpackich) siedem źródeł szczawy alkalicznéj bardzo bogatéj w dwuwęglan wody i kwas węglany, z tych zdroje Józefiny (w 16 unc. zawierają chlorku potasu 6,7 gr., chlorku sodu 24 gr, węglanu sody 25, węglanu wapna 4,2, węglanu magnezyi 2.3, węglanu żelaza 0,07, kwasu węglanego 28 cali sześć, ciepłota wody 8⁰ R. i Szczepana (w 16 unc. zawierają chlorku potasu 0,5 gr., chlorku sodu 15,1, węglanu sody 16,5, węglanu wapna 4,2, węglanu magnezyi 1,8, węglanu żelaza 0,06, kwasu węglanego 34 cali sześć), są przeważnie szczawami sodowo-wapniowo-solnemi; zdrój Magdaleny (w 16 unc. zawiera chlorku potasu 0.7 gr., chlorku sodu 35,5, jodku sodu 0,01, bromku sodu 0,06, siarczanu sody 0.2, węglanu sody 32,4, węglanu wapna 3,2. węglanu magnezyi 2,8, kwasu węglanego 23 cali sześć.) są szczawą sodowo-solną magnezyę, jod i brom zawierającą; Szymona (w 16 unc. zawiera chlorku sodu 6,5 gr., węglanu sody 6, węglanu wapna 3,4, węglanu magnezyi 0,8, węglanu żelaza 0,15, kwasu węglanego 30 cali sześć) szczawą sodowo-solno-żelezistą; Waleryi, Wandy i Anieli (w 16 unc. zawierają średnio chlorku potasu 0.6 gr., chlorku sodu, 18, węglanu sody 24, węglanu wapna 3,5, węglanu lityny 0.09, węglanu magnezyi 2, węglanu żelaza 0,08, kwasu węglanego 25 cali sześć) szczawami sodowo-solno-litynowemi. Lekarz zdrojowy Dr. Trembecki. Wody scza-

wnickie są przedewszystkiem wskazane w nieżytach przewlekłych wszelkiego rodzaju błon śluzowych, jako to w nieżytach krtani, oskrzeli, gardła, żołądka, kiszek, miedniczek nerkowych, pęcherza, daléj okazują się one skutecznemi we wszelkich przewlekłych zapaleniach płuc i ich następstwach, daléj w bólu nerwowym żołądka i kiszek, w kolce nerkowéj i żółciowéj, w zawałach trzewiów brzusznych, jajników i macicy, w białych upławach, wreszcie w niedokrewności zależącéj od powyższych chorób.

Żegiestów (w Galicyi) dwa zdroje szczawy wapienno-żelezistéj. Działanie i sposób użycia taki sam, jak wód krynickich. Lekarz zdrojowy Dr. Pierzchalski.

Główne choroby dzieci wyłącznie pod względem ich leczenia.

(Podł. dzieła „Recept-Taschenb.“ Von Dillnberger. Wien 1870.)

Pozorna śmierć noworodków.

(Asphyxia neonatorum.)

Jeżeli mamy do czynienia z pozorną śmiercią noworodków, należy zwrócić uwagę na stopień zaduszenia. W niższych stopniach asphyxii, to jest gdy noworodek zaraz po przyjściu na świat nie oddycha, a mimo to, albo robi poruszenia, albo też tętno pępowiny i serca wyczuć się daje, przyczem zauważyć można czerwono-niebieskawe zabarwienie skóry, *Braun* zaleca szybko wywołać ruchy oddechowe. Wykonać

to możemy najlepiéj, jeśli piórkiem lub palcem usuniemy śluz nagromadzony w jamie ust i gardzieli, układając przytem dziecko w odpowiedniém położeniu. Nadto spryskujemy twarz i piersi zimną wodą, przez co wywołujemy poruszenia odruchowe; zawijamy dziecko w ogrzaną chustkę flanelową, którą lekko krzyż wycieramy. Draźnienia skóry podobnego rodzaju, jeśli tylko nerwy skórne czucia, rdzeń przedłużony i nerw błędny nie utraciły możności działania, wywołują zwykle silny i głęboki ruch wdechowy, poczém następuje słabe wydychanie. Ruchy oddechowe powtarzają się co kilka sekund lub minut, przyczem w sznurku pępkowym ustaje tętnienie, a kurczenie się serca trwa daléj w sposób przyspieszony. Skoro tylko ustaje tętnienie w sznurku pępkowym, zakładamy nań ligaturę i przecinamy, dziecko zaś zawinięte w ogrzane płaty flanelowe, układamy na materacu i pozostawiamy czas jakiś w spokoju, podczas którego oddychanie się przyspiesza i swobodniéj wykonywa. Jeżeli draźnienie skóry dziecka połączonego sznurkiem pępkowym z łożyskiem, nie jest w stanie wywołać ruchów oddechowych, a skurcze serca coraz bardziéj się zwalniają, należy szybko przeciąć pępowinę, umieścić noworodka w ciepłéj kąpieli, spryskując go przytem zimną wodą, następnie po kilku sekundach lekko wycierać ciało ogrzaną flanelą. W wyższych stopniach pozornej śmierci, gdy skóra jest bladą lub niebieską, ciepłą lub zimną, gdy nie ma śladu ruchów, oddychania, tętnienia pępowiny i ruchów serca, należy wedle *Braun'a* jak najspieszniej przeciąć sznurek pępkowy, usunąć śluz z ust, położyć noworodka na materacu i przystąpić do dokładnéj auskultacji okolicy sercowéj. Jeżeli tony sercowe są bardzo słabe

i powolne, należy pobudzić serce do silniejszéj czynności, a to przez wprowadzenie powietrza do płuc. Drażnienie skóry pozostaje już bezskutecznem, a nic bardziéj nie usuwa porażenia serca, jak wejście powietrza atmosferycznego do płuc. Wpędzamy powietrze przez usta i za pomocą ust własnych, przyczém nie należy zatykać otworów nosa, ale raczéj pokryć płatkiem nos i górną wargę noworodka, aby śluz z nosa wyciekający nie wchodził do ust osoby powietrze wdmuchującéj. Można także wpędzać powietrze do płuc za pomocą sprężystéj rurki, którą wprowadzamy przez usta lub nos. Ponieważ przy użyciu powyższych metod, zawsze pewna ilość powietrza dostaje się do żołądka, należy po wpędzeniu powietrza do płuc nacisnąć lekko ręką brzuch, naśladując tym sposobem ruch wydechowy. Jak tylko nastąpiło wdychanie, a liczba uderzeń serca się zwiększa, przestajemy przez parę minut wpędzać powietrze do płuc, natomiast zaś drażnimy skórę. Drażnimy nerwy czuciowe, łaskocząc podeszwy, usta, nos i podniebienie chorągiewką pióra, wycieramy skórę, dajemy lewatywę z zimnéj wody lub z dodatkiem octu, soli, mydła i t. d., zanurzamy noworodka naprzemian w ciepłéj i zimnéj wodzie, obwijamy go ogrzanemi płatami, przysuwamy do nosa silnie pachnące środki, amoniak i t. d., wcieramy w dołek sercowy i skronie Ol. sinapeos, nareszcie przystawiamy do brodawek sutkowych po jednéj suchéj bańce.

Ponieważ nieostrożne wpędzanie powietrza do płuc łatwo rozedmę ich (Emphyzema pulmonum) sprowadzić może, nie należy używać téj metody, gdy czynność serca nie zmalała zbytecznie, w takich bowiem razach już łagodniejsze drażnienie skóry, może wywołać ruchy od-

dechowe i spowodować wypełnienie pęcherzyków płucowych powietrzem. Jeśli mimo oddychania uregulowanego, każdemu oddechowi towarzyszy odgłos chrapliwy, dajemy co kwadrans po łyżeczce Oxymel. Scillae w celu wywołania wymiotów. Noworodki przywrócone do życia, bywają nieraz tak słabe, że nie są w stanie wykonać ruchów połykowych. W razach podobnych należy je karmić za pomocą cienkiéj sondy przełykowéj, przyczém noworodek leżeć nie powinien. Zresztą każde nowonarodzone dziecko w stanie pozornéj śmierci, powinno tak długo pozostać pod obserwacją w miejscu ogrzaném, dopóki plamy pośmiertne i stężenie nie przekonają, iż istotnie śmierć nastąpiła.

Krup.
(Angina membranacea).

Podobnie jak i w innych chorobach niebezpiecznych, zalecano przy krupie najrozmaitsze metody leczenia, oraz środki specyficzne. W istocie jednakże nie istnieje żaden środek specyficzny, którego by używać można z pożytkiem przy krupie, a nawet metoda leczenia symptomatycznego rzadko kiedy w cięższych wypadkach pomyślnym bywa uwieńczoną skutkiem. Skoro tylko zauważymy u dziecka objawy pozwalające wnosić że mamy do czynienia z krupowém zapaleniem krtani, należy je zaraz położyć w łóżko i zalecić zupełny spokój, nawet w czasie gdy po napadzie chory czuje się zupełnie dobrze. Przy rozpoznanym krupowém zapaleniu krtani Skoda radzi w chwilach zwolnienia napadu, gdy dziecko jest niespokojném, podawać środki narkotyczne, ponieważ najmniejsze rozgrzanie się wywołane bawieniem się dziecka w łóżku, wywołuje wkrótce silny napad.

Zastosowanie pijawek dobry przedstawia rezultat, jeżeli przystawimy je w okresie początkowym choroby, i to u dzieci silnych, które prędko zaczynają się uskarżać na duszność. Zdaje się bowiem, że krwawienie w chwili napadu sprawia pewną ulgę. Przystawiamy zwykle taką liczbę pijawek przy brzegu górnym mostka, ile dziecko liczy lat. Unikać należy ogólnych upustów krwi, które były przyczyną wielu niepomyślnych zejść. — Daleko korzystniejszém będzie zastosowanie średnio chłodnych okładów na krtań, podczas zwolnienia napadów, przy napadzie zimno powiększyć należy. — Wielu niemieckich lekarzy zaleca leczenie zimną wodą, które wykonywają w sposób następujący: dziecko umieszcza się na poduszce wypchanéj słomą lub na rozpiętém po nad wanną płótnie, grzbietém ku górze, z pewnéj wysokości polewa się powolnie kolumnę kręgową kilkoma dzbankami zimnéj wody, następnie wyciera się dziecko do sucha i owinięte kładzie w łóżko. Postępowanie podobne powtarza się parę razy dziennie; zalecić je można w wypadkach rozpaczliwych i w ogóle w późniejszych okresach przebiegu choroby.

Ze środków lekarskich grają ważną rolę środki wymiotne. Wskazanie do ich użycia istnieje przedewszystkiem wtedy, jeśli fałszywe błony wywołują duszność (dyspnoë), zagrażają zaduszeniem, gdy tak wdychanie jak i wydychanie jest znacznie utrudnionem. Niektórzy z lekarzy radzą używać z początku emetyk w dawkach wywołujących wymioty [1, 2], następnie w dawkach mniejszych. Przypisywano siarczanowi miedzi [3.] specyficzny wpływ na krupowe zapalenie krtani, czego jednak nikt nie stwierdził.

Skoda uważa za rzecz bardzo stosowną i zupełnie usprawiedliwioną, podawanie znacz-

nych dawek chininy [4. 5.] w okresach zwolnień, sądzi bowiem, iż przytém napady duszności tracą na sile.

Odradzać tylko można użycie kalomelu, zwłaszcza w dawkach większych, które mogłyby wywołać ślinotok i inne objawy zatrucia rtęciowego. Słusznie należy zarzucić podobne postępowanie. które jak dotąd żadnych nie przynosiło korzyści. Toż samo powiedzieć można o wątrobie siarczanéj (Hepar sulfuricum), Jodzie i innych podobnych środkach. Zalecają inhalacje z kwasu mlecznego (Acid. lacticum). Niektórzy lekarze zalecają kali carbonicum [6], Natrum bicarbonicum i kali chloricum [7], środki drażniące skórę, stanowią leczenie pomocnicze. Gorczycznik i plaster z much hiszpańskich (Empl. Cantharid.] przykładamy na górną część piersi, z boków na szyi, oraz pomiędzy łopatki. Zastosowanie środków drażniących powinno mieć miejsce z należytą ostrożnością, gdyż u dzieci czułych i drażliwych zwiększają gorączkę. Rozwalniające lub drażniące (z octem) lewatywy mogą sprowadzić pewną ulgę i zmniejszyć natężenie gorączki.

Przy spazmatycznych zwężeniach głośni zalecić należy letnie kąpiele, środki narkotyczne, asafetydę [8.], przy zupełnym upadku sił (Collapsus) każemy użyć piżmo [9], wino i t. d.

Do przyżegania części błony śluzowéj zajętych sprawą chorobową, posługujemy się albo kwasami (miernie rozcieńczony kwas solny lub saletrzany) albo roztworem azotanu srebra [10.] Przyżeganie odbywa się za pomocą kawałka płótna umieszczonego na cienkim fiszbinie. W miejscach dostępniéjszych najlepiéj używać azotanu srebra in substantia.

Środkiem leczniczym, do którego uciekamy się w ostateczności, jest tracheotomia. Najstosowniej jednakże wtedy dopiero uciekamy się do operacji, gdy zjawiają się napady gwałtownéj duszności przy świszczącym oddechu, gdy zaczynają już występować objawy zatrucia kwasem węglanym (asphyxia), śpiączka, jeśli wszystkie użyte środki pozostały bez skutku, a stan ciąg'e się pogarsza, nareszcie wtedy, gdy siły chorego zdają się zbyt słabemi, aby podczas kaszlu lub usiłowań wymiotowania, mogły usunąć nagromadzone wydzieliny i błony rzekome. Tracheotomia nie przyniesie pożądanego skutku, jeśli zapalenie krupowe rozszerzy się na drobniéjsze gałęzie oskrzeli, które ulegają zatkaniu przez włóknikowe wysięki. Operacja wykonywa się w sposób następujący: po przecięciu skóry, odkryciu tchawicy i zatamowaniu krwotoku, przecinamy 4 – 5 najwyższych chrząstek tchawicy i w prowadzamy w otwór stosowną rurkę. (Rurka Trousseau lub rurka podwójna Borgellat'a). Skoro stan chorego po pewnym czasie się polepszy, zatykamy rurkę koreczkiem, z początku na czas bardzo krótki, następnie na dłuższy. Jeżeli przytém oddychanie odbywa się prawidłowo, usuwamy rurkę z tchawicy i staramy się za pomocą odpowiedniego opatrunku zbliżyć brzegi rany i wywołać zabliźnienie.

1. Rp. Infus. rad. Ipecacuanh. e gr. 10—15
Colat. unc. duarum
adde
Tart. emet. gr. unum
Syr. Ipecacuanh. dr. duas.
D. S. Co kwadrans łyżeczkę od kawy.

2. Rp. Vini stibiat. tart.
Syr. Ipecacuanh. $\overline{aa}$ unc. semis
M. S. Co 10 min. po łyżecz. aż do skutku.

3. Rp. Cupr. sulfur. cryst. gr. 2—6
Aq. destill. unc. unam et semis.
S. Co kwadrans po łyżeczce od kawy.

4. Rp. Chinini sulfur. gr. 12—24
Sacch. alb. dr. semis.
M. f. pulv. div. in dos. sex
S. Dawać stosownie do potrzeby.

5. Rp. Chinin. sulf. gr. 8 - 12.
Acid. sulf. dil. p. gutt. quatuor.
Syr. Aurant. cort. unc. unam.
M. S. Łyżeczką od kawy dawać,

6. Rp. Kali carbon. pur. dr. sem. — duas
solve in
Mixt. gummos. unc tribus
D. S. Zużyć w ciągu dnia.

7. Rp. Kali chlor. dr. sem. — unam
solve in
Aq. destill. unc. tribus.
D. S. Trzy lub cztery razy dziennie po łyżeczce od kawy.

8. Rp. Asae foetid. dr. semis
Mucilag. Gumm. arab. unc. semis
Aq. flor. Tiliae unc. unam et sem.
Sacch. alb. dr. duas
M. S. Co dwie lub trzy godziny po łyżeczce od kawy.

9. Rp. Moschi orient. gr. tria — sex
Sacch. alb. dr. semis
M. f. pulv. div. in part. aeq. sex D. ad chart. cerat.
S. Co dwie lub cztery godziny proszek.

10. Rp. Nitr. Argent. cryst. gr. sex
Aq. destill. q. s. ad solutionem
Mel. despum. unc. unam
M. S. Do pędzlowania.

Konwulsye i drgawki u dzieci.

(*Convulsiones et Eklampsia infantum*).

Leczenie powinno być skierowane na same napady i na chorobę która je wywołała. — Przyczyny są bardzo różnorodne: choroby mózgu lub jego błoniastych i kostnych osłon, zatrzymanie stolca, rozwolnienie, wzdęcie, ostre wysypki, robaki etc. — Oppolzer używał u nieco starszych dzieci wdychania chloroformu z dobrym często skutkiem. Należy zastosować ten środek, unikając głębokiéj narkotyzacyi, skoro drgania różnych mięśni zwiastują zbliżanie się napadu. — Gdy te ruchy mięśni ustały, należy zaprzestać wdychania, w razie zaś zbliżającego się napadu, znów do chloroformu powrócić. — Jeżeli się nie udało zwalczyć napadów przy pomocy chloroformu, to należy przedewszystkiém usunąć niebezpieczeństwo, jakie grozi z powodu wielkiego zastoju krwi i wstrzymanego oddychania. — Oppolzer w tym razie poleca nacierania rozmaitych części ciała, za pomocą ogrzanych chust, skoro członki ziębną; używa on téż spirytusowych aromatycznych substancyi. — Użyteczne są niemniéj rozmaite słabe materye drażniące skórę, gorczyczniki, drażniące lewatywy, w celu zapobieżenia upadkowi sił (collapsus). Często skuteczne się okazały energiczne zimne oblewania, przy czém można dziecko włożyć do letniéj kąpieli. — W celu złagodzenia następstw silnego przekrwienia mózgu, należy zastosować zimne okłady na głowę, w danym razie także pijawki za uszy, przyczém starać się o wypróżnienie kiszek. — Niektórzy zalecają flores Zinci. Podczas napadu baczyć trzeba, aby dziecko w jakikolwiek sposób sobie co złego nie zrobiło,

aby piana z ust przy ułożeniu główki na bok z łatwością odpływała; u dzieci które mają zęby, strzedz się należy przygryzienia języka, w którym to celu należy włożyć między zęby pręcik obwinięty w płótno. — Po napadzie zachować wypada jak największy spokój, i unikać wszelkiego psychicznego wzburzenia. — Przez pewien przeciąg czasu jeszcze należy robić zimne okłady, niedawać zbyt posilających pokarmów i starać się o wypróżnienie kiszek od czasu do czasu. — Celem ustrzeżenia recydyw, należy zalecić fizyczne i psychiczne starania koło dziecka, stosowną rozrywkę, właściwe cielesne i umysłowe zajęcie, zahartowanie ciała przez metodyczne ćwiczenia gimnastyczne, zimne obmywania, kąpiele rzeczne i morskie. — U dzieci mających skłonność do eklampsyi, często dobrze działa zmiana pożywienia i miejsca zamieszkania.

Trudne ząbkowanie.

Dentitio difficilis. Dysodontiasis.

W naszym klimacie zęby pokazują się rzadko przed szóstym zwykle w siódmym, miesiącu, i wogóle w trzecim roku ząbkowanie jest ukończone. — Zdarzają się jednak wyjątki, i tak czasem zęby pokazują się w 3 miesiącu, niekiedy nawet w 14 dni. – Luszinski przytacza wypadki, że dzieci rodziły się z 2–4 zębami. — Zdarzają się jednak dzieci, które w 11. miesiącu niemają ząbków, lub u których w trzecim roku ząbkowanie nie jest ukończone.

W wypadkach takich słusznie podejrzywamy krzywicę (rhachitis), albowiem rozwój układu kostnego idzie w parze z rozwojem zębów. — Napięcie dziąseł, jakie się już w 3. miesiącu

u dzieci wyczuć daje i coraz się powiększa, powoduje stan rozdraźnienia najprzód w ustach, co dziecko objawia częstem wkładaniem rączek dó ust; czuje ono tam palenie, ma pragnienie, apetyt zmniejszony i mocno się ślini. To podraźnienie przenosi się na drogi oddechowe i pokarmowe, ztąd często ząbkowaniu towarzyszy kaszel i rozwolnienie. Z powodu bólu, jaki dzieciom dokucza aż do przerznięcia dziąseł, są one marudne, nie śpią dobrze, układ zaś nerwowy może być podraźniony aż do napadów drgawek. — Luszinski leczył dorosłych którzy przez kilka tygodni podlegali tym miejscowym i ogólnym zaburzeniom, które ustąpiły dopiero po wyrznięciu się zębów. — Objawy te wymagają zwykle jedynie dyetycznego leczenia, uważać tylko należy, czy to lub owo zaburzenie nie zamienia się w samodzielną chorobę, w którym to razie wystąpić by należało z energicznem leczeniem, skierowanem przeciw głównemu cierpieniu. — Luszinski uważa za zbyteczne nacinanie dziąsła w miejscu gdzie ząb ma się wydobyć; ci zaś lekarze, którzy sądzą że tym sposobem oddalą wszystko złe, dodają naturze więcéj przeszkód. — Niemniéj unikać należy żucia pewnych ciał twardych (korzeń fiałkowy), albowiem to powiększa zadraźnienie, ból i ślinienie.

Rozwolnienie.

Diarrhoea.

Przedewszystkiem należy usunąć przyczynę i przepisać stosowną dyetę dla dziecka, a u ssawców także dla matki lub mamki. — Im silniejsze jest rozwolnienie, tém ściślejsza musi być

dyeta; z dozwolonych nawet pokarmów, jak zupa z ryżu, jęczmienia, sago, rosół z kurczęcia, cielęciny, należy dawać małe ilości naraz, aby nie ponawiać skurczeń kiszek. — Za napój podawać można środki klejkie, łagodzące, odwar salepu, arrowrootu etc., lub téż mleczanki (emulsye) [11]. — U ssawców dostateczne jest ciepłe utrzymanie, krótko trwająca kąpiel, do wewnątrz Tinct. Rhei Aquosa [12]. W początku gorączkowego rozwolnienia Schuller poleca kalomel [13]. — W gwałtowniejszych wypadkach zalecamy ipekakuanę [14], proszek Dowera [15], Tinct. Ratanhiae [16], w przewlekłem zaś rozwolnieniu środki gorzkie i aromatyczne, Colombo [17 i 18], Cascarillę [19], chinę [20], i t. d. — Jeżeli przyczyna rozwolnienia leży w kiszce grubéj, to właściwe będą łagodzące i ściągające lewatywy [21 i 22], do których w razie boleści dodać należy kilka kropel tinct. Opii — W nowszych czasach w upartych rozwolnieniach zalecają leczenie surowém mięsem, skoro tylko cierpienie to nie jest skutkiem gruźlicy kiszek, lub objawem skrofulicznego nacieczenia gruczołów krezkowych. — Dobre skutki téj metody leczenia, widziano u dzieci 15—16 miesięcznych lub 2—3 letnich. — Bierze się chude mięso wołowe lub baranie, rozcina je na kawałki i w moździeżu tłucze na gęstą miazgę, którą się przetłacza przez gęste rzeszotko, tak aby tylko sok mięsa, włóknik i krew przeszła, reszta zaś to jest naczynia i włókniste części na rzeszotku pozostały. — W ten sposób otrzymane purée z mięsa zadajemy z początku w ciągu dnia w ilości 2—4 łutów na 2—4 razy, następnie zaś można dawkę powiększyć do ½ funta na dzień. — Jeżeli dziecko ma wstręt do téj postaci, to można zrobić z tego purée małe gałki, do któ-

rych stosownie do gustu dziecka dodać można cukru lub konfitur. — W czasie téj kuracyi niemożna dawać żadnego innego pożywienia. — Za napój służy czysta woda, lub woda zmięszana z białkiem z dodatkiem cukru.

11. Rp. Ol. Amygdal. dulc.
Pulv. gumm. arab.
Syr. emuls. $\overline{aa}$ *dr. duas*
Aq. foeniculi *unc. duas*
M. f. Emuls. S. Co godz. łyżecz. od herb.

12. Rp. Mucilag. Salep. *Unc. tres.*
Tinct Rhei aq. *gutt. decem - viginti*
M. S. Co 1-2 godz. łyżecz. od herbaty.

13. Rp. Calomel. laevig. *gr. unum*
Sacch. alb. *dr. semis.*
M. f. pulv. div. in dos. *sex.* S. Co 3 godz. proszek.

14. Rp. Infus. rad. Ipecacuanh. *e gr. duob.-quatuor*
Colat. *unc. duarum*
adde
Tinct Opii simpl. *gutt. unam — duas*
Syr. Diacodii *dr. duas*
M. S. Co godz. łyżeczkę od kawy.

15. Rp. Pulv. Doveri *gr. tria*
Elaeosacch. Mac. *dr. semis.*
M. f. pulv. div. in part. aeq *sex.*
S. 3—4 proszki na dzień użyć.

16. Rp. Tinct Opii simpl. *gutt. duas — quatuor*
— Ratanhiae *gutt. viginti — triginta*
Sacchari albi
— lactis $\overline{aa}$ *dr. duas.*
M. f. pulv. stet usque ad evaporationem spirit.
D. ad scatul. S. Co 2 godz. na koniec noża.

17. Rp. Infus. rad. Colombo *e dr. duab.*
Colat. *unc. duarum*
adde
Syr. Aurant. cort. *dr. duas*
D. S. Co 2 godz. łyżeczkę dziecinną.

18. Rp. Rad. Colombo conc. *dr. unam*
— Salep. *gr. decem*
Coq. c. s. q. Aq. font. ad
Colat. *unc. trium*
Syr. Chamomill. *dr. duas*
M. S. Co godz. 1—2 łyżeczek od herbaty.

19. Rp. Cort. Cascarill. conc. *dr. unam — duas*
Infund. s. q. Aq. ferv. p. 1/4 hor.
Colat. *unc. duarum*
adde
Syr. Diacodii *dr. duas*
M. S. Co 2 godz. łyżeczkę dziecinną.

20. Rp. Cort. Chinae reg. cont. *dr. duas*
Infunde s. q. Aq. ferv.
in Colatura *unc. trium*
solve
Extr. lign. Campech. *dr. semis.*
et adde
Aq. Cinnamom.
Syr. Aurant. flor. *aa unc. semis*
M. S. Co godz. 1—2 łyżeczek od herbaty.

21. Rp. Decoct. rad. Salep. spissior. consist. *unc. quatuor.*
Tinct. anodyn. *gutt. tres — sex*
M. S. Do dwóch lewatyw.

22. Rp. Decoct. sem. Lini spissior. cons. *unc. quatuor*
Tannini pur. *gr. quatuor — sex*
M. S. Do dwóch lewatyw.

Dysenterya.

Przy rozwiniętéj dysenteryi leczenie musi być energiczne i stanowcze, aby o ile można szybko zapobiedz szerzeniu się i wzmożeniu choroby. — Polecamy do wewnątrz: Extr. Opii [23], Pulv. Doweri z tanniną [24], albo ałun [25], Gummi Kino [26], Klejkie lewatywy z tinct. Opii [21], tanniną [22 i 27], Ol. martis [28], a gdy to nie skutkuje, w stolcach zaś jest wiele śluzu i ropy, z argent. nitric. [29]. — Przy wydymaniach dobrze skutkują czopki z dodatkiem opium [30] lub zimne okłady *ad anum*. — Jeżeli wśród dysenterycznych stolców wystąpią obfitsze żółtawe wypróżnienia, można polecić Rheum [31], a gdy skutek nastąpi podać Pulv. Doweri z tanniną [24] — Za napój służyć mogą klejkie napoje, lekkie zupy z ryżu, jęczmienia i kaszki owsianej etc., lub czysta woda, ale tylko w takiéj ilości, aby nieznośne pragnienie ukoić. — Dyeta powinna być o ile możności ścisła. — Przy ustępowaniu objawów dysenterycznych wskazane są środki gorzkie, Colombo (17 i 18], Cascarilla [19], china [20], etc.

23. Rp. Mixt. gummos. *unc. duas*
Extr. Opii aq. *gr. semis*
M. S. Co 2 godziny łyżeczkę od kawy lub dziecinną.

24. Rp. Pulv. Doweri
Tannini puri *aa gr. tria — sex*
Elaeosacch. Macis *dr. unam*
M. f. pulv. div. in dos. *sex.*
S. 2—4 proszki na dzień.

25. Rp. Pulv. Doweri *gr. tria*
Alumin. crudi *gr. duodecim*
Elaeosacch. foenic. *dr. unam*
M. f. pulv. div. in dos. *sex.*
S. 2—3 razy na dzień proszek.

26. Rp. Pulv. Doweri *gr. tria — sex*
Gummi Kino *gr. sex — duodecim*
Elaeosacch. Macis *dr. unam*
M. f. pulv. div in part aeq. *sex.*
S. 2—4 razy na dzień proszek.

27. Rp. Decoct. rad. Salep. spiss. cons. *Unc. quatuor*
Tannini puri *gr. tria*
Tinct. Opii simpl *gutt. tres — octo.*
M. S. Do dwóch lewatyw.

28. Rp. Decoct. Sem. Lini spiss. cons. *unc. quatuor*
Liquor. ferr. muriat. *scrup. semis*
M. S. Do dwóch lewatyw.

29. Rp. Argenti nitr. cryst. *gr. semis — unum*
Aq. destill. *unc. quatuor*
Solve. S. Do dwóch lewatyw. — Przy silnych boleściach potrzeba dodać 4—8 kropel tinct. Opii simpl.

30. Rp. Butyr. Cacao
Axung. porcin. *aa scrup. unum*
Acetat. Morphii *grani partem quartam*
M. f. Suppositor. *Nro quatuor.* D. ad char. cerat. — S. czopki.

31. Rp. Rad. Rhei chinens. *gr. sex*
Sacchar. albi *drachmam*
M. f. pulv. div. in dos *sex.*
S. Co 2 godziny proszek.

Enteritis — Zapalenie kiszek.

Oprócz ścisłéj dyety (mleko, rosół i napoje klejkie), zalecamy emulsye olejne [11] w po-

czątku choroby, w czasie trwania gorączki Kalomel [13], daléj pulv. Doweri [15], Tinct. Opii simpl. [16 i 32], radix Colombo [17], Cort. peruvianus [33], kataplasmata, nakadzania i uspakające lewatywy [22].

32. Rp. Tinct. Opii simpl. *gutt. duas — quatuor*
Aq. destill. *unc. duas*
Sacch. albi *dr. duas*
M. S Co 2 godz. łyżeczkę od kawy pełną.

33. Rp. Cort. Peruvian. *dr. duas*
Infund. c. s. q. Aq. ferv. p. $1/2$ hor.
Colat. *unc. duarum*
adde
Syr. Ipecacuanh. *unc. semis*
M. S. Co 2—3 godziny łyżeczkę dziecinną pełną.

Mimowolne oddawanie uryny.

Enuresis. Incontinentia urinae.

Mimowolne oddawanie uryny albo oddawanie uryny w łóżko pod siebie, musi być leczone stosownie przyczyny wywołującéj. — Jeżeli pęcherz jest rozwolniony, to z dobrym skutkiem mogą być zastosowane zimne obmywania i kąpiele siedzeniowe, nawet zimne dusze (douches) na krzyż. — Przy zbytniéj drażliwości szyjki lub ciała pęcherza, przyczém dzieci zmuszone są często oddawać urynę, użyteczne są lewatywy z dodatkiem opium. — Bednar poleca następujące leczenie: Dziecko kładzie się spać jak zwykle, oddawszy wprzód urynę i zasypia; po $3/4$ lub najwyżéj po godzinie budzimy je, każemy mu wstać i oddać urynę. — Następnej nocy budzimy dziecko 5 minut późniéj i powta-

rzamy to co noc, dopóki nie zdołamy przeciągnąć pierwszego snu do 2—3 godzin; następnie albo wcale już dziecka nie budzimy, albo tylko raz na noc. Jeżeli ten sposób postępowania nie wystarcza, to jednocześnie dajemy belladonnę do wewnątrz [34]. — Leczenie to trzeba przeciągnąć dłuższy czas i to nie bez przerwy, ale z przestankami kilku dni lub tygodni, aż do osiągnięcia zupełnego uleczenia. — Niektórzy widzieli dobry skutek po środkach ściągających głównie tanninie, liq. ferri muriat. oxydati (2 razy dniem po kilka kropel w szklance wody), oraz po maściach morfinowych i z weratryny [35]. — Utrzymują też, że u małych dziewcząt pomaga lekkie przyżeganie ujścia cewki moczowéj kamieniem piekielnym. — Przy atonii pęcherza konieczne jest użycie świeczek (bougies) i kateterów.

34. Rp. Extr. belladon. *gr. duo*
Pulv. et Extr. rad. liquir. q. s.
ut f. pilul. Nr. 12. Consp. pulv. Cort. Cinnam.
S. 2—3 razy na dzień pigułkę użyć.

35. Rp. Morph. acet.
Veratrini $\overline{aa}$ *gr. quinque*
Ungt. simpl. *unc. semis.*
M. exact. S. 3 razy dniem wetrzeć w krocze ilość równą ziarnku grochu lub bobu.

Czerwy w kiszkach.

Helminthiasis.

Leczenie polega na wydaleniu wnętrzniaków. Z wielkiéj liczby środków używanych prze-

ciw robakom, Mayr zaleca na robaka oxyuris vermicularis, kwiat wrotyczu (flores tanaceti) [36]; za pożywienie służy zupa lub rosół (mleka wcale nie), wieczorem zaś tegoż dnia daje się letnią lewatywę z asa foetidy [37]. — Leczenie to stosuje się zwykle raz na miesiąc, tak długo, dopóki tylko robaki ze stolcem odchodzą. — Jeżeli kwiat wrotyczu wywołuje nudności lub wymioty, można użyć santoniny [38). — Przeciw Ascaris lumbricoides, używamy Sem. Santonici [39], pastylki santoninowe [40], rad. filicis maris w połączeniu z jalapą [41] lub z kalomelem [42], oraz Extr. filicis maris [43]. — Za pożywienie służy mleko i mięso, oraz wino rozwiedzione wodą. — Dla leczenia następnego przeznaczamy wody żelazne zawierające kwas węglany (codziennie szklankę dziecinną, osłodziwszy cukrem), albo też dajemy ferr. carbonicum cum pulv. filic. maris [44]. — Przeciw tasiemcowi (taenia) polecamy u starszych dzieci Extr. filicis maris w połączeniu z extr. punicae granati [45], przyczém dyeta składa się z lekkiego czystego rosołu, który po użyciu lekarstwa należy przyjąć obficie. U dzieci słabszych i delikatniejszych należy użyć santoninę [38]. — Prócz tego przeciw tasiemcowi zaleca się extr. punicae granati [46] i brayera anthelmintica [47 i 48].

36. Rp. Flor. tanaceti *dr. unam*
Fol. sennae sine resin. *dr. semis*
Infund. c. Aq. ferv. p. 1/4 hor. ad
Colatur. *unc. duarum*
Syr. aurant. cort. *dr. duas*
M. S. Co 2 godziny pełną łyżeczkę.
Zaczynamy dawać to lekarstwo rano i dajemy je przez cały dzień.

37. Rp. Asae foetid. *dr. duas*
Subige cum vitello ovi Nr. 1.
Decoct. furfur.
albo
Aq. destill. *unc. quatuor*
M. f. Clysma. S. na lewatywę.

38. Rp. Ol. ricini *unc. unam*
Santonini pur. *gr. duo — quinque*
M. S., Rano i wieczór po 4 łyżeczki od kawy.

39. Rp. Semin. Santonici confect. (sive sacchar. obduct.) *dr. duas*
S. Połowę na raz użyć. — Potém lekki środek wypróżniający.

40. Rp. Santonini puri *dr. duas*
Sacch. albi *dr. tres.*
M. f. c. gumm. tragacanth. Trochisci Nr 60.
S. Dzieciom do 4 lat rano i wieczór jeden pastylek; starszym 3 pastylki na dzień. — Dajemy to przez 4 dni a potém lekki środek wypróżniający.

41. Rp. Pulv. filicis maris *dr. unam*
– rad. jalap. gr. 10 - 20.
Mel. despumat. q. s. ut f. electuarium.
S. Rano i wieczór po 2 pełne łyżeczki od kawy.

42. Rp. Calomel. *gr. quatuor*
Pulv. filicis maris
Elaeosacch. cort. aurant. $\overline{aa}$ *dr. semis — unam*
M. f. pulv. div. in dos. 2. S. Użyć na dwa razy rano naczczo.

43. Rp. Extr. filicis maris aeth. *gutt.* 12—20
Mel. despum. *unc. semis*
M. S. Połowę wieczorem, drugą połowę nazajutrz rano użyć.

44. Rp. Carbon. ferri sacchar.
Pulv. filicis maris
Sacch. albi $\overline{aa}$ *dr. tres*
M. S. Codziennie rano na koniec noża użyć.

45 Rp. Extr. filicis maris *scrup. unum*
— punicae granat *scrup. duos*
Form. c. gumm. tragac. q. s. Capsulae Nr. *sex*
S. Rano i wieczór po 3 kapsułki użyć w przerwach półgodzinnych. — Dnia poprzedniego i następnego dajemy purgans z fol. sennae, ol. ricini lub jalapy.

46. Rp. Extr. punicae granati *scrup. unum*
Syr. menth. pip. *dr. duas*
Mel. despum. q. s. ut f. electuar. mediae consist.
S. na 3 razy w ciągu dnia użyć. — Potém dajemy purgans.

47. Rp. Pulv. flor. et fol. brayerae *unc. semis*
M. c. massa panis biscoti q. s. Div in portiones Nro. 15.
S. użyć w ciągu jednego przedpołudnia; przytém daje się mało pić. — Po południu dajemy purgans.

48. Rp. Pulv. flor. et fol. Brayerae *unciam*
Panis laxant. *unc. semis*
F. c. panis biscoti massa ex qua form. port. Nr. 12.
S. W ciągu 2 dni po 6 biszkoptów użyć.

Zaparcie stolca.

Obstructio — Constipatio alvi.

Przy leniwym stolcu u dzieci używają się: lewatywy z wody, oliwy i soli, czopki z masła kakaowego, syrupus mannae, mannit, Syrup i tinct. rhei aquosa, panis laxans, hydromel infantum, ol. ricini, Electuarium lenitivum, infus. sennae, aqua laxat. Vienensis, rheum, jalappa. Magnesia carbon., kali tartaricum, tartarus natronatus, magnesia, natr. i kali sulfuricum. — Drastica powinny być u dzieci unikane.

49. Rp. Pulv. manniti cryst. *dr. unam — duas*
solve in
Aq. ferv. *unc. una — duabus*
D. S. Co dwie godziny łyżkę stołową. Dla noworodków, gdy wkrótce po urodzeniu potrzeba dać laxans.

50. Rp. Pulv. panis laxant. *unc. semis*
D. S. Rano i wieczór łyżeczkę od kawy (drachma zawiera około 1 gr. pulv. jalappae). — Dla ssawców przy habitualném zaparciu.

51. Rp. Syr. mannat.
— rhei *aa unc. semis*
M. S. Co godzina łyżeczkę od herbaty

52. Rp. Tinct. rhei aq. *dr. duas*
Syr. mannat. *unc. unam*
M. S. Po łyżeczce od kawy.

53. Rp. Tinct. rhei aq.
Syr. mannat. *aa unc. semis*
Aq. foeniculi *unc. unam*
M. S. Co 2 godz. łyżeczkę od herbaty lub od kawy.

54. Rp. Mannae calabr. elect. *unc. semis*
solve in
Aq. foeniculi *unc. duab.*
et adde
Syr. rhei *unc. semis*
D. 7. Co godzina łyżeczkę od herbaty lub łyżkę stołową.

55. Rp. Infus. rad. rhei moscov. *e scrup. uno — dr. una*
Colat *unc. duarum*
adde
Syr. mannat. *unc. semis*
M. S. Co 2 godz. $^1/_2$—1 łyżki stołowéj.

56. Rp. Infus. laxat. Vienens.
Aq. cerasor. nigror.
Syr. rub. id. *aa unc. semis*
M. S. Użyć na 3—4 razy. — Dla starszych dzieci, dla prędkiego skutku.

57. Rp. Infus. fol. sennae sine resin. *e dr. sem. — una*
Colat. *unc. duarum*
adde
Syr. mannat. *unc. semis*
S. Co 2—3 godzin łyżeczkę dziecinną.

58. Rp. Calomel. laevig. *gr. duo — quatuor*
Pulv. rad, jalap. *scrup. unum — dr. semis*
Sacch. albi *dr. semis*
M. f. pulv. div. in part. aeq. *octo*
S. Codziennie 2—3 razy po 1 proszku.

59. Rp. Kali tartar. neutr. *scrup. unum*
solve in
Aq. foeniculi *unc. una*
et adde
Syr. mannat. *unc. semis*
S. Po łyżeczce od herbaty.

60. Rp. Kali natron. tartar. *dr. semis*
Aq. Carvi *unc. duas*
Syr. mannat. *unc. semis.*
M. S. Po łyżeczce od kawy lub herbaty.

61. Rp. Natr. sulf. cryst. *dr. unam — duas*
Extr. tarax. *dr. unam.*
solve in
Aq. menth. piper. *unc. — duab.*
et adde
Syr. rhei *unc. semis.*
D. S. Co 2 godziny łyżeczkę od herbaty lub dziecinną.

62. Rp. Magnes. sulf. *dr. unam — duas*
Aq. meliss. *unc. duas*
Syr rhamn. cathart. *dr. duas*
M. S. Po łyżeczce od kawy lub herbaty.

Ozaena — Ulcus narium foetens.

Zwykła ozaena wymaga przebywania w zdrowym i czystym powietrzu i użycia tranu, przy jednoczesnéj obecności skrofułów. — Leczenie miejscowe polega na wstrzykiwaniach z nitr. argenti [63] lub liquor zinci acetici lub plumbi acetici — które to płyny można także wprowadzać do nosa za pomocą cienkich flejtuszków z szarpi. — Często także używają kali jodatum do wewnątrz [64] i zewnętrznie jako woda do nosa. — Dla zniesienia złéj woni służą nastrzykiwania albo wody do nosa z chlorku wapnia [66] lub z wody chlorowéj.

63. Rp. Nitr. argent. cryst. *gr. unum*
Aq. destill. *unc. quatuor*
Solv. S. Do wstrzykiwania.

64. Rp. Kali hydrojod *gr. decem — scrup. unum*
Aq. destill. *unc. duas*
M. S. 2—3 razy na dzień, łyżeczkę dziecinną.

65. Rp. Kali hydrojod. *scrup. unum — dr. semis*
Aq. rosarum *unc. quatuor*
Solve. S. Woda do nosa.

66. Rp Calcar. chlor. *scrup. unum*
Aq. rosar. *unc. sex*
Solve. S. Zewnętrznie.

Stomatitis et Stomacace.

Przy stomatitis noworodków, wystarcza zwykle wprowadzanie zimnej wody i lekkie środki wypróżniające lub lewatywy. — Przy stomacace polecają do wewnątrz kali chloricum [67] i miejscowe zastosowanie rozcieńczonego octu, roztworu kali oxymuriaticum [68] lub rozcieńczonego kwasu solnego [69].

67. Rp. Kali chlorici *dr. semis — unam*
solve in
Aq. destill. *unc. duabus*
et adde
Syr. simpl. *unc. semis*
S. Co godzina łyżeczkę od kawy.

68. Rp. Kali chlorici *dr. semis — unam*
solve in
Infus. salviae *unc. tribus*
et adde
Mel. rosati *unc. semis*
S. Woda do ust.

69. Rp. Acid. hydrochlor. dil. p. *dr. unam*
Mel. rosati *unc. unam*
M. S. do pędzlowania.

Syphilis neonatorum.

Przymiot noworodków.

Syfilis u noworodków leczy się wcieraniami maści szarej po 5—10 gran w dnie nieparzyste, jeżeli żadnych wyrzutów skórnych nie ma — w tym razie używają do wewnątrz mercur.gummos. Plenkii [70] lub kalomel [70], których się używa aż do zniknięcia objawów chorobnych, a następnie zaprzestaje i czeka dalszego skutku. — Przy bolesnych wyrzutach skórnych, używamy aqua phagadaenica nigra z opium. — Z dobrym skutkiem używają także przy wysypkach skórnych, kąpieli sublimatowych (3—10 gr. na jednę kąpiel). — Luszińsky przy syfilisie u dzieci poleca zewnętrznie sublimat, wewnętrznie zaś mercur. niger. [72] w połączeniu z opium, rheum, lub lapid. cancrorum. — W ogóle dla małych dzieci wystarcza 4—8 gran rtęciowego przetworu, jednakże potrzeba go powtórzyć po dłuższym czasie w mniejszych lub większych przerwach, aby się ustrzedz recydyw, które łatwo się zjawiają. — Pod względem dyety, należy uwzględniać zaburzenia żołądkowe i kiszkowe, i zadać odpowiedni w tym razie klejki napój i takiegoż rodzaju pokarmy. —. W domach podrzutków syfilistyczne dzieci leczą kalomelem, kąpielami sublimatowemi i wcieraniami maści szarej.

70. Rp. Mercur. gummos. Plenkii *gr.* 3—12.
Sacch. albi *dr. semis*
M. f. pulv. div. in dos. *sex.*
S. 1—2 razy dniem proszek.

71. Rp. Calomel. laevig. *grana duo — quatuor*
Laudani puri *gr. part. quart. — semis*
Sacch. albi *scrup. duos*
M. f. pulv. div. in part. aeq. *octo.*
S. Rano i wieczór proszek.

72. Rp. Mercur. praecip. nigr. *gr. duo*
Laudani puri *gr. semis*
Sacch. albi *dr. duas*
M. f. pulv. div. part. aeq. *sedecim*
S. Dwa razy dniem proszek.

Tussis convulsiva — Pertussis.
Koklusz.

Ponieważ nie znamy żadnego specyficznego środka przeciw kokluszowi, to jedynie możebne już leczenie objawowe. — Podawano wprawdzie, że można było dzieci ustrzedz przed tą chorobą, skoro się dosyć wcześnie wzięto do właściwych przepisów. — Zdanie to jest według Skody, czystem tylko przypuszczeniem, albowiem nawet po rozwinięciu się choroby jeszcze wcale nie wiemy, czy i w jakim stopniu koklusz się rozwinie. — Skoro jednakże mamy podejrzenie téj choroby, należy dziecko tak pielęgnować, jak gdybyśmy mieli już do czynienia z ciężką chorobą. — Trzeba dziecko położyć do łóżka, unikać zmian temperatury i leczyć tak, jak katar oskrzeli (Catarrhus bronchialis). — Przeciwko samym napadom użyjemy środków narkotycznych, ponieważ jednak wszystkie te środki krótkie mają działanie, przeto należy je często zmieniać. — Przy gwałtownych kongestjach do mózgu unikać należy środków opiowych [15. 23 i 73] lepiej dać w tym razie belladonnę [74. 75. 76 i 77], hyoscyamus, cannabis indica, aq. lauroces., aq. amygdal amar. [78] lactucarium [79], zinc. hydrocyan. [80], digitalis. — Obok tych środków zalecają także chininum sulfur. [81], chloroform [82], piżmo [83], przetwory antymonowe i t. d. — W stadium blennorrhoicum wskazane są ałun [84], tannina [85], acetas plumbi [86]. Podczas

napadu należy dziecko podnieść i wydalić z ust wykaszlany śluz. — Gwałtowne napady kaszlu można złagodzić przez położenie zimnego okładu na dolną część mostka, w którym to celu także zalecają częste obmywanie piersi zimną wodą, za pomocą gąbki. — Żachwalana tak często zmiana powietrza w niektórych razach tylko działa pomyślnie; wszakże wiele dzieci przewieziono z miasta na wieś, z okolic ostrzejszych do łagodniejszych, a jednak napady nie ustawały, nawet nie zmniejszyły się. — Dyetę należy ostrożnie uregulować, podobnie jak w innych ostrych kataralnych chorobach; unikać zbyt forsownego ruchu i polecić stosowne położenie z głową wzniesioną, albowiem przy nizkiem ułożeniu głowy, napady kaszlu bywają bardzo silne.

73. Rp. Tinct. opii simpl. *gutt. decem — viginti*
Aq. foeniculi *unc. unam*
Syr. emulsiv. *dr. duas*
M. S. Co dwie godz. łyżeczkę od kawy.

74 Rp. Extr. belladonnae.
Zinci oxydati *aa gr. duo*
Sacch. albi *dr. unam*
M. f. pulv. div. in part. aeq. *octo*
S. 2—3 razy na dzień proszek (dla starszych dzieci.)

75. Rp. Pulv. rad. belladonn. *gr. duo*
„ „ ipecacuanh. *gr. unum*
Elaeosacch. Macis *dr. unam*
M. f. pulv. div. in part. aeq. *octo*
S. 2—4 razy na dzień proszek (dla starszych dzieci.)

76. Rp. Extr. belladonn. *gr. unum — duo*
solve in
Aq. laurocer. *dr. duabus*
S. Co 2—3 godzin po 5—10 kropli.

77. Rp. Infus. fol. belladonn. *e gr. decem — scrup. uno*
Colat. *unc. trium*
adde
Syr. senegae *dr. duas*
S. Co 2—4 godz. łyżeczkę od kawy.

78. Rp. Aq. amygdal. amar. conc. *scrup. — dr. semis.*
Aq. aurant. flor. *unc. duas*
Syr. capillor. Veneris. *dr. duas.*
M. S. Co godzina łyżeczkę od kawy.

79. Rp. Lactucar. austr. *gr. quatuor*
Sacch. lactis *dr. unam*
M. f. pulv. div. in part. aeq. *octo*
S. Co 2—5 godzin proszek.

80. Rp. Zinci hydrocyan. *gr. unum*
Magnes. carbon. *gr. octo*
Sacch. albi *dr. duas*
M. f. pulv. div. in dos. 16.
S. Co 2—3 godzin proszek.

81. Rp. Chinini sulfur. *gr. quatuor — octo*
Sacch. albi *dr. unam*
M. f. pulv. div. in part. aeq. *octo*
S. Rano i wieczór proszek.

82. Rp. Chloroformi *scrup. unum*
Ol. amygdal. dulc. rec. *dr. unam*
Pulv. gumm. arab. *dr. semis*
Syr. aurant. flor. *unc. semis.*
Aq. destill. *unc. duas*
M. f. Emulsio. S. Co 2—3 godzin łyżeczkę od kawy.

83. Rp. Moschi orient. opt. *gr. duo*
Laudani puri *gr. semis*
Gummi arab. *gr. decem*
Sacch. albi *scrup. duos*
M. f. pulv. div. in dos. *sex*
D. ad chart. cerat. S. Co 2—3 godz. prosz.

84. Rp. Aluminis crudi *scrup. unum*
Extr. conii macul. *gr. octo*
solve in
Aq. foeniculi *unc. duab.*
et adde
Syr. rhoead. *dr. duas*
S. Co 3—6 godz. łyżeczkę od kawy.

85. Rp. Tannini puri *gr. quator — octo.*
Elaeosacch. macis *dr. unam*
M. div. in dos. *octo.* S. Co 2—4 godz. prosz.

86. Rp. Plumbi acet. dep. *gr. unum*
Sacch. alb. *dr. unum*
M. div. in dos. *octo* — S. Co 2—4 godz. proszek.

Vomitus.
Wymioty.

Przy wymiotach u ssawców należy zbadać jakość mleka, i uregulować ilość jego, tak aby dziecko ssało nie wiele na raz, a następnie nie było zaraz kołysane lub chuśtane. — Przeciw wymiotom, które się powtarzają u ssawców w skutku drażliwości żołądka, bez szczególnéj przyczyny, Bednar zaleca ipekakuanę. — Przy zbytniem wytwarzaniu kwasów polecamy aq. calcis natron. bicarb. lapid. cancror. potio Riveri etc. U starszych dzieci zdarzają się czasem wymioty w skutku przeładowania żołądka i zjedzenia szkodliwych substancyi, w którym to razie wymioty nastąpione, same uleczają. W wypadkach wymiot objawowych (przy chorobach mózgu, żołądka, kiszek, nerek) należy zwrócić uwagę na pierwotną chorobę. — Dla starszych dzieci, właściwem będzie w razie wymiot, leczenie takie, jakie się stosuje w tym razie u dorosłych.

Rhachitis — Krzywica
(choroba angielska).

Pierwszem zadaniem jest oddalenie tych przyczyn, które chorobę wywołały lub podtrzymują. Staramy się o suche, zdrowe mieszkanie, świeże powietrze i czystość; lepsze jest przebywanie na wsi niż w mieście, podobnież należy dzieci często na powietrze wynosić. — Pożywienie powinno być zastosowane do wieku i składać się z lekko strawnych, pożywnych rzeczy; unikać należy potraw mających wiele krochmalu, chleba, ciast, zup mącznych, kartofli i t. d. Ssawcom aż do wydobycia się pierwszego zęba, należy dawać ssać, lub mleko od krowy; po wyrznięciu się pierwszych dwóch do czterech zębów, należy do zupy dodać nieco żółtka, potem dajemy skrobane kurcze lub cielęcinę. — Pościel składać się ma z materaca włósianego, morskiéj trawy lub sieczki, a ponieważ dzieci chore nie mogą siedzieć, przeto od czasu do czasu zmieniamy ich położenie z grzbietowego na brzuszne, wozimy je w wózku lub nosimy je w położeniu na grzbiecie. — Dobre są letnie kąpiele co 2—3 dni, z dodatkiem $^1/_4$—$^1/_2$ funta soli kopalnéj lub morskiéj. — Najskuteczniejszym środkiem w krzywicy jest tran rybi, który zadajemy sam, lub z początku w postaci emulsji [87], przedłużając użycie kilka tygodni a nawet kilka miesięcy. — Pollitzer we wszystkich wypadkach krzywicy, obok tranu poleca żelazo [88 i 89], a podczas tego kąpiele jodowe, solne i żelazne. — Środki te znośne są w każdym wieku; zaczynamy od bardzo małych dawek, u ssawców n. p. kilka kropel tranu i $^1/_{16}$—$^1/_2$ grana żelaza, powoli dochodząc do 1—2 gran. — Przy rozwolnieniu dodajemy do żelaza: extr. ligni Cam-

pech. [90] lub ratanhiae, przy wymiotach: magnezję paloną [91] przy zatrzymaniu stolca: aloes [92]. — Do kąpieli solnych Pollitzer bierze dla 1—3 letnich dzieci $\frac{1}{4}$—$\frac{1}{2}$ funta soli kopalnéj i każe kąpać 3 razy na tydzień. — Prócz kąpieli żelaznych [93] używa on także kąpieli słodowych i kąpieli z odwarów zwierzęcych tkanek. — Przy Kyphosis i Scoliosis, zalecamy zupełny spokój i nieruszanie kolumną kręgową; przy obecności przekrwienia, bólu, przystawiamy kilka pijawek, okłady lodowe i maść z extract. opii i Plumbum aceticum [94]. — Po ustąpieniu przekrwienia, każemy smarować tinct. jodi, a gdy jest ból, to z dodatkiem tinct. opii. — Skrzywień, rozmiękłych kości można się ustrzedz lub usunąć je przez stosowne położenie i trzymanie się dziecka, w epoce zaś wyzdrowienia przez ortopedyczną gimnastykę. — Oprócz środków wymienionych, polecają jeszcze: Calcaria phosphor., Natrum carbon., lapides cancror., magnes. phosphor., środki gorzkie i t. d. — Obmywanie grzbietu i osłabiałych kończyn płynami aromatyczno-spirytusowemi: spirit. angelicae, anisi, aromaticus, carvi, lavandulae, menthae, rosmarini, serpylli, wodą kolońską, wcierania maści aromatycznych, kąpiele w ługach i morskie.

87. Rp. Ol. Jecoris aselli flav.
Syr. ipecac. (sacch. albi) *aa dr. unam — duas.*
Mucilag. gumm. arab. *dr. duas — unc. — semis.*
Bene terendo sensim affunde
Aq. destill. *unc. tres.*
F. Mixt. oleos. S. W przeciągu dwóch dni (co 3 godziny łyżkę) wyżyć.

88. Rp. Lact. ferri *gr. decem — scrup. unum.*
Calcar. carb. *dr. unam*
Sacch. albi *dr. duas*
M. f. pulv. D. ad scat. S. 2—3 razy na dzień na koniec noża.

89. Rp. Tinct. ferri pomati *dr. unam.*
„ rhei vinos. *dr. duas*
M. S. 2—3 razy na dzień po 15—20 kropli.

90. Rp. Ferri carbon. sacchar. *gr. duo — octo.*
Extr. ligni Campech. *gr. quatuor — sedecim.*
Sacch. albi *dr. semis*
M. f. pulv. div. in dos. *octo.* S. 2—4 razy na dzień proszek.

91. Rp. Ferri carbon. sacchar. *gr. quatuor — duodecim.*
Magnes. carbon. *gr. decem*
Sacch. albi *drachmam*
M. f. pulv. D. ad scatul. S. 2—4 razy na dzień na koniec noża.

92. Rp. Ferri carbon. sacchar. *gr. decem*
Extr. aloës aq. *gr. decem — scrup. unum.*
Extr. trifol. fibrin. q. s. ut f. pilul. N. 20.
Consperg. pulv. sem. anisi. S. 2 razy na dzień po 1—2 pigułek.

93. Rp. Ferri sulfur. cryst.
Natri carbon. *aa unc. unam — tres*
M. D. Rozpuścić w 1—2 funtów gorącéj wody i dodać do kąpieli.

94. Rp. Ungt. plumb. acet. *dr. duas*
Extr. opii aq. *gr. sex — duodecim*
M. exacte. S. Maść.

Scrophulosis — Skrofuły
(zołzy).

Pod względem dyetetycznym należy się starać o stosowne żywienie, zdrowe powietrze, właściwy ruch, największą czystość i stosowną odzież. Dla dzieci starszych właściwa będzie dyeta pożywna a zarazem lekko strawna. — Bednar poleca na śniadanie albo dobre mleko z kawą żołędziową [95], albo kakao, albo rosół z grzankami z bułki. — Na obiad dzieci dostają rosół z kaszką jęczmienną, ryżem, sago lub zielonemi jarzynami i bułką, nie zaś zupy mączne lub z czarnego chleba; do tego stosownie do wieku dodajemy mięsa pieczonego, smażonego lub wędzonego, naprzemian z potrawką cielęcą, można także dawać jarzyny: szpinak, marchew, kalafiory, chrzan w sosie cukrowym. Po południu około godziny 3 starsze dzieci dostają małą szklankę mleka z bułką; wieczorem rosół. Za napój dajemy zwykle świeżą i dobrą wodę, w niektórych wypadkach z dodatkiem wina. — Z owoców dajemy winogrona, wiśnie, morele, zaś jabłka, gruszki, śliwki rzadko są dobrze znoszone. — Mieszkanie powinno być suche, widne, obszerne, jeżeli można na słońce wystawione. — Pościel składa się z materaca włósianego, trawy morskiéj lub plew. — Wybornym środkiem są obmywania ciała z początku letnią, potém zimną wodą, zimne kąpiele w lecie, pływanie i gimnastyka. — Również bardzo dobre jest nacieranie brzucha suchemi wełnianemi lub lnianemi chustami po kąpieli.

Najczęściéj używanemi środkami są: tran i przetwory żelazne [88, 89, 90, 96, 97 i 98.], a przy osłabioném trawieniu środki gorzkie [99—106]. — Środkom tym o tyle skuteczności

przypisać należy, o ile przy ich użyciu i stosowném dyetetyczném leczeniu, zły wygląd dzieci może być znacznie poprawionym. — Oprócz tych środków zalecają jeszcze: zielone łupiny i liście orzecha włoskiego, baccae lauri, nux moschata, conium maculatum, baryum chloratum, kali jodatum, Hba jaceae, przetwory antymonu i rtęci; wody mineralne solne i jodowe. — Przy obrzmieniu gruczołów użyć można maści rtęciowéj lub jodowéj [107], albo glycerynę z jodem [108], nie spodziewając się jednak zbyt świetnych rezultatów. — Wycięcie gruczołu niema zwykle trwałego skutku, gdyż na miejsce wyciętego gruczołu wkrótce narasta gruczoł sąsiedni, przyczém zapalenie wywołane operacyą, powoduje obrzmienie sąsiednich gruczołów. — Leczenie ropni zołzowych leżących pod powięziami lub mięśniami, według Schuh'a nie zawsze jest toż samo. — Małe ropnie należy bez namyślania się otwierać nożem, jeżeli niema zbyt wielkiego upadku sił. — Tym sposobem zapobiegamy tworzeniu się wielkiéj jamy, mała zaś ropiejąca powierzchnia goi się przy zwykłym opatrunku. Jeżeli ropień jest duży, to należy dobrze rozważyć czy go otworzyć lub nie. — Jeżeli guz jest wielki, i kwartę lub więcéj ropy w sobie mieści (ropnie na przebiegu m. psoas, pod fascia lata), jeżeli jest gorączka wyniszczająca, lub gdy chory jest bardzo chudy i słaby a bez gorączki, daléj jeżeli istnieje pruchnienie kręgów, kości biodrowéj, to otwierać ropnia nienależy. — Przy otworzeniu, ciśnienie, wywarte przez ropę na ściany ropnia, zostałoby nagle zniesione, przez to zaś wywołane przekrwienie i tak obfite ropienie, że organizm osłabiony nie zdołałby go przenieść; często się także zdarza, że przez zranienie i przystęp powietrza przekrwienie przechodzi w zapalenie,

na 3—4 dzień zjawia się gwałtowna gorączka, która przy złem odżywianiu prędko zużywa mały zapas krwi i sił. — Jeżeli ropień jest duży, jeżeli niema nigdzie próchnienia kości, które ropienie podtrzymuje, odżywianie zaś i zapas sił dostateczny, to szczególnie u osób młodych można ropień otworzyć. — Przytém jednak zrobić należy cięcie dosyć duże, aby ropa się nie zatrzymywała i nienabierała złych własności. — Gdy z powodu położenia i kształtu jamy wypływ ropy jest utrudniony, jak n. p. przy ropniach m. psoas gdy nacięcie było zrobione w okolicy składki pochwinowéj, to należy jamę kilka razy na dzień obfitą ilością letniéj wody przestrzyknąć. Przy mniéj dobréj własności ropy bierzemy w celu jéj poprawienia odwar z kory dębowéj i chinowéj. Jeżeli gorączka ustąpi, i normalna temperatura ciała powróci, siły zaś przez wino i mięsną dyetę się podniosą, to w większéj liczbie wypadków możemy się spodziewać wyzdrowienia w ciągu kilku tygodni lub miesięcy. We wszystkich podręcznikach chirurgicznych jest mowa o przekłówaniu ropni za pomocą trójgrańca, jeżeli się obawiamy otworzenia nożem. — Schuh nieradzi tego postępowania, gdyż doświadczenie go nauczyło, iż jama w krótkim czasie wypełnia się ropą, co równa się wielkiéj utracie soków na zewnątrz, przytém po trzeciéj i czwartéj punkcyi za każdym razem rozwijają się gazy w jamie, co pociąga za sobą sposoczenie zawartości, a w następstwie pyaemię (ropnicę). — Zdaniem Schuh'a, do punkcyi wielkich ropni skłonić nas może jedynie gwałtowny ból, niedający się powstrzymać żadnemi wewnętrznemi ani zewnętrznemi środkami, który to ból czasem towarzyszy bardzo wielkim ropniom, głównie na pośladkach, gdy duży nerw

zewsząd oblany ropą i naciskany zostaje, lub części obfite w nerwy mocno są napięte. — Aby jednak ustrzedz się zgubnych następstw przekłócia ropnia, należy wypuścić małą tylko ilość ropy, która wystarczy aby zmniejszyć ból. Jeżeli w skutek powtarzanych przekłóć, rozwinęły się gazy w jamie ropnia, to czém prędzéj należy ją otworzyć obszerném cięciem, albowiem niebezpieczeństwo przecięcia niemoże iść w porównanie z tém, jakie powoduje posoka zawarta w jamie. — Za pomocą bardzo starannego przestrzykiwania środkami wyżéj wymienionemi, starać się należy o poprawienie wydzieliny. Przy wielkich zimnych ropniach, w nowszych czasach używają nastrzykiwania jodowe (kilka uncyj nalewki jodowéj z równą ilością wody i kilkoma granami jodku potasu), zaraz po wypuszczeniu ropy za pomocą trójgrańca i wypłukaniu jamy letnią wodą. Leczenie, jeżeli się to uda, jest to samo, co przy leczeniu hydrocele. Chociaż w wielu razach świeża wydzielina się nie wsysa i po przejściu stucznie wywołanego zapalenia, ropień przebiega w sposób zwykły, albo nawet i gazy się rozwijają, to jednakże nastrzyknięcie jodowe o tyle dobrze zrobiło, o ile zmniejsza niebezpieczeństwo koniecznego rozcięcia ropnia nożem, przez to, że reakcya zapalna jest mniejsza i utrata soków przez ropienie nie jest tak wielka, albowiem działaniem jodu wiele naczyń w ścianach ropnia zostało zatkanych i wytwarzanie granulacyi polepszone. — Odrębnego postępowania wymagają zołzowe ropnie w tkance podskórnéj szyi i twarzy, gdzie chodzi głównie o uniknienie szpetnych blizn. — Jeżeli skóra nie jest jeszcze zcieńczała, to rozcinamy ropień nożem w sposób zwykły, aby przeszkodzić zcieńczeniu i zgorzeli skóry. — Je-

żeli zaś skóra jest zaczerwieniona i zcieńczała, to samo rozcięcie niewystarcza do osiągnięcia celu, ale należy po rozcięciu wyciąć pokrywającą skórę nożyczkami o ile jest zaczerwieniona i zcieńczała, i codziennie dwa razy opatrywać maścią z $^1/_2$ uncyi tłuszczu i 4 gran hydrargyr. praecip. rubri. — Gdyby się po odcięciu skóry pokazało, że na dnie tkanka łączna nowoutworzona jest bardzo luźna i wiotka, to dobrze jest takową śmiało wypalić kamieniem piekielnym, a po oddaleniu się strupa użyć maści. — Toż samo leczenie będzie stósowne, gdy pęknięcie skóry nastąpiło, i mamy do czynienia z wrzodami zołzowemi — W ten sposób wytwarza się w krótkim czasie blizna nie szpecąca, w przeciwnym zaś razie miękkie niebolesne, słabo fluktujące ropnie i wrzody, szczególniéj na twarzy, pozostają bez zmiany miesiące i lata całe, a wreszcie w najpomyślniejszym razie, leczą się z pozostawieniem wielkiéj szpetnéj blizny.

95\. Rp. Gland. querc. tostar. *unc. semis*
Baccar. laur. nob. *dr. duas*
M. f. pulv. D. in vitr. bene clauso
S. 1—2 łyżeczek dla przygotowania kawy.

96\. Rp. Lact. ferri *gr. octo*
Pulv. rad. rhei chin. *scrup. unum*
Sacch albi *dr. semis*
M. f. pulv. div. in part. aeq. *octo*
S. 1—2 razy na dzień proszek.

97\. Rp. Ferri jodat. sacchar. *scrup. unum*
solve in
Tinct. aurant. cort. *unc. semis*
S. 2—3 razy na dzień po 10—30 kr.

98\. Rp. Carbon. ferri sacchar.
Pulv. rad. rhei chin. *aa scrup. duos*
Extr. conii macul. *scrup. unum*

M. f. pulv. div. in part. aeq. 20
S. 1—2 razy na dzień proszek.

99. Rp. Tinct. malat. ferri *dr. unam*
— amar. *dr. duas*
M. S. 1—2 łyżeczek od kawy dziennie.

100. Rp. Tinct. amarae
— aurant. cort. *aa dr. duas*
M. S. Dwa razy w dzień łyżeczkę od kawy.

101. Rp. Extr. centaur. minor. *dr. semis*
Aq. menth. pip. *unc. unam*
Solve. S. Co dzień 1—2 łyżeczek od kawy.

102. Rp. Extr. quassiae *dr. semis*
Aq. melissae *unc. duas*
Solve. S. Jak poprzednio.

103. Rp. Extr. chinae fusc. *dr. semis*
Aq. carminat. simpl. *unc. unum.*
Solve. Jak poprzednio.

104. Rp. Extr. jugland. fl. nuc. *dr. duas*
Aq. aurant. flor. *unc. duas*
Solve. S. Jak poprzednio.

105. Rp. Extr. acori *dr. semis*
Aq. meliss. *unc. unam*
Solve. S. Jak poprzednio.

106. Rp. Hbae centaur. min. flor. *unc. semis*
Rad. acori
Flav. cort. aurant. *aa dr. tres.*
Conc. M. S. ziółka.

107. Rp. Kali hydrojodici dr. semis
Unguent. simplicis unc. semis
M. S. Maść.

108. Rp. Kali hydrojodici dr. semis
Jodi pur. gr. unum
Glycerini unc. unam.
M. S. Zewnętrznie.

Mikroskopiczno-chemiczne badanie moczu i jego praktyczne znaczenie.

(*Pod względem rozpoznania chorób i rokowania*).

Powszechnie wiadomo jak ważném jest badanie moczu w większéj liczbie chorób; z tém wszystkiem, z wyjątkiem klinik, badanie jego dokonywa się bardzo rzadko, z największą szkodą dla lekarza a nieraz i chorego.

Przyczyną tego jest z jednéj strony brak potrzebnych do tego przyrządów pod ręką, z drugiéj strony niedostatek dokładnego i zwięzłego przewodnika, w którymby w krótkości podane były o ile można najprostsze metody analityczne, z pominięciem wszelkich bardziéj drobiazgowych i mniéj do tego ważnych dochodzeń, (przynajmniéj w danéj chwili), ażeby nawet najbardziéj zajęci praktycy i niemający wiele wprawy w podobnego rodzaju analizach, mogli je sobie przyswoić.

Powodowani tą myślą, dajemy w tegorocznym kalendarzu lekarskim sposób badania moczu,

ułożony w tablicach*) jako najłatwiejszy do zorjentowania, który powyższym warunkom w zupełności odpowiada.

Do badania moczu są potrzebnemi:

I. Dobry mikroskop powiększający około 500 razy.

II. Przyrząd do chemicznego rozbioru moczu w którym znajdować się powinno:

A. z narzędzi:

1) Urometer wraz z cylindrem szklannym do jego pogrążania, 2) mała lampka wyskokowa, 3) kąpiel parowa, 4) strzykawka, 5) 12 epruwetek, 6) 2 małe szklanne lejki, 7) szklanne parowniczki, 8) 2 kieliszki, 9) parowniczka porcelanowa, 10) 2—4 pipetek po 50, 20, 10 i 5 cent. sześć., 11) cylinder z podziałką, 12) parę szkiełek zegarkowych, kilka pręcików szklannych, 13) bibuła do przecedzania, 14) skala barw podług Vogla.

B. z odczynników:

1) Papier lakmusowy błękitny i czerwony, 2) papier napojony octanem ołowiu, 3) papier kurkumowy, 4) papier napojony molybdanem amonii, 5) kwas octowy, 6) kwas chromny, 7) kwas solny, 8) kwas azotny, 9) kwas azotny dymiący, 10) kwas szczawiowy, 11) kwas siarczany, 12) eter, 13) wyskok bezwodny i rozcieńczony, 14) roztwór amonii gryzącéj, 15) woda przekroplona, 16) azotan srebra w substancyi i w roztworze, 17) chlorek barytu, 18) chlorek wapna, 19) roztwor półtorochlorka żelaza, 20) roztwór miedzi Feklinga, 21) roztwór fuksyny, 22) roz-

* Die Chemisch-mikroskopische Untersuchung des Harns. Von Dr. *Puhlmann*. Berlin 1870.

twór 1 części rtęci w 2 częściach kwasu azotnego (c. g. 1, 41), 23) wodan potażu, 24) octan sody, 25) węglan sody, 26) azotan sody, 27) fosforan sody, 28) chlornik cynku.

A. Badanie moczu w ogólności.

I. Mocz do badania powinien być zbieranym w czystym naczyniu (jeśli można podzielonym na stopnie), z białego szkła, dobrze przykrytym i *ilość* jego należy mierzyć w ciągu stale oznaczonego czasu. (W warunkach prawidłowych dorosły człowiek oddaje moczu na dobę 1200—1800 cent. sześć., w ciągu godziny 40—75 cent. sześć.; cent. sześć. = 1 grm.).

II. Do dalszego badania można użyć dowolną ilość moczu i przedewszystkiem zbadać:

1. za pomocą uremetru jego *ciężar gatunkowy* (w stanie prawidłowym 1018—1025). Z ciężaru gatunkowego obrachowywa się daléj według wzoru Trappa lub Hassera w przybliżeniu *ilość stałych składników*, mianowicie mnożąc obie ostatnie cyfry przez 2 lub 2,33 (w stanie prawidłowym 40—60 grm. na 1000). Ze stałych składników przypada 24 na mocznik,' 0,3—0,8 na kwas moczowy, 20—24 na sole nieorganiczne, z których połowa przypada na chlorki.
2. jego *barwę* podług skali Vogla (1—2 *blady:* bezbarwny do koloru słomiano-żółtego, 3—4 *prawidłowo zabarwiony:* złoto-żółty do koloru bursztynowo-żółtego, 4—5 *mocno-żółty:* czerwono-żółty do koloru czerwonego, 7—9 *ciemny:* brunatny, koloru ciemnego piwa do koloru czarniawego). No. 1 zawiera na 1000 cz. 1

cz. barwniku moczu, następny każdy numer ilość dwa razy większą względem poprzedniego (tak że No. 2 = 2, No. 4 = 8, No. 7 = 64, No. 9 = 256).

3. jego *przezroczystość* i *oddziaływanie:*

a) *kwaśny* (papierek lakmusowy błękitny czerwieni się), *przezroczysty, bez osadu;* (mocz taki, daléj się bada bez dalszego już przygotowywania).

b) *kwaśny z osadem.*

c) *obojętny* (nie czerwieni papieru błękitnego, ani nie niebieszczy czerwonego; w krótkim czasie staje się alkalicznym).

d) *alkaliczny* (niebieszczy czerwony papierek lakmusowy) *z osadem.*

Mocz z osadem należy przez odcedzenie i przefiltrowanie oddzielić od osadu i oddzielnie badać osad pod mikroskopem, a oddzielnie filtrat przezroczysty odczynnikami chemicznemi.

NB. ad a i b. Jeżeli papierek lakmusowy słabo zaczerwieniony przy wysychaniu napowrót staje się niebieskim, w takim razie kwas był wolnym *kwasem węglanym;* ad d. jeżeli zaniebieszczony papierek lakmusowy przy wysychaniu staje się napowrót czerwonawym, w takim razie alkaliczność moczu zależy od *węglanu amonii,* w przeciwnym razie zależy ona od *stałych alkaliów.*

B. Badanie moczu przezroczystego

A. Ważniejsze

I. Dochodzenia moczu czę-

Postępowanie	Odczyn.	jest spowodowanym przez
1. Mocz sam przez się kwaśny lub w przeciwnym razie lekko zakwaszony kwasem octowym *gotuje się.*	a) białe zmętnienie aż do osadu białego kłaczkowatego.	białko lub fosforany ziem.
	b) osad zielonawo zabarwiony.	białko z barwnikiem żółci.
	c) osad czerwono-brunatno zabarwiony.	białko z barwnikiem krwi.
2. Do moczu poprzedniego lub świeżego dodaje się w nadmiarze *kwasu azotnego.*	a) jak ad 1, a.	białko, moczany, lub ciała żywiczne (po użyciu balsamów).
	b) jak ak 1. b.	jak ad 1. b.
	c) jak ad 1, c.	jak ad 1, c.

Do dalszego, badania użyć należy moczu albo białka i przecedzonego; za każdą

3. Do 15—20 cent. sześć. moczu dodaje się 5—10—15 kropli roztworu *węglanu sody* (1: 12 aq.)	Mocz staje się mętnym opalizującym lub tworzy się w nim osad.	Fosforany ziem.

lub przecedzonego w szczególności.

składniki moczu.

ściej się dokonywające.

Dochodzenie	Sprawdzenie.	U w a g i.
Fosforany rozpuszczają się w kwasie azotnym, białko zaś się nie rozpuszcza.	Obie próby dają zupełną pewność. Prócz tego mocz zawierający w sobie białko za dodaniem roztworu 1 cz. rtęci w 2 cz. kwasu azotnego (c. g. 1, 4,) i za ogrzaniem do 60—100 R. barwi się stale na kolor mocno czerwony.	Z osadu pozostawionego przez 24 godzin i następnie zważonego, można przybliżenie oznaczyć przybytek lub ubytek białka w ciągu doby. Nieznaczny = mniéj jak 2 grm. średni = 6—8 grm., znaczny = 10—12 grm., bardzo wielki = około 20 grm. na dobę.
Zob. s. 134 Nr. 2.		
Zob. s. 134 Nr. 3.		
Moczany rozpuszczają się za ogrzaniem, ciała żywiczne za dodaniem wyskoku, białko pozostaje bez zmiany		
jak ad 1, b		
jak ad 1, c		
wolnego od białka, albo też moczu pozbawionego białka należy użyć świeżą ilość moczu.		
rozpuszczają się w kwasie azotnym	Mocz zakwaszony kwasem azotnym przy obecności fosforanów barwi papierek napojony molybdanem amonii na żółto.	Podług skali Beneckego można przybliżenie oznaczyć ilość fosforanów. No. w 100 grm. 0 pozost. przezr. = 0,02-0,03 „ 1/2 lekka. opaliz. = 0,04-0,06 „ 1 mocniej. „ = 0,07-0,09 „ 1 1/2 mocna „ = 0,10-0,12 „ 2 mocne zmętn. = 0,14-0,15 „ 2 1/2 osad po kilk. sekund = 0,16-0,18 „ 3 osad tworzy się natych. = 0,19-0,21 „ 3-4 bardzo znaczna ilość osad = 0,20-0,26 „ U osób zdrowych 0,941-1,012 grm. w ciągu doby, 0,06-0,08 pct

Postępowanie	Odczyn.	Jest spowodowanym przez
4. Do moczu zakwaszonego kwasem azotnym dodaje się parę kropel *roztworu azotanu srebra.*	Osad biały serowaty.	chlorki
5. Do 200 cent. sześć. moczu dodaje się 5 c. s. kwasu solnego i pozostawia się w spoczynku na 12 godzin.	Osad krystaliczny po większéj części zabarwiony na kolor czerwonawy lub brunatny.	kwas moczowy

Dochodzenie	Sprawdzenie.	U w a g i.
rozpuszczają się w roztworze amonii gryzącéj, lecz nie rozpuszczają się w kwasie azotnym.	.	Ilość chlorków z ilości osadu przy pewnéj wprawie daje się łatwo ocenić, ściśléj oznacza się w ten sam sposób jak ad 1. U osób zdrowych około 10—13 grm. na dobę, 1 łut.
przez próbę *murexydową* (którą także wydają tyrozyna, globulina i białkany). Na szkiełku od zegarka ogrzewa się osad z kilku kroplami kwasu azotnego, pozostałość zwilża się roztworem amonii gryzącéj (1 : 10), a otrzymamy wtedy zabarwienie purpurowo - czerwone, za dodaniem nieco potażu gryzącego otrzymujemy zabarwienie purpurowo —błękitne. (Mikroskopowe badanie zobacz s. 141 I. 2. 6.)	Do moczu dodaje się roztworu węglanu sody, aż do wyraźnego oddziaływania alkalicznego, z drugiéj strony papier zwilża się kroplą roztworu azotanu srebra; papier taki przy zetknięciu się z powyższym moczem zalkalizowanym daje *ciemno szarą plamę.* Próba ta jest bardzo czułą.	U osób zdrowych wydziela się kwasu moczowego na dobę 0,8 grm. (0,025—0,07 pct.).

II. Dochodzenie moczu

Na	Postępowanie.	Odczyn.	jest spowodowanym pr.
1. *Cukier*.	Na kawałek azotanu srebra w epruwetce szkl. nalewa się nieco moczu *wolnego od białka*, następnie dodaje się w nadmiarze roztworu amonii gryzącéj i wszystko razem się ogrzewa.	Na ściankach naczynia zwierciadło metaliczne ze srebra. *NB*. Zwierciadło srebra przy oczyszczaniu szkła daje się bardzo łatwo zmyć kwasem azotnym.	Cukier moczowy.

w niektórych chorobach.

Dochodzenie.	Sprawdzenie.	Uwagi.
	a) 15—20 kr. moczu wolnego od białka rozcieńcza się 4—5 c. s. wody, do tego dodaje się $\frac{1}{2}$ c. s. ługu potażu gryzącego i kroplami rozcieńczony roztwór siarcz. miedzi; następnie ogrzewa się aż do zagotowania; przy obecności cukru u góry tworzy się żółty obłoczek, na dno zaś opada żółty lub czerwony tlenek miedzi.	Ilość cukru daje'się ilościowo oznaczyć albo za pomocą miarowanego roztworu miedzi Fehlinga, albo przez porównanie ogrzanéj próby ad c z odpowiednią skalą. W celu przygotowania takiéj skali rozpuszcza się 2 grm. suchego cukru gronowego w 40—50 c. s.wody przekroplonéj, do tego dodaje się 100 c. s. dosyć stężonego ługu potażu gryzącego, gotuje się to wszystko razem przez 10—15 minut, następnie po ostygnięciu w miejscu ciemnem i chłodnem rozcieńcza się otrzymany płyn taką ilością wody by 1 c. s. zawierał 0,01 grm. cukru. Dla przygotowania następnie skali bierze się 5—10 epruwatek, pierwszą napełnia się 1 cz. przyrządzonego płynu i 9 cz. wody (10 ct. s.=0,01 grm. cukru) drugą 1 częścią płynu z pierwszéj epruwetki i 9 cz. wody (=0,001 grm. cukru), trzecią 1 cz. płynu z 2 epruwetki i 9 cz. wody (=0,0001 cukru i tak daléj.
ad b. Inne ciała redukujące miedź robią to tylko za zagotowaniem, jeden tylko cukier robi to na zimno.	b) tak samo jak ad a, lecz się nie ogrzewa, tylko pozostawia się w spoczynku na 6—24 godz., odczyn taki sam.	
	c) 20 c. s. ługu potażu gryzącego dodaje się do 10 c. s. moczu i ogrzewa się górną warstwę płynu, w części ogrzanéj okazuje żółte zabarwienie, aż do koloru brunatno czerwonego.	
ad d. Mocz powinien być świeżym i wolnym od siarko-wodoru i białka, które także mogą dawać czarny osad siarku bizmutu.	d) Mocz zagotowywa się z azotanem bizmutu i węglanem sody. W moczu nie zawierającym cukru tworzy się *biały osad* tlenniku bizumtu, przy obecności cukru tworzy się czarno-szary tlenek bizmutu.	

Na	Postępowanie.	Odczyn.	Jest spowodowan. przez
2. *Żółć.*	*Białko nie przeszkadza.* Do kieliszka nalewa się najprzód kwasu azotnego, któryby w sobie zawierał kilka kropel kwasu azotów. (Acid. nitr. fumans), następnie dodaje się mocz (nic nie mięszając.)	*Zielone* zabarwienie (zarazem i strąconego białk.) błękitne, fioletowe, czerwone i nakoniec żółte. Gra kolorów występuje od dołu ku górze.	a) Barwniki żółci lub b) Indikan, lub c) Barwnik rzewienia, senesu, syntoniny, pikrynianu potażu.
3. *Krew.*	Mocz prawie zawsze zawiera białko. Mocz zagotowywa się ze stężonym ługiem gryzącym i pozostawia się w spoczynku.	Opadają fosforany ziemne z hematyną w kolorze brunat.-czerwonym aż do koloru krwisto czerwonego przyświatle wpadającem po większéj części bardzo wyraźna dwubarwność *(dichroismus).*	a) Barwnik krwi lub barwnik rzewienia, senesu etc.
4. *Siarkowodór.*	Mocz ogrzewa się w epruwetce i po nad nią trzyma się kawałek papieru zwilżonego octanem ołowiu, lub bilet wizytowy zawierający w sobie ołów.	Papier barwi się na brunatno, aż do koloru czarnego.	Siarek ołowiu.

Dochodzenie.	Sprawdzenie..	U w a g i.
Przy obecności indikanu brakuje pierwszéj *zielonéj* obrączki, przy innych barwnikach brakuje gry kolorów; barwa żółta do zielono-brunatnéj pod wpływem kwasów mineralnych staje się jaśniejszą,jasno-żółtą.	Przy małych ilościach należy barwnik żółci wyciągnąć za pomocą chloroformu i ten wyciąg dopiero badać. Taką samą grę kolorów otrzymujemy wlewając mocz do kwasu solnego i następnie dodając kroplami kwas azotny.	W moczu brunatnym prawie aż zielonym, któren mocno się pieni przy kłóceniu, bibuła barwi się na kolor żółty lub zielony.
Przy innych barwnikach nie spostrzega się dwubarwności; barwa z czasem na powietrzu staje się fioletową.	Mocz zagotowywa się z kwasem octowym, brunatno czerwony skrzep przemywa się, ogrzewa się z wyskokiem zawierającym w sobie eter, otrzymujemy wtedy zabarwienie czerwonawe aż do koloru brunatno-czerwonego. Badanie za pomocą mikroskopu ciałek krwi.	Podobnego rodzaju mocz jest koloru krwisto czerwonego (jasno-granatowo-czerwonego), brunatnego, brunatno-czerwonego aż do koloru zupełnie czarnego.
Należy zawsze badać mocz świeży, gdyż w starym zawierającym w sobie białka przez rozkład rozwija się siarkowodór.	Mocz ogrzany wydaje zapach zgniłych jaj.	

B. Dochodzenia moczu rzadziéj się dokonywające.

Na	Dochodzenie.	Uwagi.
1. *Mocznik.*	a) Na szkiełku odparowywa się nieco moczu, pozostałość rozpuszcza się w wodzie wrzącéj, zakwasza się mocno kwasem azotnym; przy oziębieniu osadza się azotan mocznika w białych połyskujących łuszczkach. b) Mocz wolny od białka odparowywa się w kąpieli parowéj do konsystencyi syropu, wytrawia się mocnym wyskokiem, przemywa się rozcieńczonym wyskokiem i cedzi: filtrat odparowywa się prawie do suchości, a za dodaniem kwasu azotnego, wydaje kryształy azotanu mocznika. — Kwas szczawiowy osadza mocznik jako szczawian mocznika w postaci czworościennych graniasto słupów, lub długich pryzm, lub cienkich blaszek.	Podług Zieglera za pomocą urometru z c-g. moczu można dość dokładnie ocenić ilość mocznika. Liebig oznacza ilościowo mocznik za pomocą roztworu azotanu tlenku rtęci.
2. *Siarczany.*	Do moczu świeżego wolnego od białka zakwaszonego kwasem solnym, dodaje się roztworu chlorku barytu; pozostaje wtedy *biały* proszkowaty osad siarczanu baryty.	Człowiek zdrowy w ciągu doby wydziela 1,5—2 grm. kwasu siarczanego.
3. *Fosforany.*	Do moczu (wolnego od białka i przecedzonego) dodaje się octan sody, kwas octowy i kropla roztworu chlorniku żelaza; otrzymuje się wtedy osad żółtawo-biały, galaretowaty.	Człowiek zdrowy wydziela w ciągu doby 3 grm. kwasu fosfornego.
4. *Wapień.*	Do moczu (jak poprzednio) dodaje się w nadmiarze octan sody, po tém dodaje się szczawian amonii; wapno opadnie.	

Na	Dochodzenie.	Uwagi.
5. *Magnezyę.*	Po strąceniu wapna, jak to było podane powyżéj, dodaje się roztworu amonii gryzącéj; opada fosforan amonowo-magnezyowy w postaci białego krystalicznego proszku.	
6. *Sole amoniakalne.*	50—100 c. s. moczu mięsza się w kolbce z mlekiem wapiennem; w otworze kolbki zawiesza się zwilgocony kawałek papieru kurkumowego; ten ostatni przy obecności soli amoniakalnych brunatnieje.	
7. *Wolne kwasy w moczu.*	Mianowany roztwór sody gryzącéj [1 c. s.=0,01 grm. kwasu szczawiowego) dodaje się kroplami do moczu znajdującego się w kieliszku szklannym; po zużyciu każdego $^1/_2$ c. s. puszcza się 1 kropla mięszaniny za pomocą pręcika szklannego na bardzo czuły niebieski papier lakmusowy; jeżeli ten ostatni jeszcze się czerwieni należy dodać sody, dopóki papier nie przestanie się czerwienić; zaczerwieniony papierek lakmusowy nie powinien się jednak napowrót niebieszczyć, w przeciwnym razie należy próbę powtórzyć z nieco mniejszą ilością sody.	Człowiek zdrowy wydziela w ciągu doby 2—4 grm. wolnych kwasów.
8. *Barwnik moczu.* Urofein podług Hellera.	Do kieliszka nalewa się stężonego kwasu siarczanego angielskiego, nastęnie podwójną ilość moczu i razem wszystko szybko się kłóci. Mięszanina barwi się mniéj lub więcéj ciemno-brunatno, aż do koloru czarno smołowego. Natężenie barwy oznacza ilość barwniku.	Podług Zieglera smołowa barwa spotyka się przy przewlekłych chorobach wątroby, szczególniéj przy jéj marskości *(cirrhosis).*

Na	Dochodzenie.	Uwagi.
9. *Indikan.* (Uroxantyna).	a) 3—4 c. s. kwasu solnego dymiącego dodane do 20—24 kropel moczu wolnego od białka wydaje *czerwono-fioletowe* zabarwienie aż do koloru *błękitnego*. b) Mocz ogrzewa się z kwasem solnym i następnie dodaje się 2—3 kr. stężonego kwasu azotnego, po kilku minutach otrzymujemy wtedy fioletowe zabarwienie, które z początku jest więcéj błękitném, następnie czerwoném, brudno-czerwoném i w końcu staje się żółtem.	
10. *Kreatynina.*	Filtrat przygotowany w ten sam sposób jak było podane pod Nr. 1. b. miesza się z kilku kroplami mleka wapiennego, a następnie z roztworem chlorku wapna tak długo dopóki powstaje osad, następnie cedzi się, filtrat odparowywa się do 10—12 c. s., po oziębieniu miesza się go w kieliszku z 1 c. s. roztworu wyskokowego chlorku cynku; następuje zmętnienie i wydzielenie chlorocynku kreatyniny.	Pod mikroskopem związek chlorocynku kreatyniny przedstawia się w postaci pryzm lub cienkich igieł ułożonych dośrodkowo w formie gwiazd lub pęczków podobnych do pędzelków.
11. *Kwas hippurowy.*	Mocz wolny od białka odparowywa się do gęstości syropu, zakwasza się małą ilością kwasu solnego, rozciera się z siarczanem baryty, wyciąga się wyskokiem, zobojętnia się ługiem sody gryzącéj, wyskok odparowywa się, do płynu gęstości syropu dodaje się kwasu szczawiowego, wyciąga się eterem wyskokowym, eter odparowywa się, osad krystaliczny traktuje się mlekiem wapiennem, podparowywa się, zakwasza się kwasem solnym; po czém kwas hippurowy wykrystalizowywa.	Gdy kwas hippurowy z kwasem azotnym odparujemy w kąpieli parowéj i pozostałość będziemy ogrzewać w epruwetce, otrzymamy zapach gorzkich migdałów (nitrobenzyna).

Na	Dochodzenie.	Uwagi.
12. *Tłuszcz.*	*Makroskopijnie* bada się górną warstwę (nieraz wyraźne oczy z tłuszczu) i osad. Mocz odparowywa się w kąpieli parowéj, pozostałość wytrawia się eterem, eter zulotnia się; obecny kwas mleczny oddala się wodą i pozostałość bada się pod mikroskopem, przez plamę tłustą na papierze, przez zmydlenie i ogrzanie (wywiązuje się *akroleina*).	Zważać należy czy tłuszcz nie jest przypadkowo domięszanym, czy nie pochodzi z za nieczyszczenia naczyń. (Zob. S. 140 B, I. 1. c.).
13. *Melanogen.*	Kwas chromny dodany do moczu barwi go na kolor brunatny do czarnego. (To samo robi dwuchromian potażu z kilku kroplami kwasu siarczanego.)	
14. *Sluz, ropa, włóknik.*	Po największéj części w osadzie. Przy obecności ropy i włóknika mocz zawiera w sobie białko, przy obecności włóknika, często zawiera i krew. *Włóknik płynny* powoduje krzepnienie moczu, i albo wtedy osadza się skrzep na dnie naczynia po kilku godzinach, lub też cały mocz zmienia się w rodzaj galarety. *Włóknik* rozpuszcza się w roztworze saletry. W moczu alkalicznym zawierającym w sobie ropę pod działaniem rozwijającego się węglanu amonii tworzy się massa galaretowa, która łatwo może być wziętą za śluz. Próba Donnego polega na dodaniu ługu potażu gryzącego. *Ropa* tworzy wtedy massę galaretową, śluz rozpuszcza się i wydaje płyn rzadki płatkowaty.	Rozstrzyga głównie *mikroskop*. (Zob. S. 141 B, I. 3. a, b i dalsze.)

C. Badanie osadu.

A. Zasady ogólne.

1. Należy badać próby brane z *każdéj warstwy* osadu.
2. Należy badać *dwukrotnie*, raz mocz świeży zaraz po oddaniu, 2gi raz we 24 godzin.
3. Przy badaniu *chemicznemi odczynnikami pod mikroskopem* puszczamy odczynnik na szkiełko objektywne za pomocą pręcika szklannego; przy bardzo małych ilościach puszczamy kroplę badanego przedmiotu na szkiełko objektywne, kładziemy nitkę, przykrywamy drugiem szkiełkiem i zwilżamy wolny koniec nitki odczynnikiem za pomocą pręcika szklannego, w tym razie odczynnik po nitce dostaje się do badanego przedmiotu.

B. Szczegółowe badanie pod mikroskopem.

1. Mocz oddziaływa kwaśno.

Kształt znalez pod mikr.	Zachowanie się.
1. *Twory bezkształtne* albo złożona z bardzo małych ziarn.	a) przy ogrzaniu rozpuszczają się w zupełności: *Moczany;* za dodaniem 1 kr. kwasu solnego tworzą się po $^1/_4$—$^1/_2$ godz. rombowe tabl. kwasu moczowego (zob. S. 130 No. 5. Próba murexydowa, sprawdzenie roztworem węglanu sody i azotanu srebra).
	b) nie rozpuszczają się za ogrzaniem, lecz tylko w kwasie octowym bez burzenia się; *trojzasadowy fosforan wapna.*
	c) kropelki srebrno-połyskujące, mocno łamiące światło, w eterze rozpuszczalne: *tłuszcz.*

Kształt znalez pod mikr.	Zachowanie się
2. *Kryształy wykształcone.*	a) małe, połyskujące, przezroczyste, mocno łamiące oktaedry w kształcie kopert listowych, w kwasie octowym nierozpuszczalne: *szczawian wapna.*
	b) czworokątne tablice, sześciościenne blaszki, wrzecionionowate, beczkowate walce (ułożone w kształcie młotków, hantli, sełek) mniéj lub więcéj zabarwione: *kwas moczowy* (zob. s. 130 No. 5.
	c) regularne sześciościenne tablice, rozpuszczalne w kwasie solnym i amoniaku: *cystyna.*
	d) pryzmy zaostrzone, po części odosobnione, po części skupione w tym ostatnim razie tworzą odcinki kół: *dwuzasadowy fosforan wapna* (zob. 1, b.).
	e) zielono-brunatne szkliste ciała o budowie promienisto krystalicznéj, w amoniaku rozpuszczalne, za dodaniem kwasu octowego napowrót wydzielające się w postaci długich białych igieł: *tyrożyna.*
	f) igły lub romboowe pryzmy: *kwas hippurowy* bardzo rzadko; próba murexydowa daje rezultat ujemny, nierozpuszczają się w kwasie solnym, czém się różnią od fosforanu amonowo-magnezyowego.
3. *Ciała uorganizowane.*	a) prążki pozaginane złożone z szeregów punkcików lub ziarnek: *skrzepy śluzu.*
	b) małe ziarniste ciałka, mocno ściągnięte, o konturach wyraźnych: *ciałka śluzowe.*
	c) okrągłe, słabo dwuwklęsłe krążki, po większéj części żółtawo zabarwione, w kwasie octowym mocno pęczniejące i roztwarzające się: *kulki czerwone krwi* (mocz zawiera białko).

<table>
<tr><th>Kształt znalez pod mikrosk.</th><th colspan="2">Zachowanie się</th></tr>
<tr><td rowspan="8">3. *Ciała uorganizowane.*</td><td colspan="2">d) okrągłe, blade, matowo-szare pęcherzyki, w kwasie octowym pęczniejące i wykazujące wtedy jądra rozmaitéj wielkości i ugrupowania: *ropa* (mocz zawiera białko.)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">e. cylindry często zasiane ciałkami krwi i ropy, przy obecności komórek nabłonkowych i śluzowych.
NB. W moczu zawierającym w sobie białko należy zawsze poszukiwać tego rodzaju tworów.</td><td>aa. cylindry woreczkowate, w których okrągłe komorki, zawierające w sobie jądra, przebijają się w pośród drobnoziarnistéj massy: *cylindry nabłonkowe z rurek Belliniego.*</td></tr>
<tr><td>bb. cylindry jednol. o powierzchni ziarnistéj, *ziarniste cylindry nerkowe* (NB. Nie należy brać je za jedno, z tworami opisanemi pod B. I. 3.)</td></tr>
<tr><td>cc. jednolite, bardzo blade, przezroczyste cylindry, tak zwane *szkliste cylindry nerkowe* (występują one wyraźniéj za dodaniem roztworu fuksyny lub jodu).</td></tr>
<tr><td rowspan="3">f. komórki nabłonkowe (stają się wyraźniéjszemi za dodaniem roztworu fuksymy lub jodu.)</td><td>aa. okrągłe, podłużne lub wieloboczne. zawierajace w sobie jądra: *nabłonek płaski.*</td></tr>
<tr><td>bb. bardziej kuliste, w środku wypuklone z powodu obecności jądra, treść ziarnista: *nabłonek stożkowaty.*</td></tr>
<tr><td>cc. téj postaci co poprzednie, na szerszéj, swobodnéj powierzchni opatrzone krótkiemi, przezroczystemi nitkami (często pozostającemi jeszcze w ruchu) *nabłonek migawkowy.*</td></tr>
<tr><td colspan="2">g. *wodorosty grzybki:* grzybek drożdżowy (twory podobne do paciorków), sarcina (jasnobrunatne, skórzaste, przezroczyste twory złożone z komórek roślinych ułożonych po 4, 8, 12, 16, 24 i t. d.</td></tr>
</table>

Kształt znalez pod mikrosk.	Zachowanie się
3. *Ciała uorganizowane.*	h) *Wymoczki, vibriony:* cercomenas urinarius (z 2—3 migawkami). Krótkie, delikatne żywo się poruszające pręciki są vibryonami.
	i) *ciałka nasienne* (przy powiększeniu 500) gruszkowate, ogonkowe ciałka, które w 5 procent. roztworze fosforanu sody bardzo żywo się poruszają.
	k) *komórki rakowe i gruzełki:* komórki o ściankach grubych, ogoniaste, wrzecioniowate; po większéj części pochodzące z *rakowca* pęcherza. *Massa gruzlicza* przedstawia się jak ropa: massa rozpadowa, ułamki komórek, rozpadniętéj tkanki łącznéj, drobne ziarenka pomięszane z kryształami cholestearyny.
	l) *Wnętrzaki:* bardzo rzadko, stosunkowo najczęściéj pęcherzowce, pęcherzyki wielkości grochu, orzecha laskowego, do wielkości orzecha włoskiego; głowa z haczykami bardzo łatwo daje się rozpoznać pod mikroskopem. m) *włosy:* łatwo dają się rozpoznać gołém okiem.

2. Mocz oddziaływa alkalicznie.

1. *Twory bezkształtne.*	Powiększéj części trójzasadowy *fosforan wapna* (zob. s. 140 B. I, 1, b.)
2. *Kryształy wykształcone.*	a) Trójścienne pryzmy zwykle na obu końcach ścięte (w postaci wieka od trumny) rozpuszczalne w kwasie octowym: *fosforan amonowo-magnezyowy.*
	b) kryształy w kształcie kopert listowych, nie *zmieniające się* pod wpływem kwasu octowego: szczawian wapna (z. s. 141 B, I, 2, a.)
	c) kuliste, nie przezroczyste twory złożone z delikatnych igiełek, lub też konglomeraty z małych, klinowatych, zagiętych ciałek: *moczan amonii.*

Kształt znalez pod mikrosk.	Zachowanie się
3. *Ciała uorganizowane.*	a) śluz, b) ciałka śluzowe, c) krew, d) ropa. e) cylindry włóknikowe, f) komórki nabłonkowe, g) grzybki, wodorosty, h) wymoczki, vibriony, i) nitki nasienne, k) komórki rakowe i massa gruzełkowa, l) wnętrzaki, m. włosy. (Zob. co do tego str. 141 B, I, 3a—m.)

D. Wnioski jakie dają się wyciągnąć z rozbioru moczu pod względem rozpoznania chorób i rokowania.

I. Barwa moczu (z. s. 126 A. II. 2).

A. 1. Mocz blady, z wyjątkiem u diabetyków, jest ubogi w stałe części składowe, mocznik i barwnik; przytrafia się: a) jako *urina potus* u zdrowych, b) w chorobach przewlekłych (w niedokrewności, blednicy, białaczce), c) w konwalescencyi po ostrych ciężkich chorobach. — Mocz taki wyklucza każdą cięższą ostrą chorobę; gdy występuje przez czas dłuższy dowodzi obecności niedokrewności (*oligocythemia*) i wskazuje użycie środków wzmacniających i żelaza (Radem.)

2. Mocz *prawidłowo zabarwiony* wyklucza tylko choroby wymienione pod No. 1, 3 i 4.

3. Mocz *ciemny* przytrafia się: a) jako *urina chyli* u zdrowych po mocnych potach, wstrzymaniu się od napoju, b) w chorobach gorączkowych (szczególniéj w gorączkach trawiących); znaczenie jego jest bardzo ważne dla ocenienia natężenia powiększonéj zmiany materyi towarzyszącéj każdéj gorączce.

4. Mocz *bardzo ciemny* dowodzi obecności nieprawidłowych barwników.

B. Nieprawidłowe barwy moczu (z. 134Nr. II., 2, 3; str. 137 II. B. 8) zależą od:

1. *krwi* (ciałka krwi czerwone mogą się znajdować, lecz może także ich i brakować): mocz taki przytrafia się: a) u zdrowych w czasie regularności i połogu, b) w rzerzączce przy przekrwieniu, owrzodzeniu, raku i ocieklinach żylnych w pęcherzu moczowym, c) w chorobie Brighta, d) przy krwotokach z nerek, miedniczek nerkowych, moczowodów (kamienie), e) przy ogólnym rozkładzie krwi (w gnilcu, durzycy, gorączkach zakaźnych, zimnicy) f) przy otruciu arsenowodorem.
   Jeżeli przyczyna jest przemijająca, ilość krwi nieznaczna: *prognosis bona;* przy ciągle trwającéj przyczynie, rozkładzie krwi *prognosis lethalis;* — krew należy zbadać co do obecności w niéj wolnego barwnika, gdyż barwnik ziarnisty przy obfitem uwalnianiu się z wolnéj hematoglobuliny ze krwi może sprowadzić zatory w naczyniach włosowatych (szczególniéj w mózgu)
2. *Barwnik żółci:* a) rzadko u zdrowych w gorącéj porze roku, b) przy żółtaczce (biliwerdin i biliprasin).
3. *Indikan* (uroxantyna) i *produkta rozkładu* (uroglaucyna i urrhodin): (w wypadkach w których niedostaje urofeiny mocz jest koloru cytrynowo-żółtego) są miarą podrażnienia układu nerwowego, mianowicie mlecza pacierzowego (Haller); *powiększają* się one w moczu przy *urina spastica,* po samogwałcie, spółkowaniu odbytém z wielkiem wysileniem, przy podrażnieniu narzędzi moczowych (zapalenie nerek, choroba Brighta), przy podrażnieniu mlecza pacierzowego, durzycy, zimnicy chisteryi, mocznicy. — Produkta rozkładu

przytrafiają się w większych ilościach w zapaleniu pęcherza i chorobie Brighta. — Przy zażywaniu kwasu garbnikowego w moczu nie znajdujemy barwników (Schottin).

4. *Malanogen:* jest charakterystycznym dla raka barwnego; dowodzi jego obecności w wewnętrznych narzędziach n. p. w wątrobie.

5. *Barwniki przypadkowe*: z potraw, napojów, lekarstw; w tym względzie wiadomo, że mocz bywa ciemno-brunatnym aż do koloru krwisto-czerwonego po użyciu pikrynianu potażu, rzewienia, santoniny, senesu. — Znajdujemy nadto w moczu barwniki indygo, marzanny, gumiguty, rzewienia, kreozotu (związki kwasu karbolowego), drzewa kampeszowego, czerwonéj rzodkwi, poziomek, senesu, santoniny, pikrynianu potażu, nie przechodzą zaś do moczu barwniki koszenili, lakmusu, czerwieni, chlorofilu.

II. Zapach moczu:

Mocz prawidłowy posiada właściwy swój zapach, w stanach patologicznych nabiera on zapachu tak zwanego moczowego (zależącego od węglanu amonii), woń ta dowodzi chorób pęcherza lub użycia zanieczyszczonych cewników (mocz oddziaływa alkalicznie, niebieszczy papier lakmusowy, któren przy wysychaniu napowrót się czerwieni). Niektóre także pokarmy i lekarstwa udzielają niekiedy właściwéj woni moczowi (szparagi, mięso zajęcy, czosnek, olejek terpentynowy, szafran, balsam kopaiwiany, kubeby, strój bobrowy, asafetyda, kozłek lekarski, *nie* udzielają zaś zapachu, kamfora, żywice, olejki przypalone, piżmo, eter, wyskok).

III. Przezroczystość moczu: Mocz prawidłowy jest przezroczystym lub okazuje bar-

dzo nieznaczne obłoczkowe zmętnienie (*nubecula*); wyraźne zmętnienie występujące od razu w moczu świeżym lub wkrótce po jego oddaniu dowodzi zawsze pewnéj nieprawidłowości; tego samego dowodzi i osad (jeżeli tylko nie zależy od użycia niektórych lekarstw, (np. sarsaparylli lub znacznego natężenia sił). zob. S. 152. VII.

IV. **Ciężar gatunkowy** (z. s. 126. A, II.): *zmniejszony* w blednicy, wodnistości krwi, cierpieniach kurczowych, chorobach nerwowych przewlekłych; *powiększony* w chorobach ostrych gorączkowych, gośćcu stawowym, słodko-moczu. Zawsze należy go oceniać w stosunku do ilości oddanego moczu: *zmniejszona* ilość moczu o *wysokim* ciężarze gatunkowym dowodzi mniejszéj ilości użytego napoju, wydzielin wodnistych w znacznéj ilości lub mocnéj choroby; *znaczna* ilość moczu o *małym* ciężarze gatunkowym: obfitego napoju, zmniejszenia przesięków; ilość moczu *zmniejszona*, ciężar gatunkowy *mały* spotyka się w mocznicy, chorobie Brighta; ilość moczu bardzo *powiększona* (3000—21000 grm.), ciężar gatunkowy *wysoki* (1025—1070): słodkomoczu.

V. **Oddziaływanie** (z. S. 127. A, I. 3).

1. *kwaśne*: mocz prawidłowy; mocz bardzo kwaśny sprzyja tworzeniu się osadów, drażni nerki i drogi moczowe. Ilość kwasów powiększa się (zob. S. 137. B. 7) w durzycy, gośćcu (w téj ostatniéj chorobie stopień kwaśności pozostaje w prostym stosunku do gorączki i bólu). W napadach duszności u emfizematyków, w czasie zapalenia płuc i opłucnéj, powiększa się także kwaśność moczu.

2. *obojętne*: powiększéj części w stanach prawidłowych. Przy niedokładnem oczyszczeniu

naczyń; — po użyciu alkaliów, pokarmów roślinnych.

3. *alkaliczne*; zawsze w moczu dłużéj stojącym. Należy uważać czy mocz jest alkalicznym zaraz po oddaniu, czy dopiero staje się nim późniéj (po 24 godzinach). *Przyczyny*: nieczystość naczyń, choroby narzędzi płciowych (rzerzączka, połóg); użycie węglanów alkalicznych lub soli alkalicznych organicznych przy wykluczeniu pokarmów mięsnych; gdy do pęcherza były wprowadzone nieczyste cewniki; długie zatrzymanie moczu w pęcherzu; nieprawidłowy rozkład moczu w drogach moczowych; zmniejszona zmiana materyi, osłabienie układu nerwowego, cierpienie mózgu, podrażnienie dróg moczowych.

Jeżeli mocz staje się tylko *przemijająco* obojętnym lub alkalicznym (po jedzeniu po pewnych pokarmach, w czasie pewnych dni) w takim razie takie zachowanie się moczu nie ma żadnego znaczenia; przy dłuższem trwaniu, lub przy częstszém przytrafianiu należy zbadać przyczynę tego i odpowiednio postąpić, tak n. p. stan osłabienia wskazywać będzie użycie pokarmów mięsnych, środków wzmacniających, żelaza etc. Byłoby błędem z powodu moczu alkalicznego, jeżeli zależy on od podrażnienia dróg moczowych (piaskiem, z początku bardzo często mocz kwaśny) dawać zaraz kwasy; tutaj właściwiéj należy dawać środki kleiste, węglany alkaliczne, octan potażu.

4. *nieoznaczone* (Bamberger) czerwieni niebieski, niebieszczy zaś czerwony papier lakmusowy i mianowicie pojedyńcze (górne) warstwy, oddziaływają alkalicznie, dolne kwaśno; takie zachowanie zależy od wytwarzania się amoniaku z rozkładającego się mocznika pod

wpływem kwaśnego fosforanu sody w początkowym kwaśnym moczu.

VI. Składniki moczu

A. Prawidłowe:

1. *Mocznik* (z. s. 136. B. 1): *pomniejsza się* (często na połowę) w cholerze, chorobie Brighta, w chorobach nerwowych, nerwobólach, kurczach, porażeniach, bezkrwistośçi, wodnistości krwi, przy ogólnem wycieńczeniu, przy gruźlicy nerek, w zapaleniu nerek i wreście gdy mocznik jeszcze w ustroju rozkłada się na węglan amonii, jak to bywa w zapaleniu pęcherza i chorobach zakaźnych; — *zwiększa się* zaś: w zapaleniach opon mózgowych (nie tak znacznie jak w durzycy; okoliczność ta jest bardzo ważną dla diagnostyki diferencyonalnej), w zapaleniu płuc, opłucnéj, w ostréj gruźlicy, w zimnicy, gośćcu powikłanym zapaleniem wsierdzia (w okresie wysięku), w nieżycie kiszek (najwyżej o połowę), w durzycy (tutaj z początku najwięcéj, następnie w każdym tygodniu ilość się zmniejsza; wczesne zmniejszenie się daje rokowanie dobre, Moss), w ropnicy.
2. *Kwas moczowy* (z. s. 130 5): *zwiększa się*: w zapaleniach, ostrym gośćcu, w okresie przekrwienia i wysięku; w okresie zaś rezorbcyi często są pomniejsza; —
zmniejsza się przy upośledzonej zmianie materyi, przy utracie krwi, w niedokrewności, w przewlekłych cierpieniach rdzenia pacierzowego i nerek, w przewlekłym gośćcu, dnie (nagły ubytek zapowiada blizki napad), w porażeniach.
3. *Fosforany ziem* (z. s. 136. 3): *zwiększają się;* przy rozmiękczeniu kości, w ostrem zapaleniu mózgu; *zmniejszają się:* w durzycy.

4. *Siarczany* (z. s. 136. 2): *zwiększają się* w chorobach zapalnych; *zmniejszają się* w blednicy, w chorobach nerwowych.

5. *Chlorki* (z. s. 130.4) *zmniejszają się:* w pierwszym okresie chorób zapalnych i po obfitych wysiękach lub przesiękach, w durzycy; *brakuje ich* zupełnie w cholerze; występują w znaczniejszéj ilości po wessaniu wysięków. Występowanie napowrót chlorków w chorobach zapalnych (w zapaleniu płuc, opłucnéj), jak również w durzycy jest znakiem *pomyślnym*, gdyż zmniejszenie ich lub zwiększenie pozostaje w dość ścisłym stosunku ze wzrostem lub pomniejszeniem choroby.

B. Składniki nieprawidłowe:

a. Patologiczne:

1) *Białko* (z. s. 128. 1, 2) dowodzi:

α. przymięszania *nasienia* w znacznej ilości.

β. *podrażnienia i przekrwienia nerek*, *zastoju krwi w żyłach nerkowych*, lub w *żyle głównéj dolnéj*, często wtedy obok białka znajdują się cylindry włoknikowe, stan taki rzadko kończy się z wyrodnieniem nerek; spotykamy się z nim po użyciu środków moczopędnych (szczególniéj kantaryd), po zastosowaniu opatrunku z kwasu karbolowego (mocz czarny), w słodkomoczu, w czasie ciąży, w eclampsyi, w chorobach organicznych serca, w gruźlicy płuc, w początkach chorób ostrych, w cholerze, płonicy (w okresie łuszczenia się naskórka), w nieżycie nerkowym, w zapaleniu miedniczek, pęcherza, gruczołu krokowego, w przewlekłéj rzerzączce.

γ) *zmian w składzie krwi* (wodnistość krwi);

δ) *organicznych zmian w miąższu nerek* (choroba Brighta, przeistoczenie mączkowe). Rozpoznanie staje się *pewnem*, gdy jednocześnie

będą znalezione w moczu cylindry włóknikowe lub nabłonek; gdy jednocześnie istnieje wodna puchlina, lub gdy białkomocz trwa w wysokim stopniu i przez czas bardzo długi (tygodnie, miesiące całe) *rokowanie* po większej części jest *złem*.

ε. *w przebiegu przewlekłych chorób kości, szczególniej połączonych z długiem ich ropieniem*, niekiedy występuje zapalenie nerek śródmiąższowe połączone z przeistoczeniem tłuszczowem lub mączkowem, zawsze wtedy ma miejsce białkomocz, stan taki wskazuje natychmiastowe usunięcie cierpiącéj kości, rozumie się wtedy tylko, gdy cierpienie nerek nie doszło jeszcze do wysokiego stopnia i nie stało się niewyleczalnem.

2) Tłuszcz (z. s. 139 B. 12), jeżeli nie pochodzi z naczyń, dowodzi:

α. *tłuszczowego przeistoczenia nerek*, tłuszczowego przeistoczenia komórek nabłonkowych, lub wysięku w nerkach (stłuszczenie nerek, choroba Brighta, ostre otrucie fosforem); lub

β. *tłuszczowego przeistoczenia* komórek nabłonkowych *moczowodów* lub *pęcherza;* lub

γ. nadmiernego nagromadzenia *tłuszczu we krwi* (obok tłuszczu znajduje się wtedy w moczu włóknik i białko.)

3) *kwasy żółciowe*: w żółtaczce i chorobach wątroby;

4) *Cukier moczowy* (z. s. 132 II. 1): Jeżeli mocz zawiera w sobie znaczne ilości cukru (1—9 pct.) i przy tém cukier przytrafia się w nim od dawna (na czczo czasami brakuje cukru w moczu), w takim razie nie ulega wątpliwości, że mamy do czynienia ze słodkomoczem, *prognosis dubia, ad malam vergius* — W bardzo rzadkich wypadkach z takim moczem spotykamy się

przy uszkodzeniach mózgu, w tych razach rokowanie jest pomyślniejszem. *Ślad* cukru lub występowanie jego *chwilowe*, ma miejsce i u zdrowych: przy upośledzeniu czynności mózgowych, przy podrażnieniu mleczu przedłużonego, przy utrudnionem oddychaniu wskutek mniejszéj ilości dopływającego tlenu do płuc, przy zmniejszonéj ilości alkaliów we we krwi (gruzlica).

5) *Siarkowodór* (z. s. 134 II. 4) przy otruciu gazami wydzielającemi się z kloak, przy dostawaniu się siarku amoniaku z kiszek do krwi i moczu, przy nieprawidłowych rozkładach w kiszkach i pęcherzu, w gruzlicy, ospie, u jednego porażonego na nogi w czasie napadu dny (Neubauer).

6) *Włóknik* (z. s. 139 B. 14) po większéj części z nerek, ale także pochodzić może i z innych części dróg moczowych.

7) *Krew* (z. s. 134 I. B. 3), haematoglobulina w rozpuszczeniu, lub téż krew ze wszystkiemi swemi częściami składowemi mniéj lub więcéj zmienionemi (ciałka krwi, włóknik i białko).

8) *Barwnik żółci* (z. s. 134 II. B. 2).

9) *Składniki rzadziéj się przytrafiające*, nie dość jeszcze zbadane: *alkapton*, *inozit*, (w słodkomoczu, zapaleniu nerek, chorobach organicznych mózgu), *kwas mleczny*, *kwas masłowy*, *kwas octowy*, *kwas benzoesowy*, *alantoina*, *leucuna*, *tyrozyna* (w durzycy, ospie, ostrym zaniku wątroby).

b. Przypadkowe z *potraw*, *lekarstw*, *trucizn* (ołów, miedź, arsen, alkaloidy roślinne etc.)

VII. Osad (z. s. 140).

1) *Kwas moczowy i moczany* (moczan sody, moczan amonii, moczan wapna (zob. s. 141. B I. 2.)

Zawsze należy je oceniać w stosunku do ilości moczu. Spotykamy się z niemi w ostrych gorączkowych chorobach, lub w gorączkowych nasileniach występujących w przebiegu chorób przewlekłych, po większéj części osadzają się dopiero po oziębieniu moczu (*sedimentum lateritium*, osad bywa barwy gliny, cegły, cynamonu).

U zdrowych występują one po wielkiéj pracy mięśniowéj, po obfitem jedzeniu, po obfitych potach, po utrudzających i dalekich marszach; — osad z czystego kwasu moczowego występuje rzadko (białaczka); gdy znajduje się już w świeżo oddanym moczu, dowodzi to zawsze przeładowania krwi kwasem moczowym, którego następstwem bywa tworzenie się piasku i kamieni.

2) *Kwas hippurowy*: *a*) po użyciu owoców, *b*) po zażyciu kwasu benzoesowego, cynamonowego, *c*) w chorobach obok kwasu moczowego w słodkomoczu, pląsawicy.

3) *Fosforany*: często w chorobach chronicznych i w moczu alkalicznym; jeżeli znajdują się już w moczu świeżo oddanym, należy się obawiać wytworzenia się kamieni w pęcherzu.

4) *Szczawian wapna* powstaje wskutek:

a. *potraw*: cukru w nadmiarze, szczawiu, jabłek.

b. *lekarstw*: kwasu szczawiowego i jego soli, rzewienia, gencyany, mydelniku.

c. *przeładowania krwi kwasem węglanym*: *a*) jak to bywa po użyciu napojów nasyconych kwasem węglanym (wina szampańskiego, wody salcerskiéj, sodowéj), dwuwęglanów alkalicznych i soli alkalicznych organicznych; d) przy utrudnionem oddychaniu, zmniejszo-

nym dopływie tlenu (niestrawność, przewlekłe zapalenie opłucnéj, suchoty);

e. łuszczu na skórze, nasieniotoku, chorób mlecza pacierzowego, gośćca. Nadmierna ilość kwasu szczawiowego jest szkodliwą z powodu tworzenia się kamieni moczowych, ze względu trującego jego działania na kiszki, serce i układ nerwowy. — *Terapia* (Vogel): dieta mięsna i mleczna z wykluczeniem pokarmów mączkowych, ciepłe ubieranie się, letnie kąpiele, do wewnątrz kwas azotny, solny syrop pomarańczowy $\overline{aa}$ 15 cz., wody 45 kilka razy dniem po łyżeczce od kawy w kieliszku wody przed jedzeniem.

5) *Tyrozyna* dowodzi rozpadu ciał proteinowych (ostry zenik wątroby);

6) *Sluz i nabłonek:* w *małéj ilości* nie ma żadnego znaczenia; *wznacznéj ilości:* przy śluzotoku z błon śluzowych, narzędzi moczo-płciowych, jako znak miejscowego lub ogólnego cierpienia (durzyca, choroby gorączkowe). Nabłonek płaski pochodzi z warg wielkich i małych, pochwy, pęcherza, moczowodów, miedniczek nerkowych i kielichów; nabłonek stożkowaty z cewki moczowéj, z dna pęcherza etc., nabłonek migawkowy z macicy.

7) *Ropa:* przy ropieniu w narzędziach moczo-płciowych, w pochwie, macicy, cewce moczowéj (przy rzerzączce), pęcherzu (przy zapaleniu ostrem i przewlekłem pęcherza, połączonem z parciem do oddawania moczu), moczowodach (ból na ich przebiegu), w miąższu nerek (często bez żadnych miejscowych objawów.)

Prawidłowe ciałka ropne okrągłe o 2—3 jądrach, występujących za dodaniem kwasu octowego, przemawiają za prostym nieżytem,

kształty nieprawidłowe, wykazujące za dodaniem kwasu octowego nieregularne jądra przemawiają za cięższem cierpieniem.

Mogą jeszcze także otwierać się do dróg moczowych ropnie wytworzone w narzędziach sąsiednich.

8) *Krew* (z. s. 141 B. 13. c).

9) a. *Komórki raka:* przy raku miękkim, po największej części w pęcherzu, rzadziéj w nerkach (obok jednoczesnych zaburzeń wwydzielaniu moczu), daléj przy raku w odbytnicy, pochwie lub macicy. Wreszcie przy raku szyjki pęcherza i po większéj części strzępkowatym.

b. *Gruzełki:* przy gruzlicy błon śluzowych lub tkanek podśluzowych pęcherza, moczowodów, kielichów nerkowych.

10) *Cylindry włóknikowe, łagiewki nerkowe* (z. s. 142 B., 1., e), powstają w kanalikach moczowych, szczególniéj w kanalikach Belliniego i stanowią ich odciśnięcia: w chorobie Brighta.

a. *Cylindry nabłonkowe* dowodzą miąższowego zapalenia nerek w słabszym stopniu, mogą przechodzić.

b. i c. *Cylindry nerkowe ziarniste i szkliste* dowodzą silnego zapalenia miąższu nerek, im występują przez czas dłuższy i w znaczniejszéj ilości, tem rokowanie jest gorszem.

11. *Ciałka nasienne:* u mężczyzn po spółkowaniu, samogwałcie, przy nasieniotoku; u kobiet (jeżeli nie zostały umyślnie przymięszane do moczu) dowodzą w stanowczy sposób spółkowania. — *Ciałka nasienne niedojrzałe* spotykają się przy nasieniotoku i w durzycy (Clemens.)

12) *Wodorosty, grzybki, wymoczki:* zasługują na uwagę tylko grzybki torulae, grzybek droż-

dżowy (w słodkomoczu), jak również sarcina (w chorobach mleczu pacierzowego obok białka, fosforanów, węglanu amonii.)

Przy nieostrożnem zachowaniu moczu, znajdujemy w nim liczne vibryony, wymoczki i grzybki.

13) *Włosy* (*Pilimictio*), pochodzą z torbieli, otwierających się do dróg moczowych, oraz przytrafiają się prawidłowem wyrastaniu włosów w drogach przy niemoczowych.

Podział wag aptekarkich.

Wagi krajowe.

	funtów	uncyj	drachm	skrupułów	gran	grammów.
1 gran ma	—	—	—	—	1	0,06
1 skrup. „	—	—	—	1	20	1,25
1 drach. „	—	—	1	3	60	3,75
1 uncya „	—	1	8	24	480	30,0
1 funt „	1	12	96	288	5760	360,0

Funt aptekarski = $^3/_4$ funta cywilnego.

Wagi francuzkie.

	myriagramów	kilogram.	hektogram.	dekagram.	grammów	decigram	centigrammów	milligrammów	zawiera granów
1 milligramm . .	—	—	—	—	—	—	—	1	0,016
1 centigramm .	—	—	—	—	—	—	1	00	0,164
1 decigramm. . .	—	—	—	—	—	1	10	110	1,64
1 gramm	—	—	—	—	1	10	100	1000	16,42
1 dekagramm . .	—	—	—	1	10	100	1000	10000	164,20
1 hektogramm .	—	—	1	10	100	1000	10000	100000	1642,04
1 kilogramm. . .	—	1	10	100	1000	10000	100000	1000000	16420,38
1 myriagramm.	1	10	100	1000	10000	100000	1000000	10000000	164203,8

Zmiana wag krajowych na wagi francnzkie.

	grammów		grammów		grammów		grammów
1/120 grana	0,0005	1/5 grana	0,012	7 gran	0,42	1 skrupuł	1,25
1/60 "	0,001	1/4 "	0,015	8 "	0,5	1/2 drachm,	2
1/40 "	0,0015	1/3 "	0,02	9 "	0,54	2 skrupuły	2,5
1/30 "	0,002	1/2 "	0,03	10 "	0,6	1 drachma	3,75
1/20 "	0,003	1 "	0,06	11 "	0,66	1 1/2 drach.	5,5
1/16 "	0,0015	2 "	0,12	12 "	0,72	2 uneje	7,5
1/12 "	0,005	3 "	0,18	13 "	0,78	8 "	59,0
1/10 "	0,006	4 "	0,24	14 "	0,80	4 "	118,0
1/8 "	0,007	5 "	0,30	15 "	0,86	6 "	175,0
1/6 "	0,01	6 "	0,36	16 "	1,0	8 "	235,0

Zmiana wag francuzkich na krajowe.

1	gramm	=	16,4204	grana
2	"	=	32,8408	"
3	"	=	49,2612	"
4	"	=	65,6816	"
5	"	=	82,1020	"
6	"	=	98,5224	"
7	"	=	114,9428	"
8	"	=	131,3632	"
8	"	=	147,7836	"

Przy pomocy téj tabliczki z łatwością można wszelką daną wagę franc. zamienić na wagę krajową. Jeżeli chcemy pewną liczbę grammów na téj tabliczce wyrażoną wziąć 10, 100, 1000 razy większą, to potrzeba tylko posunąć przecinek o 1—2—3 miejsca na prawo, gdy zaś chcemy wziąść 10, 100, 1000 razy mniejszą, to o 1—2—3 miejsca na lewo; n. p.

365 gramm. = 5993 granom, bo 300 grammów = 4926 granom
60 " = 985 "
5 " = 83 "
5993 granów

365 milligramów = 5,993 grana bo 300 millog. = 4,926 grana
60 " = 0,885 "
5 " = 0,082 "
5,993 grana.

Miary francuzkie ciał płynnych.

1 litr = 1 kilogram. = 2 funt. 10 unc. 1 dr. 2 scr. 0,38 gr.

1 decilitr ($^1/_{10}$ litra) = 1 hektorgram = — " 3 " 3 " 1 " 2,04 "

1 centilitr ($^1/_{100}$ litr.) = 1 decagramm = — " — " 2 " 2 " 4,20 "

1 millilitr ($^1/_{1000}$ litra) = 1 gram. = — " — " — " — " 16,42 "

Skrupuł odpowiada 25 kroplom roztworów wodnych, tłuszczów, cięższych olejków eterycznych i nastojów wyskokowych, (tinctura); 30 kroplom lekkich olejków eterycznych, chloroformu, eteru octowego i spir. aeth.; 60 kroplom eteru.

Tablica

do porównania skal ciepłomierza.

Celcius	Réaumur	Fahrenheit	Celcius	Réaumur	Fahrenheit
— 20	— 16	— 4	+ 50	+ 40	+ 122
— 10	— 8	+ 14	+ 60	+ 48	+ 140
0	0	+ 32	+ 70	+ 56	+ 158
+ 10	+ 8	+ 50	+ 80	+ 64	+ 176
+ 20	+ 16	+ 68	+ 90	+ 72	+ 194
+ 30	+ 24	+ 86	+ 100	+ 80	+ 212
+ 40	+ 32	+ 104			

Podział miar długości.

Miary długości krajowe.

	łokci	stóp	ćwierci	cali	linij	zawiera milim.
1 linia	—	—	—	—	1	2
1 cal	—	—	—	1	12	24
1 ćw. łok.	—	—	1	6	72	144
1 stopa	—	1	2	12	144	288
1 łokieć	1	2	4	14	288	576

Miary długości francuzkie.

	Myriametrów	Kilometrów	Hektametrów	Decametrów	Metrów	Decimetrów	Centimetrów	Millimetrów	zawiera					
1 millimetr	—	—	—	—	—	—	—	1	łokci	—	cali	—	linii	0,5
1 centimetr	—	—	—	—	—	—	1	10	„	—	„	—	„	5
1 decimetr	—	—	—	—	—	1	10	100	„	—	„	4	„	2
1 metr	—	—	—	—	1	10	100	1000	„	1	„	17	„	8
1 decametr	—	—	—	1	10	100	1000	10000	„	17	„	8	„	7
1 hektametr	—	—	1	10	100	1000	10000	100000	„	173	„	14	„	7
1 kilometr	—	1	10	100	1000	10000	100000	1000000	„	1736	„	2	„	8
1 myriametr	1	10	100	1000	10000	100000	1000000	10000000		17366	„	2	„	5

Hoyer Henryk, p. o. prof. zwycz. embryologii i anatomii porównawczéj.
Korzeniowski Hipolit, p. o prof. nadzw. chirurgii operacyjnéj i kl. chirur.
Kosiński Julian, p. o. prof. nadzw. kliniki chir. szpitalnéj.
Kotelewski Dymitr, prof. nadzw. medycyny sądowéj i toksykologii.
Kryszka Antoni, p. o. prof. nadzw. farmakologii i receptury.
Łuczkiewicz Henryk, p. o. prof. nadzw. patologii ogólnéj.
Nawrocki Feliks, p. o. prof. nadzw. fizyologii.
Pilcicki Michał, prozektor anatomii.
Pląskowski Romuald, docent psychiatryi.
Rosè Konstanty, p. o. prof. zwycz. terapii ogóln.
Szokalski Wiktor, p. o. docenta oftalmologii.
v. Trautvetter Ernst Dagobert, docent dermatologii i syfilidologii.
Tyrchowski Władysław, p. o. prof. zwycz. akuszeryi i chorób dzieci.
Wisłocki Teofil, p. o. prof. zwycz. hygieny i policyi lekarskiéj.
Orłowski Władysław, p. o. prosektora anatomii patologicznéj.

b) Warszawskie Towarzystwo Lekarskie.

Warszawskie Towarz. Lekarskie, liczy obecnie członków czynnych 69, członków honorowych 14, członków przybranych 3, członków korespondentów 118. Podajemy nazwiska członków czynnych, zamieszkałych w Warszawie.

Apte Markus.
Baranowski Ignacy.
Bartosiewicz Joachim.
Braun Jan.

Brodowski Wincenty.
Brodowski Włodzimierz, prezes.
Bruner Mikołaj.
Chałubiński Tytus.
Chomętowski Stanisław.
Chwat Ludwik.
Darewski Ludwik.
Dorantowicz Aleksander.
Dudrewicz Jan.
Dudrewicz Leon.
Dybek Włodzimierz.
Eborowicz Antoni.
Fudakowski Herman.
Girsztowt Polikarp.
Groer Franciszek.
Hirschfeld ludwik.
Hoyer Henryk.
Jodko-Narkiewicz Witołd.
Kaczkowski Karol.
Kinderfreund Józef.
Konitz Leon.
Korzeniowski Hipolit.
Kosiński Julian, wice-prezes.
Kryszka Antoni.
Kwaśnicki Jan.
Kulesza Jan.
Langowski Marceli.
Lebiedziński Antoni.
Libchen Jan.
Löwenglück Julian.
Lubelski Wilhelm.
Majewski Erazm.
Malcz Mieczysław.
Malek Gabryel.
Markusfeld Samuel.
Mühlhausen Józef.
Natanson Ludwik.

Nawrocki Feliks.
Neugebauer Ludwik.
Nowakowski Janusz Ferdynand.
Oczapowski Jan.
Orłowski Władysław.
Pawlikowski Karol.
Pląskowski Romuald.
Portner Szymon.
Poźniakowski Jan.
Przystański Aleksander.
Roze Konstanty.
Rosenthal Dawid.
Rothe Adolf.
Seifman Piotr.
Sikorski Antoni.
Stankiewicz Józef.
Stankiewicz Władysław.
Sommer Feliks.
Stummer Józef Wiktor.
Szokalski Wiktor, sekretarz stały.
Taczanowski Władysław.
Wilczkowski Witalis.
Weinberg Julian.
Wszebor Józef, sekretarz doroczny, redaktor.
Zahorowski Dominik.

Zarząd zakładów dobroczynnych w Królestwie Polskiém.

(Najwyżéj zatwierdzone postanowienie 19 Czerwca 1870 r.)

Rada miejska Warszawska zakładów dobroczynnych.

Prezes, Gubernator warszawski.

Członkowie z urzędu: Oberpolicmajster Warszawski, prezydent miasta Warszawy, naczelnik

zakładów dobroczynnych w Warszawie, kierujący czynnościami rady miejskiej warszawskiéj, inspektor lekarski szpitali cywilnych w mieście Warszawie, kierujący warszawską izbą skarbową, kierujący warszawską izbą kontrolną, naczelnik dyrekcyi szkolnéj, prezes warszawskiego towarzystwa dobroczynności, opiekunowie szpitali i innych zakładów dobroczynnych w Warszawie.

Członkowie z wyborów: Hr. Stanisław Ostrowski, Hr. Józef Zamojski, R. R. St. Aleksy Broniewski, właściciel domu Aleksander Temler.

Kancelarya rady miejskiéj warszawskiéj.

Naczelnik zakładów dobroczynnych w mieście Warszawie, kierujący czynnościami rady miejskiej warszawskiéj, Senator Tajny Radca, szambelan Zaborowski.

Inspektor lekarski szpitali cywilnych w mieście Warszawie, Rzeczywisty Radzca Stanu Dr. Becker.

Sekretarz, Antoni Wojciechowski.

Referenci: Feliks Nowakowski i Jan Magnuski.

Buchalter, Stanisław Przeciechowski.

Szpitale w Warszawie.

Szpital Dzieciątka Jezus (Plac Warecki Nr. 1355.)

Kobylański Franciszek, pomocnik, p. o. naczelnego lekarza.
Antecki Antoni, lekarz ordynujący.
Dobrzański Aleksander, lekarz ordynujący.
Dorantowicz Aleksander, lekarz ordynujący.
Karwowski Konstanty, lekarz ordynujący.
Korzeniowski Hipolit, lekarz ordynujący.
Lubelski Wilhelm, lekarz ordynujący.
Mühlhausen Józef, lekarz ordynujący.

Orłowski Władysław, lekarz ordynujący.
Pogorzelski Ludwik, lekarz ordynujący.
Sommer Feliks, lekarz ordynujący.
Wszebor Józef, lekarz ordynujący.

Przy Szpitalu Dzieciątka Jezus, mieszczą się następujące zakłady lecznicze:

Instytut szczepienia ospy.

Mühlhausen Józef, dyrektor.

Dom obłąkanych kobiet.

Rothe Adolf, starszy lekarz.
Żłobikowski Tadeusz, lekarz ordynujący.

Instytut położniczy.

Tyrchowski Władysław, starszy lekarz.
Kondratowicz Józef, pomocnik.

Szkoła felczerów cywilnych.

Wilczkowski Witalis, zawiadujący.
Nowakowski Janusz Ferdynand, lek. nauczyciel.
Ziemiński Feliks, dentysta, nauczyciel.

Szkoła akuszerek.

Gliszczyński Adam, zawiadujący.

Szpital Śgo Ducha. (Elektoralna 750 i.)

Groër Franciszek, naczelny lekarz.
Braun Jan, lekarz ordynujący.
Kwaśniewski Józef, lekarz ordynujący.
Neugebauer Ludwik, lekarz ordynujący.

Szpital Śgo Jana Bożego. (Bonifraterska Nr. 2166/7).

Rothe Adolf, naczelny lekarz.
Chomentowski Stanisław, lekarz ordynujący.

Pląskowski Romuald, lekarz ordynujący.
Taczanowski Bronisław, lekarz ordynujący.

Szpital Śgo Łazarza. (Książęca. 1751/a, b.)
Podowski Henryk, naczelny lekarz.
Bélke Teofil, lekarz ordynujący.
Kaczkowski Karol, lekarz ordynujący.
Pawlikowski Karol, lekarz ordynujący.
Wolf Maksymilian, lekarz ordynujący.

Szpital Śgo Rocha. (Krak. Przedmieś. 395.)
Kryszka Antoni, naczelny lekarz.
Obrębski Henryk, lekarz ordynujący.
Radziszewski Józef, lekarz ordynujący.

Szpital Ewangelicki. (Karmelicka 2484.)
Libchen Jan, naczelny lekarz.
Kwaśnicki Jan, lekarz ordynujący.
Oczapowski Jan, lekarz ordynujący.
Wyrzykowski Juliusz, lekarz ordynujący.

Szpital Starozakonnych. (Inflantska 2098.)
Rosenthal Dawid, naczelny lekarz.
Chwat Ludwik, lekarz ordynujący.
Goldsobel Eleazar, lekarz ordynujący.
Kinderfreund Józef, lekarz ordynujący.
Narkiewicz-Jodko Witołd, lekarz ordynujący.
Rotwand Maciej, lekarz ordynujący.
Rucker Adolf, lekarz ordynujący.

Szpital czasowy na Pradze.
Kryże Władysław, lekarz ordynujący.
Śliwicki Franciszek, lekarz ordynujący.
Wojcikiewicz Feliks, lekarz ordynujący.

Dom schronienia Starców Śgo Ducha i N. Maryi Panny. (Przyrynek 1884.)
Kamiński Michał, lekarz ordynujący.
Lebiedziński Antoni, lekarz ordynujący.

Dom przytułku i pracy. (Za rogatką Wolską 3102/3.)

Kamiński Michał, lekarz ordynujący.

Instytut moralnie zaniedbanych dzieci (w Mokotowie.)

Darewski Ludwik, lekarz ordynujący.

Instytut Śgo Kazimierza (Tamka.)

Kulesza Jan, lekarz ordynujący.

Dom przytułku ubogich starców parafii Ewangelicko-Augsburgskiéj. (Erywańska 1066.)

Malcz Mieczysław, lekarz ordynujący.

Dom przytułku starców i sierot wyznania Mojżeszowego (za Wolską rogatką 3096.)

Simon Arnold, lekarz ordynujący.

Zakłady lecznicze prywatne.

Zakład leczenia ściśnioném powietrzem Dr. Brodowskiego Wincentego. Wiejska 1734/b.

Zakład leczenia elektrycznością Dr. Brunera Mikołaja. Nowy Świat 1315.

Zakład oftalmiczny Dra Dobrzańskiego Aleksandra. Erywańska 1066/ł.

Zakład leczenia chorób kobiecych Drów Rogowicza i Bernhardta. Ujazdowska 1726/c.

Zakład leczniczy dla dzieci, Dra Sikorskiego. Solna 814.

Zakład leczniczy dla chorych syfilitycznych i skórnych, Drów Podowskiego i Kadlera. Złota 17.

Zakład leczenia kumysem, Drów Nowakowskiego i Przystańskiego. W ogrodzie Saskim.

Zakład laryngoskopijny Dra Kohna. Długa 23.

Urząd lekarski miasta Warszawy.

Malek Gabryel, p. o. inspektora lekarskiego.
Zeil Ferdynand, assesor farmacyi.
Bereza Teofil, assesor weterynaryi.
Dobronoki Antoni, weterynarz miasta.

Lekarze służby policyjno-lekarskiéj.

Bartosiewicz Joachim.
Kwaśniewski Józef.
Śmiechowski Władysław.
Winnicki Zenon.

Akuszerowie nadetatowi miasta.

Bernhard Henryk.
Braun Jan.
Bruner Mikołaj.
Grühn Józef (Ludwik).
Kohn Wilhelm.
Kryże Władysław.
Nawrocki Fekiks.
Rosenthal Dawid.
Sikorski Antoni.

Lekarze miasta.

Bruner Ignacy.
Grühn Ludwik.
Kamieński Michał.
Kopeć Stanisław.
Wojciechowski Leopold.
Zaleski Seweryn.

Lekarze praktykujący w Warszawie.

Aleksa Jerzy, Aleja Belwederska, 2987 b (8).
Andrejew Mikołaj, Wiejska 5.
Antecki Antoni, Senatorska 480.
Apte Markus, Nalewki 2242.
Bagieński Józef, Marszałkowska 1372.
Baranowski Ignacy, Miodowa, 495.

Bartosiewicz Joachim, Nowy Świat, 1298 b.
Bauerertz Adam, Solec, 2916 a, dn 5—6.
Benni Karol, Krak. Przedmieście, 412 a.
Bernhardt Henryk, Nowy Świat, 1318.
Biberstein Karol, Plac Święt. Aleksandra, 5.
Boelke Teofil, Tłomackie, 739 ab.
Bortkiewicz Józef, Nowy Świat, 1299/300.
Braun Jan, Leszno, 730.
Brodowski Wincenty, Wiejska, 1734.
Brodowski Włodzimierz, Królewska, 3.
Bruner Ignacy, Krakow. Przedm., 413 b.
Bruner Mikołaj, Nowy Świat, 1315.
Brüner Edward, Elektoralna, 745/6.
Brzeziński Jan, Podwal, 497 a.
Bystrzycki Józef, Elektoralna, 790.
Chałubiński Tytus, Krak. Przedm. 411.
Chomentowski Stanisław, Chmielna, 1565 c.
Chmielewski Konrad, Marszałkowska, 1492.
Chwat Ludwik, Przejazd, 649.
Czajewicz Filip, Sto Krzyzka, 1323.
Ciunkiewicz Bronisław, Senatorska, 472.
Cymerman Ludwik, Karmelicka, 2423.
Czaplicki Aleksander, Leszno, 713, od 3—5.
Darewski Ludwik, Krakow. Przedm., 401.
Diehl Juliusz, Senatorska, 67 b. od 2—4.
Dobrzański Aleksander, Erywańska, 1066.
Dorantowicz Aleksander, Śto Jańska, 23/4.
Dudrewicz Jan, Nalewki, 2244 a.
Dudrewicz Leon, Podwale, 3.
Dybek Włodzimierz, Marszałkowska, 1384.
Eborowicz Antoni, Długa, 501/2 a.
Estrejcher Antoni, Śto Krzyzka, 1325.
Erlich Jan, Mazowiecka, 11.
Fagoński Tomasz, Aleksandryja, 2772 3.
Fritsche Gustaw, Jerozolimska, 1574 c.
Fijok Roman, Chłodna, 908.
Fonberg Mateusz, Śto Krzyzka 1327.

Fudakowski Herman, Erywańska, 1066 R.
Gepner Bolesław, Marszałkowska, 1402 c.
Girsztowt Polikarp, róg Jasnéj i Zielon. Pl. 1364.
Gliszczyński Adam, Graniczna, 8.
Goldrath Markus, Twarda, 1087.
Goldsobel Leon, Dzika, 2287 c.
Groer Franciszek, Elektoralna, 750/1.
Grosheim, Freta, 2.
Grosheit Leon, Nalewki, 2254.
Grühn Józef Ludwik, Nalewki, 2241.
Grochowski Walery, Krak. Przedm., 404.
Gutwein Jakób, Graniczna, 964.
Hassewicz Stanisław, Orla, 12. Od 3—5.
Heinrich Aleksander, Wierzbowa, 614 b. od 4½—6.
Hertz Maksymilijan, Królewska, 1062.
Heryng Teodor, Mazowiecka, 1350.
Hirszberg Wilhelm, Nowy Świat, 1298.
Hirszfeld Ludwik, Rymarska, 471 g.
Kołownia Józef, Długa 585.
Hoyer Henryk, Długa, 544 n.
Humnicki Ignacy, Miodowa, 495 a.
Kaczkowski Karol, Chmielna, 1260 c.
Kadler Ludwik, Nowo Senatorska, 634 b.
Kamieński Michał, Żurawia, 1618 d.
Karpowicz Jan Kacper, Praga, 156/7.
Karwacki Aleksander, Nowomiejska, 161.
Katarzyński Józef, Marszałkowska, 1535.
Karwowski Konstanty, Krakow. Przedm., 442.
Kasprzycki, Orla, 803.
Kinderfreund Józef, Inflantska, 2098.
Kisielski Jan, Chmielna, 20.
Kobylański Franciszek, Śto Krzyzka 1335.
Kohn Wilhelm, Długa, 587 b.
Kondratowicz Józef, Marszałkowska 1397.
Konitz Leon, Leszno, 726 a b.
Kopeć Stanisław, Chmielna, 3.
Korzeniowski Hipolit, Senatorska, 24.

Kosiewicz Antoni, Elektoralna, 776.
Kosiński Julian, Smolna, 13.
Kośmiński Stanisław, Elektoralna, 776.
Kotelewski Dymitr, Marszałkowska, 35.
Kossowski Franciszek Nowy Świat, 1260 a.
Kraszewski Piotr, Ŝto Krzyzka, 1335.
Kryszka Antoni, Krakow. Przedm. 395.
Kryże Władysław, Praga, 390.
Kulesza Jan, Senatorska, 460.
Kuncewicz Adolf, Nowy Świat, 41.
Kwaśnicki Jan, Bielańska, 1355 t.
Kwaśniewski Józef, Elektoralna, 752/3.
Langowski Marceli, Rymarska, 471 e.
Laskowski Władysław, Furmańska, 2701.
Lebiedziński Antoni, Freta, 268.
Lenartowski Paweł, Praga, Targowa, 176, od 8—10.
Lewiński Marcelli, Nowogrodzka, 1584.
Levittoux Henryk, Niecała, 11.
Lewiński Władysław, Grzybowska, 15.
Löwenglück Julian, Ŝto Jerska, 1778 a.
Libchen Jan, Mazowiecka, 1351 b.
Lubelski Filip, Ŝto Jerska, 1771 a.
Lubelski Wilhelm, Krakow. Przedm., 439.
Łuczkiewicz Henryk, Ŝto Krzyzka, 1346 e.
Majewski Erazm, Długa, 551.
Mayzel Wacław, Graniczna, 9, od 4—6.
Malcz Mieczysław, Marszałkowska, 1370.
Malek Gabryel, Plac Ŝgo Aleksandra, 1588/9.
Markiewicz, Grzybowska, 9.
Markusfeld Samuel, Tłomackie.
Mianowski Józef, Ŝto Krzyzka, 1334 a.
Miler Konstanty, Rynek Star. Miasta, 66 c.
Mühlhausen Józef, Szpitalna, 1355 f.
Narkiewicz-Jodko Witołd, Przejazd, 649.
Nathansohn Ludwik, Szkolna, 1369.
Nawrocki Feliks, Krak. Przedm., 396.

Nawrocki Władysław, Chłodna. 898/40.
Neugebauer Ludwik, Elektoralna, 794 c.
Nowakowski Janusz, Graniczna, 1077 d.
Obrębski Henryk, Sto Krzyzka 1331 ab.
Oczapowski Jan, Nowy Świat, 9, od 2—5.
Okołow Cezaryusz, Pańska, 1202.
Orłowski Władysław, Marszałkowska, 1065 a.
Ostrowski Adolf, Mazowiecka, 16.
Pawlikowski Karol, Wierzbowa, 638a.
Perlmuter Michał, Nowolipki, 18.
Petrellewicz Paweł, Trębacka, 640.
Pilcicki Michał, Smolna, 2979 c.
Piotrowski Józef, Długa, 552/3.
Pląskowski Romuald, Ujazdowska, 1669.
Podoski Henryk, Książęca, 1751.
Pogorzelski Ludwik, Krak. Przedm., 439.
Portner Szymon, Plac Grzybowski. 1079.
Poźniakowski Jan, Ogrodowa, 876.
Przystański Aleksander, Podwale, 532.
Radziszewski Józef, Sto Krzyzka, 1334 b.
Rappaport Joachim, Nalewki, 2255.
Rogowicz Jakób, Marszałkowska, 45.
Rose Józef Konstanty, Leszno, 668.
Rosenfeld Leon, Twarda, 1087 c.
Rozenthal Dawid, Sto Jerska, 1777, od 4—6.
Rozenthal Jakób, Nalewki, 2256, od 3—6.
Rozenzweig Michał, Plac Zielony, 12.
Rostkowski Antoni, Slizka, 1455 a.
Rothe Adolf, Chmielna, 26.
Rottwand Mateusz, Dzika, 2249.
Rucker Adolf, Tłomackie, 739.
Saks Feliks, Widok, 1567.
Seeman Antoni, Maryjańska, 1087 f.
Sikorski Antoni, Krak. Przedm., 410.
Simon Arnold, Twarda, 1083.
Śliwicki Franciszek, Solna, 809.
Śmiechowski Władysław, Długa, 590.

Sommer Feliks, Erywańska, 1066.
Stankiewicz Józef, Nalewki, 2238.
Stankiewicz Henryk, Nalewki, 2238.
Stankiewicz Władysław, Nowy Świat, 1318.
Stummer Józef, Długa, 570/1.
Świetlicki Stanisław, Elektoralna, 25.
Szancer Władysław, Śto Jerska, 1778.
Szancer Bernard, Twarda, 1098 a.
Szer Adolf, Rynek St. Miasta, 42.
Sznabl Jan, Rynek Star. Miasta, 43.
Szokalski Wiktor, Długa, 25.
Szrajer Józef, Graniczna, 1077a.
Szyszło Wincenty, Jerozolimska, 30.
Seifman Piotr, Smolna, 1286 b.
Szczygielski Józef, Orla, 3.
Taczanowski Bronisław, Bonifraterska, 2166/7.
Tejch Walerjan, Śto Krzyzka, 1376.
Torański Józef, Nowe Miasto.
Trautvetter Dogobert, Niecała, 12.
Tugendhold Aleksander, Dzika, 2245 b.
Tyrchowski Władysław, Krak. Przedm. 393 b.
Uzłowski Stanisław, Złota, 1440 a.
Wejnberg Julian, Królewska, 1062.
Weitzenbluth Leopold, Leszno, 663/4.
Wikarski Witołd, Widok, 17.
Wilczkowski Witalis, Plac Krasińsk., 547 b.
Winnicki Zenon, Nowe Miasto, 341.
Winnicki Władysław, Chłodna, 927 d.
Wisłocki Teofil, Topiel, 2821 a.
Witkowski Tomasz, Krak. Przedm., 21.
Witkowski Stanisław, Marszałkowska, 1372.
Wojciechowski Leopold, Twarda, 1095.
Wójcikiewicz Feliks, Śto-Krzyzka, 23.
Wolff Aleksander, Sienna, 1490.
Wolf Maksymilian, Żabia, 955.
Wszebor Józef, Nowy Świat, 1247.
Wyrzykowski Juliusz, Leszno, 671 c.

Zagorski Jan, Wspólna, 1636.
Zahorowski Dominik, Bracka, 1583.
Zajączkowski Julian, Krak. Przed. 366, od 3—5.
Zaleski Seweryn, Długa, 574.
Zdzieński Teofil, Miodowa, 484 a.
Żłobikowski Tadeusz, Szpitalna, 1383.

Warszawska szkoła weterynaryi.
(Smolna, 1286b).

Sejfmann Piotr, zarządzający, Smolna, 1266b.
Krotowski Franciszek, Pomocnik, Smolna, 1286b.
Bogucki Ludwik, nauczyciel.
Cichocki Ludwik, nauczyciel.
Karpiński Aleksander, nauczyciel.
Kratowski Józef, nauczyciel, Praga, 381.

Lekarze weterynaryi w Warszawie.

Bereza Teofil, Chmielna, 1574c.
Bergsohn David, Sliska 1468a.
Bodurkiewicz Kazimirz, Długa, 275.
Dobronoki Antoni, Żelazna, 1127.
Dutlinger Wolf, Praga, 154.
Festenstadt Szymon, Zimna, 946.
Koepe Wilhelm, Widok, 1566.
Kopijowski Aleksander, Rybaki, 2567/8.
Koziorowski Franciszek, Smolna, 1286b.
Kratowski Józef, Praga, 381.
Lewandowski Jakób, Nowy Świat, 1262.
Olszewski Edward, Solec, 2927a.
Purwiński Antoni, Praga, 378.
Seifmann Piotr, Smolna, 1286b.
Sobolewski Romuald, Nowy Świat, 1271.
Stieckel Robert, Erywańska, 1066c.
Szultz Jan, Chłodna, 925.
Tomaszewski Waldemar, Smolna, 1286b.

Właściciele aptek.

Bełkowski Teofil, Krak. Przed., 306.
Biehler Henryk, Nowy Świat, 1189.
Biehler Karol, Nalewki, 2257ab.
Borkowski Władysław, Marszałkowska, 1535.
Borowski Feliks, Solec, 2955.
Ekerkunst Julian, Leszno, 670.
Fijałkowski Franciszek, Nowo-Senatorska, 477b.
Górski Konrad, Podwal, 532.
Gronau Ludwik, Nalewki, 2258.
Hakebejl Jan, Krak. Przedm., 431.
Hejnrich Teodor, (Scrowie), Wierzbowa, 473b.
Karpiński Wincenty, Elektoralna 787.
Klawe Henryk, Wiejska, 1749.
Knoll Juljan, Przechodnia 954.
Koope Edward, Nowy Świat, 1258a.
Kucharzewski Henryk, Senatorska, 480.
Kuśmierski Franciszek, Chłodna, 766.
Lilpop Karol, Nowy Świat, 1313a.
Ludwig Edward, (Scrowie) Plac Grzybowski, 1103b.
Manduk Antoni, Wolska, 3100.
Mrozowski Jan, Franciszkańska, 2165a.
Ołtuszewski Feliks, Stare Miasto, 40.
Roehl Ernest, Dzika, 2145a.
Rożycki Julian, Praga, 397.
Sadkowski Sylwester, Bielańska, 576.
Sadkowski Wincenty, Graniczna 1077b.
Schmidt Adolf, Mazowiecka, 1347a.
Sciborowski Józef, Nowe Miasto, 341.
Spiess Henryk, Marszałkowska, 1377.
Sperling Kacper, Twarda, 1092.
Sztejner Feliks, Krak. Przedm., 488/9.
Tugut (Scrowie), Freta, 256.
Waręski (Scrowie), Przejazd, 643.
Werner (Scrowie), Długa, 544.

Apteka przy szpitalu Dzieciątka Jezus, Sto Krzyzka, 1355.
Apteka przy szpitalu starozakonnych, Pokorna, 2214b.

Dentyści w Warszawie.

Arendt Feliks, Królewska, 1068/9.
Detroit Cecylia, Sto Jańska, 22.
Dowgwiłło Zacharyasz. Krak. Przedm., 412a.
Elsner Aleksander, Krak. Przedm., 411.
Fijałkowski Roman, Aleksandryja, 2778.
Harland Justus, Mazowiecka, 1352b.
Landau Antoni, Długa, 568.
Neumark Herman, Senatorska, 451.
Oppenheim Ignacy (Scrowie), Senatorska, 497c.
Rozenberg Ludwik, Bednarska, 1251.
Scheller Aleksander, Tłomacka, 739.
Wiśniewski Józef, Mazowiecka, 1352b.
Ziemiański Feliks, Wierzbowa, 628a.

W mieście Warszawie znajduje się: lekarzy 196, lekarzy weterynaryi 18, aptek 36, dentystów 13, felczerów 228, akuszerek 368.

Gubernia Warszawska.

Wydział lekarski gubernii Warszawskiej.

Poźniakowski Jan, inspektor lekarski.
Kasprzycki Marcelli, pomocnik inspektora.
Mrozowski Jan, assesor farmacyi.
Koziorowski Franciszek, weterynarz gubernialny.

Kontrolla weterynaryjna na Pradze.

Pozniakowski Jan, inspektor lekarski, zarządzający kontrollą.
Godlewski Julian, kontroller.
Bereza Teofil, starszy weterynarz.
Olszewski Edward, weterynarz objazdowy.
Grzeliński Bronisław, młodszy weterynarz.

Lekarze powiatowi.

Babczyński Mikołaj, w Radzyminie.
Bojasiński Michał, w Błoniu.
Brudzicz Adam, w Radziejewie.
Chawłowski Mikołaj, w Kutnie.
Gawroński Mikołaj, w Włocławku.
Komaniewski Franciszek, w Mińsku.
Leśniewski Józef, w Górze-Kalwaryi.
Lipiński Władysław, w Grójcu.
Noniewicz Edward, w Sochaczewie.
Poznański Józef, w Gostyninie.
Rybicki Stanisław, w Skierniewicach.
Szczeniowski Aleksander, w Łowiczu.
Tugenholdt Aleksander, w Warszawie.
Witkowski Stanisław, pomocnik lekarza powiatu warszawskiego.

Lekarze miejscy.

Brudzicz Dominik, w Kowalu.
Marzyński Jan, w Gombinie.
Targowski Stanisław, w Warce.

Lekarze szpitalni.

Dobrzycki Henryk, w Szpitalu Świętego Józefa, w Mieni.
Kosztulski Karol, w Szpitalu Śgo Walentego, w Kutnie.

Leśniewski Józef, w Domu Przytułku Starców i Kalek, w Gorze-Kalwaryi,
Majkowski Julian, w Szpitalu Świętego Piotra, w Grójcu.
Ostrowski Władysław, w Szpitalu Śgo Antoniego, w Włocławku.
Szymanowski, w Szpitalu Śgo Tadeusza, w Łowiczu.
Wisłocki Jan, w Domu badań, w Brześciu Kujawskim.
Zaleski Seweryn, w Domu badań, w Warszawie.

Lekarze praktykujący.

Babczyński Kazimirz, w Radzyminie.
Bilczyński Walery, w Włocławku.
Bojasiński Michał, w Błoniu.
Bokiewicz Leon, w Jadowie.
Brudzicz Adam, w Radziejewie.
Brudzicz Dominik, w Kowalu.
Chwiećkowski Józef, w Włocławku.
Chawłowski Mikołaj, w Kutnie.
Dobrzycki Henryk, w Mieni.
Fermer Karol, w Sochaczewie.
Filipowski Paweł, w Łowiczu.
Gawroński Mikołaj, w Włocławku. zmarł 23 X 1870
Grochowski Walery, w Kałuszynie.
Handelsmann Józef, w Kutnie.
Giersz Władysław, w Żychlinie.
Horajn Michał, Żychlinie.
Jaworek Aleksander, w Rudzie Guzowskicj.
Ignatowski Roman, w Ciechocinku.
Kuszkowski Henryk, w Łyszkowicach.
Kazański Teodor w Łowiczu.
Kęcki Antoni, w Gombinie.
Kisielewski Adolf, w Nowym-Dworze.

Kloss Edward, w Błoniu.
Kłosowski Mikołaj, w Warce.
Kohn Herman, w Mszczonowie.
Komaniewski Franciszek, w Mińsku.
Kosztulski Karol, w Kutnie.
Kuczyński Salomon, w Włocławku.
Kujawski Franciszek, w Błoniu.
Leśniewski Józef, w Górze-Kalwaryi.
Lipiński Władysław, w Grójcu.
Lubowski Henryk, w Nieszawie.
Majkowski Julian, w Grójcu.
Markiewicz Stanisław, w Osadzie Soczewka.
Marzyński Jan w Gombinie.
Mazurkiewicz Michał, w Łachowszczyznie.
Michałowski Adam, w Grodzisku.
Noniewicz Edward, w Sochaczewie.
Ostrowski Władysław, w Włocławku.
Pilaszewski Andrzej, w Kutnie.
Poznański Józef, w Gostyninie.
Poznański Dawid, w Włocławku.
Rybicki Stanisław, w Skierniewicach.
Sawicki Władysław, w Kałuszynie.
Sawicki Leopold, w Żychlinie.
Świerczewski Kajetan, w Sochaczewie.
Szymanowski Wincenty, w Kałuszynie.
Szymanowski, w Łowiczu.
Szczeniowski Aleksander, w Łowiczu.
Tabaczyński Leopold, w Racieminie.
Targowski Stanisław, w Warce.
Wencel Franciszek, w Wiskitkach.
Wisłocki Jan, w Brześciu Kujawskim.
Wiśniewski Adam, w Włocławku.
Wojciechowski Teofil, w Gostyninie.
Zaleski Rajmund, w Łowiczu.
Zawrocki, w Grójcu.
Ziemoński Maksymilian, w Kałuszynie.

Lekarze weterynaryi okręgowi.

Boczkowski Kazimirz, w Łowiczu.
Budkowski Józef, w Siennicy.
Cegliński Edward, w Kutnie.
Domański Michał, w Włocławku.
Koziorowski Franciszek, w Warszawie.

Lekarze weterynaryi praktykujący.

Boczkowski Kazimirz, w Łowiczu.
Budkowski Józef, w Siennicy.
Cegliński Edward, w Kutnie.
Domański Michał, w Włocławku.
Gruźlewski Franciszek, w Skierniewicach.
Lewinsohn Piotr, w Grójcu.

Właściciele aptek.

Buksicki, zarządca, w osadzie Kupera.
Cichowicz, w Błoniu.
Chrzystkowski, w Kałuszynie.
Cytwic (Scrowie), w Sochaczewie.
Fabjan, w Nowym-Dworze.
Gombiński, w Nieszawie i Ciechocinku.
Grochowski, w Kutnie.
Hermer, w Brześciu Kujawskim.
Hildebrandt, w Grójcu.
Hirszowski, w Łowiczu.
John, w Gostyninie.
Kircher, w Kowalu.
Löewenhoff, w Górze-Kalwaryi.
Marczewski, w Włocławku.
Nowiński, w Jadowie.
Pawłowski, w Skierniewicach.
Pawłowski, w Wiskitkach.
Piller, w Grodzisku.
Powalski, w Warce.
Pruski (Scrowie), w Mszczonowie.
Stankiewicz, w Krośniewicach.

Szczeciński, w Żychlinie.
Szwarc, w Włocławku.
Szymański, w Łowiczu.
Tuszyński, w Kutnie.
Waliński, w Radziejewie.
Winnicki, w Gombinie.
Zagrzejewski (Scrowie), w Radzyminie.
Złotnicki, w Mińsku.

W gubernii Warszawskiej znajduje się lekarzy 58, lekarzy weterynaryi 6, aptekarzy 29, felczerów 142, akuszerek 61, babek wiejskich 19.

Gubernia Lubelska.

Wydział lekarski gubernii Lubelskiej.

Kwaśniewski Juliusz, inspektor lekarski.
Ulanowski Józef, pomocnik inspektora.
Russyan Ksawery, assesor farmacyi.
Grochowski Antoni, weterynarz gub.

Lekarze powiatowi.

Krajewski Feliks, w Hrubieszowie.
Pawłowski Antoni, w Tomaszowie.
Piramowicz Jan, w Biełgoraju.
Pociej Michał, w Chołmie.
Rodcewicz Karol, w Nowo-Aleksandryi.
Skawiński Albert, w Krasnymstawie.
Skrzyński Zygmunt, w Zamostiu.
Wasilewski Franciszek, w Janowie.
Żuchowski Przemysław, w Lubartowie.
Żyliński Tomasz, w Lublinie.

Lekarze miejscy.

Butrym Michał, w Dubience.
Muśnicki Mieczysław, w Tarnogrodzie.
Ulanowski Józef, w Lublinie.

Lekarze szpitalni.

Goldschmidt Hirsz, w szpitalu starozakonnych w Hrubieszowie.
Janiszewski Aleksander, w szpitalu ś. Jana Bożego w Lublinie.
Jankowski Michał, w szpitalu św. Józefa w Lublinie.
Konkowski Michał, w szpitalu powiatowym w Krasnymstawie.
Krajewski Feliks, w szpitalach ś. Jadwigi i św. Edmunda w Hrubieszowie.
Pasiutewicz Ksawery, w szpitalu św. Karola w Nowo-Aleksandryi.
Schmidt, w szpitalu św. Wincentego i więziennym w Lublinie.
Skubowicz Władysław, w szpitalach ś. Łazarza i starozakonnych w Zamościu.
Tetz Benjamin, w szpitalu starozakonnych w Lublinie.
Wasilewski Franciszek, w szpitalu więziennym w Janowie.
Wiciejewski Ludwik, w szpitalu ś. Katarzyny w Szczebrzyszynie.

Lekarze praktykujący.

Braun Aleksander, w Kraśniku.
Butrym Michał, w Dubience.
Charytanowicz Stanisław, w Piaskach.
Chrzanowski, w Lublinie.
Ciechoński Marceli, w Lublinie.
Gerhard Izydor, w Nowo-Aleksandryi.
Głogowski Feliks, w Lublinie.
Goldschmidt Hirsz, w Hrubieszowie.
Gruszczyński Kasper, w Lubartowie.
Grzybowski Gustaw, w Tyszowcach.
Janiszewski Aleksander, w Lublinie.

Jankowski Michał, w Lublinie.
Jentys Adam, w Lublinie.
Karczewski Stefan, w Nowej-Osadzie pod Zamościem.
Konkowski Michał, w Krasnymstawie.
Koperski Ignacy, w Lublinie.
Koziejowski Ignacy, w Opolu.
Krajewski Feliks, w Hrubieszowie.
Kwaśniewski Juljusz, w Lublinie.
Łaniewski Antoni, w Hrubieszowie.
Łukasiewicz Kazimirz, w Kraśniku.
Muśnicki Mieczysław, w Tarnogrodzie.
Okorski Aleksander, w Lublinie.
Pasiutewicz Ksawery, w Nowo-Aleksandryi.
Pawłowski Antoni, w Tomaszowie.
Piramowicz Jan, w Biełgoraju.
Pociej Michał, w Chołmie.
Rodcewicz Karol, w Nowo-Aleksandryi.
Skawiński Albert, w Krasnymstawie.
Skrzyński Zygmunt, w Zamostiu.
Skubowicz Władysław, w Zamostiu.
Srotowski Walenty, w Lublinie.
Suligowski Felicyan, w Janowie Zamojskim.
Schmidt Ludwik, w Lublinie.
Tęczyński Jakób, w Łęczny.
Tetz Benjamin, w Lublinie.
Ulanowski Józef, w Lublinie.
Wasilewski Franciszek, w Janowie.
Wąsowicz, Mikołaj, w Chołmie.
Wiciejewski Ludwik, w Szczebrzeszynie.
Wilsohn Wilhelm, w Lublinie.
Wiśniewski Zdzisław, w Chołmie.
Wojde Maurycy, w Nowo-Aleksandryi.
Zański Marceli, w Turobinie.
Zuchowski Przemysław, w Lubartowie.
Żyliński Tomasz, w Lublinie.

Lekarze weterynaryi wolno-praktykujący.

Bartlewicz Ignacy, w Hrubieszowie.
Chiciński Jan, w Janowie.
Grochowski Antoni, w Lublinie.
Serafiński Rudolf, w Chołmie.
Wyszyński Antoni, we wsi Łuczkowie.

Właściciele aptek.

Błoński Romuald (dzierżawca), w Krasnymstawie.
Borucki Wincenty, w Chołmie.
Cieplewski Walery, w Lublinie.
Czajkowski Józef, w Tomaszowie.
Duchâteaux Aleksander, w Hrubieszowie.
Haase Romuald, w osadzie Irena.
Jasiński Julian, w Biełgoraju.
Kaczorowski Tomasz, w Nowej-Osadzie pod Zamostiem.
Klamiński Albert, zarządzający apteką, w Janowie.
Kłossowski Karol, w Zamostiu.
Koskowski Henryk, w Tyszowcach.
Łapiński Klemens, w Tarnogórze.
Mazurkiewicz Franciszek, w Lublinie.
Mech Stanisław, (zarządz.), w Kraśniku.
Mertens Aleksander, w Dubience.
Otto Maksymilian, w Wojsławicach.
Panceran Józef, w Lubartowie.
Russian Ksawery, w Lublinie.
Rzeczniowski Józef, w Tarnogrodzie.
Sołtykiewicz Michał, w Lublinie.
Stefański Adam, w Opolu.
Szultz Bronisław, w Lublinie.
Szydoczyński Ludwik, w Łęcznie.
Topolski Antoni, w Szczebrzeszynie.
Treliński Frańciszek, w Piaskach.

Treutler Wilhelm, w Nowo-Aleksandryi.
Waręski Heliodor, w Lublinie.
Zadajewski Piotr, w Turobinie.

W gubernii Lubelskiej znajduje się lekarzy 46, lekarzy weterynaryi 5, aptek 29, felczerów 156, akuszerek 40, babek wiejskich 20.

Gubernia Płocka.

Wydział lekarski gubernii Płockiej.

Krosnowski Michał, inspektor lekarski.
Libchen August, assesor farmacyi.
Zalewski Mateusz, weterynarz gubernialny.

Lekarze powiatowi.

Brzozowski Stanisław, w Płocku.
Buckiewicz Aleksander, w Mławie.
Chmieliński Adolf, w Prasnyszu.
Dzierożyński Władysław, w Rypinie.
Majewski Maksymilian, w Ciechanowie.
Piotrowski Emilian, w Płońsku.
Stępniewski Tymoteusz, w Sierpcu.
Wokulski, Seweryn, w Lipnie.

Lekarze miejscy.

Kasterski Leander, w Dobrzyniu nad Wisłą.
Kosiński Kazimirz, w Wyszogrodzie.
Kurowski Julian, w Płocku.
Sztromfeld Aleksander, w Zakroczymiu.

Lekarze szpitalni.

Buckiewicz Aleksander, w szpitalu ś. Wojciecha, w Mławie.

Drużyłowski Władysław, w szpitalach ś. Trójcy i więziennym, w Płocku.
Gumowski Władysław, w szpitalu ś. Jana Chryzostoma, w Lipnie.
Kiernożycki Adam, w szpitalu św. Stanisława Kostki, w Prasnyszu.
Wyczałkowski Wincenty, w szpitalu ś. Aleksego, w Płocku.

Lekarze praktykujący.

Brzozowski Stanisław, w Płocku.
Bogolubow Simeon, we wsi Wymyślinie.
Buckiewicz Aleksander, w Mławie.
Chmieliński Adolf, w Prasnyszu.
Drużyłowski Władysław, w Płocku.
Dzierożyński Władysław, w Rypinie.
Ehrlich, w Płocku.
Gensz Julian, w Drobinie.
Gumowski Władysław, w Lipnie.
Guszkowski Władysław, w Ciechanowie.
Hiller Karol, w Płońsku.
Janicki Ludwik, w Raciążu.
Jędrzejewski Jan, w Płońsku.
Kasterski Leander, w Dobrzyniu nad Wisłą.
Kiernożycki Adam, w Prasnyszu.
Kinel Józef, w Gminie Regimin, w powiecie Ciechanowskim.
Kosiński Kazimierz, w Wyszogrodzie.
Krassowski Floryan, w Płocku.
Krosnowski Michał, w Płocku.
Krzeczkowski Aleksander, we wsi Opinogórze.
Kurowski Julian, w Płocku.
Majewski Maksymilian, w Ciechanowie.
Mieczkowski Leopold, w Mławie.
Nieznański Ignacy, w Płocku.
Nowak Jakób, w Płocku.
Piotrowski Emilian, w Płońsku.

Piotrowski Aleksander, w Bieżuniu.
Smoleński Michał, we wsi Omłócinach.
Stępniewski Tymoteusz, w Sierpcu.
Strzelbicki Kazimierz, w Sierpcu.
Wokulski Seweryn, w Lipnie.
Wyczałkowski Wincenty, w Płocku.

Lekarze weterynaryi wolno-praktykujący.

Andracki Mikołaj, we wsi Opinogórze.
Frelich Tomasz, w Lipnie.
Junkwitz Salomon, w Raciążu.
Rządkowski Franciszek, w Płońsku.
Zalewski Mateusz, w Płocku.

Właściciele aptek.

Adamski Wojciech, w Sierpcu.
Borowski Aleksander, zarządzający apteką w Mławie.
Jędrzejewski Walerjan, w Płocku.
Iwański Kazimierz, w Raciążu.
Kalusza Ludwik, w Rypinie.
Klimkiewicz Edward, tymczasowo zarządzający apteką w Płońsku.
Neuman Aleksander, w Bieżuniu.
Neuman Teodor, w Lipnie.
Raniecki Antoni, zarządzający apteką, w Ciechanowie.
Strupczewski Teofil, zarządzający apteką w Wyszogrodzie.
Szwer Mikołaj, dzierżawca apteki w Prasnyszu.
Wojewódzki Kazimierz, w Dobrzyniu nad Wisłą.
Wróblewski Stanisław, w Płocku.
Zieliński Antoni, w Zakroczymiu.

W gubernii Płockiéj znajduje się lekarzy 32, lekarzy weterynaryi 5, aptek 13, felczerów 68, akuszerek i babek wiejskich 37.

Gubernia Siedlecka.

Wydział lekarski gubernii Siedleckiéj.

Czopowski Antoni, inspektor lekarski.
Pauli Karol, assesor farmacyi.
Böhm Teofil, weterynarz gubernialny.

Lekarze powiatowi.

Dalecki Feliks, w Białéj.
Gerlach Sylwin, w Radzyniu.
Jahołkowski Piotr, w Garwolinie.
Korabiewicz Michał, w Siedlcu.
Maleszewski Antoni, w Sokołowie.
Maleszewski Wiktor, w Janowie.
Rzadkowski Michał, w Węgrowie.
Smorczewski Konstanty, w Włodawie.
Ziomczyński Józef, w Łukowie.

Lekarze miejscy.

Zawadzki Żelisław, w Siedlcu.

Lekarze szpitalni.

Dalecki Feliks, w Szpitalu Śgo Łazarza w Białéj.
Hebda Stefan, w szpitalu Śgo Karola Boromeusza, w Białéj.
Pilawski Stanisław, w szpitalu Stéj Kunegundy, w Radzyniu.
Rafalski Franciszek, w szpitalu Śtéj Konstancyi, w Maciejowicach.
Rosicki Sebastyan, w szpitalu Śgo Pawła, w Sterdyni.
Stano Henryk, w szpitalu starozakonnych, w Międzyrzeczu.
Zaboklicki Antoni, w szpitalu Śgo Tadeusza, w Łukowie.
Zawadzki Żelisław, w szpit. Maryjskim, w Siedlcu.

Lekarze praktykujący.

Borysiewicz Jan, w Węgrowie.
Borzobohaty Antoni, w Białéj.
Chamski Władysław, w Siedlcu.
Choryn Franciszek, w Węgrowie.
Czopowski Antoni, w Siedlcu.
Dalecki Feliks, w Białéj.
Gąsiorowski Józef, w Siedlcu.
Gerlach Sylwin, w Radzyniu.
Hebda Stefan, w Białéj.
Jabołkowski Piotr, w Garwolinie.
Korabiewicz Michał, w Siedlcu.
Łada Bazyli, w Siedlcu.
Łatkiewicz Romuald-Henryk, w Ostrowie.
Maleszewski Wiktor, w Janowie.
Maryański Jakób, w Parysewie.
Michałowski Antoni, w Żelechowie.
Miszkiewicz Popejko Bazyli, w Białéj.
Moroz Stefan, w Terespolu.
Nowak Józef, w Międzyrzeczu.
Pilawski Stanisław, w Radyni.
Piwowarski Władysław, w Sławatyczach.
Rafalski Franciszek, w Maciejowicach.
Rosicki Sebastyan, w Sterdyniu.
Rudzki Piotr, w Łosicach.
Rzadkowski Michał, w Węgrowie.
Smorczewski Konstanty, w Włodawie.
Stanczykiewicz Godzisław, w Żelechowie.
Stano Henryk, w Międzyrzeczu.
Strzelbicki Stefan w Siedlcu.
Suliński Józef, w Żelechowie.
Tafiłowski Wawrzyniec, w Włodawie.
Urbanowicz Józef, w Sokołowie.
Wiśniewski Ludwik, w Garwolinie.
Wolf Michał, w Międzyrzeczu.
Wyszomirski Karol, w Węgrowie.
Zaboklicki Antoni, w Łukowie.

Zawadzki Żelisław, w Siedlcu.
Ziomczyński Józef, w Łukowie.

Weterynarze wolno praktykujący.

Arnoldt Paweł, we wsi Wygoda.
Bednarski Aleksander, w Włodawie.
Böhm Teofil, w Siedlcu.
Frejfeld Fryderyk, we wsi Wygoda.
Hanusz Andrzéj, w Radyniu.
Jurewicz Antoni, w Włodawie.
Kowalczuk Damijan, w Piszczacu.
Leśniewski Piotr, w Lebiedziewie.
Łuniewski Antoni, w Garwolinie.
Noiszewski Jan, w Białéj.
Trippenbach Aleksander, w Terespolu.
Wolfram Władysław, w Łukowie.

Właściciele aptek.

Ejchller (Scrowie), w Międzyrzeczu.
Grodzicki (Scrowie) w Międzyrzeczu.
Kalicki Klemens, w Ostrowie.
Karo Ferdynand, w Łosicach.
Katelbach (Scrowie), w Radyniu.
Kobyliński Henryk, w Terespolu.
Kopczyński Michał, w Garwolinie.
Nowiński Jakób, w Łukowie.
Ostrowski Teodor, w Białéj.
Pauli (Scrowie), w Siedlcu.
Pisarzewski Stanisław, w Włodawie.
Rieth Konstanty, w Żelechowie.
Sadkowski Piotr w Kocku.
Smorągiewicz (Scrowie), w Węgrowie.
Szlonskowski Józef, w Sławatyczach.
Szczudłowski (Scrowie), w Parczewie.
Więckowski (Scrowie), w Siedlcu.
Wroński Julian, w Sokołowie.
Zaboklicki (Scrowie), w Janowie.

W Gubernii Siedleckiéj znajduje się lekarzy 36, lekarzy weterynaryi 12, aptek 19, felczerów 90, akuszerek 21, babek wiejskich 6.

Gubernia Łomżyńska.

Wydział lekarski gubernii Łomżyńskiéj.

Londyński Roman, inspektor lekarski.
Tock Ludwik, assesor farmacyi.
Ostrowski Leopold, weterynarz gubern.

Lekarze powiatowi.

Darski Teofil, w Makowie.
Huzarski Stanisław, w Szczuczynie.
Kroh Władysław, w Mazowiecku.
Łazowski Wojciech, w Ostrołęce.
Niemirowski Michał, w Łomży.
Putkowski Gustaw, w Kolnie.
Tomczycki Jan, w Ostrowiu.
Wasiewicz Józef, w Pułtusku.

Lekarze miejscy.

Sawary Stanisław, w Łomży.
Tymiński Antoni, w Tykocinie.

Lekarze szpitalni.

Dobrzelewski Tadeusz, w szpitalu Śgo Wincentego à Paulo w Pułtusku.
Londyński Roman, w szpitalu więzienn. w Łomży.
Łazowski Wojciech, w szpitalu Śgo Józefa, w Ostrołęce.
Niemirowski Michał, w szpitalu starozakonnych w Łomży.
Pepłowski Adam, w szpitalu Śgo Ducha, w Łomży.

Wasiewicz Józef, w szpitalu więziennym, w Pułtusku.
Zawadzki Stanisław, w Szczuczynie.

Lekarze praktykujący.

Darski Teofil, w Makowie.
Dobrzelewski Tadeusz, w Pułtusku.
Dworzak Józef, w Mazowiecku.
Edelsztein Efraim, w Łomży.
Gawełkiewicz Czesław, w Nasielsku.
Huzarski Stanisław, w Szczuczynie.
Kroh Władysław, w Mazowiecku.
Litychowski Franciszek, w Wyszkowie.
Londyński Roman, w Łomży.
Łazowski Wojciech, w Ostrołęce.
Michniewicz Kazimierz w Tykocinie.
Miłakowski Antoni, w Serocku.
Niemirowski Michał, w Łomży.
Olszewski Jan, we wsi Grodzisku.
Onoszko Leon, w Ostrowie.
Pepłowski Adam, w Łomży.
Putkowski Gustaw, w Kolnie.
Roszkowski Karol, w Czyżewie.
Rucz Teodor, w Makowie.
Sawary Stanisław, w Łomży.
Sokolnicki Franciszek, w Pułtusku.
Tomczycki Jan, w Ostrowie.
Tymiński Antoni, w Tykocinie.
Wasiewicz Józef, w Pułtusku.
Wojnarowski Teodozy, w Zambrowie.
Wróbel Tomasz we wsi Trzcinach, powiat Mazowiecki.
Zagórski Jan, we wsi Skłodach, pow. mazowiecki.
Zawadzki Stanisław, w Szczuczynie.

Lekarze weterynaryi wolno praktykujący.

Gromczewski Stanisław, w Pułtusku.
Jarmoc Marcin, w Ciechanowcu.

Ostrowski Leopold, w Łomży.
Pokrzywnicki Filip, w Pułtusku.
Strobach Ludwik, w Ostrowie.

Właściciele aptek.

Babski Ryszard, w Ostrołęce.
Basieńko Grzegorz, w Zambrowie.
Biegański Jan, w Wyszkowie.
Chludziński Jakób, w Tykocinie.
Grabowski Józef, w Nasielsku.
Kalinowski Ludwik (Scrowie), w Mazowiecku.
Mango Stanisław, w Pułtusku.
Nerlewski Stanisław, w Szczuczynie.
Nowca Julian, zarządzający apteką, w Ostrowie.
Ostaszewski Wojciech, zarządzający apteką, w Pułtusku.
Piasecki Piotr, w Łomży.
Rakoczy Konstanty, w Czyżewie.
Rychter Ignacy, w Kolnie.
Śmijewski Jan, zarządzający filialną apteką St. Mango, w Serocku.
Tock Ludwik, w Łomży.
Zacharyasiewicz Władysław, w Makowie.

W gubernii Łomżyńskiéj znajduje się lekarzy 28, lekarzy weterynaryi 5, aptek 16, felczerów 60, akuszerek 25.

Gubernia Radomska.

Wydział lekarski gubernii Radomskiéj.

Rewoliński Teofil, inspektor lekarski.
Vacat, pomocnik inspektora.
Frick Adolf, assesor farmacyi.
Bratz Jakób, assesor weterynaryi.
Orłowski Stanisław, sekretarz.

Lekarze powiatowi.

Chodakowski Leon, w Sandomierzu.
Drzazdżyński Władysław, w Kozienicach.
Mroczkowski Włodzimierz, w Opatowie.
Popiel Jan, w Końsku.
Przychodzki Jan, w Radomiu.
Wawnikiewicz Franciszek, w Opocznie.
Zielowski Paweł, w Iłży.

Lekarze miejscy.

Vacat w Radomiu.
Gruell Mieczysław, w Ostrowcu.
Ronthal Walenty, w Szydłowcu.
Zawistowski Onufry, w Przedborzu.

Lekarze szpitalni.

Brudzyński Ludwik, w szpitalu więziennym w Radomiu.
Nejman Julian, w szpitalu Śgo Leona w Opatowie.
Chodakowski Leon, w szpitalu więziennym w Sandomierzu.
Gosławski Emil, w Szpitalu Śgo Kazimierza w Radomiu.
Kieffer Tytus, w szpitalu Śgo Władysława w Opocznie.
Przychodzki Jan, w szpitalu starozakonnych w Radomiu.
Rott Władysław, w szpitalach prywatnych w Staszowie i Kurozwękach.
Szpot Teofil, w szpitalu Śgo Ducha w Sandomierzu.
Woźniakowski Leon, w szpitalu górniczym w Wąchocku.

Lekarze praktykujący.

Ambrożewicz Stanisław, w Białobrzegach.
Babiński Romuald, w Radomiu.

Brudzyński Ludwik, w Radomiu.
Chodakowski Leon, w Sandomierzu.
Czekierski Izydor, we wsi Komorowie.
Czerwiński Jan, w Ostrowcu.
Drzażdżyński Władysław, w Kozienicach.
Gosławski Emil, w Radomiu.
Gruell Mieczysław, w Ostrowcu.
Hałatkiewicz Feliks, w Klimontowie.
Helbich Adam, w Konarach.
Kieffer Tytus, w Opocznie.
Klecki Walery, w Radomiu.
Kwaśniewski Bonawentura, w Radomiu.
Leśniewski Jan, w Radomiu.
Lewandowski Gustaw, w Radomiu.
Lisiecki Maciéj, w Staszowie.
Matulewicz Ludwik, w Zwoleniu.
Mokrzycki Antoni, w Nowéj Słupi.
Mroczkowski Włodzimierz, w Opatowie.
Nejman Julian, w Opatowie.
Niedzielski Wacław, w Ożarowie.
Olszewski Paweł, w Zwoleniu.
Płużański Zygmunt, w Przysusze.
Popiel Jan, w Końsku.
Przychodzki Jan, w Radomiu.
Rewoliński Teofil, w Radomiu.
Ronthal Walenty, w Szydłowcu.
Rott Władysław, w Staszowie.
Siekaczyński Walenty, w Radomiu.
Smith Kazimierz, w Radomiu.
Staroniewicz Fortunat, w Białobrzegach.
Szpot Teofil, w Sandomierzu.
Trepka Władysław, w Solcu.
Tryjarski Antoni, w Przedborzu.
Wawnikiewicz Franciszek, w Opocznie.
Woźniakowski Leon, w Wąchocku.
Zawistowski Onufry, w Przedborzu.
Zielowski Paweł, w Iłży.

Lekarze weterynaryi.

Bratz Jakób w Radomiu.
Czajkowski Konstanty, w Staszowie.
Majewski Jan, w Zawichoście.
Wierzbieniec Julian, w Sandomierzu.

Właścicie aptek.

Brandt Ksawery, w Radomiu.
Chmielewski Antoni, w Końsku.
Chrząstkowski Antoni, w Kozienicach.
Długosz Julian, w Szydłowcu.
Frick Adolf, w Radomiu.
Hollatz August, w Zawichoście.
Koczwarski Korneli, w Zwoleniu.
Krafft Kazimierz, w Staszowie.
Krężelewski Leon, w Lipsku.
Majewski Karol, w Przysusze.
Mrozowski Władysław, w Iłży.
Niklewicz Edward, w Radoszycach.
Orłowski Jan, w Nowéj Słupi.
Piotrowski Wiktor, w Ożarowie.
Prusinowski Jan, w Przedborzu.
Przybyłko Antoni, w Radomiu.
Skomorowski Tymoteusz, w Białobrzegach.
Słomski Józef, w Klimontowie.
Strużyński Leon, w Opatowie.
Strużyński Lucyan, w Wąchocku.
Szymański Wilhelm, w Sandomierzu.
Wołowski Adolf, w Ostrowcu.
Ziemski Teofil, w Opocznie.

Właściciel składów materyałów aptecznych.

Freyer Antoni, w Radomiu.

☞ W gubernii Radomskiéj znajduje się lekarzy 39, weterynarzy 4, aptek 23, felczerów 140, akuszerek 35.

Gubernia Kielecka.

Wydział lekarski gubernii Kieleckiéj.

Sokołowski Leon, inspektor lekarski.
Andrzejewski Antoni, pomocnik inspektora.
Łukomski Aleksander, assesor farmacyi.
Strumpf Adam, weterynarz gubernialny.

Lekarze powiatowi.

Andrzejewski Jan, w Kielcach.
Chałgasiewicz Marek, w Olkuszu.
Gawroński Ksawery, w Pińczowie.
Jeżewski Aleksander, w Andrzejowie.
Liebkind Arnold, w Włoszczowie.
Pyrkosz Leopold, w Miechowie.
Sulicki Jakób, w Stopnicy.

Lekarze miejscy.

Andrzejewski Antoni, w Kielcach.
Bzowski Leopold, w Proszowicach.
Michalczewski Waleryan, w Słomnikach.
Rodzewicz Wincenty, w Chęcinach.
Rumprecht Wincenty, w Wolbromie.

Lekarze szpitalni.

Buszyński Józef, w szpitalu Śgo Błażeja w Olkuszu.
Hasman Wincenty, w szpitalu Śgo Karola, w Stopnicy.
Łuszczkiewicz Stefan, w szpitalu Śgo Aleksandra, w Kielcach.
Michniewicz Felicyan, w szpitalu Śtéj Anny, w Miechowie.

Lekarze praktykujący.

Andrzejewski Jan, w Kielcach.
Andrzejewski Antoni, w Kielcach.

Biegański Aleksander, w Koszycach.
Buszyński Józef, w Olkuszu.
Bzowski Leopold, w Proszowicach.
Chałgasiewicz Marek, w Olkuszu.
Czarkowski Wacław, w Szczekocinach.
Dymnicki Józef, w Busku.
Dziarkowski Wilhelm, we wsi Wiencławicach.
Gawroński Ksawery, w Pińczowie.
Gojewski Adam, w Proszowicach.
Hasman Wincenty, w Stopnicy.
Jeleński Henryk, w Działoszycach.
Jeżowski Aleksander, w Andrejowie.
Liebkind Arnold, w Włoszczowie.
Łuszczkiewicz Stefan, w Kielcach.
Michalczewski Waleryan, w Słomnikach.
Michniewicz Felicjan, w Miechowie.
Możdżeński Lucyan, w Szkalbmierzu.
Olesiewicz Paweł, w Andrejowie.
Pyrkosz Leonard, w Miechowie.
Rodziewicz Michał, w Chęcinach.
Rompalski Jan, w Pilicy.
Rosenzweig Leon, w Proszowicach.
Rumprecht Wincenty, w Wolbronie.
Saski Władysław, w Chmielniku.
Sokołowski Leon, w Kielcach.
Steuermark Szymom, w Szczekocinach.
Steuermark Henryk, w Działoszycach.
Sulicki Jakób, w Stopnicy.
Szymanowski Wincenty, w Wodzisławiu.
Wesołowski Józef, w Włoszczowie.
Zeydowski Julian, w Chmielniku.

Lekarze weterynaryi wolno-praktykujący.

Buczwiński Leon, w Miechowie.
Strumpf Adam, w Kielcach.

Właściciel aptek.

Adamski Jan, zarządzający apteką, w Włoszczowie.
Borecki Karol, w Korczynie.
Chrościcki Zdzisław, zarządzający apteką, w Olkuszu.
Francki Maksymilian, w Miechowie.
Frandzia Wojciech, w Andrejowie.
Janczurowski Feliks, zarządzający apteką, w Pilicy.
Karsznicki Władysław, w Działoszycach.
Költz Mieczysław, w Szczekocinach.
Kuchciński Piotr, w Busku.
Łukomski Aleksander, dzierżawca apteki, w Kielcach.
Maliński Franciszek, w Pińczowie.
Maszadro Jan, w Słomnikach.
Miernicki Jakób, zarządzający apteką, w Wodzisławiu.
Nowak Leopold, w Skalbmierzu.
Odrobiński Karol, w Chmielniku.
Ryl Aleksander, w Chęcinach.
Sikorski Antoni w Proszowicach.
Strzelbicki Karol, w Kielcach.
Wrotnowski Konstanty, w Koszycach.
Żelazowski Jan, w Stopnicy.
Żołnowski Jan, dzierżawca apteki, w Wolbromie.

W gubernii Kieleckiéj znajduje się lekarzy 33, lekarzy weterynaryi 2, aptek 21, felczerów 111, akuszerek 29.

Gubernia Petrokowska.

Wydział Lekarski gubernii Petrokowskiej.

Mianowski Ksawery, p. o. inspektora lekarsk.
Gampf Józef, assesor farmacyi.
Babicki Aleksander, weterynarz guberlnialny.

Lekarze powiatowi.

Altenberger Gustaw. w Łodzi.
Bugajski Marcelli, w Bendzinie.
Goltz Rudolf, w Brzezinach.
Rassumowski Maksymilian, w Rawie.
Ratuld Aleksander, w Petrokowie.
Stupnicki Leon, w Noworadomsku.
Szalewski Antoni, w Łasku.

Lekarze miejscy.

Bando Wilhelm, w Zgierzu.
Fligel Leopold, w Tomaszowie.
Mianowski Ksawery, w Petrokowie.
Sztercel Gustaw, w Łodzi.
Tymiński Ignacy, w Pabijanicach.

Lekarze szpitatni.

Barok Adam, w szpitalu ś. Aleksandra, w Łodzi.
Florkiewicz Władysław, w szpitalu św. Joanny w Koniecpolu.
Kulski Julian, w szpitalu ś. Aleksandra w Noworadomsku.
Mulewicz Heliodor, w szpitalu Najświętszéj Panny w Częstochowie.
Nęcki Józef, w szpitalu górniczych prywatnych zakładów, w Sosnowicach.
Ramlow Saladyn, w szpitalu zakładów górniczych w Dąbrowie.
Rontaler Teofil, w szpitalu przy domu badań, w Petrokowie.

Wygrzywalski Maryan, w szpitalu św. Trójcy i starozakonnych, w Petrokowie.
Zagórowski Andrzej, w szpitalu św. Ducha, w Rawie.

Lekarze praktykujący.

Altenberger Gustaw, w Łodzi.
Bando Wilhelm, w Zgierzu.
Barok Adam, w Łodzi.
Bartkiewicz Stanisław, w Pabijanicach.
Bieliński Jan, w Nowém-Mieście.
Brzeziński Adam, w Tomaszowie.
Bugajski Marcelli, w Bendzinie.
Buckiewicz Adam, w Siewierzu.
Bursztyński Salezyusz, w Częstochowie.
Daniecki Leopold, w Bełchatowie.
Fajans Maurycy, w Częstochowie.
Fliegel Leopold, w Tomaszowie.
Florkiewicz Władysław, w Koniecpolu.
Goldrath Marek, w Łodzi.
Goltz Rudolf, w Brzezinach.
Gronau Jan, w Krzepicach.
Gruszczyński Franciszek, w Widawie.
Guszkowski Władysław, w Żarkach.
Kleszczowski Franciszek, w Petrokowie.
Koch Teofil, w Noworadomsku.
Koczorowski Walenty, w Petrokowie.
Kulski Julian, w Noworadomsku.
Landowski Wincenty, w Łodzi.
Linhard Karol, w Wolborzu.
Lohrer Julian, w Łodzi.
Mianowski Ksawery, w Petrokowie.
Mulewicz Heliodor, w Częstochowie.
Nęcki Józef, w Sosnowicach.
Orkisz Józef, w Rawie.
Pawluć Jerzy, w Białéj.
Pilecki Mikołaj, w Bendzinie.

Plichta Stanisław, w Łodzi.
Ramlow Saladyn, w Dąbrowie Górniczéj.
Rassumowski Maksymilian, w Rawie.
Ratuld Aleksander, w Petrokowie.
Rontaler Teofil, w Petrokowie.
Ruszczykowski Bronisław, w Żarkach.
Strzyżewski Antoni, w Petrokowie.
Stupnicki Leon, w Noworadomsku.
Szalaj Adolf, w Noworadomsku.
Szalewski Antoni, w Łasku.
Szancer Stanisław, w Petrokowie.
Sztercel Gustaw, w Łodzi.
Sternschus Jozue, w Bendzinie.
Tymiński Ignacy, w Pabijanicach.
Urbach Michał, w Łodzi.
Winzenberg Józef, w Częstochowie.
Wodnicki Józef, w Bendzinie.
Wolberg Adolf, w Łodzi.
Wolberg Bernard, w Petrokowie.
Wygrzywalski Maryan, w Petrokowie.
52 Zagórowski Andrzéj, w Rawie.

Lekarze weterynaryi wolno-praktykujący.

Babicki Aleksander, w Petrokowie.
Cbrystin Chrystyan, w Częstochowie.
Jakobsohn Franciszek, w Łodzi.
Koch Karol, pomocnik weteryn. w Łodzi.
Markowski Wincenty, w Rawie.
Sawicki Leopold, pomocnik weteryn. w Noworadomsku.
Selig Karol, w Łodzi.

Właściciele aptek.

Ansztadt Karol, w Zgierzu.
Czyżewicz Mikołaj, w Petrokowie.
Długoszewski Antoni, w Koniecpolu.
Gampf Józef, w Petrokowie.

Gebel Józef, dzierżawca apteki Scsrów Rozmarynowskiego w Petrokowie.
Januszewicz Józef, zarządz. apt. Scrów. Sowińskiego, w Bendzinie.
Kasprzycki Aleksander, w Łodzi.
Knabe Henryk, dzierżawca apteki, w Rawie.
Kubiczek Wojciech, w Częstochowie.
Kuźnicki Marcelli, w Łodzi.
Kwiatkowski Józef, zarządzający apteką, w Widawie.
Lange Adolf, w Tomaszowie.
Lechowski Florentyn, w Zgierzu.
Lejnweber Maksymilian, w Łodzi.
Ludwik Edward, w Łodzi.
Maszadro Feliks, w Częstochowie.
Nergeim Hilary, zarządzający apteką Scrów Komorowskiego, w Widawie.
Orłowski Gracyan, w Brzezinach.
Pasierbiński Stanisław, w Siewierzu.
Popławski Józef, w Białej.
Radomski Apolinary, w Nowém-Mieście.
Rosner Julian, w Pabijanicach.
Soczłowski Kazimirz, w Noworadomsku.
Strzelecki Ksawery, w Rawie.
Szydłowski Gustaw, w Żarkach.
Tegazzo Józef, w Tuszynie.
Wenda Romuald, w Częstochowie.
Wiszniewski Feliks, w Bełchatowie.
Żółciński Józef, w Dąbrowie górniczéj.

W Gubernii Petrokowskiej znajduje się lekarzy 55, lekarzy weterynaryi 7, aptek 28, felczerów 143, akuszerek 53.

w spisie 52

Gubernia Kaliszska.

Wydział lekarski gubernii Kaliszskiéj.

Weiss Waldemar, inspektor lekarski.
Boese Jan, pomocnik inspektora lekarskiego.
Jensz Julian, assesor farmacyi.
Borowski Walenty, assesor weterynaryi.

Lekarze powiatowi.

Biliński Bogusław, w Kole.
Bryl Henryk, w Łęczycy.
Cytwic Józef, w Kaliszu.
Czerszyk Konstanty, w Turku.
Grodnicki Józef, w Koninie.
Merkel Julian, w Słupcy.
Wągrowski Edmund, w Sieradzu.
Wilczyński Władysław, w Wieluniu.

Lekarze miejscy.

Boese Jan, w Kaliszu.
Kaczkowski Ignacy, w Warcie.
Sikorski Leon, w Zduńskiéj Woli.
Stępkowski Floryan, w Pyzdrach.
Wejss Ferdynand, w Ozorkowie.

Lekarze szpitalni.

Bieling Edward, w szpitalu Śgo Józefa w Sieradzu.
Hindemit Aleksander, w szpitalu Śtéj Trójcy w Kaliszu.
Kątkiewicz Stanisław, w szpitalu Wszystkich Świętych w Wieluniu.
Kosztulski Teodor, w szpitalu Śgo Ducha w Koninie
Kuszel Witołd, w szpitalu Śgo Mikołaja w Łęczycy.
Stopierzyński Władysław, w szpitalu starozakonnych w Kaliszu.

Lekarze praktykujący.

Bieling Edward, w Sieradzu.
Biliński Bogusław, w Kole.
Boese Jan, w Kaliszu.
Bondi Edward, w Kleczewie.
Buchner Józef, w Łęczycy.
Bryl Henryk, w Łęczycy.
Bystrzyński Zygmunt, w Kłodawie.
Chałupczyński Adam w Izbicy.
Cytwic Józef, w Kaliszu.
Czajczyński Franciszek, w Warcie.
Czerszyk Konstanty, w Tursku.
Frank Leopold, w Pyzdrach.
Glücksman Leon, w Działoszynie.
Gluziński Ferdynand, w Sompolnie.
Grekowicz Julian, w Koninie.
Grodnicki Józef, w Koninie.
Hertz Aleksander, w Ozorkowie.
Hindemit Aleksander, w Kaliszu.
Jakubowski Hipolit, w Szadku.
Kaczkowski Ignacy, w Warcie.
Kątkiewicz Stanisław, w Wieluniu.
Kiedrowski Józef, w Błaszkach.
Koelner Maurycy, w Kole.
Kostecki Kajetan, w Kaliszu.
Kosztulski Teodor w Koninie.
Kustrzycki Leon w Praszce.
Kuszel Witold, w Łęczycy.
Lange Robert, w Turku.
Mecherzyński Franciszek, we wsi Dąbroszynie.
Merkel Julian, w Słupcy.
Mieszczański Kazimierz, w Warcie.
Nowakowski Władysław, w Kole.
Pieczyński Teodor, we wsi Różniatowie.
Redlich Bernard, w Kaliszu.
Rokossowski Antoni, w Wieluniu.
Rutkowski Franciszek, w Kole.

Rymarkiewicł Józef, w Kaliszu.
Sikorski Leon, w Zduńskiéj Woli.
Sokólski Eugeniusz, w Złoczewie.
Stańczukowski Walenty, w Kaliszu.
Stanisławowski Józef, w Sieradzu.
Stępkowski Floryan, w Pyzdrach.
Stopierzyński Władysław, w Kaliszu.
Sztam Antoni, w Łęczycy.
Szturm Adolf, w Kaliszu.
Thugutt August, w Dębiu.
Utkiewicz Wincenty, w Poddębicach.
Wągrowski Edmund, w Sieradzu.
Wejss Waldemar, w Kaliszu.
Wejss Ferdynand, w Ozorkowie.
Wilczewski Walery, w Błaszkach.
Wilczyński Władysław, w Wieluniu.

Lekarze weterynaryi.

Borowski Walenty, w Kaliszu.
Knappe Roman, w Uniejewie.
Napieralski Symplicyusz, w Łęczycy.
Ostrzykowski Jan, w Koninie.
Piasczyński Henryk, we wsi Woźniki (gmina Męka, powiat Sierpecki.)

Właściciele aptek.

Bełkowski Zygmunt, w Iżbicy.
Bujakowski Piotr, w Sompolnie.
Czerwiecki (Scrowie), w Uniejowie.
Drzewiecki Tomasz, w Poddębicach.
Dutkiewicz (Scrowie), w Sieradzu.
Dukiet Wojciech, w Kleczewie.
Grocholski Adolf, w Turku.
Henkelmann (Scrowie), w Zduńskiéj Woli.
Hildebrandt Stanisław, w Kaliszu.
Jensz Julian, w Kaliszu.
Kołłupajło Teofil, w Kłodawie.

Lesiński Antoni, w Wieluniu.
Leskiewicz Feliks, w Koninie.
Lesser Emilian, w Kaliszu.
Ługowski Konstanty, w Szadku.
Nowierski Lucyan, w Łęczycy.
Nowierski (Scrowie), w Koninie.
Piotrowski (Scrowie) w Kole.
Polkowski Emilian, w Piątku.
Rzączyński Anzelm, w Kaliszu.
Śniegocki Konstanty, w Złoczewie.
Śniegocki Ludwik, w Warcie.
Śniegocki (Scrowie), w Błaszkach.
Sokolnicki (Scrowie), w Pyzdrach.
Świetliński Julian, w Słupcy.
Sznirsztein August, w Wieluniu.
Szulke Aleksander, w Sieradzu.
Teychert Konrad, w Łęczycy.
Wejl Robert, w Ozorkowie.
Wilamowski Wojciech, w Dębie.
Wilczyński Korneli, w Działoszynie.

W gubernii Kaliszskiéj znajduje się lekarzy 52, weterynarzy 6, aptek 31, felczerów 112, akuszerek 45.

Gubernia Suwałkska.

Wydział lekarski gubernii Suwałkskiéj.

Starkow Włodzimierz, inspektor lekarski.
Zdanowicz Symforyan, pomocnik inspektora.
Reindel Jakób, assesor farmacyi.
Kierkowski Józef, weterynarz gubernialny.

Lekarze powiatowi.

Bakinowski Aleksander, w Sejnach.
Daniłłowicz Leon, we Władysławowie.
Guttowski Napoleon, w Wołkowyszkach.
Saks Tymoteusz, w Suwałkach.
Smolski Tomasz w Maryampolu.
Weryha Andrzej, w Augustowie.
Windiszbauer Mieczysław, w Kalwaryi.

Lekarze miejscy.

Zdanowicz Symforyan, w Suwałkach.

Lekarze szpitalni.

Bakinowski Aleksander, w szpitalu Śgo Szymona w Sejnach.
Ibiański Cezaryusz, w szpitalu Śgo Jerzego w Kalwaryi.
Kosiński Stanisław, w szpitalu Śgo Piotra i Pawła w Suwałkach.
Kulesza Karol, w szpitalu starozakonnych w Suwałkach.
Matusewicz Władysław, w szpitalu więziennym w Kalwaryi.
Uściński Edward, w szpitalu Śtéj Małgorzaty, w Maryampolu.

Lekarze praktykujący.

Bakinowski Aleksander, w Sejnach.
Daniłłowicz Leon, we Władysławowie.
Dombrowski Ryszard, w Suwałkach.
Helman Józef, w Sejnach.
Guttowski Napoleon, w Wołkowyszkach.

Ibiański Cezaryusz, w Kalwaryi.
Kamiński Tomasz, w Wierzbołowie.
Kosiński Stanisław, w Suwałkach.
Kulesza Karol, w Suwałkach.
Leonowicz Stanisław, w Suwałkach.
Matuszewicz Władysław, w Kalwaryi.
Mościcki Adam, w folw. Gryszkapolu.
Mysłowski Jan, w Suwałkach.
Popow Piotr, w osadzie Kibartach.
Rząśnicki Otton, w Prenach.
Saks Tymoteusz w Suwałkach.
Smolski Tomasz, w Maryampolu.
Starkow Włodzimierz, w Suwałkach.
Szukiewicz Wincenty, w Suwałkach.
Tomkowicz Ignacy, w Szakach.
Uściński Edward, w Maryampolu.
Weryha Andrzej, w Augustowie.
Windischbauer Mieczysław, w Kalwaryi.
Wolff Adam, w Suwałkach.
Zdanowicz Symforyan, w Suwałkach.

Weterynarze praktykujący.

Budziński Alfons, w Suwałkach.
Gortyński Jakób, w Wołkowyszkach.
Kierkowski Józef, w Suwałkach.
Zygler Edward, we wsi Sztabinie.

Właściciele aptek.

Damski Michał w Szakach.
Gonsecki Adolf, w Kalwaryi.
Hoffman Teofil, w Augustowie.
Magdonald Enneasz, w Serajach.
Moryno Karol, w Wierzbołowie.
Możdżyński Karol, w Kalwaryi.
Pietruszek Balbina, we Władysławowie.
Polakowska Helena, w Prenach.

Reindel Jakób, w Suwałkach.
Sukiennicki Piotr, we wsi Aleksocie.
Szpohr Daniel, w Wołkowyszkach.
Störmer Otto, w Sejnach.
Witkowski Romuald, w Maryampolu.
Zawadzki Mikołaj, w Suwałkach.

W gubernii Suwałkskiéj, znajduje się lekarzy 25, weterynarzy 4, aptek 14, felczerów 32, akuszerek 10.

W całém Królestwie Polskiém znajduje się lekarzy 600, weterynarzy 74, aptek 259, dentystów 13, felczerów 1282, akuszerek 724.

BIBLIOTEKA

UMIEJĘTNOŚCI LEKARSKICH.

(Wydanie Redakcyi Gazety Lekarskiej.)

Biblioteka Umiejętności Lekarskich wychodzi przy **Gaz. Lekarskiej** od dnia 1. Lipca 1867 r., arkuszami, za osobną przedpłatą i obejmuje wszystkie gałęzie medycyny teoretycznej i praktycznej. Do składu Biblioteki Umiejętności Lekarskich, wchodzą następujące dzieła: Anatomia opisowa, Anatomia praktyczna, Anatomia chirurgiczna, Anatomia patologiczna, Akuszerya, Balneologia, Chemia lekarska, Chirurgia teoretyczna, ogólna i szczegółowa, wraz z nauką o chorobach wenerycznych, Chirurgia operacyjna, Dermatologia, Diagnostyka lekarska: a) Uroskopia, b) Auskultacya i Perkussya, c) Laryngoskopia, Elektroterapia, Embryologia, Epizoocyologia i weterynarya policyjna, Farmacya, Farmakognozya, Farmakologia i Receptura, Fizyologia, Gynekologia, Historya medycyny, Histologia i Histochemia, Hygiena i Dyetetyka, Medycyna sądowa, Oftalmologia, Otiatrya, Patologia i Terapia szczegółowa, Patologia ogólna, Pediatrya, Policya lekarska, Psychiatrya, Terapia ogólna, Toksykologia.

Prenumerata przyjmuje się wciąż aż do skończenia wydawnictwa w Redakcyi i we wszystkich księgarniach w Warszawie.

Warunki przedpłaty dla prenumerujących **Gazetę Lekarską**, są obliczone po kop. 10, za arkusz dla nieprenumerujących po kop. 15. Przedpłata za **Bibliotekę Umiejętności Lekarskich** od początku wydawnictwa, do 1. Lipca

1871 roku dla prenumerujących **Gazetę Lekarską**, wynosi rubli sr. 78, dla nieprenumerujących zaś **Gazety Lekarskiéj** rubli sr. 114 kop 50.

Oprócz prenumeraty na całą Bibliotekę razem, pojedyńcze dzieła w miarę wyjścia, sprzedawane są oddzielnie, ale nie taniej jak w stosunku 15 kop. za arkusz za dzieła z drzeworytami, i 12 kop. bez drzeworytów.

Z dzieł składających

Bibliotekę Umiejętności Lekarskich

wyszły i są do nabycia

w Redakcyi i we wszystkich Księgarniach

w Warszawie.

Akuszerya (Dct. *Neugebauer*, oryginalne). Tomu 1go zeszyt 1szy. Z drzeworytami. Cena rubli srbr. 3.

Anatomia opisowa (*Gurbski*, przekład dzieła Quain-Hoffmann'a). Tomu 1go zeszyt 1szy z drzeworytami. Cena rubli sbr. 1 kop. 50.

Anatomia patologiczna, (prof. *Brodowski*, oryginalne.) Tomu 1go połowa 1sza. Cena rubli sbr. 3 kop. 45.

Chirurgia ogólna i szczegółowa (prof. *Girsztowt*, oryginalne). Tomu 2go zeszyt 1szy. Cena rubl. sbr. 1 kop. 50. Zeszyt 2gi. Cena rubl. sbr. 1 kop. 50. Z drzeworytami.

Chirurgia operacyjna (Drr. *Wszebor*, *Kwaśnicki* i *Stankiewicz*, podług Linhart'a). Tom 1szy. Cena rubli srb. 5 kop. 75.

Dermatologia (*Al. Stockmann*, przekład dzieła Neumanna). Cena rubli srb. 3.

Farmacya (*A. Fabian*, przekład dzieła Duflos'a). Tomu 1go, część 1sza. Cena rubli srb. 3.

Farmakognozya (prof. *Trapp*, oryginalne). Tom 1szy. Cena r. sr. 4 kop. 32. Tom 2gi. Cena rubli srb. 3 kop. 60.

Farmakologia i Receptura (Dr. *Wyrzykowski*, przekład dzieła Schuhardt'a i Posner'a). Tom 1szy. Cena rubli srb. 5 kop. 25. Tom 2gi. Cena rubli srb. 5 kop. 55.

Histologia i Histochemia (Dr. *St. Witkowski*, przekład dzieł Koelliker'a i Frey'a). Część 1sza. Cena rubli srb. 5 kop. 75. Część 2ga. Cena rubli srb. 4 kop. 80.

Kurs medycyny praktycznej, czyli: **Patologia i Terapia szczegółowa** (Prof. *Łuczkiewicza*, oryginalne). Tomu 1go część 1sza. Cena rubli srb. 3 kop. 30.

Oftalmologia (Dr. *Jodko* i Dr. *Gepner*, podług Weckera). Tomu 1go, część 1sza. Cena rubli srb. 1 kop. 80; część 2ga rubli srb. 1 kop. 20. Tom 3ci (Dr. Gepner) zeszyt 1szy. Cena rubli srb. 2 kop. 70.

Psychiatrya (prof. *Pląskowski*, oryginalne). Zeszyt 1szy. Cena rubli srb. 2 kop. 20.

Rys praktycznéj Otiatryi (*B. Taczanowski*, oryginalne). Cena rubli srb. 2 kop. 30.

Toksykologia (prof. *Wisłocki*). Część ogólna Cena rubli srb. 2.

Redakcya Gazety Lekarskiej i Biblioteki Umiejętności Lekarskich w Warszawie, przy rogu ulicy Jasnéj i Zielonego placu, w domu Jaroszyńskiego Nr. 1364 (1 nowy), mieszkania Nr. 6.

---

skim ogrodzie. Sprzedaż uskutecznia się w butelkach szampańskich po kop. 20, z butelką kop. 35. — Zakład wysela kumys na wszystkie trakty w skrzynkach hermetycznych od 6 butelek i więcéj, za zwrotem kosztów, w lecie z lodem, co zabezpiecza kumys od psucia się przez czas dłuższy.

---

5. **Narzędzia do amputacyi i resekcyi.**
6. — **świdrowania** (trepanacyi), do operacyi polipów.
7. — **rwania zębów**, oraz wszelkie narzędzia dentystyczne.
8. — **sekcyi.** Skalpele, piłki, haczyki, dłuta, dmuchawki, zgłębniki, cephalometry, enterotomy i t. p.
9. — **podrzędne lekarskie i felczerskie** lancety, bistury, tenotomy, nożyczki, korncążki, szpadle, lapishaltery, kathetery, trójgrańce, igły do zawłok, sztućce podręczne lekarskie, felczerskie Charièra, Favra, Matieugo i t. p.
10. — **Narzędzia do operacyi nosa, uszu i trąbki słuchowe.**
11. — **do operacyi w ustach, podniebienia,** podług Langenbecka
12. — **do tonsilotomii, tracheootmii.**
13. — **do wydobywania** ciał obcych i do rozszerzania kanału oddechowego.
14. — **do Laryngoskopii** i **Rynoskopii** zwierciadełka laryngoskopowe, laryngoskopy Czermaka, Lewina, Tobolda, Bernharda, reflektory Semeledera, pręciki z gąbką do tuszowania, strzykawki krtaniowe, ekrazery.
15. — **do operacyi ruptur**, do paracentezy, do operacyi fistuł pochwowych, kamienia, kanału odchodowego.
16. — **do operacyi członka i pęcherza męzkiego.**

17. **Narzędzia do anewryzmów**, do wydobywania kul, położnicze, do operacyi chorób kobiecych.
18. — **do perkusyi i auskultacyi.** Stetoskopy Traubego, Baranowskiego, Schoenleina, plesimetry, młotki itd.
19. **Kathetery, świeczki** srebrne, nowosrebrne, elastyczne francuzkie i angielskie koniczne, strunowe, woskowe i t. p.
20. **Wieńce i unośniki maciczne** (pessaria i hysterofory). Wieńce z gummy, unośniki bukszpanowe, ze stwardniałéj gutaperki i t. p.
21. **Irygatory**, clyzopompy, sergi i strzykawki, seręgi cynowe, irrygatory Éguisier, clyssopompy, hydroeliny, samodojki gumowe, tak zwane angielskie strzykawki maciorne, strzykawki cynowe, szklane, kościane, z gummy stwardniałej, kanki maciczne do lewatyw i t. p.
22. **Odciągacze pokarmu i przyrządy do karmienia dzieci.** Ssawki, aparaciki do ściekania pokarmu, kapelusiki do brodawek, smoczki gumowe, flaszki czyli stuczne mamki do karmienia dzieci i t. p.
23. **Bandaże** rupturowe, brzuszne, suspensorya, paski pachwinowe pojedyńcze, podwójne pępkowe ze sprężyną, dziecinne, bandaże elektryczne lecznicze, pasy brzuszne i t. p.
24. **Pończochy elastyczne** przeciw rozdęciu żył. Odbieralniki moczu, opaski do apertur, pończochy elastyczne bawełniane i jedwabne do kolan i za kolana.
25. **Wyroby gumowe** do napełnienia powietrzem lub wodą.
26. **Przyrządy elektro-magnetyczne i galwaniczne.**
27. **Respiratory, inhalatory i pulweryzatory**

28. **Przyrządy ortopedyczne**, członki sztuczne.
29. **Różne przyrządy** do użytku lekarskiego. Przyrządy do chloroformu, termometry kąpielowe, lekarskie, z podziałem każdego stopnia na $^1/_5$ lub $^1/_{10}$.

Ceny umiarkowane. Poręczenie za dokładność. — Wszelkie zamówienia uskuteczniają się w jak najkrótszym czasie. Biorącym w większéj ilości odstępuje się stósowny rabat.

Instytut Oftalmiczny

fundacyi

Edwarda ks. Lubomirskiego.

Nowo otwarty w Październiku 1870 r., przy **ulicy Smolnéj**, przyjmuje podległych ocznym chorobom:

Na sale ogólne za opłatą 20 i 40 kop. w pokojach oddzielnych, urządzonych na 2 lub 3 osoby za opłatą 75 kop., w pokojach oddzielnych na jedną osobę urządzonych, za opłatą 1 rubla 35 kop.

Za powyższą opłatę otrzymują chorzy mieszkanie, stół, ubranie (na salach ogólnych), lekarstwa i pomoc lekarską.

Stół dla chorych w oddzielnych pokojach mieszczących się, jest stosownie do wyższéj opłaty lepszy.

Służbę zdrowia pełnią lekarze prof. Dr. med. **Szokalski**, w charakterze lekarza naczelnego i dr. med. **Narkiewicz-Jodko**, w charakterze lekarza ordynującego.

DZIENNIK

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Edwarda ks. Lubomirskiego.

[illegible]

DZIENNIK.

STYCZEŃ.

Niedziela 1. 20. Grudnia. Nowy Rok. Fulgenty B.	Poniedziałek 2. 21. Grudnia. Makarego Op.
Trathner. 22 f 2 Kinder aus Jasło.	

Sobota 7.	Niedziela 8.
26. Grudnia.	27. Grudnia.
Lucyan i Teodora.	Seweryn opat.

STYCZEŃ.

Poniedziałek 9.	Wtorek 10.
28. Grudnia.	29. Grudnia.
Marcyanna P. M.	**Agaton i Wilhelm.**

STYCZEŃ.

Środa 11.	Czwartek 12.
30. Grudnia.	31. Grudnia.
Higin, Teodozyusz i Palem.	Arkadyusz i Honorata.

STYCZEŃ.

Piątek 13.	Sobota 14.
Nowy Rok v. s. 1.	2.
Weronika i Godfryd.	Hilary i Feliks.

Niedziela 15.	Poniedziałek 16.
3.	4.
Paweł I. Pustel.	Marcell i Otton.

Wtorek 17.	Środa 18.
5.	6.
Antoni opat.	Kat. ś. P. w Rz. i Pryska

STYCZEŃ.

Czwartek 19.	Piątek 20.
7.	8.
Henryk B. i Kanut kr.	Fabian i Sebastyan.

STYCZEŃ.

Sobota 21.	Niedziela 22.
9.	10.
Agnieszka P. M.	Wincen. i Anastazy.

Poniedziałek 23.	Wtorek 24.
11.	12.
Zaślubienie N. M. P.	**Tymot. i Felicyan.**

Środa 25. 13. Nawrócenie ś. Pawła ap.	Czwartek 26. 14. Paulina i Polikarp.

STYCZEŃ.

Piątek 27. 15. Jan Chryzostom i Aniela.	Sobota 28. 16. Karol W. i Agnieszka.

STYCZEŃ.

Niedziela 29. 17. Franciszek Salezy.	Poniedziałek 30. 18. Martyna P. M.

Wtorek 31.

19.

Piotra Nolasko. Ferdynand.

Wtorek 31.

19.

Marcel.

LUTY.

Środa 1. 20. Stycznia. Ignacy i Brygida.	Czwartek 2. 21. Stycznia. *Oczyszczenie NMP.*

Piątek 3. 22. Stycznia. Błażéj i Hippolit.	Sobota 4. 23. Stycznia. Andrzéj i Ansgary.

LUTY.

Niedziela 5. 24. Stycznia. Agata P. M.	Poniedziałek 6. 25. Stycznia. Dorota P. M.

LUTY.

Wtorek 7. 26. Stycznia. Romuald op. Wanda.	Środa 8. 27. Stycznia. Jan z Matty.

Czwartek 9. 28. Stycznia. Apolonia P. M. i Sabin.	Piątek 10. 29. Stycznia. Scholastyka i Sylwan.

LUTY.

Sobota 11.	Niedziela 12.
30. Stycznia.	31. Stycznia.
Eufrozyna i Lucyny.	Gaudenty i Eulalia.

LUTY.

Poniedziałek 13.	Wtorek 14.
1.	2.
Julianna i Jordan.	Walenty M.

LUTY.

Środa 15.	Czwartek 16.
3.	4.
Faustyn i Jowita.	Julianna P.

Piątek 17.	Sobota 18.
5.	6.
Sylwin i Donat.	Symeon i Konstanc.

LUTY.

Niedziela 19.	Poniedziałek 20.
7.	8.
Konrad W.	Leon i Eucharyusz.

Wtorek 21.	Środa 22.
9.	10.
Eleonora P.	Kat. św. Piotra w An.

Czwartek 23.	Piątek 24.
11.	12.
Piotr D., Marta i Roman.	Maciéj ap. i Sergiusz.

Sobota 25.	Niedziela 26.
13.	14.
Wiktoryn, Wikt. i Sygfryd.	Aleksander p.

LUTY.

Poniedziałek 27.	Wtorek 28.
15.	16.
Leander i Aleksander w Rz.	Roman i Teofil.

MARZEC.

Środa 1.	Czwartek 2.
17. Lutego.	18. Lutego.
Albin B.	Helena C. i Amalia.

MARZEC.

Piątek 3.	Sobota 4.
19. Lutego.	20. Lutego.
Kunegunda Ces.	Kazimierz królew.
	Imieniny właściciela Kalendarza

MARZEC.

Niedziela 5. 21. Lutego. **Teofil B. i Fryderyk.**	Poniedziałek 6. 22. Lutego. **Marcyan i Koleta.**
Skobla Oj. Trzeciny	

MARZEC.

Wtorek 7.	Środa 8.
23. Lutego.	24. Lutego.
Tomasz z Akw. D. K.	Jan Boży i Beata.

Czwartek 9. 25. Lutego. Franciszka Rz., Cyr. i Metod.	Piątek 10. 26. Lutego. 40. Męczenników.

MARZEC.

Sobota 11.	Niedziela 12.
27. Lutego.	28. Lutego.
Konstantyn W. i Eulogiusz.	Grzegórz W. P.

MARZEC.

Poniedziałek 13.	Wtorek 14.
1.	2.
Nicefor, Krystyna i Modesta.	Matylda kr.

Środa 15.	Czwartek 16.
3.	4.
Longin i Leontyna.	Cyryak.

Piątek 17.	Sobota 18.
5.	6.
Giertruda i Patrycy.	Gabryela Ar.

MARZEC.

Niedziela 19.	Poniedziałek 20.
7.	8.
Józef Obl. NMP.	**Archip., Eufemia i Teodozya.**
Wrzyszczewski Dietl Majerowa Kremer Oj. [illegible] } Imieniny	

MARZEC.

Wtorek 21.	Środa 22.
9.	10.
Benedykt.	Paweł B. i Oktawian.

MARZEC.

Czwartek 23.	Piątek 24.
11.	12.
Katarzyna kr.	Marek i Tymoteusz.

MARZEC.

Sobota 25. 13. *Zwiastowanie NMP.* i Iren.	Niedziela 26. 14. Ludgier i Olimp.
	Teori [illegible]

MARZEC.

Poniedziałek 27. 15. Rupert i Jan pust.	Wtorek 28. 16. Sykstus III.

MARZEC.

Środa 29.	Czwartek 30.
17.	18.
Eustazyusz.	Kwiryn i Angiela.

MARZEC.

Piątek 31. 19. Balbina i M. B. Bolesna.	Piątek 31. 19. Kornelia.

KWIECIEŃ.

Sobota 1.	Niedziela 2.
20. Marca.	21. Marca.
Teodora i Hugo.	Franciszek z Pauli.

KWIECIEŃ.

Poniedziałek 3. 22. Marca. Ryszard B.	Wtorek 4. 23. Marca. Izydor B.

KWIECIEŃ.

Środa 5. 24. Marca. Wincenty F.	Czwartek 6. 25. Marca. Wilhelm i Celestyna.

Piątek 7.	Sobota 8.
26. Marca.	27. Marca.
Saturnin B.	Dyonizy B.

KWIECIEŃ.

Niedziela 9. 28. Marca. *Wielkanoc.* Marya Kl.	Poniedziałek 10. 29. Marca. *Wielkanoc.* Ezechiel.

KWIECIEŃ.

Wtorek 11. 30. Marca. Leon I. Papież.	Środa 12. 31. Marca. Juliusz i Damian.
Leon, I Kopffe	

KWIECIEŃ.

Czwartek 13.	Piątek 14.
1.	2.
Hermenegild kr.	Tyburc., Waler. i Maksym.

Sobota 15.	Niedziela 16.
3.	4.
Bazylissa i Anastazya.	Lambert M.

KWIECIEŃ.

Poniedziałek 17.	Wtorek 18.
5.	6.
Rudolf i Anicet.	Apoloniusz M.

Środa 19.	Czwartek 20.
7.	8.
Leon IX. P. Tymon i Her.	Sulpicyusz i Serw.

KWIECIEŃ.

Piątek 21.	Sobota 22.
9.	10.
Anzelm.	Soter i Kajus.

KWIECIEŃ.

Niedziela 23.	Poniedziałek 24.
11.	12.
Wojciech A.	Bona i Fidelis.

Wtorek 25.	Środa 26.
13.	14.
Marek Ew.	Klet i Marcellin.

KWIECIEŃ.

Czwartek 27. 15. Anastazy i Teofil B.	Piątek 28. 16. Witalis.

Sobota 29.	Niedziela 30.
17.	18.
Piotr M.	Katarzyna S.

Poniedziałek 1. 19. Kwietnia. Filip i Jakób.	Wtorek 2. 20. Kwietnia. Atanazy i Zygm.
	Trempla

Środa 3.	Czwartek 4.
21. Kwietnia.	22. Kwietnia.
Znalez. ś. Krzyża.	Floryan i Monika.

Piątek 5.	Sobota 6.
23. Kwietnia.	24. Kwietnia.
Pius V. p.	Jan w Oleju.

Niedziela 7. 25. Kwietnia. Flawia i Dyzma.	Poniedziałek 8. 26. Kweitnia. *Stanisław B.*
	Kremerowej Domin. [illegible] Bukowski

Wtorek 9. 27. Kwietnia. Grzegórz N.	Środa 10. 28. Kwietnia. Antonin i Izydor.

MAJ.

Czwartek 11. 29. Kwietnia. Mamert.	Piątek 12. 30. Kwietnia. Pankracy i Epifaniusz.

MAJ.

Sobota 13.	Niedziela 14.
1.	2.
Serwacy.	Bonifacy.

MAJ.

Poniedziałek 15. 3. Zofia z 3. cór.	Wtorek 16. 4. Jan Nepomucen.
Estreicher	

MAJ.

Środa 17.	Czwartek 18.
5.	6.
Paschalis Z.	*Wniebowst. P.* Feliks.

Piątek 19.	Sobota 20.
7.	8.
Piotr Cel. i Iwon.	Bernard z Semy.

MAJ.

Niedziela 21.	Poniedziałek 22.
9.	10.
Walens Don. i Wik.	Julia i Helena.

Wtorek 23.	Środa 24.
11.	12.
Dezyderyusz.	Joanna Wd.

Czwartek 25. 13. Grzegórz W. i Urban.	Piątek 26. 14. Filip Neryusz.

Sobota 27.	Niedziela 28.
15.	16.
Marya Magdalena.	German. *Zesł D. Ś.*

MAJ.

Poniedziałek 29.	Wtorek 30.
17.	18.
Teodozya.	Feliks i Ferd.

Środa 31. 19. Petronella.	Środa 31. 19. Petronella.
NN. 1.29 żona prof. Jinn. niechętna na Swobodzie T. [illegible], [illegible]. [illegible]. złotka № 106. 1.2.3.4 / 6 [illegible] 1/2 butelki 6 Kumysu № 2 № 5-15 po całej butelce	

CZERWIEC.

Czwartek 1.	Piątek 2.
20. Maja.	21. Maja.
Fortunat kap.	MM. Ługdyńscy i Marc.

CZERWIEC.

Sobota 3. 22. Maja. Klotylda i Erazm.	Niedziela 4. 23. Maja. Franciszek C.

Poniedziałek 5. 24. Maja. Bonifacy B.	Wtorek 6. 25. Maja. Norbert i Jakób ze S.

Środa 7.	Czwartek 8.
26. Maja.	27. Maja.
Robert.	*Boże Ciało.* Medard.

CZERWIEC.

Piątek 9. 28. Maja. Prymus i Felicyan.	Sobota 10. 29. Maja. Bogumił i Mał.

CZERWIEC.

Niedziela 11. 30. Maja. Barnaba.	Poniedziałek 12. 31. Maja. Onufry Pust.

CZERWIEC.

Wtorek 13. 1. **Antoni Pad.**	Środa 14. 2. **Bazyli W.**
Kombinatki Dr Antoniny Kramer	Rhenerko (?)

CZERWIEC.

Czwartek 15.	Piątek 16.
3.	4.
Wit, Modest i Kresc.	**Ser. Jez. Justyna.**
6½ Thermerowej M.	

Sobota 17.	Niedziela 18.
5.	6.
Adolf, Marcyan i Nikandr.	Marek i Marcelin.

CZERWIEC.

Poniedziałek 19. 7. Gerwazy, Protazy i Julianna F.	Wtorek 20. 8. Sylweryusz i Florent.

Środa 21.	Czwartek 22.
9.	10.
Alojzy Gonzaga.	**Paulin bisk.**

Piątek 23.	Sobota 24.
11.	12.
Agrypina p.	Narodz. ś. Jana Chrz.

CZERWIEC.

Niedziela 25.	Poniedziałek 26.
13.	14.
Prosper i Wilhelm.	Jan i Paweł.

Wtorek 27.	Środa 28.
15.	16.
Władysław kr.	Ireneusz i Leon.

CZERWIEC.

Czwartek 29. 17. *Piotr i Paweł.*	Piątek 30. 18. Emilian i Luc.
	Burzyńska

LIPIEC.

Sobota 1. 19. Czerwca. Teobald i Teodoryk.	Niedziela 2. 20. Czerwca. *Nawiedzenie NMP.*

LIPIEC.

Poniedziałek 3.	Wtorek 4.
21. Czerwca.	22. Czerwca.
Heliodor i Anatoliusz.	Józef kal.

LIPIEC.

Środa 5. 23. Czerwca. Filomena i Cyryll.	Czwartek 6. 24. Czerwca. Izaijasz i Dominika.

Piątek 7. 25. Czerwca. Apoloniusz i Klaudiusz.	Sobota 8. 26. Czerwca. Elżbieta.

Niedziela 9.	Poniedziałek 10.
27. Czerwca.	28. Czerwca.
Jan z Dukli.	Felicyta z Ja syn. i Amalia.

Wtorek 11.	Środa 12.
29. Czerwca.	30. Czerwca.
Pelagia i Pius.	Jan Gwalb.

Czwartek 13. 1. Małgorzata i Anakleta.	Piątek 14. 2. Bonawentura.

Sobota 15.	Niedziela 16.
3.	4.
Henryk C. i Rozesł. Ś. Ap.	*NMP. Skaplerz.*

Poniedziałek 17.	Wtorek 18.
5.	6.
Aleksy i Berta.	Szymon z Lip. i Kamilla.

Środa 19.	Czwartek 20.
7.	8.
Wincenty z P.	Czesław i Hieronim.

Piątek 21.	Sobota 22.
9.	10.
Prakseda i Daniel.	Marya Magd.

LIPIEC.

Niedziela 23.	Poniedziałek 24.
11.	12.
Kunegunda i Apolonia.	Krystyna P.

Wtorek 25.	Środa 26.
13.	14.
Jakób W.	*Anna M. P. M.*

Czwartek 27. 15. Natalia i 7 braci śp.	Piątek 28. 16. Innocenty, Cels i Bod.

Sobota 29.	Niedziela 30.
17.	18.
Marta, Serafin i Olaw.	Julitta. Abd. i Sen.

Poniedziałek 31. 19. Ignacy Lojola.	Poniedziałek 31. 19. Ignacy Lojola.

SIERPIEŃ.

Wtorek 1.	Środa 2.
20. Lipca.	21. Lipca.
Piotr w Ok. i 7. braci Mach.	*NMP. Aniels.* i Gustaw.
	Neugser (?)

SIERPIEŃ.

Czwartek 3.	Piątek 4.
22. Lipca.	23. Lipca.
Zn. św. Szczepana i August.	Dominik.

SIERPIEŃ.

Sobota 5. 24. Lipca. *NMP. Śnieżnéj.*	Niedziela 6. 25. Lipca. *Przemienienie. Pańs.*

SIERPIEŃ.

Poniedziałek 7. 26. Lipca. Kajetan i Donat.	Wtorek 8. 27. Lipca. Cyryak, Largus i Sm.

Środa 9. 28. Lipca. Roman.	Czwartek 10. 29. Lipca. Wawrzyniec i Asterya.

Piątek 11. 30. Lipca. Zuzanna i Tryburcy.	Sobota 12. 31. Lipca. Klara.

SIERPIEŃ.

Niedziela 13.	Poniedziałek 14.
1.	2.
Hippolit.	Euzebiusz.

Wtorek 15.	Środa 16.
3.	4.
Wniebowzięcie NMP.	Roch.

SIERPIEŃ.

Czwartek 17. 5. Anastazy i Miron.	Piątek 18. 6. Agapit i Klara.

SIERPIEŃ.

Sobota 19.	Niedziela 20.
7.	8.
Rufin i Benigna.	Jacek i Bernard.

SIERPIEŃ.

Poniedziałek 21.	Wtorek 22.
9.	10.
Joanna Fremiot.	Tymoteusz.

Środa 23.	Czwartek 24.
11.	12.
Filip Ben.	Bartłomiej A.

Piątek 25.	Sobota 26.
13.	14.
Ludwik K.	Zefiryn.

SIERPIEŃ.

Niedziela 27.	Poniedziałek 28.
15.	16.
Cezaryusz.	Augustyn.

Wtorek 29.	Środa 30.
17.	18.
Ścięcie ś. Jana Ch. i Sab.	Feliks i Róża.

Czwartek 31. 19. Rajmund.	Czwartek 31. 19. Rajmund.

WRZESIEŃ.

Piątek 1. 20. Sierpnia. Idzi i Wiktoryusz.	Sobota 2. 21. Sierpnia. Stefan K. i Just.

WRZESIEŃ.

Niedziela 3. 22. Sierpnia. Bronisława i Izab.	Poniedziałek 4. 23. Sierpnia. Rozalia i Róża.
Estreicher	

WRZESIEŃ.

Wtorek 5. 24. Sierpnia. Wawrzyniec Just. i prz. ś Zyg.	Środa 6. 25. Sierpnia. Zacharyasz.

WRZESIEŃ.

Czwartek 7. 26. Sierpnia. Regina.	Piątek 8. 27. Sierpnia. *Narodzenie NMP.*

WRZESIEŃ.

Sobota 9. 28. Sierpnia. Gorgoniusz.	Niedziela 10. 29. Sierpnia. Mikołaj T.

WRZESIEŃ.

Poniedziałek 11. 30. Sierpnia. Teodor i Hiacynt.	Wtorek 12. 31. Sierpnia. Gwido W.

Środa 13.	Czwartek 14.
1.	2.
Eulogiusz i Mauryl.	*Podwyższ. św. Krzya.*

Piątek 15.	Sobota 16.
3.	4.
Nikodem i Emil.	Cyprya B. i Eufemia.

WRZESIEŃ.

Niedziela 17. 5. Rany ś. Franciszka.	Poniedziałek 18. 6. Józef z Kop.
	Kupff

Wtorek 19.	Środa 20.
7.	8.
Januaryusz.	Eustachiusz i Faust.

WRZESIEŃ.

Czwartek 21.	Piątek 22.
9.	10.
Mateusz Ap.	Maurycy i Tom. z W.

Sobota 23.	Niedziela 24.
11.	12.
Tekla i Lin.	Władysław z Giel.

Poniedziałek 25.	Wtorek 26.
13.	14.
Aurelia i Kleof.	Cyprynan i Just.

WRZESIEŃ.

Środa 27.	Czwartek 28.
15.	16.
Koźma i Damian. Ś. ś. Patronowie Medycyny.	Wacław Kr.
	W. Wyrobek

WRZESIEŃ.

Piątek 29. 17. Michał A.	Sobota 30. 18. Hieronim.

PAŹDZIERNIK.

Niedziela 1.	Poniedziałek 2.
19. Września.	20. Września.
NMP. Różańcowéj.	Aniołów Stróży.

Wtorek 3.	Środa 4.
21. Września.	22. Września.
Kandyd.	Franciszek S.

Czwartek 5.	Piątek 6.
23. Września.	24. Września.
Flawia i Placyda.	Bruno.

PAŹDZIERNIK.

Sobota 7.	Niedziela 8.
25. Września.	26. Września
Marek P. i Justyna z P.	Wincenty Kadł.

PAŹDZIERNIK.

Poniedziałek 9. 27. Września. Dyonizy.	Wtorek 10. 28. Września. Franciszek Borg.

PAŹDZIERNIK.

Środa 11.	Czwartek 12.
29. Wıześnia.	30. Września.
Placyd i Zenejda.	Maksymilian.

PAŹDZIERNIK.

Piątek 13. 1. Edward.	Sobota 14. 2. Kalikst.
Kwerzyń Kr(?)	

PAŹDZIERNIK.

Niedziela 15. 3. Jadwiga i Teressa.	Poniedziałek 16. 4. Florentyn i Gaweł.
Entreichter	

PAŹDZIERNIK.

Wtorek 17. 5. Wiktor.	Środa 18. 6. Łukasz E.

PAŹDZIERNIK.

Czwartek 19. 7. **Piotr z Alkantary.**	Piątek 20. 8. **Irena i prz. ś. Wojc.**
Burzyński	

PAŹDZIERNIK.

Sobota 21.	Niedziela 22.
9.	10.
Urszula.	Jan Kanty i Kordula.

PAŹDZIERNIK.

Poniedziałek 23.	Wtorek 24.
11.	12.
Jan Kapistr.	Rafał A.

Środa 25.	Czwartek 26.
13.	14.
Kryspin i Kryspianin.	Ewaryst.

Piątek 27.	Sobota 28.
15.	16.
Sabina.	Szymon i Juda Ap.

PAŹDZIERNIK.

Niedziela 29. 17. Narcyz i Euzebiusz.	Poniedziałek 30. 18. Zenobiusz i Zenobia.

PAŹDZIERNIK.

Wtorek 31. 19. Wolfgang.	Wtorek 31. 19. Wolfgang.

LISTOPAD.

Środa 1. 20. Października. *WW. Świętych.*	Czwartek 2. 21. Października. *D. Zadusz.* Wiktoryn.

LISTOPAD.

Piątek 3. 22. Października. Hubert.	Sobota 4. 23. Października. Karol Borom.
	Estreicher

LISTOPAD.

Niedziela 5. 24. Października. *Op. N. MP.* Zackariasz i Elź.	Poniedziałek 6. 25. Października. Leonard P.

LISTOPAD.

Wtorek 7. 26. Października. Engelbert.	Środa 8. 27. Października. 4ch Koronat. i Godefryd.

LISTOPAD.

Czwartek 9. 28. Październik. Teodor Z. i poś. K. w Rz.	Piątek 10. 29. Październik. Andrzej Aw.

LISTOPAD.

Sobota 11. 30. Października. Marcin B.	Niedziela 12. 31. Października. *Stanisł. Kostka.*
	Kremer Parcinski

LISTOPAD.

Poniedziałek 13.	Wtorek 14.
1.	2.
Dydak.	Serapion i Klement.

Środa 15.	Czwartek 16.
3.	4.
Leopold i Gertruda.	Edmund.

LISTOPAD.

Piątek 17.	Sobota 18.
5.	6.
Grzegorz C. i Salomea.	Pośw. koś. Ś. P. i P. w Rz.

LISTOPAD.

Niedziela 19. 7. Elźbieta ks. L.	Poniedziałek 20. 8. Feliks Wal.

LISTOPAD.

Wtorek 21.	Środa 22.
9.	10.
Ofiarowanie N. P. M.	Cecylia.
	[illegible]

LISTOPAD.

Czwartek 23.	Piątek 24.
11.	12.
Klemens i Lukrecya.	Jan od krzyża.

LISTOPAD.

Sobota 25. 13. Katarzyna P. M.	Niedziela 26. 14. Konrad i Piotr.
Kain Ka	

LISTOPAD.

Poniedziałek 27. 15. Bart. i Józef pust.	Wtorek 28. 16. Ruf. i Manswet.

Środa 29. 17. Saturnin.	Czwartek 30. 18. Andrzej Ap.

GRUDZIEŃ.

Piątek 1. 19. Listopada. Eligiusz i Natalia.	Sobota 2. 20. Listopada. Bibianna i Piotr Ch.

GRUDZIEŃ.

Niedziela 3. 21. Listopada. Franciszek ks.	Poniedziałek 4. 22. Listopada. Barbara P.

GRUDZIEŃ.

Wtorek 5. 23. Listopada. Sabba Op.	Środa 6. 24. Listopada. Mikołaj B.
	Kowin V/1

GRUDZIEŃ.

Czwartek 7. 25. Listopada. Ambroży.	Piątek 8. 26. Listopada. *Niep. Poczęcie N. M. P.*

GRUDZIEŃ.

Sobota 9. 27. Listopada. Leokadya i Walerya.	Niedziela 10. 28. Listopada. NMP. Loretań,

GRUDZIEŃ.

Poniedziałek 11. 29. Listopada. Damazy.	Wtorek 12. 30. Listopada. Synezyusz i Aleks. Ep.

GRUDZIEŃ.

Środa 13.	Czwartek 14.
1.	2.
Łucya i Otylla.	Spiridion i Nik.

Piątek 15. 3. Ireneusz.	Sobota 16. 4. Adelajda i Albina.

Niedziela 17. 5. Łazarz.	Poniedziałek 18. 6. Gracyan.

Wtorek 19.	Środa 20.
7.	8.
Faustyna.	Teofil.

Czwartek 21.	Piątek 22.
9.	10.
Tomasz Ap.	Zeno i Floryan.

GRUDZIEŃ.

Sobota 23.	Niedziela 24.
11.	12.
† *Wigil.* Wiktorya.	Adam i Ewa.

Kozeff

GRUDZIEŃ.

Poniedziałek 25.	Wtorek 26.
13.	14.
Narodzenie Chr. P.	*Szczepana I. M.*
	[illegible]

GRUDZIEŃ.

Środa 27. 15. Jan Ap. i Ew.	Czwartek 28. 16. Młodzianków.

GRUDZIEŃ.

Piątek 29.	Sobota 30.
17.	18.
Tomasz Kantuar.	Eugeniusz i Sab.

GRUDZIEŃ.

Niedziela 31.

19.

Sylwester i Mel.

Niedziela 31.

19.

Sylwester i Mel.

Przegląd roczny.

Miesiąc.	Przychód		Rozchód	
	Rubli.	Kop.	Rubli.	Kop.
Styczeń				
Luty				
Marzec				
Kwiecień . .				
Maj				
Czerwiec . . .				
Lipiec				
Sierpień . . .				
Wrzesień . . .				
Październik . .				
Listopad . . .				
Grudzień . . .				
Razem				

55
10
5
70.